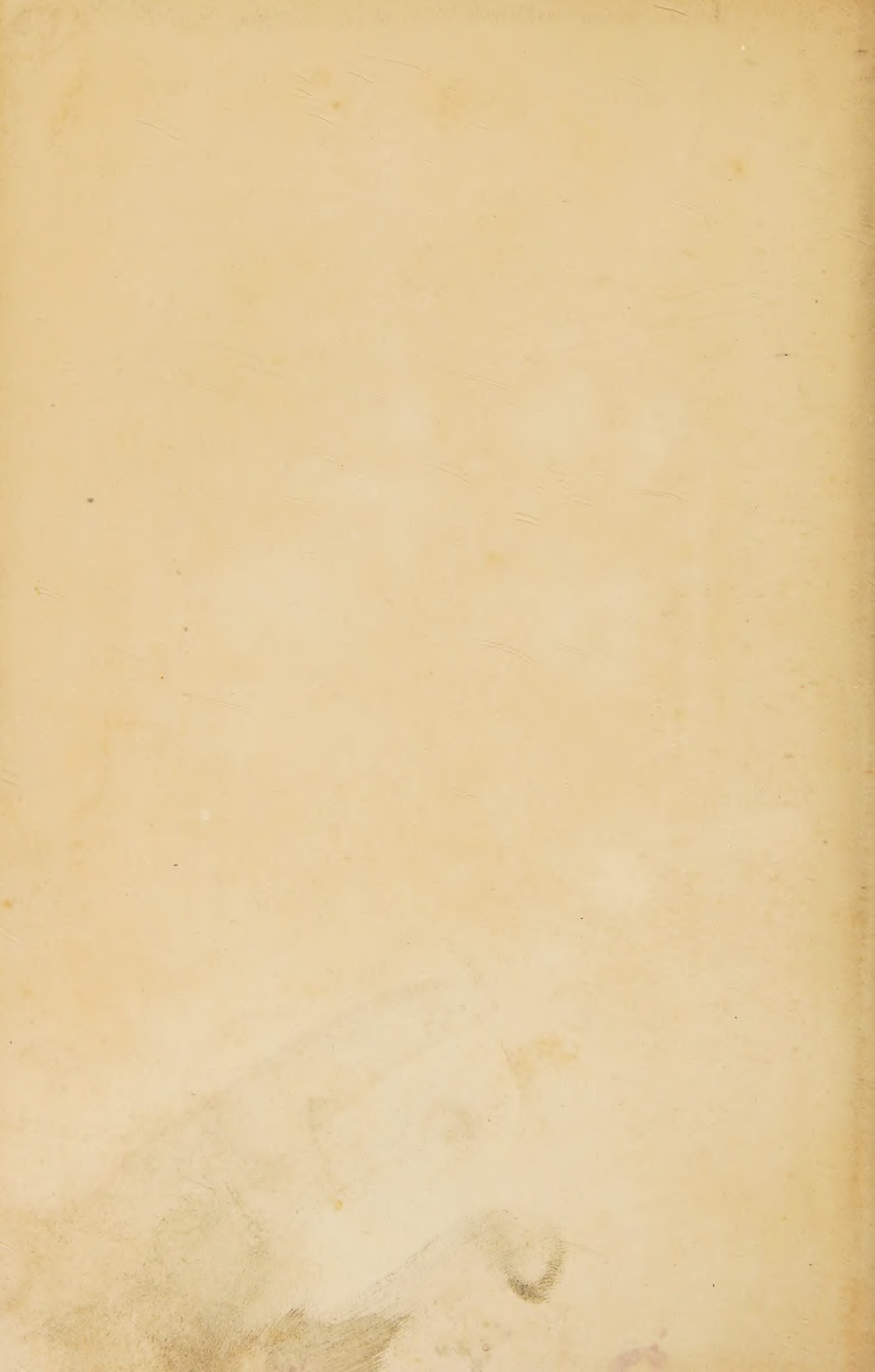
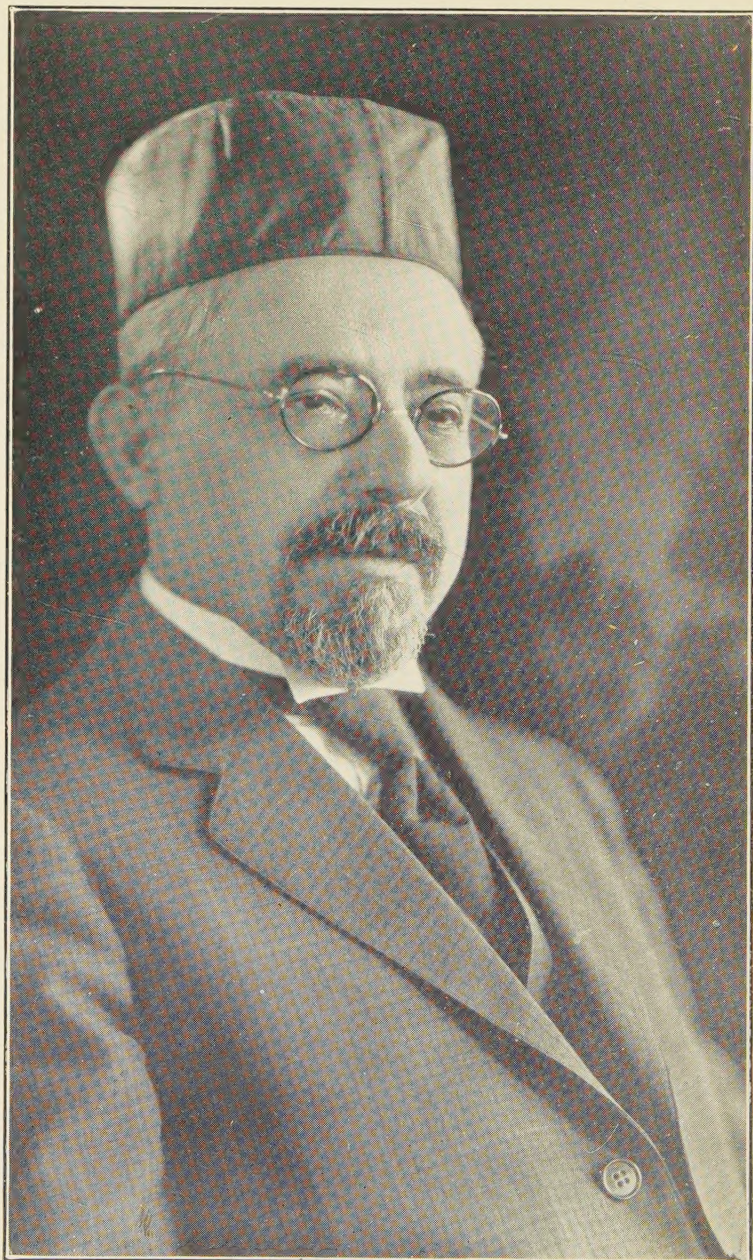

ספר הזהב

מאת: המספר

ואב אריה שאסמאק

RABBI WILLIAM SCHOSTAK

ספר הזהב בפניני התלמוד בחרוזים

נאספו, נעתקו ונחלקו לשני חלקים
באחד ועשרים פרקים

על-ידי

המטיף לעדת שערי ציון בדעמרויט, מיש.

זאב אריה שאסטאק

בא"א אלקנה זצ"ל

לשעבר היתה התורה כלל והיו מבקשין לשמוע דבר משנת ודבר
תלמודי ועכשיו שאין התורה כלל אין מבקשין לשמוע אלא
דבר מקרא ודבר אגדה. (מדרש חזית, פ"ב).

הפך בה והפך בה דכולה בה. (פרקי אבות, ה').

אין די בלעטער קעהר, אלץ וואס מעהר,
וואס דו ווילסט זוך, אלעס איז אין דעם בוך.

חלק ראשון

שנת תרפ"ז

Digitized by the Internet Archive
in 2026

THE Golden Book

TWO THOUSAND SELECTED PASSAGES
FROM OUR SACRED LITERATURE

Humanitarian Laws, Aphorisms, Moral and Ethical
Conduct, Philosophical Discourses, Proverbs,
Talmudic Legends Etc. Etc. A Veritable
Source Book for Every Occasion.

COMPILED AND TRANSLATED INTO
YIDDISH, HEBREW AND ENGLISH

by

RABBI WILLIAM SCHOSTAK

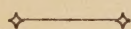
DETROIT, MICH.

1927

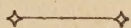
תפלה קצרה

גאטעניו ! יחי רצון, עס זאל זיין דיין ווילען
אז יעדערער זאל די ציילען לעזען מיט געפיהלען.
זאלסט מיר בעשיצען פון די וואס האבען אין זינען
פלעקען אפילו אין דער ליכטיגער זון צו געפינען.
מיין אונטערנעהמונג זאל אלעמען געפעלען
יונג און אלט זאל עס צופרידענשטעלען.

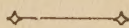
דער פערפאסער.

רבש"ע סתום פיות מחקרינו ומבקרינו, כי שגיאות מי יבין, מנסתרות
בקני, (תהלים, י"ט)

די 2000 פערל צוזאמענגעקליבען,
איבערזעצט און אין גראמען געשריבען,
צוגעגרייט און אין ארדנונג געמאכט,
צום דרוק אליין געבראכט.
מאסא ומעתיק, עורך ומסדר, אך ורק המחבר ז"א שאסמאק.

נאכדרוק פערבאטען

Copyright, 1927

by

Rabbi Wm. Schostak, Detroit, Mich.

תוכן הענינים

חלק ראשון

9	במקום הקדמה.....
13	הסכמות.....
15	למען אחי ורעי.....
20	דבר אל הקורא.....
23	פרק א': כבוד אב ואם.....
37	פרק ב': אהבת ציון.....
63	פרק ג': הנוך הבנים.....
81	פרק ד': דרך ארץ ומדות טובות.....
127	פרק ה': אשה ובני ביתו.....
167	פרק ו': צדקה ומתן בستر.....
199	פרק ז': הכנסת אורחים.....
207	פרק ח': ביקור חולים.....
215	פרק ט': מבחר האגדות מהז"ל.....
227	פרק י': משלי חכמים.....
251	פרק י"א: עצות טובות לאריכת ימים.....
303	פרק י"ב: פועלים ושכר שכיר.....

הספר הזה חנני מקדיש לזכרון חורי נ"ע

אמי מורתי
 החסידה והצנועה
 חיה דבורה ב"ר אריה זצ"ל
 נפטרה ביום כ"ה לחודש אייר
 שנת תרנ"ב
 תנצב"ה

אבי מורי
 הצדיק החסיד וגדול בחכמה ובתורה
 מוה"ר אלקנה ב"ר זאב זצ"ל
 נפטר ביום כ"ה לחודש כסלו
 שנת תרנ"ח.
 תנצב"ה

ה מ ח ב ר .

והנני מברך בספרי זה לכל משפחתי בכלל לניני ולנכדי.
 ובפרט לרעיתי הכבודה מרת חיייה שרה תחי'. ישלח לה ד'
 מהרה רפואת שלמה ויאריך ימיה ושנותיה, אמן.

כ"ד המחבר.

תוכן הענינים

ח ל ק ש נ י

(נמצא בדפוס)

פרק י"ג:	אמונה ודת לב"י.....
פרק י"ד:	כבוד התורה.....
פרק ט"ו:	טוב ורע, כעס, קנאה, גאווה ולח"ר
פרק ט"ז:	אמת ושקר, שלום ואהבה.....
פרק י"ז:	שאלות ותשובות, חידות ופתרונים
על-פי חז"ל.....	
פרק י"ח:	פרפראות חריפות.....
פרק י"ט:	מעמי מנהגי ישראל.....
פרק כ':	פתגמים וחקי יושר.....
פרק כ"א:	אוצר אנדות מחז"ל.....
(או קיצור עין יעקב).	

TABLE OF CONTENTS

Part I.

Preface	17
Chapter 1. Respect for parents.....	23
Chapter 2. Love of Zion.....	37
Chapter 3. Education of children.....	63
Chapter 4. Ethics and moral conduct.....	81
Chapter 5. Concerning the family life.....	127
Chapter 6. Charity and secret donations.....	167
Chapter 7. Hospitality.....	199
Chapter 8. Visiting the sick.....	207
Chapter 9. Talmudic legends.....	215
Chapter 10. Proverbs of the sages.....	227
Chapter 11. Advice for long life.....	251
Chapter 12. Concerning labor.....	303

במקום הקדמה

קוראים נכבדים!

המחבר מספר הזה הוא נין ונכד מרב משה רב מעשילם מסלוצק, אשר גמר נ"ה פעמים ש"ס, ואשר היה לו מכתב יחס כי הוא נצר מגזע רבינו משה בן מימון הנקרא בר"ת רמב"ם זצ"ל, ככתוב ע"י ש"ב הרב שלום דוב בער מקלעצק פלך מינסק בספרו היכלי שן, ע"כ הנה אכתוב בקצרה את תולדות חיי הרמב"ם, כי הוא היה מצוין בין חכמי ספרד, ונולד בי"ד ניסן שנת 1135 בעיר קארדאווא ונודע אח"כ לראש הרבנים בארץ מצרים, ורופא נאמן היה בחצר המלך סאלאדין בעיר קאירא, ושמו נודע בכל הארץ, וכבודו גדול היה בישראל ובעמים, ועליו אמרו ממושה (רבינו) עד משה (מימון) לא קם כמשה. הוא למד אצל רבי יוסף בן מאיר בלוצענא, כעבור עשרים שנה בא אל עירו וידרש ברכים. בין שומעי דרשתו היה גם אביו מימון הדיון, והוא לא הכירו. כולם הללו גודל תורתו וחכמתו. אחר הדרשה נגש אל אביו הזקן ויתודע אליו כי הוא בנו, וישקחו ויוליכחו לביתו ברב כבוד ובשמחה גדולה. בימים האלה היו נלחצים היהודים בספרד לעזוב את הארץ או לקבל את דת הממשלה. הרמב"ם נ"כ היה, מאלה היהודים האנוסים אשר התחפשו בראשונה למראית עין לעובדי דת אחרת, ובסתר עבדו אל אלהי ישראל, עד אשר עזבו את ארץ מולדתם, וכן עשה גם הוא ויבא ירושלימה, ואח"כ מצרימה ויהי שם כל ימי חייו, ויעש רב טוב והנחות לבני ישראל ע"י השתדלותו בבית מלך מצרים, בהיותו רופא למלך סאלאדין. בין ספריו אשר כתב נודע בפרט "יד החזקה" או משנה תורה, הלכות פסוקות מכל הדינים המפוזרים על פני התלמוד בלשון עברית צחה בי"ד חלקים. וגם ספר "מורה נבוכים" בג' חלקים, ספר מלא חכמה ודעת אלהים. במותו היה כבן שבעים שנה. גדול היה המספר לבית ישראל, ויעשו אבל כבד שלשת ימים, ואח"כ נשאו אותו היהודים ממצרים לארץ ישראל ויקברוהו בכבוד גדול בעיר טבריה ובנו על קברו אוהל גדול. מסביב לקברו יתפללו כ"י לתשועת ישראל ולקרוב הגאולה בכ"א. תנצב"ה.

TABLE OF CONTENTS

Part II.

Chapter 13.	Religion and religious laws.....
Chapter 14.	Respect for the Torah.....
Chapter 15.	Good and evil, anger and jealousy, haughtiness and slander.....
Chapter 16.	Falshood and truth, peace and love.....
Chapter 17.	Querries and answers; riddles and their solution
Chapter 18.	Aphorisms and maxims.....
Chapter 19.	Explanations for various costumes.....
Chapter 20.	Decrees and righteous statutes.....
Chapter 21.	Collection of tales and legends.....

געווען פון יענע אידען, וואס זיינען געווען געוואונגען צו באהאלטען זייער אידישקייט, אויסערליך צו ווייזען זיך ווי גוים—אבער באהאלטענערהייט האבען זיי געגלויבט און געדיענט צום אידישען גאט, ביז זיי האבען פאר לאזען דאס לאנד. און אזוי האט אויך דער רמב"ם געטאן און איז אוועק קיין ארץ ישראל, און נאכהער אין מצרים. דארטען איז ער שוין פארבליבען זיין גאנצע לעבען און ער האט געטאן פיעל גוטעס פאר אידען, דורך זיינע גוטע רייד פאר זיי ביים קעניג אין הויז אלס לייב־דאקטאר פון קעניג סאלאדין. פון זיינע ספרים וואס ער האט געשריבען איז באזונדערס באַ-וואוסט זיין ספר יד החזקה, צוזאמענגעקליבען אלע געזעצען, דינים פון גאנץ תלמוד אין א ריינעם העברעאיש, אין 14 טיילען. אויך דער ספר „מורה נבוכים" אין דריי טיילען. דער ספר איז פול מיט קלוגע און געטליכע פיי-לאזאפיע. ווען ער איז געשטארבען איז ער אלט געווען אומגעפער 70 יאהר. דער קלאג איז געווען פאר אלע אידען זעהר גרויס. דריי טעג האבען זיי גע-טרויערט און האבען איהם געפיהרט פון מצרים קיין ארץ־ישראל, און מען האט איהם געבראכט צו קבורה אין שטאדט טבריה, און מען האט אויף זיין קבר אויסגעבויט א גרויסען אויבערשטיבעל. ארום קבר קומען פיעלע אידען גאט בעטען הילפע פאר די אידען צו דערנעהנטערן די פרייהייט. זיין זעעלע זאל זיין איינגעבונדען אין בונד פון אייביגען לעבען.

האזינו קוראים נכבדים!

הספר הזה מלא כל קודש, אוצר מחמדינו מימי קדם, שלוח לא אל חכמים יושבי שער, ולא אל ת"ח יושבי על מרומי קרת, כי אם אל המונים רבים, אל הנזירי כולו ואל כל בני ישראל.—לכן שמעו נא ישראל עם קדש, הנה אתפלל לאל, ממרום יסעדי, ואל יעובני, ואודה לשמו על כל טובו, ולדי תקותי, שיהיה בעזרת, להדפיס גם אוצר הדרשות למטיפים וקובץ דרשות למורים ולחורים, כי תורת שיתחית.

אתללה לדי על חסדו לרוב,
כ"ד המחבר אריה זאב.

ואף כי בחייו נמצאו אז רבנים קנאים ומבקרים חרדים אשר דברו סרה על כל ספריו, בכ"ז כעת נמצאו ספריו בידי כל הרבנים המפורסמים וכמורה דרך להלכה הוא ספרו יד החזקה. בן ימצאו נ"כ מתלוצצים עלי ועל ספריו, אשר יאמרו הגם שאול בנביאים? אך אני אשא ואני אסבל, והיה כי ימצא ספרי חזן בעיני חכם לב להדריך בניהם בדרך הישר והמעיינים בעצמם ימצאו חומר רב להטפה לעת מצא, וידיעה רבה משובי מאמרי חז"ל, או יזכרו את אשר למדו כבר, והיה זה שכרי מכל עמלי.

בברכת ציון
המחבר זא"ש.

געעהרטע לעזער!

דער פארפאסער פון דעם בוך שטאמט פון רב משה רב מעשילס פון סלוצק, וועלכער האט געענדיגט 55 מאל ש"ס, דאס מיינט גאנץ תלמוד. ער האט געהאט א יחוס־בריעה דאס ער שטאמט פון רבינו משה בן מימון, זיין נאמען איז פארקירצט בר"ת רמב"ם זצ"ל, ווי עס איז געשריבען אין מין נאגענטען פריינד'ס ספר היכלי שן ביי קלעצקער רב, מינסקער נובערניע, רב שלום דוב בער זצ"ל. דארום וועל איך באשרייבען אין קורצען די ביאגראַפֿיע פון רמב"ם. ער איז געבאָרען דעם 14טען ניסן, 1185 טען יאָהר אין דער שטאָרט קארדאוואַ און איז געווען אן אויסגעצייכענטער פון אלע קלוגע און געלערענטע אין שפּאַניע. נאכהער איז ער באוואוסט געוואָרען אלס עלסטער פון אלע רבנים אין מצרים, אויך אלס דאקטאָר אין קעניגליכען הויף ביים קעניג סאלאדין אין דער שטאָרט קאירא. זיין נאָמען איז געוואָרען באוואוסט איבערן גאנצען לאַנד מיט גרויסע עהרע, ביי אידען און ביי אנדערע נאָציאָנען. אויף איהם האט מען געזאָגט, אז פון משה (רבינו) ביז משה (מימון) איז נישט געווען נאָך אַזאָ ווי משה. ער האט געלערענט ביי רבי יוסף בן מאיר אין לוצענע. ווען עס איז אוועק צוואנציג יאָהר איז ער געקומען צו זיין שטאָרט און האט פאר פיעלע אידען ערקלעהרט תלמוד. זיין פאָטער האט איהם אויך געהערט גלייך מיט אלע אידען און ער האט איהם נישט דערקענט. אלע האבען זעהר געלויבט זיין טיפוזיניגע קלוגע לעהרע און דרשה. נאכהער איז ער צוגענאנגען אַליין צום אַלטען פאָטער דעם דין און האט זיך געלאָזט דערקענען, אז ער איז זיין זוהן, האט ער איהם געקושט און מיט גרויס עהרע און פיעל פריינד געפיהרט צו זיך אַהיים. אין יענער צייט זיינען אידען געווען אונטערדריקט אין שפּאַניע צו אַננעהמען דעם גלויבען פון דער רעגירונג אָדער פארלאָזען דאָס לאַנד. דער רמב"ם איז

AN APPRECIATION

By Rabbi Aaron M. Ashinsky

"The Golden Book" or "Gems from the Talmud and Midrash" is a work compiled, translated and classified by Rabbi William Schostak of Detroit, Michigan. It is well arranged in brief concise verses, in the three languages, Hebrew, English and Yiddish, and subdivided into 21 chapters.

After a perusal of the above I take much pleasure in recommending the book to every Jewish home for useful reading and valuable information. The subjects contained therein are derived from Talmudic sources and have a tendency to imbue the reader with admiration and reverence for the humanitarian teachings of our sages. Besides, it affords delightful reading.

הסכמת הרב רבי אהרן מרדכי הלוי אשינסקי

שכתב בהעתון השבועי ה"ל בדעטראַיט, "דזשואיש כראַניקעל".
אן איבערזעצונג פון דער הסכמה:

דער "ספר הזהב", אדער "די פערל פון תלמוד און מדרש", איז א ווערק וועלכע איז צוזאמענגעקליבען געווארען, איבערזעצט און קלאסיפצירט פון רבי זאב אריה שאסמאק אין דעטרויט. די איינריכטונג אין דריי שפראכען: העברעאיש, ענגליש און אידיש, איז זעהר גוט און קורץ. איך האב דעם בוך דורכגעלעזען און האב אלץ גרויס פארגעניגען צו רעקאמענדירען דיזען בוך צו יעדע אידישע הויז אלס א נוצליכער און ווערטפולער בוך פאר אויס-קינפטע; דער אינהאלטס-מאטעריאל איז גענומען געווארען פון תלמוד און ערוועקט אין דעם לעזער רעספעקט און באוואונדערונג צו די הומאניטארישע לעהרע פון אונזערע חכמים. דיעזען בוך קען מען לעזען מיט גרויס אנגענעמליכקייט.

הרב אהרן מרדכי הלוי אשינסקי.

דעטרויט, מיש.

וזה קיצור לשון הרמב"ם

כל התורה כתבה משה רבינו קודם שמת בכתב ידו, ונתן לכל שבט ושבט... והמצוה לא כתב שהיא פירש התורה שנקראת תורה שבעל פה ולמדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים... וליהושע תלמידו מסר תושבע"פ, וכן יהושע כל ימי חייו למד על פה וזקנים רבים קבלו מיהושע... אח"כ בית דינו של עזרא הם הנקראים אנשי כנסת הגדולה והם הגי זכריה ומלאכי, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה ונחמיה בן חכליה ומרדכי וזרובבל וחכמים הרבה עמהם תשלום מאה ועשרים זקנים... רבי יהודה הנשיא הנקרא רבינו הקדוש חיבר המשנה כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה מישראל. — לפי שראה שתלמידים מתמעטין והולכין והצרות מתחדשות ובאות... רב חיבר ספרא וספרי לבאר עקרי המשנה... ורבי חייא חבר התוספתא לבאר עניני המשנה, ורבי הושעיא ובר קפרא חיברו ברייתות ג"כ לבאר דברי משנה... רב אשי קבל מרבא, ורבא מרבח, ורבח מרב הונא, ורב הונא מר' יוחנן ורב ושמואל, והם מרבינו הקדוש, ורבינו הקדוש מר' שמעון אביו, ורבי שמעון מרבן גמליאל הזקן אביו ורבן גמליאל הזקן מרבן שמעון אביו, ורבן שמעון מהלל אביו ושמאי; והלל ושמאי משמיעיה ואבטליון, והם מיהודה ושמעון, ויהודה ושמעון מיהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי, ויהושע ונתאי מיוסי בן יועזר ויוסף בן יוחנן, והם מאנטיגנוס, ואנטיגנוס משמעון הצדיק, ושמעון הצדיק מעזרא, ועזרא מברוך, וברוך מירמיה וכו' וכו'.

כל אלו החכמים הנזכרים הם גדולי הדורות, מהם ראשי ישיבות ומהם ראשי גליות, ומהם סנהדרי גדולה, ועמהם בכל דור ודור אלפים ורבבות ששמעו מהם, ועמהם רבינא ורב אשי, הם סוף חכמי הגמרא, ורב אשי חיבר הגמרא הבבליה בארץ שנער, אחרי שחיבר רבי יוחנן הגמרא הירושלמית, ומשתי הגמרות ומתוספתא ומספרא וספרי ומתוספות, מכלם יתבארו אסור והיתר, טמא וטהור, חייב ופטור וכו' כמו שהעתיקו איש מפי איש מפי משה רבינו מסיני וכו'.

למען אחי ורעי!

איינלייטונג

פון די בעסטע ספרים אין דער וועלט,
וועלכע קאסטען זעהר פיעל געלט,
איז דער **גאָלדען בוך** אין דריי שפראך,
פון וועלכען אירען וועלען האָבען פערגעניגען א סך.
איך האָב לאַנג געטראַכט, און דעם ספר געמאַכט,
פאר עלטערען און קינדערס וועגען.
זיי זאלען ווי אירען לעבען און נעהן אין גוטע וועגען.
איך האָב אין טיפען ים התלמוד געשוואומען, די בעסטע פערל ארויסגענומען.
זיינענדיג צווישען פערשיידענע לייט, און בעטראַכטענדיג די לעצטע צייט,
אז די קינדער נעהען אוועק ווייט, אנדערע ווערען שוין אַביסעל פערשייט,
ניט האָבענדיג קיין גוטע אונטערריכט, צו וויסען פון אַ אירען די פליכט,
ווי עלטערען צו רעספעקטירען, און אַ אירישען לעבען צו פיהרען,
און עלטערען זאלען זיי ערקלעהרען, זיי זאלען שטאַלצע אירען ווערען,
און אַ קינד, אַלליין זאָל גוט פערשטעהן, סיי גרויס און סיי קליין,
האָב איך תלמודישע פערל גוטע אַ סך, איבערזעצט אין דריי שפראך,
פון די גרעסטע תלמודיסטען, זיי זאלען שעצען אירען אויך ציוניסטען,
ניט קיין אַטהעאיסטען,
ווייל ביז איצט האָט געפעהלט, אַזא האַנדיבוך פאר היינטיגער וועלט,
מיט שאַרפזיניגע רעדע-קונסט, וועגען מענשען-ליעבע און גונסט.
דער בוך וועט מאַכען ריידען, סיי אין ליידען ר"ל סיי אין פריידען,
צו ליבען וואָהלטהעטיגקייט, און באשיידענהייט, האַסען פאַלשקייט, און
פערדראַכענהייט.
צו אַ פאַטער ווי זיך צו באַנעהמען, און מיט אידישקייט זיך ניט שעמען,
ווי אַזוהן זאָל זיין אַ גוטער, אויך אַ טאַכטער צו איהר מוטער,
פאר אויסבעסערען דעם פאַמיליען-לעבען, וועלען די לעזער דעם מחבר
אַ דאַנק געבען.
עהנליכע ספרים זיינען דאָ פיל, אָבער ריזער ספר האָט נאָר אַנאָדער ציל,
ער איז ניט פאר עלטערען נאָר, אויך פאר דעם יונגען היינטיגען דור,
דער אַריגינאַל איבערזעצט טריי, אין נייטיגע שפראך דריי,

הסכמת הרב רבי יחזקאל איישישקין

ב"ה.

ראיתי את החיבור „ספר הזהב בפניני התלמוד“ מהתורני והמשביל מוהר"ר זאב אריה שאסמאק, ונוכחתי לדעת כי ברכה בו, הוא אוצר נחמד מלא ברכת ד' כתלמודי כאינו תלמודי ימצא בו חפץ. המחבר צלל במים האדירים, בים התלמוד, והעלה פנינים וחרו חרוזים בדרך שיר ומליצה, בשפות עברית אנגלית ויהודית, וכל רעיון נעלה, נאצל ונשגב, הוקר והקדוש, יכנסו ללכות הקוראים. החיבור הוא מלאכת מחשבת מעשה ידי אמן להתפאר. החיבור הוא תחת מכבש הדפוס, ואבקש מנדיבי עם אלפי אברהם, העושים צדקה בכל עת, לקרב כימין צדקם את המחבר, לקבלו בסבר פנים יפות, ולחתום בעד הספר בעין יפה, ומדי' ישאו ברכה, וגם אני אעשה ככה. הבא על החתום למען כבוד התורה ולומדיה, ב' פניחם תרפ"ז, דעטרויט, מישי.

יחזקאל איישישקין.

הרב דפ"ק הנ"ל.

הסכמת הרב רבי א. מ. הירשמן

Rabbi William Schostak,

Detroit, Michigan.

My dear Rabbi Schostak :

The book you intend to publish abounds in valuable information. It will enable many who have no access to the Talmud and the Midrash to familiarize themselves with some of the gems of our literature. Your work is well done. I wish you God speed.

Yours very truly

A. M. HERSHMAN

Rabbi Congregation Shaarey Zedek, Detroit, Mich.

P R E F A C E

Eighteen centuries ago, Josephus observed, that though we may be deprived of our wealth, our land and our political institutions, our literature will remain immortal. The years since Josephus, have been replete with bloody persecutions, and relentless attempts at annihilation, yet through all this our holy writings continued to be the lighthouse of civilization.

The present generation however, has lost sight of the tremendous influence our literature, since the dawn of Jewish history, has had and still has on countless numbers of our people. They have apparently neither time nor inclination to delve into the "myteries" of our holy writings.

Therefore, in presenting this little volume, a veritable encyclopedia of Talmudic gems, we have endeavored to make it clear, concise and easily understood by old or young. We have translated the Hebrew into the Yiddish and most portions also into the English. One should no longer be ignorant of the philosophy, codes of ethics, and the humanitarian laws treated in our sacred books. The modern reader may perhaps be surprised to learn that our ancient writings are decidedly "modern" in spirit.

While great care has been taken to present the true meaning as we understand it, we were not bound by any rules to translate each passage verbatim. We were more concerned with recording and preserving the thought and spirit, rather than the letter of each sentence.

We will not consider our efforts in vain, should this little encyclopedia of gems taken from our sacred writings, some written in the earliest period of our historical and religious development, bring the layman into closer contact with the life, the thought and the spirit of our people as recorded in these books over a period of many centuries.

Detroit, Mich.

The Author.

Sept. 1926.

מיט ערקלעהרונגען שווערע זאצען צו פערשטעהן, צו ריידען פון איהם פאר גרויס און קליין,

צו יעדער צייט און ארט, געפינט איהר צו זאגען אן איידעל ווארט, אלעס צוזאמען, געשריבען אין גראמען,

אין וועלכער גמרא דעם ווארט צו געפינען, האט געהאט דער פערפאסער אין זינען,

אויף וועלכען בלאט און מיט פשט,

די גייסטיגע רייכטהימער וואס ליגען בעהאלטען, אין ילקוט, מדרש און תלמוד דעם אלטען.

נעהמט דעם שליסעל פון ערשטען בלאט און טהוט א זוך, איהר וועט געפינען פון אלעם גוטען אין דעם בוך,

פון דעם פרייגעזאנענעם אידען ביזן פרומען, וועט דער בוך מאכען ריידען אפילו א שטומען,

ווער עס וועט שטודירען דעם ספר מיט געדאנק, וועט דעם פערפאסער זאגען א דאנק,

און ווער עס וועט איהם האבען און ליבען, וועט געפונענע פעלערען פערניבען, וכל הרן אותי לכף זכות, ידון גם אותו הקב"ה לכף זכות.

כל המאמרים הקשים מדברי חז"ל בארתי כלשון צחה ביהודית, בעברית ורבים מהם גם באנגלית למען יבינו הכל. הפנינים מלוקטים ביגיעה רבה בערך עשר שנים מים התלמוד, בבלי וירושלמי, מדרשים וילקוט, בהעתקה יפה במשקל השיר אספתים אחת לאחת מכל המקומות אשר המה מפוזרים שמה, ויתרון הספר הזה כי שוה הוא לכל נפש, להבין אף לנשים דברי התנאים והאמוראים הקדושים, והמשלים מאירים כספירים, ולכל ב"י יהיה אור במושבותם, וכי רבים מחכמי האומות לקחו מהם משלים רבים כמו קרילאוו, עזאפוס, לאפאנטיין וכדומה להם, אבל אנחנו לא לקחנו מהם מאומה, ובזה יביא כל איש ברכה בתוך ביתו בעד כל ב"ב בכלל וברכה ושלום יהיה על כל ישראל אמן.

כ"ד המחבר קבץ דרשות למורים ואוצר הדרשות למטיפים,

זאב אריה שאסמאק,

מטיף לעדת שערי ציון בדעמראים, מישה.

נין זנכד להגאון רב משה רב מעשילס מסלוצק, אשר

גמר נ"ה פעמים ש"ס, נצר מגזע הרמב"ם זצ"ל.

שיחת חולין של תלמודי חכמים צריכה לימוד. (פוכה, כ"א).

תוכן הספר

ספר הזהב הוא ספר הספרים, כבית עקר או אוצר ספרי קודש מחז"ל בקצרה ואנציקלופדיא מרתית המשיח אלמים בכל עת, כי בו נקבצו דברי חפץ שנאמרו מחז"ל הקדמונים והאחרונים, לתת חומר למטיפים, להורים ולמורים, ליושבי ראש ולבע"ב בכלל, יותר מאלפים מאמרים ואגדות, בארתי מלים הלועזיות שנמצאו בתלמוד בשפות המדוברות, למען יבינו גם מלים קשי ההבנה כקטן כגדול, וכל מאמר או אגדה ששייך לענין אחר נקבע בפרק אחד, והספר נחלק לעשרים ואחד פרקים, ובתוכן הענינים ימצא הקורא פרק הנצרך לו, ובשולי כל מאמר רשמתי איה מקום המאמרים המפוזרים בכמה בקומות בש"ס או בספרים אחרים ושייכים לענין אחד. ומכל זה אפשר שיעמוד המעיין על טיב העבודה של המחבר, ויעיין בעין יפה כתלמיד חכם ולא כמבקר בביקור וחפוש עם הבחינה, אך ישים עין יפה משוב לב על מטרות המחבר ומה שהיתה כוונתו בעד הדור הצעיר, לגול האבן מעל פי הכאר, וכל צמא ישתה מים קרים נוזלים ממקור התלמודים ומדרשים בשפות יהודית, עברית ואנגלית, למען ירוץ כל קורא בהם, בכלל לחבב את קרשי עמנו וסגולות ב"י, להביא בקרבם רוח היהדות ורגש אהבה לעמם, ויכבדו יותר את הוריהם וספריהם ולפתוח את ספר התתום לעם העברי, ולקרנם לדי ולתורתו, והיה זה שכרי מכל עמלי כעשר שנים אשר נדרה שנתי בלילות, אם אחד מעיר או שנים ממאפחה ירחש דבר טוב ויאמר מעשי למלך וד"ל, והיה זה שכרי.

אינהאלט פון ספר

די תלמודישע פערל, פילאָזאָפישע דיאַלאָגען און מאָנאָלאָגען, הומאַניטאַרישע געזעצען און מאָראַלישע לעהרען, סאַטירישע און וויציגע מאמרים ומשלים, אלעגאָריען און פּאָעטישע געדאַנקען, ראָמאַנטישע געשיכטעס פון חז"ל, איבערזעצט אין דריי שפראַך, פון זיי מאמרים אַ סך, אַלעס צוזאַמען, געשריבען אין גראַמען, מען זאָל לעזען מיט געשמאַק, פון ז"א שאסמאק.

אם ימצא איש שגיאת או שינוי בהעתקה מלה במלה, אזי יזכור את מאמר חז"ל במס' קידושין כ"ט, כי המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בראי, אך העיקר לדעת את הכוונה מדברי חז"ל וד"ל.

הוי זנב למחברים ואל תהי ראש למבקרים.

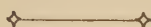
ספר הזהב

בפנינים מהתלמוד בחרוזים

נצח ישראל

זה רבות שבעתי שוד ורצח
 רבים בפאגראמים נקברו לנצח,
 רבים כמו עלי גם להכתידני
 וכאלפים שנה בגולה זו חנני
 קמון אני בגוים למראה עינים
 אבל רוחי נעלה עד לשמים
 רוחי לא תמות ולא תרד בקבר,
 ולא תפחד מחמת גבר
 על עמים רבים בא הקרץ
 ועם ישראל עוד חי בארץ
 תורתנו הקדושה מאלהים חיים
 נתנה לנו ע"י משה משמים
 נשמרה עד קץ ימינו
 כי מורשה היא לעמנו
 בעדה דמינו כטל שפכנו
 ואת תורתנו לא זנחנו
 כי ארצנו, תורתנו ושפתנו,
 הם חלקנו ואורך ימינו
 ונחדש אהבתנו הישנה
 לירושלים קריה נאמנה
 כ"ד זאב אריות בן אלקנה.

מרת מאקס פענסלער
 יצחק מאגילעווסקי, שו"ב
 הערי שווארץ
 זלמן ודבורה קאטלער
 הינדע ב"ר אברהם יונה ווייסוואסער
 חיה פרידה קאץ ז"ל
 פעריל שניידער
 סאפי שניידער.
 מרת רחל לעווין
 מרת גארבער
 מנחם מענדיל פאטאק
 אישר זעליג געזעראו
 יעקב אריה סאלאמאן
 אליעזר ב"ר אברהם יוסף סילון
 שניאור זלמן זאוועלסקי ז"ל
 מר. מארקוס
 מר גדליהו בצלאל שאכעט

דאקטאָר יצחק פריינקלין
 מרדכי שניידער
 נייטען שיף
 עקיבא סינגער
 יחיאל מיכל גאלדפארב
 זוסמאן גאלדשטיק
 אברהם דוד לעווין
 חיים אליעזר שאסטאק
 שמואל לעווין
 ישראל ב"ר יצחק נינזבערג
 מינה וקלמן בערינשטיין
 אליעזר באסקער
 יעקב ורעיתו צביה הארעוויץ
 מרת צשעטלין
 אליעזר ב"ר משה מרדכי לעווין
 אלכסנדר ה. גערסאן
 אלקנה ב"ר ז"א שאסטאק

דבר אל הקורא

לאחב"י גומלי חסדים לשם עולם יצו ר' מציון את הברכה החיים והשלום לאשר יואילו לעזרני במלאכת הקודש ולהוציא מכח לפועל ולהדפיס את ספרי זה מוקדש לכל עם ישראל בכלל ולצעירי ב"י בפרט לזכרון עולם על לוח לב כל אוהבי ד' ותורתו בכל אתר ואתר, שאלתי ובקשתי מדי הסומך נופלים כי יחנני ויעזרני להדפיס גם את קביץ הדרשות למורים ולחורים, וכן אוצר הדרשות אשר עורם בכתובים למטיפים ולדרשנים בכלל.

ע"ד הסכמות

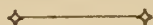
על דבר מכתבי תהלה על ספרי אם אביא על מכבש הדפוס את כל ההסכמות מהרבנים הגאונים יכילו הרבה עלים ודפים אין מספר. אי לזאת אביא לזכרון ולברכה את שמות הרבנים נדיבי לב ומחזיקי תורה, הלא הם: הרב הגאון רבי חיים פישל עפשטין נ"י מסינסנאטי, אהייא, והרב ישראל פורת נ"י והרב זכריה זאקס נ"י והרב שלמה גאלדמאן נ"י מקליוולאנד אהייא, וכן הרבנים מדעטרויט, משיגען, הרב יחזקאל איישישקין והרב יוסף הלוי אייזענמאן נ"י והרב יוסף תאומים נ"י והרב ישעיה שטראוס נ"י והרב יצחק סטאלמאן נ"י והרב הורוויץ נ"י והרב פישער נ"י והרב הורשמאן נ"י והרב אהרן מרדכי הלוי אשינסקי נ"י וכן מעיר מילוואקי וויסקאנסין הרב דאקטער ראפפארט נ"י והרב יו"ד כהן נ"י.

כ"ד המחבר בלב מלא תודה וברכה לראשי הרבנים המפורסמים אשר עודדוני ואמצוני והכירוני לטוב ועזרוני להוציא את הספר בעזה"ש יתברך ע"י תעודתם ומכתבי תהלה כמות. ובפרט לכל הלוקחים חלק בתמיכה במעות צור ישועתי. ואלה שמותם:

הרב אלכסנדר לעסער	הרב יחזקאל איישישקין
הרב שלמה נתן קאטלער	הרב יצחק סטאלמאן
הרב שמואל מנחם הלוי פיין	הרב משה יהודה פישער
דאקטאר גילבערט איזראל	הרב מנחם מענדיל הלוי זאנער
דאקטאר שמואל נחום פריינקליין	הרב מנחם מענדיל חיים לאנדא

פרק ראשון

כבוד אב ואם — רעספעקט צו עלטערען

1. עהרע עלטערן

ווען דו ביזט ארים אדער רייך,
דיין פאטער און מוטער עהרע גלייך.
בין שיש לך הון בין שאין לך הון כבוד את אביך ואת אמך.
(פאה ירושלמי פ"א).

2. ווי מיט גאט צוזאמען

ווען א מענש עהרט גוט זיין טאטען און מאמען
זאגט גאט, גלייך ווי איך וואלט געוואוינט מיט זיי צוזאמען.
בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה כאילו דרתי
ביניהם
(קידושין, ל').

3. די פינפטע געבאט

צו עהרען פאטער און מוטער איז די פינפטע געבאט,
סישטעהט הויד ווי די עהרע פון אלמעכטיגען גאט.
כתיב מקלל אביו ואמו מות יומת — אלהים לא תקלל — כבוד אב
ואם וכו' (תוספתא, קידושין, ל"א).

PART ONE.

CHAPTER I — RESPECT FOR PARENTS

1) Honor thy father and mother whether thou be rich or poor.

2) When one highly respects his parents, God says: "It is as if I dwell in their midst."

3) The fifth commandment calls upon us to respect our parents, for to honor parents is even more important than the worship of God.

9. עהרע ביידע גלייך

גאט ווייסט, אז א קינד עהרט די מוטער אמבעסטען,
 דירום איז אנגעזאגט געווארען צו עהרען א פאטער אים ערשטען.
 גלוי וידוע שהבן מכבד את אמו יותר מאביו לפיכך הקדים הקב"ה
 כיבוד אב לכיבוד אם.
 (קידושין, ל"א).

10. ניט געלאכט

פון פאטערס א פעהלער זאלסטו ניט לאכען,
 דאס וועט דיר קיין עהרע ניט פערשאפען.
 למומי אביך אל תלעג כי לא לכבוד הוא לך.

(ב"ס ג')

11. ריכטיגע עהרע

ווען א פאטער אדער א מוטער ווארפט דעם קינדרס געלט אין ים אריין,
 זאל דער קינד זיי ניט פערשעמען און געלאסען דאן זיין.
 אט אזוי איז די לעהרע, צו פאטער-מוטערס עהרע.
 זרק ארנקי כו' (אם כיום בכספך זרק ליה ולא תכלימו), זה כיבוד אב ואם
 (קידושין ל"ב).

12. געדיינק די עלטערען

אויב צווישען רייכע הערען א פלאץ וועסטו קריגען,
 דייענע עלטערען ניט פארנעם שטעלען צופרידען.
 אם בין נגידים מושבך את יולדך אל תשכח.

(ב"ס, כ"ג)

13. פיהר זיך אויף גוט

ווען א קינד אין דער יוגענד פיהרט זיך ניט גוט אויף,
 צו די עלטערע יאהרען ווארפט מען דאס איהם אויף,
 פון דער יוגענד זיינע פארברעכענס אלס קינד,
 צו דער עלטער דערמאנט מען איהם זיינע זינד.
 דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנותו. (שבועות, ל"ט).

9) Since a child learns to love the mother first, the fifth commandment called for the respect of father first.

10) Do not laugh at the mistakes of thy father, for it brings thee no honor.

11) Even though thy parents cast thy purse into the sea, do no reproach them, but honor them still.

12) Even though thou may sit among the mighty do not forget thy parents.

13) He who commits transgressions in his youth may be reminded of them in his old age.

4. גלייך געהערט

ווען א מענש עהרעט דעם טאטען און מאמען
זאגט גאט: גלייך ווי ער עהרעט מיר מיט זיי צוזאמען.
בזמן שאדם מכבד וכו', כאילו דרתי ביניהם.
(קידושין, ל').

5. הייליגע עהרע

אז רבי יוסף פלעגט די פוסטריט פון זיין מוטער דעהערען,
פלעגט ער זאגען, לאזט מיר אויפשטעהן, די שכינה קומט, לאמיר עהרען.
רב יוסף כי הוה שמע קל כרעיה (צעדי רגלי) דאימיה אמר אקום
לפני השכינה כי באה
(קידושין, ל').

6. דו מוזט ערנעהרען

ריכטער זאלען דעם זוהן נויטען און שטרענג צו איהם ווערען.
דער זוהן זאל דעם פאטער אויסהאלטען און איהם ערנעהרען.
כופין את הבן לזון את האב,
(ירושלמי נדרים פ"ט).

7. וועסט לאנג לעבען

ווער עס עהרט דעם פאטער, דער לעבט לאנגע יאָהר,
און דערפרייט זיין מוטער, ווער עס היט די געבאט נאָר.
מכבד אביו יאריך ימים ושומר מצוה ישמח אמו,
(ב"ס ג').

8. פארויס זיין לעבען

דיין אלטען פאטער זאלסטו צום לעבען געבען
און דו זאלסט ניט פערטרויערען איהם זיין לעבען.
כלכל בני שיבת אביך וימי חייו אל תעצב,
(ב"ס ג').

4) When one honors father and mother, God says:
"It is as if I also am honored."

5) When Rabbi Joseph would hear the footsteps of
his mother, he would say: "Let us arise for the Shechinah
is coming."

6) A son should be compelled to support parents.

7) He who honors his father will live many days;
He who guards the commandments is a delight to his
mother.

8) Support thou, thy aged parent, and do not afflict
the days of his life.

18. מוטערס עהרע

דמא איז אמאל געזעסען פערפוצט אין א גאלדען מאנטעל
 מיט גרויסע לייט אין רוים.
 זיין מוטער איז געקומען צו לויפן
 אביסעל גערוועזן פון איהר היים,
 האט אראפגעריסען זיין מאנטעל, א פאטש איהם געגעבען
 און אין פנים א שפיי.
 און ער האט איהר אלץ געשווינגען און ניט געזאגט
 א שלעכטען ווארט דערביי.
 אין דעם אנפאל אויף איהם איז ביי איהר א שוץ
 אראפגעפאלען פון אויפגענוען.
 האט ער אויפגעהויבען און האט איהר אין האנד אפגעגעבען.

דמא ישב פעם אחת לבוש במלבוש מרקס בזהב בין גדולי רומה, ותבא
 אמו בכעס ותקרע ממנו את המלבוש ותכתו על הלחי וירקה בפניו,
 ולא הכלימה, והמנעל נפל מידה בהכותה אותו והוא הרים את מנעלה
 ויושט לה להניח את דעתה. (קידושין, ל"א).

19. א יתום

רבי זעירא זאגט, איך האב צער געהאט
 הלא איך וואלט איך געהאט פאטער, מוטער.
 איך וואלט זיי געעהרט ווי א זוהן א גוטער,
 און איך וואלט ג'ערן געוויס געהאט.
 רבי זעירא היה מצטער ואמר, לו היה לי אב ואם כי עתה כבדתים,
 וירשתי גן עדן. (ירושלמי, פאה פ"א).

18) While Demo the Roman, sat among his noblemen, adorned in a beautiful golden mantle, his mother entered. Being a very irritable person, she tore off his mantle, slapped him, and even spat in his face. He silently tolerated it all, and did not complain. And when in her fury she lost one of her sandals, he picked it up and respectfully offered it to her.

19) Rabbi Zeira bemoaned the fact that he was an orphan. "Would that I had father and mother," said he, "I would honor them greatly and thus earn entrance into the life eternal".

14. היט די עהרע

אויב א שענדליכע זאך האט נאך געטאן ווער
איז א שאנדע פאר דער פאמיליע און פאטער
אויב א לויבענסוויירדיגע זאך געטאן האט ער,
איז אן עהרע פאר דער מוטער און פאטער.
ננאי לו ננאי לאביו ולאמו (הטאת נעורים)
(ספרא, פ' אמור).

15. ווי צו עהרען עלטערען

צו געבען גוטע עסענס צו זאט, צו טרינקען וואס עס איז געשמאק,
שוכן, קליידען, שעהן און נלאט, אריין און ארויספיהרען פון הויז,
דאס זעלבע צו א שוהל, צו א קלויז.
איזהו כבוד אב ואם, מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכנים ומוציא
(תמיד ל"ב).

16. געטרייע עהרע

געבען עהרע צו פאטער און מוטער מיט טרייהייט
איז גלייך ווי צום אויבערשטען די איבערגעבענהייט.
חוקש כבוד אב ואם לכבוד המקום.
(ב"ס, ל"ב).

17. הער צו דעם פאטער

די שטימע פון אייער פאטער זאלט איהר צוהערען,
היט זיינע געבאטען און דאן וועט אייד גוט ווערען.
חקשיבו בני לקול אביכם שמרו מצותיו וייטב לכם
(ב"ס ג').

14) He who commits a shameful deed dishonors both himself and his parents; he who performs a virtuous deed, brings honor to himself as well as to his parents.

15) He who truly respects his parents, feeds and clothes them, and escorts them wherever they wish to go.

16) The respect for parents is equal to the respect for the Almighty.

17) Hearken unto the voice of thy parents, be obedient, and it will be well with thee.

24. א גוטער ביישפיעל

אבימו איז אימער פארין פאטער עפענען די טיר געלאפען,
און האט ניט געלאזען זיינע אנדערע ברודער מאכען אפען.

אבימו ריץ תמיד לפתוח את הדלת לאביו ולא הניח לשאר אחיו לעשות
זאת (כי חפץ לכבד אביו יותר ולמצוה יחשב לו). (ירושלמי קידושין ל"א).

25. א צווייטער ביישפיעל

אבימוס פאטער האט א טרונק וואסער געבעטען
און איז אנדרעמעלט געווארען
אבימו ברענגענדיג וואסער איז געשטאנען פערנייגט,
ביז דער פאטער איז וואכעדיג געווארען.

פעם אחת בקשהו אביו להביא לו מים לשתות וילך ויביא לו, אך בין
כה וכה נמנם אביו והוא כפף ועמד אצלו עד שקם אביו משנתו.
(קידושין ל"א).

26. כבוד אב

א פאטער ביי א קינד דארף זיין ווי א קעניג גלייך,
צו עהרען איהם סיי ער איז ארים סיי ער איז רייך.
אביו של אדם כמלכו וכו'.

(פדר"נ, פל"ט).

24) Abemu showed his respect for his parents by rushing to open the door for them, and would not permit other members of the family to open the door for his parents.

25) Abemu showed his respect in another manner. When his father asked for a drink of water and happened to drowse in the meantime, Abemu, stood near his father with the water until he awakened.

26) Whether the father be rich or poor he must receive his sons' respect as though he were a king.

20. זיי ליעבליך

מיין זוהן, האסטו צו דיין ברודער גוטעס געטאן,
 פערביטער ניט זיין געמיט און ניט רייד איהם זאל וועה טאן.
 בני היטבת לאחיך אל תמרר נפשו ואל תענהו קשות. (ב"ס י"ח).

21. רעספעקט

רעספעקטירען פאטער און מוטער ווער נאך זיי האט,
 ביידענס עהרע זיינען די געכאט פון גאט.
 כבוד אביך וכבוד אמך מצות ה' גם שתיהן. (ב"ס, ג')

22. עהרע

ווער עס גיט עהרע צום פאטער,
 וועט פון זיינע קינדער האבען נחת און פריידען.
 און אז ער וועט בעטען מיטלייד,
 וועט ער אויך געהאלפען ווערען אין ליידען.
 מכבוד אביו יגיל בכניו, ובשועו לרחמים יושע. (שם)

23. הערצליכע עהרע

מיט'ן מויל און הארץ עהרע זאסטו דייענע עלטערען געבען,
 וועט רוהען אויף דיין קאפ זייערע ברכות און זענען.
 בפה ולב כבוד הוריק, ותחל ברכותם על ראשך. (שם)

20) My son, if you have done some good to your brother, do not embitter his heart, nor oppress him.

21) To honor father and mother is a twofold commandment from God.

22) He who honors his parents will enjoy the love and the pleasure of his children; should he need help while in distress he will surely receive it.

23) Honor thy parents with mouth and heart, thus will their blessing always be with thee.

31. פֿערגיב דעם פאָטער

פֿערגיב דעם פאָטער ווען עס וועבט זיך אויס זיין פערשטאָנר
ווי זיך צו בענעהמען.

און דו זאָלסט זיך פאָרויכטיג היטען.
טאָמער וועסטו איהם פערשעהמען.

שאהו כי פג מעמו והשמר פן תבזהו
(ב"ס ג').

32. הערצליך—רעספעקט

רעספעקט דיין פאָטער מיט דיין גאנצען הערצען
און ניט פערנעס פון דיין געווינערין איהרע שמערצען.

בכל לבבך כבוד אביך ואל תשכח את אשר חבלה ילדתך.
(ב"ס, ז').

33. געדענק זיי

געדענק, פון זיי ביזטו געבוירען צו לעבען.

און וואָס קענסטו זיי פאר אַ געצאהלט אָפגעבען?

זכור כי מהם נולדת ומה תשיב גמול למו.
(שם).

34. אמאָליגער כבוד

אויס גרויס רעספעקט צו עלטערען איז אמאָליגע צייטען א מנהג געווען.
אָרויסגעהענדיג פון שוהל זאלען קינדער קושען עלטערען ווען זיי זעהען:

דרך בני אדם כשיוצאין מבית הכנסת כו' נושק לאביו ולאמו.
(עיון ברש"י ע"ז דף י"ז).

31) Be considerate with thy aged parent if he no longer conducts himself properly; and by all means do not shame him.

32) Respect thy father greatly, and do not forget her who bore thee.

33) Remember thy parents gave thee birth. Can they ever be repaid?

34) It is customary for children to greet their parents with a kiss upon coming from the synagogue.

27. ווי מען שעצט עלטערען

ווי די ווערדע פון קינדער קען געשעצט ווערען.
צוליעב זיי עהרט מען אויך אזוי זייערע עלטערען.
בזכות הכנים אבותיהם מתכבדים.
(תנחומא ויקרא, ט"ה).

28. עלטערנס עהרע

די עהרע פאר'ן פאטער און מוטער איז גלייך
ווי פאר דעם אויבערשטען, סיי מען איז ארים אדער רייך.
השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום.
(קידושין ל"א).

29. הער מיין קינד

מיין זוהן, נויג דיין הארץ צו שטראף-דייך יונגערהייט.
וועסטו זאגט זיין מיט חכמה אלטערהייט.
בני הט מנוער לבך למוסר ושבעת חכמה כי זקנת.
(בי"ס ו').

30. טאכטער, עהרע עלטערען

ווי א זוהן איז פערפליכטעט צו ערנעהרען פאטער און מוטער,
אזוי איז א טאכטער פון דעם ניט גאר פטור.
כל מצות האב המוטלת על הבן לעשות לאביו אחד אנשים ואחד נשים
חיבין.
(קידושין, ל').

27) The parents are often honored because of the worthiness of the children.

28) Respect for parents is equivalent to respect for God.

29) While still young, hearken unto the voice of thy father, and it will be well with thee even unto old age.

30) The daughter is not exempt from duties incumbent upon a son.

37. לעבט לאנג

ווער עס האלט עהרליך זיין פאטער וועט לאנג לעבען.
 און ווער עס היט די געבאט וועט פרייד זיין מוטער געבען.
 (ווייל אייניקלאך זעהען ווי זייער פאטער שעצט דעם אלטען,
 אזוי וועלען זיי זייער פאטער אויך אמאל עהרליך האלטען).
 מכבד אביו יאריך ימים ושומר מצוה ישמה אם (כי הילדים יראו איך
 אביהם מכבד את אביו הזקן כן יכבדו גם הם את אביהם בזקנתו).
 (ב"ם, ג.)

38. א גוטער זוהן

א פאטער פון א פרומען מאן צו טרינקען פיעל וויין אין שענקען
 איז געווען א בעל.
 און ווען ער פלעגט זיך גוט אנשכורן
 פלעגט ער אין מיטען מארק אוועקפאלען.
 ווילדע קינדער פלעגנען איהם שלאגען, שרייען: זעהט א שכור!
 מיט שטיינער בעפאלען.
 ווען זיין זוהן פלעגט דאס זעהן פלעגט ער זיך זעהר שעהמען.
 האט ער געזאגט, פאטער! אלע וויינען פון לאנד וועל איך פארריר נעמען
 אבי ניט נעה טרינקען אין שענק מיד צו פערשעהמען.
 נאך פיעל ריידען צום אלטען פאטער אלע טאג.
 האט דער אלטער פאטער אנגענומען זיין פארשלאג.

37) He who respects his father will live long, and he who obeys the commandments brings joy to his mother. For when the grandchildren see how greatly honored are their grandparents by their parents, they, too, will respect their own parents.

38) The father of a worthy and pious man would often become drunk and cause him great humiliation by being found in a drunken condition at the public market. Therefore the son had the best of wines brought into the house of his father, so that he might drink at leisure, and yet not bring shame upon his son by drinking in public places.

35. א פאטערס ברכה

דורך א פאטערס זעגען קען א הויז געבויט ווערען,
דורך א מוטערס פלוד קען זי צושטערט ווערען.

ברכת אב בנתה בית וקללת אם תהרסנה, (ב"ס ג').

36. רעספעקט צו א פאטער

פון כהן גדולים אפוד איז א בריליאנט געגאנגען פערלארען,
זיינען קלוגע אידען דאן קויפען א שטיין געפאהרען.
זיי האבען ביי א גוי, דימא, אזא שטיין געטראפן.
זיין פאטער אבער האט אויפ'ן שליסעל פון קאסטען געשלאפען,
האט דימא ניט געוועקט דעם פאטער צו געבען דעם שטיין,
פאר א העכערען פרייז — ביז דער פאטער איז אויפגעשטאנען אליין.

פעם אחת בקשו חכמים לקנות אבן טוב לאפוד ומצאו אצל נכרי ושמו
דימא והיה המפתח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו להעירו
משנתו כי היה ישן, ואף כי הרבו במחיר בעד האבן לא נתן להם את
האבן עד שהקיץ אביו משנתו אז נתן להם את האבן במחיר הקצוב,
(קידושין ל"א).

35) A father's blessing will build a house, a mother's curse will destroy it.

36) A certain Dema showed great reverence for his father in this manner. When the High Priest lost a precious stone from his ephod, wise men went forth to purchase it's duplicate. It so happened that Dema had this stone. When these men came to him to purchase the needed gem, and offered him an attractive price he told them he could not sell it to them just then, since his father slept in the room where the key to the trunk containing the gem was located. They offered a more attractive price, thinking he was merely holding out for a greater reward. But he refused to disturb his father for any price, and waited until he awoke before he brought forth the jewel.

פרק שני

אהבת ציון

אספת מאמרי חז"ל על דבר ציון המצוינת והעתקת מלשון
הגמרא ללשון יהודית אנגלית ועברית בלשון צח ונקי
להבין לכל אדם ובמקומות אחדים בארתי גם
את הצפון בדברי חז"ל לפי שכלי הדל
אשר חנני ד' בחסדו.

הראיה מביאה לידי זכרון, וזכרון מביא לידי מעשה. (תנחומא הקי פי בשלח).

ציונים פאהן

ציונים ווייס-בלויע שענהע פאהן.
איז דער שטאלץ פון אונזער נאציאן.
דער מגידוד, דער סימבאל פון לאנגזאם.
האט פיעל גוטעס אונז אידען געטאן.
יעטווידער איד לעגט צו א האנד
צו אויפבויען אונזער הייליגע לאנד
און האט פאר אירישט דעם פערשטאנד.
צום קרוי-היסוד ניבען אלע א שטייער.
נלות-אידען זאלען ווערען פרייער.
פאר דער פאהן וועלען אידען אלעס אפגעבען.
צו פארטהיידענען זי אויך מיטן לעבען.
די נאכט געהט אוועק סווערט שוין טאג.
נישטאָ-מעהר קיין פאגראמען-קלאג.
חושך פערשווינדעט, צו טאג איז ניט ווייט.
עס פאנגט זיך שוין אן משיח-צייט.
ציון וועט דורך גערעכטיגקייט ווערען פריי.
און איהרע צוריקגעקערטע דורך געבען צדקה טריי.

אין ירושלים נפרח אלא בצדקה.
ציון במשפט תפרח ושביה בצדקה.
(שבת, קל"ט).

פלעגט ער טעגליך צוגרייטען עסען, טרינקען און איהם לאזען שלאפען.
נאכהער איז דער זוהן צו זיין ארבייט אוועקגעלאפען.

אבי איש חסיד אחד שתה יין הרבה בבתי מרוח, ובהיותו שכור נפל בשוק, ונערים שובבים הכו אותו באבנים ויקראו אחריו, ראו שכור! כאשר ראה זאת בנו, נכלם, ויאמר: אבי! מכל היין שבמדינת אקח בעדך, אך אל תלך לשותות בבית היין להביא עלי בוז ולעג, ובדברו אליו יום יום התרצה האב הזקן, והבן הכין לו בכל יום מאכל ומשתה ומישנו ואחר כן הלך לו לדרכו. (תנחומא שמיני).

39. עהרעפורכט צו עלטערען

עהרעפורכט פאר עלטערען זאל זיין ווי פאר גאט,
ווער נאר א פאטער אדער א מוטער האט.

השוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום, (קידושין ל').

40. עהרע עלטערען

דער מענש וואס איז ניט קיין גוטער

ערגערט אפט פאטער און מוטער,

זאגט דאן גאט איד האב געטאן גוט

וואס איד האב מיט זיי צוזאמען ניט גערוהט.

בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם. (קידושין, ל"א).

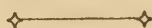
39) The fear for parents should be the same as for the Almighty.

40) Wherever parents endure disrespect, Gods presence is never found.

פרק שני

אהבת-ציון — ליעבע צו ארץ-ישראל

1. ליעבע צו ארץ ישראל

מען גיט אונז אונזער לאַנד ציון פריי, אבי נאָר בוי און אַרבייט געטריי,
שוץ גיט מען דאָרט לכל ישראל, מיטן קרוי היסוד צו בויען ארץ-ישראל,
אַ גרייטער טיש, אַ מעסער, פלייש, פיש, נאָר מיר זיינען אָבער פויל,
אפילו צו עפענען דעם מויל, מיר זאָלען בעזיצען ארץ-ישראל.
הרי שלחן והרי בשר והרי סכין כו' ואין לנו (פה) לאכול (מחוסר)
הרצון להשיג א"י). (קידושין, מ"ז).

2. ציון דורך פייער

דורך קריעם, שווערד און בראַנד-פייער
איז חרוב געוואָרען ציון וואָס איז אונז טייער,
און יעצט דורך מלחמה-פייער איז ציון פרייער
צו בויען זיי גיבען אַלע צום קרוי-היסוד צושטייער.
ווי דורך פייער האָבען מיר ארץ-ישראל פערלאָרען
אזוי האָבען מיר זי דורך מלחמה-פייער די לעצטע יאָהרען.
אזוי האָט גאָט געגעבען אַמאָל דעם פערשפרעכען,
צו העלפען אונז ווידער אויפבויען דאָס לאַנד אין גיכען.
אמר הקב"ה אני הצתי אש בציון כו' ובאש אני עתיד לבנותה.
(ב"ק ס').

CHAPTER II — LOVE OF ZION

1) The table is set, both meat and fish, and yet we do not eat. In like manner do we ignore the great opportunity when Zion is offered to us.

2) Zion, our beloved, has been laid waste by sword and fire; but by sword and fire is she now being rebuilt, for this has been the promise of the Lord.

7. מען וועט מוזען געהן אין ציון

אויב אידען וועלען ווערען פרום און צו ארץ-ישראל געטריי,
דאן וועלען זיי פון גלות אין ציון געהן פריי.
אויב ניט, וועט גאט אויפשטעלען רעגירער מיט המנים געזעצען,
און זיי וועלען מוזען לויפען אין ציון זיך בעזעצען.
אם ישראל עושין תשובה נגאלין כו' ואם לאו הקב"ה מעמיד מלך
שגזרותיו קשות כהמן, ועושין תשובה. (סנהדרין, צ"ז).

8. אלע לייעבען ארץ ישראל

אפילו די בערג פון ציון זיינען לייעב ביי קריסטען,
טא ווי הייליג און טייער דארפען זיי זיין ביי ציוניסטען!
אפילו הרי א"י חביבים על עכו"ם.
(חולין, ס').

9. משיח קומט

ווען שולען, תלמוד-תורות וועלען ווערען קלובען פון אויסגעלאסענהייט,
וועט דאס זיין א בעווייז אז עס איז געקומען משיח-צייט.
דור שכן דוד בא, בית הועד יהיו לזנות.
(סנהדרין, צ"ז).

10. משיח צייט

ווען רבנים, תלמידי חכמים, ווערען וועניגער
און אונגליקען א סך אין דער וועלט,
איז עס א בעווייז, אז משיח האט שוין זיין פוס אין וועג געשטעלט.
דור שכן דוד בא כו' ת"ח מתמעטים וצרות רבות מתחדשות.
(סנהדרין, צ"ז).

7) If Israel will repent they will be redeemed and return rejoicing into Palestine, but if they do not, the hardships of the diaspora will compell them to repent.

8) The mountains of Zion are a delight even to Gentiles. How much more sacred should they be to Israel.

9) When academies of learning will be turned into houses of ill fame, it is a sign that the days of the Messiah are nigh.

10) When the number of scholars will diminish and heresy is in vogue, that, too, is a sign that Messiah will soon be here.

3. משיח וועט קומען

נאר ווען אלע אידען, וועלען לעבען אין פרידען,
אלע צו ציון וועלען זיין טריי, — דאן וועלען מיר ווערען פריי.
אין הקב"ה מבשר את ישראל שיהיו נגאלים אלא בשלום,
(דברים רבה פ"ה).

4. ציונים לופט

די לופט פון ציונים לאנד
מאכט קלוג דעם פערשטאנד.
אזירא דארץ ישראל מחכים,
(ב"ב קנ"ח).

5. חלוצים

די חלוצים ווי קנעכט ווילען פון ארץ ישראל שטיינער — בויען,
און חלוצות פון ארץ-ישראל-ערד ווילען סטראיען. (כתובות, קי"ד).
כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו,
(תהלים קי"ד).

6. העלפערן ציון

וואס מעהר צדקה פאר ציון איהר וועט געבען
וועלען מיר דאן אין גיכען אלע דערלעבען
אונזער לאנד אויפבויען פון דאס ניי,
און פיעלע גלות-אידען וועלען ווערען פריי.
גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה,
(ב"ב ו').

3) When Jews the world over will live in harmony and peace, and ardently love Zion, then, and only then will Messiah come.

4) Even the air of Zion makes its inhabitants wise.

5) Thy servants take pleasure in the very stones of Zion, and delight in its earth.

6) Benevolence will help to bring about the redemption of our Holy Land.

14. א משל וועגען ציונס לאַנד

א זוהן א מידער פרעגט: ווען קומען מיר צו אונזער שטאָדט פאָרט?
— ווען דו וועסט זעהן, מיין זוהן, א בית-הקברות, דאָס איז אונזער אָרט.
פון לעצטער מלחמה פאָנראַמען האָבען מיר געזעהן אידישע קברים פיעל,
דאָס בעווייזט אז מיר האָבען שוין דערגרייכט ארץ ישראל, אונזער ציל.

אב ובנו הלכו בדרך רחוקה, וישאל הבן העיף את אביו, מתי נראה
ונבוא אל עיר מושבנו? ויען אביו, כאשר תראה ביה"ק סמן טוב
כי זה הוא מקום חפצנו — כן אחר מלחמה האחרונה ראינו הרבה
קברים מבני ישראל, אות הוא כי א"י מקום חפצנו קרוב הוא לעם
ישראל, כי השגנו את ממרת ומגמת נפש כל ישראל. (מדרש תהלים).

15. מאכט שלום

ווען אלע אידען וועלען זיין פעראייניגט אין איין באַנד,
דאן וועלען מיר קענען קריגען ארץ-ישראל אונזער לאַנד.
אם ישראל יהיו כולם באגודה אחת, אז יזכו לא"י (ילקוט נצבים, בשינוי).

16.

16. אייל זיך צו

אייל זיך קויפען א הויז (אין ארץ-ישראל) אָדער לאַנד
ווייל עס קען אריינפאלען צו אן אנדערען אין האַנד.

קפוץ זבין ארעא (מהר לקנות שדה, שלא יקנה אחר אותה) (יבמות ס"ג).

14) Weary and fatigued the son asks his father: "When shall we reach Zion, our destination?" And the father replies: "When we shall pass burial grounds." The parable alludes to the numerous massacres, pogroms and wars which have devastated Israel's camp, before the promise of a rejuvenated Palestine was assured to them.

15) The Jewish people must present a united front, if they hope to secure Palestine.

16) Hasten to purchase land in Palestine, ere it falls into other hands.

11. נעהם אנטהייל אין פאלק

ווער עס נעהמט אנטהייל אין פאלקס-ליידען,
וועט דערלעבען צו זעהן דעם פאלקס פריידען.

המצער עם הצבור, זוכה ורואה בנחמת צבור
(תענית י"א).

12. וואהין די פיס געהען

צו דעם ארט וואָס עס איז מיר ליעב און זיס,
אהין פיהרען מיר אימער מיינע פיס.
דארום פאָהרען אין ציון חלוצים און חלוצות
צו זיין דער הייליגער מוטער-ערד'ס שוים.

למקום שאני אוהב, שם רגלי מוליכות (ע"כ חלוצים וחלוציות נוסעים
לא"י). (תוספתא סוכה נ"ג).

13. וואָרום אידען זיינען אין גלות

גאָט האָט די אידען אין גלות צושפּרייט צווישען אַלע נאַציאָנען
זיי צו בעקאַנען מיט גאָט און לערנען זיי אידישע טראַדיציאָנען.
אידען זיינען געווען ביי די פעלקער נומע לעהרער,
און האָבען פאַר רבי געלד בעקומען קלעפּ וואָס מעהרער.
יעצט אז אין אַלע שפּראַכען אונזער תורה האָבען זיי שוין,
מענען מיר צו אונזער אַלטער היים ארץ-ישראל געהן.
לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שילמדו לגוים
אחדות ה'.

11) He who feels his peoples' grief, will participate in its joys.

12) My feet will guide me to the place I aspire.

13) Israel has been spread amongst all nations to teach the Unity of God.

21. תשעה באב

דעם אכטען טאג אין אב, קעגען דער נאכט האבען א שלעכטען גרום די מרגלים געבראכט, האבען די אידען א גאנצע נאכט, א געוויין געמאכט. האט גאט געזאגט, זיי וויינען יעצט אומזיסט גאר, איד וועל פאר זיי בעשטימען א קלאג פאר אלע יאהר. אותו היום ערב ת"ב היתה, אמר הקב"ה כו', הם בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות. (סוטה, ל"ה).

22. א פאפירענער בריק

די וועלט זאגט, אין משיח'ס צייט וועלען אידען האבען פיעל גליק, אידען וועלען געהן אויף א פאפירענעם בריק — גוים אויף אן אייזערנעם בריק. די גוים וועלען אריינפאלען, און די אידען וועלען גוט איבערגעהן. מיר האבען פון לעצטער מלחמה דאס געזעהן שוין אליין: דייטשען האבען צו ארץ־ישראל אייזערנע וועגען, בריקען, געמאכט. און די אידען האבען דארטען געקראנען שוין א מאכט, צו בויען און פלאנצען די לאנד זאל ווערען א פראכט, נאר דורך אונזער פאפירענער הייליגער תורה האבען מיר יעצט פאר קיינעם ניט קיין מורא — דער פאפירענער תנ"ך איז אונזער בריק און גליק. מה שאומרים העולם כי בימות המשיח ילכו עכו"ם על נשר ויפלו משם כי כן ראינו כי האשכנזים הכינו גשרים עד א"י לשלום בה.

21) The spies sent out by Moses brought back sad news on the eve of the ninth of Ab. All that night the Jews wailed and lamented. Therefore the Lord said: "Now since they wail in vain, I shall appoint this day as a day of mourning for all generations."

22) An old saying tells us that when Messiah will come the Jews will cross a paper bridge and yet do so in safety, while others may perish even though they pass over bridges of steel and iron. The moral simply is this: With the Torah, our paper fortress, we Jews have withstood the persecution of the ages, while those who relied upon the steel sword, were soon annihilated.

17. משיח וועט קומען

משיח וועט אנדערש ניט קומען צו זיין א פיהרער.
 ביז אונגלויביגע וועלען ווערען רעגירער.
 אין בן דוד בא עד שנהפכו כל המלכות לדעת צדוקים. (סנהדרין צ"ו).

18. גזל — רויבעריי

ווען די אידען וועלען דארפען ווערען פון גלות פריי,
 וועט דאן זיין א רויבעריי נאך א רויבעריי.
 דור שכן דוד בא יהיו שוללים אחר שוללים (בזוי ובזוי דבזוי),
 (סוף כתובות).

19. משיח קומט גיך

וועלען אידען ווערטה זיין, וועט משיח קומען
 מיט הימפל-וואלקענס אין גיכען.
 אויב ניט — וועט ער מווען קומען ווי אויף אן אייוועל צו קריכען.
 (הגאולה תבוא אם) זכו עם ענני שמיא. לא זכו עני ורוכב על החמור,
 (סנהדרין צ"ח).

20. כותל מערבי

פון כותל מערבי די שטיינער
 וועט אייביג ניט פערניכטען קיינער.
 כותל מערבי של ביהמ"ק אינו חרב לעולם.
 (במדבר רבה פו"א).

17) The Messiah will come, when unbelief will enter the camps of rulers.

18) Pillage and bloodshed will precede the redemption of Israel.

19) If Israel will merit it, the Messiah will come on a celestial cloud. If not, he will come riding on an ass.

20) The "Wailing Wall" of the Temple will never be destroyed.

27. א געפעהרליכער ביישפיעל

רב זירא האט געוווּזען ווי ליעב ער האט דאס הייליגע לאַנד, פון כּבל ביו ארץ־ישראל האט ער ניט געהאט קיין שיף ביים האַנד, האט ער א ברעט מיט א הענטעל גענומען, און האט מיט סכנה דעם ים איבערגעשוואומען. רבי זירא הראה כמה חביבה ליה ארץ ישראל, לא אשכח מעברא לעבר את הים, לקח קרש והתקין לו בית יד ועבר בסכנה את הים, (כתובות, ק"ב).

28. ארץ ישראל א לאַנד פון מילך און האַניג

רמי בר יחזקאל האט אין בני־ברק אין ארץ־ישראל אן אָרט געפונען, וואו ציגען עסען פייגען און פון די פייגען האט האַניג גערונען, און ס'האט זיך פערמישט מיט די מילך וואָס האט פון די ציגען גערונען, האט ער געזאגט, דאָס איז דאָס לאַנד וואָס רינט מילך און האַניג. רמי ראה עזים אכלו תאנים וחלב נמפו מדדיהם ונתערבו יחד; אז אמר ארץ זבת חלב ודבש היא ארץ ישראל, (כתובות קי"א).

29. ארץ ישראל אין דער צוקונפט

אין דער צוקונפט וועט ארץ־ישראל אַרויסברענגען צוקער־קוכענס און זיידענס צו עקספּאָרטירען, און פערשידענע שפייזען אין אנדערע לענדער צו פונאַנדערפיהרען. עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת (שבת ל').

27) It is said of Rabbi Zera that when he was unable to secure passage on a boat to reach Palestine, he built a raft and, regardless of the danger, crossed the perilous sea to reach his beloved land.

28) Rami, son of Ezikiel once came upon some goats who were eating rich, honeyed figs. They ate of this sweet food to such an extent that their milk flowed to the ground. So he said: "Verily this is a land flowing with milk and honey."

29) Palestine will in the future export much wheat and silk.

ולא עלתה בידם, ואנחנו בני ישראל, ע"י הגשר הנזיר, היא תורתנו הקדושה, עלתה בידינו להחזיק ולשבת שם, (ילקוט ישעיה ח"ק).

23. ווי איז משיח'ס נאָמען ?

חיים: — ווי איז משיח'ס נאָמען ? זאָג נאָר מיר?
שלום: — איד וועל זאָגען דיר — ער האָט נעמען פיער.
מנחם — שילה — ינון — חנינה — ר"ת די ערשטע בוכשטאָבען.
(סנחדרין, צ"ז).

24. א גוטע עצה

טרייסעלט זיך אָפּ, ווי א הוהן איהר פליגעל פון זאָמר,
אזוי טרייסעלט זיך אָפּ אידעלאָך, די שטויב פון גלות־לאַנד.
התנערי מעפר כתרנגולתא דמנערה גופה מעפר כן בני ישראל יתנערו
מעפר הגלות וילכו לארץ ישראל. (ב"ר פ' ע"ד).

25. העלף דיין פאָלק

ווער עס שליסט זיך אויס פון אידישען פאָלק,
וועט נישט זעהן איהר טרייסט, איהר ערפאָלג.
זה שפירש מן הצבור לא יראה בנחמתו.

(תענית י"א).

26. ירושלים'ס פרייד

ווען ירושלים וועט אויסגעבויט זיין,
וועלען אלע אידען זיך פעראייניגען פיין.
כשתבנה ירושלים אז יתאחדו כל ישראל באגודה אחת.
(ירושלמי, ב"ק פ"ז).

23) The Hebrew term for Messiah indicates that he has been designated by four names, Menahem, Shiloh, Jonan, and Chaninah.

24) Shake off the dust of your exile, even as the hen shakes off the dust from her feathers.

25) He who deserts his people will never participate in its joys.

26) The rebuilding of Jerusalem will unite the Jewish people the world over.

34. משיח'ס צייט

ווען עלטערע מענשען וועלען פארשעהמט ווערען פון יונגע-לייט.
זאלט איהר וויסען אז דאס איז שוין משיח צייט.
דורך שבן דוד בא בו נערים ילבינו פני זקנים כו' (סנהדרין צ"ז).

35. גאט וועט פירען אין ציון

די אויסגעלייזטע דורך גאט צו ציון וועלען אומגעקערט ווערען.
אבער ניט דורך אליהו וועלען מיר זיך נאך ארץ ישראל אומקערען;
מיר וועלען פון די שלעכטע נים מוזען אנטלויפען
און מיר וועלען די לאנד ארץ ישראל נאך אויסקויפען.
ופדויי ד' ישובון (ישעיה) לא פדויי אליהו כו' (מדרש תהלים ק"ד).

36. מיר וועלען אויסגעלייזט ווערען

ווען איינער איז טרויעריג ווארום זאלען מען איהם נאך מער מאכען
טרויערען?
מיר וועלען אהן תשובה אויך אויסגעלייזט ווערען וויפיעל עס וועט
ניט דויערען.
דיו לאבל שיעמוד באבלו כו' (סנהדרין צ"ז).

37. דער שיינער בית המקדש

ווער עס האט ניט געזעהן דעם בית-המקדש
ווי שעה ער איז געווען
האט אויף זיין לעבען א שעהנעם בילדיגן
קיינמאל ניט געזעהן
מי שלא ראה בהמ"ק בכנינו לא ראה בנין מפואר מעולם, (סוכה נ"א).

34) When old age shall be shamed by youth, it is a sign that the Messiah is nigh.

35) The redemption of Palestine will be through God, and not through any other agency.

36) When one mourns do not add to his sorrow. In like manner do not preach that Israel shall always be in the diaspora.

37) He who has not witnessed the glory of the Temple, has never seen an inspiring structure.

30. איבער וועמען איז מען אין גלות?

אידען זיינען אין גלות ביי די קריסטען,
 נאר איבער די אידישע קאפיטאליסטען,
 ווייל נאר זייער גאנצע געלד אמבעסטען
 האבען זיי בעדארפט אין ציון אינוועסטען,
 אבער זיי האלטען ביי זיך די געלד איבעראל,
 דארום זיינען אין גלות אלע אידען בכלל.
 אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס,
 (סנהדרין צ"ב).

31. נאך אין משיח'ס צייט

ווען אין ציון וועלען זיך עפענען די טירען,
 די בעפרייטע אידען אין ציון צו פיהרען,
 אד און וועה וועט זיין צו דער נאציאָן,
 וועלכע וועט צו די אידען שלעכטעם טהאָן.
 אוי לאומה שתמצא בשעה שהקב"ה עושה פדיון לבניו כו' (אם יעלה
 על דעתם לעכב את ב"י),
 (סנהדרין ק").

32. ויצט אין ארץ ישראל

ווער עס וואוינט אין ארץ ישראל מיט זיין פרוי און קינד,
 רוהט ער אויף זיכער אימער אהן א זינד.
 כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון,
 (כתובות קו"א).

33. האָט גאָט אין האַרצען

ווער עס וואוינט אין ארץ ישראל האָט ער אין האַרצען גאָט,
 אבער אין גלות האָט ער בלוז אייניגע געבאָט.
 כל הדר בארץ ישראל דומה כמו שיש לו אלוה
 (כתובות ק"י).

30) Just as soon as Jewish capital will be interested in Palestine, the redemption of our Holy Land will be assured.

31) Woe to that nation that will place stumbling blocks in the path of Israel's return to his heritage.

32) To live in Palestine is to minimize opportunities for sin.

33) Those who live in Palestine surely have God in their hearts.

41. ארץ ישראל אונזווערזיטעט

די נעטליכקייט האט אין זיין הייליגען געצעלט
 די חכמה קיין ציון געפירט, א וואוינונג באשטעלט.
 אין דער געליבטער שטאדט א רוהע-פלאץ צוגעגרייט,
 אין שטאדט ירושלים מיין הערשאפט צעשפרייט.
 באוהל קדשו כו' בקריה אהובה הכין משכני ועל ירושלים כו',
 (ב"ס כ"ד).

42. צו לעבען לאנג

אין ארץ ישראל ווער עס וועט לעבען,
 לאנגע יאהר וועט יענעם גאט געבען.
 תמה ואמר למען ירכו ימיכם וכו' על האדמה וכו' (דברים ; ברכות ח').

43. ניט פערלאז אונזער מוטער ציון

פערלאזען די הייליגע ארץ ישראל מוטער, וועלכע האט אונז
 געלערענט און ערצויגען,
 און אין פרעמדע לענדער ח"ש די קעפ זאלען מיר לייגען?
 הניח חק אמו וחבק חק נכריה (חזין לארץ). (מו"ק פ"ג, ירושלמי).

44. וועלען מיר ווערט זיין

אז די אידען וועלען זיין ווערט וועלען זיי שנעל ווערען באפרייט,
 ווען ניט וועט די פרייהייט מוזען קומען אין צייט.
 זכו אחישנה, לא זכו בעתה, (סנהדרין ע"ח).

41) It has been ordained by God that the center of Jewish culture shall be in Palestine.

42) To live in Palestine is to live to a ripe old age.

43) How can one leave Palestine who has nursed him tenderly, even as a mother, to seek a foster mother in other lands?

44) If we shall be worthy we will be redeemed speedily, if not, we must wait until time takes its course.

38. זינט דער בית המקדש איז חרוב

זינט דער בית המקדש איז חרוב געווארען,
האבען מיר אלע טאג א פלוד צו פערטראגען,
אויך דער רענען, ניט אויז ניט קיין זעגען,
אז אויך אהז א טעם איז די פרוכט,
אויך זיי זיינען ניט פעט ווען מען פערזוכט.
מיום שחרב בהמ"ק אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה
וניטל טעם פירות כו' אף ניטל שומן הפירות כו' (סוטה מ"ח).

39. ווען פרומע ווערען ווייניגער

אויב דו זעהסט אז פרומע ווערען וועניגער,
צרות, אומגליקען קומען אליץ וואס מעהר,
זאלסטו דאז ערווארטען שנעל דעם ערלייזער.
אם ראית דוד שצרות רבות באות עליו חכה אם בא דוד
שמתמעט והולך חכה לו, (סנהדרין צ"ח).

40. דוד המלך'ס פרייד

דוד המלך האט געזאגט צוריק מיט א צייט:
רבש"ע, איד האב געהערט ריידען די לייט,
ווען וועט שוין אט דער אלטער זיין טויט,
אז זיין זוהן שלמה וועט זיין דאן גרייט.
צו בויען דעם בית המקדש האב איד זיך געפרייט.
אמר דוד לפני הקב"ה שמחתי באומרים לי בית ד', נלך וכו',
רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן
זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל
ושמחתי כו' (מכות י').

38) The very fruit has lost its taste since our Holy Temple has been destroyed.

39) When the pious diminish, when disaster is on all sides, wait, for the Messiah will soon be here.

40) King David was so anxious to see the Temple built that he was even satisfied to hear that some wished for his death, so that his son and successor, King Solomon, should complete the holy structure.

49. ווי טייער איז ארץ ישראל?

די ליבע צו ארץ ישראל האבען די תלמודיסטען אזוי הויך געשטעלט
אז זיי האבען געזאגט, אפילו א גוי'אישע דינסט אין ארץ ישראל
האט יענע וועלט.
אפילו שפחה כנענית שבארץ ישראל מוכמחה שהיא בת עוה"ב,
(כתובות ק"א).

50. א מאנ'ס רעכטע

א מאן האט דאס רעכט זיין פרוי און קינדער צו ניימען,
מיטצופארען אין ארץ ישראל פון א שעהנעם וואוינונג צו אן
ערנערען א צווייטען.
הבעל יכול לכוף את אשתו כו',
(כתובות ק"י).

51. ווי שיין ירושלים איז געווען

ווער עס האט ניט געזעהען ירושלים'ס שעהנקייט ווען זי איז געווען
גאנץ.
דער האט ניט געזעהען קיין שעהנע שטאדט מיט אזא גלאנץ.
מי שלא ראה ירושלים בתפארתה, לא ראה כרך נחמד מעולם,
(סוכה נ"א).

52. תורה אין ארץ ישראל

אין ארץ ישראל איז דער פלאץ צו קענען לערנען תורה גענוג,
ווייל די לופט אליין מאכט דארטען קלוג.
ארץ ישראל היא מקום התורה, כי אוירא דארץ ישראל מחכים.
(ב"ב קנ"ה).

49) Even a heathen maid-servant, if she dwells in Palestine, may expect her share in the world to come.

50) The husband is permitted, if necessary, to compel his wife and children to live with him in Palestine.

51) He who has not witnessed the beauty of Jerusalem has never seen a lovely city.

52) The very air of Palestine makes one wise, and is conducive to the study of the Torah.

45. אלע ווערען ציוניסטען

יערער איד וועט ווערען אנגערופען מיט'ן נאמען ציוניסט,
אויב נאר ער האפט צו זעהן ארץ ישראל פון די וועסט אָדער איסט.
ולציון יאמר איש איש אחד הנולד ואחד המצפה לראותה, (כתובות ע"ה).

46. ניט פערלאָזן ארץ ישראל

ווער עס פארלאָזט די הייליגע לאַנד ציון,
און וועט אין גלות לאַנד אוועקגיין.
אין גלייך ווי ער וואָלט דינען אַ געטץ שוין.
כל המניח ארץ ישראל ויוצא חו"ל כו'
(אד"נ פ' כ"ו).

47. האַט עולם הבא

ווער נאר אין ארץ ישראל פיר איילען טוט געהן,
זיכער וועט ער די צוקונפטיגע וועלט האָבען שוין.
ווייל זיינע מינדער וועלען אויך אין אַ גוטען וועג געהן.
כל המחלך ד' אמות בארץ ישראל מובטח שהוא בן עוה"ב,
(כתובות קי"א).

48. אַ גוטע עצה

טרייסעל זיך אָפּ ווי אַ הוהן איהר פליגעל פון זאָמר,
אזוי טרייסעלט זיך אָפּ אירעלאַנד פון גלות שטויב לאַנד.
התנערי מעפר כחדא תרנגולתא דמנערה גפה
(ב"ר פ' ע"ה).

45) Every Jew whether he be native born or not, as long as he hopes some day to see Palestine may be called a Zionist.

46) To leave Palestine is as though one encourages idol worship.

47) Those who dwell in Palestine surely will inherit the world to come.

48) Shake off the dust of thy dispersion, Oh, Israel, even as a chicken shakes off the dust from its feathers.

57. ארץ ישראל איז מייער

דער וואס ליגט נאך באערדיגט אין פאלעסטיין,
איז גלייך ווי ער וואלט ליגען אונטער א מזבח שטיין.
כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח
(כתובות קי"א).

58. ציון איז מייער

דער וואס וואוינט מיט זיין פאמיליע אין ארץ ישראל,
אדער געהט פיר איילען אין דער הייליגער לאַנד פון בית אל,
איז ער פון די וואס ערבען די צוקונפט פון כל ישראל.
הדר בארץ ישראל וכו' מנוחלי עולם הבא.
(פסחים, קי"ג).

59. נאך אין משיח'ס צייט

עס וועט זיך גרויסען די פרעכייט,
אינגלאד וועלען פארשעהמען אלטע לייט,
עלטערע וועלען שטעהן פאר יונגע־לייט,
א טאכטער קענען א מוטער,
א שנור קענען א שוויגער־מוטער.
בעקבות דמשיחא חוצפא יסגא נערים פני זקנים ילבינו, זקנים
יעמדו מפני קטנים, בת קמה באמה כלה בחמותה כו', (סוטה מ"ט).

57) To be buried in Palestine is to lie at the feet of our altar.

58) Those who live in Palestine, even for a short time will surely inherit the world to come.

59) It is the time of Messiah when youth shall shame old age; parents arise before children; a daughter oppose her mother or a daughter-in-law her mother-in-law.

53. ירושלים פֿעראייניגט

ווען ירושלים וועט אויסגעבויט זיין,
וועלען אלע אירען זיד פֿאַראייניגען פֿיין.
כשתבנה ירושלים אז יתאחדו כל ישראל באגודה אחת,
(ב"ק פ"ז, ירושלמי בשינוי.)

54. ניט רייד אויף ארץ ישראל

סנחרב האט פֿאַרדינט צו רופען איהם, גרויס געהערטער מאַיעסטעט,
ווייל ער האט ניט גערעדט קיין שלעכטס אויף ארץ ישראל שטערט.
זכה סנחרב לקראותו אסנפר (מלך גדול) מפני שלא ספר בגנותו
של ארץ ישראל,
(סנהדרין צ"ד.)

55. גייט לעבען אין ארץ ישראל

דער וואס איז אין ארץ ישראל געשטאַרבען געהענדיג כאַטש אַ ביסעל
צייט,
איז ער זיכער אין דער צוקונפט צו זיין צווישען די אונשטערבליכע
לויט.
כל שהולך די אמות בארץ ישראל מוכבט שהוא בן עוה"ב,
(מדרש משלי י"ז.)

56. צו דערמאָנען ירושלים

צום אַנדענקען פֿלעגט אין די צירונג ווערען ירושלים גראַווירט,
אז רבי עקיבא האט זיין פרוי מיט אזא גאַלדען שטאַט פרעזענטירט.
לזכרון ירושלים היו עושים כעיר של זהב כעין עמרה כדעבד
ליה רבי עקיבא, (עיין בתוספות),
(שבת נ"ג.)

53) With the rebuilding of Jerusalem, the unity of Israel will be assured.

54) Senachareb may truly be called great, for he has never spoken ill of the cities of Palestine.

55) He who passes away while in Palestine even a brief period, will surely be among the worthy in the future world.

56) Rabbi Akeba presented his wife with an ornament commemorating Jerusalem, for it was then the custom to wear such ornaments reminding one of that Holy City.

64. די וואנט פון מערב זייט

די גאטהייט איז פון וועסטערען וואנד ניט אוועק,
דארום בעטען אידען ביי דער וואנד נעכט און טעג.
מעולם לא זזה שכניה מכותל מערבי,
(תנחומא שמות).

65. ארץ ישראל איז הייליגער

מיט צעהן הייליגקייטען מעהר,
איז ארץ ישראל הייליגער פון אלע לענדער.
עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות כו', (כלים פ"א מ"ו)

66. די צעהן שבטים

די צעהן שבטים וואס זיינען אסימילירט געווארען,
האבען זייער צוקונפטיגע וועלט אין ארץ ישראל פארקלארען.
עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא, אין עתידין לחזור
(סנהדרין ק"י).

67. תשעה באב א יום טוב

איז דער צוקונפט וועט גאט, פון תשעה באב
מאכען פאר אידען א פרייליכען יום טוב.
עתיד חקב"ה להפוך תשעה באב לשמחה.
(ילקוט איכה).

68. לעבען זאל מען אין ארץ ישראל

א איד זאל בעסער לעבען אין ארץ ישראל צופריעדען,
אפילו אין א שטאדט, וואו גוים זיינען מעהר ווי אידען.
ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם, (תוספתא דע"ז פ"ה).

64) The Shechina is ever present at the "west wall" of the Temple.

65) Palestine is ten fold holier than other lands.

66) The ten lost tribes of Israel have no portion in the world to come.

67) God will some day convert the fast of the ninth of Ab to a holiday.

68) Live in Palestine even though the Jews of that city are in the minority.

60. אבי אידען גייען אין ארץ ישראל

אפילו שלעכט שמעקענדיגע גאלבאן ווערט צוגערעכענט צוזאמען,
 מיט די צעהן שמעקענדע געווירצען און באלזאמען,
 אזוי ווען גוטע און פרייע אידען זיינען אין איין באַנר,
 וועלען מיר האבען דאן אונזער אייגענע לאַנר,
 שרעקט זיך נישט פאר די פרייע סאציאליסטען,
 אויב זיי זיינען חלוצים, ווערען זיי גוטע ציוניסטען.
 ישראל אינם נגאלים עד שיהיו נימנים באגודה אחת,
 (מדרש תנחומא פ' נצבים).

61. ארץ ישראל איז לייעב

עס איז מיר טייערער און ליבער פון אלעם,
 ארץ ישראל פון די שעהנסטע לענדער פון נלות.
 חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל,
 (במדב"ר פ' כ"ג).

62. ווי דערלעכט מען דאָס

ווען משיח וועט קומען, וועלען אלע זיין ווי אַרבייטער ביי אידען,
 ווי יעצט די אַראַבער, צו אַרבייטען ווי קנעכט זיינען זיי צופרידען.
 כיון דאתא משיחא חכל עבדים הן לישראל.
 (עירובין, מ"ג).

63. דאָס בעסטע פון ארץ ישראל

אלעס גוטעס, טרייסטונגען און זעגען,
 וועט גאט פון ציונים לאַנד אונז געבען.
 כל טובות וברכות ונחמות אינן אלא מציון.
 (ויק"ר פ' כ"ד).

60) When all classes and parties within the ranks of Israel will unite, surely our Holy Land will be then redeemed.

61) Palestine is more lovely in my eyes than any other land.

62) When Messiah will come the natives of Palestine will be satisfied to serve the Jews.

63) Blessing, comfort and all good shall come from Zion.

73. וויין איז שווער צו קריגען

איז משיח'ס צייט וועט זיין פיעל וויין.
נאר די פרייז וועט טייער זיין.
דור שכן דוד בא הגפן יתן פריז והיין כיוקר,
(סנהדרין צ"ז).

74. צו דערמאנען ציון

ווען די שמירסט מיט קאלך אדער פארב דיין הויז,
צו דערמאנען ירושלים א שטיקעל וואנד לאז אויס.
סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט כו',
(ב"ב ס').

75. ירושלים די הויפט שטאָרט

ירושלים די הויפט-שטאָרט פון אלע לענדער וועט אמאל זיין.
אונזער הייליגע שטאָרט וועלכע איז אין פאלעסטיין.
עתידה ירושלים להעשות ממרפולין לכל הארצות, (מד"ר חזית ס"א).

76. אלע שולען אין ציון

איז דער צוקונפט וועט מען דאוונען, לערנען און שטודירען,
אלע האכ-שולען אין ארץ ישראל וועט מען אריבער פיהרען.
עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות כו' שיקבעו בא"י (מגילה כ"ט).

77. ארץ ישראל ווי א גומע

ארץ ישראל ווען אירען באזיצען זי, ווערט זי גרעסער, שעחנער,
און ווען מען באזיצט זי ניט, ווערט זי איינגעשרומפען קלענער.
ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין
עליה גמדא (נתקצר),
(גיטין נ"ז).

73) When Messiah will come, wine will be plentiful, but it shall be expensive.

74) When thou paintest thy house, omit painting a small portion to commemorate the fall of Jerusalem.

75) Jerusalem shall some day be the most important city.

76) Palestine will some day be the cultural center.

77) Palestine fully populated becomes larger, more beautiful; Palestine depopulated becomes smaller, a mere wilderness.

69. שבת קויפען אַ הויז אין ארץ ישראל

אז איינער קויפט אַ הויז אין ארץ ישראל אָדער אַרום ירושלים.

מעג ער די פאַפירען שבת אויסמאַכען דורך גוים.

הלוקח בית בארץ ישראל, כותבין עליו אונן (שטר מכירה) בשבת,

(בבא קמא פ').

70. ווי פיהלט אַ פאטער

ווי פיהלט אַ פאטער ווען ער מוז זיינע קינדער צוטרייבען?

אד און וועה צו די קינדער, ווען ביים פאטערס טיש

קענען נישט בלייבען,

אזוי זינט מיר האבן געזינדיגט און ציונים לאַנד פאַרשפילט,

האט גאט, אונזער פאטער, און מיר אידען אויך אזוי געפיהלט.

מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן

אביהם,

(ברכות ג').

71. לאַנד אין ארץ ישראל

צו קויפען לאַנד אין ארץ ישראל, די זאך איז פאַר אידען דער הויפט,

אפילו אום שבת צו מאַכען די פאַפירען האט די גמרא ערלויבט.

משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן, (גיטין ח' עיין ברש"י).

72. זוך ניט ציונים פעלערען

ווען דו זוכסט שוין פעלערען אויף אונזער מוטער-לאַנד ציון,

געה זוד בעסער די פעלערען פון דיין אייגענער מוטער אליין,

ווייל זי האט דיד ניט ערצויגען ציוניסטיש וואס איז שעחן.

עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמה.

(מגלה, כ"ה).

69) If one should purchase real estate in Palestine, it is permitted to draw up the necessary papers through a non-Jew if the day falls on a Sabbath.

70) Woe to the father who is compelled to drive away his children, woe to the children who were driven away from the table of their father.

71) To purchase land in Palestine one is permitted to transact business even on the Sabbath.

72) Rather than find fault with Zion, find fault with your own mother who has not educated you properly.

82. אידישע נעמען

מעהרערע גלות-אידען, מיט זייערע נעמען טהוען זיך שעהמען, דארום גיבען זיי זייערע קינדער אפט גוי'אישע נעמען, אבער אין ארץ ישראל, אין דער אידישער לאַנד, איז שוין פארקערט, א גוי'אישער נאָמען איז אַ שאַנד. רוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהם כשמות הנכרים (גיטין י"א).

83. די מצוה פון ישוב ארץ ישראל

די מצוה פון באַזעצען אידען אין ארץ ישראל איז גרויס, ווי פון אונזער תורה אלע תרי"ג, זעקס הונדערט מיט דרייצעהן מצות.

(ספרי ראח).

84. א תפלה

א געבעט פאר ארץ ישראל, און פאר כל ישראל, מאד גאטעניץ ציון פול מיט דיין גייסטיגען געריכט, און אויף דיין פאלק מאד שיינען דיין עהרעליכט. מלא ציון רוח משפטך ועל עמך הופע הדר כבודך, (ב"ם ל"ו).

85. חלוצים

די חלוצים ווי קנעכט ווילען פון די ארץ ישראל שטיינער בויען, און די חלוצות פון ארץ ישראל ערד-הייזער סטרויען. כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, (תהלים קי"ב, כתובות קי"ב).

82) Jews in the diaspora call their children by non-Jewish names; but in Palestine it is improper to call one except by a Jewish name.

83) To colonize Jews in Palestine is of greater import than the six hundred and thirteen commandments of the Torah.

84) Let Thy glory and Thy justice, Oh God shine upon Israel thy people and upon the Land of Israel.

85) The volunteer builders of Palestine build their homes out of the very earth and stone of the Holy Land.

76. משיח קומט לאנגזאם

אנפאנגס וועט די אידישע באפרייאונג לאנגזאם ווערען בעסער
און נאכהער וועט זי שטייגען שנעל און ווערען גרעסער און גרעסער.
גאולתן של ישראל בתחילה באה קימעה קימעה (מעט מעט)
כל שהיא הולכת היא רבה והולכת וכו'. (ירושלמי, ברכות פ"א)

77. העלפט די גאולה

אז מען דערמאנט דעם נאמען פון דעם וועלכער האט געזאגט
די תורה זאת, דערמיט בריינגט מען אויף דער וועלט ערלייזונג, הילף א סך.
האומר דבר בשם אמו מביא גאולה לעולם, (מגילה ט"ו).

80. געקושט די ארץ ישראל שטיינער

רבי אבא ווי אויך יהודה הלוי איז באוואוסט,
אז זיי האבען איז ארץ ישראל די שטיינער געקושט,
פון גרויס ליכטשאפט צו ארץ ישראל און פון פיעל לוסט.
רבי אבא מנשק כיפי דארעא (כתובות ק"ב).

81. קלעהרען פון משיח

רבי זירא אז ער האט געפונען געלערענטע קלערען ווענען משיח
קומען, כדי זיי זאלען מיט אזעלכע געדאנקען נימאלס זיין פארנומען,
האט ער זיי געבעטען זיי זאלען ניט דערווייטערען משיח קומען.
רבי זירא כי הוי משכח רבנן דמעסקי ביה א"ל במטיתא כו'
לא תרחקוה, (סנהדרין צ"ו).

78) The redemption of Palestine will at first be slow, but later it will make greater progress.

79) To call by name those who spoke words of authority concerning the Torah, is to quicken the time of our deliverance.

80) Rabbi Abba kissed the very stones of Palestine.

81) Rabbi Zera once came upon some learned men discussing the possible time of Messiah's arrival. Said he to them: "Do not venture to prophecy his coming lest ye advance the day when he is to come."

פרק שלישי

חנוך חננים

הפרק הזה כולל עצות ומשלים בדרכי החנוך, במוסר ומדות טובות איך לשרש בלב הצעירים רגש כבוד ואהבה לעמנו ולתורתנו, גם השקפות בדרכי העולם ובעסקי בני אדם לפי רוח הזמן והמקום בכל ארצות תבל בכלל כלם נקבצו ונעתקו על ידי

המטיפ לעדת שערי ציון בדעטרואיט, מישי.

זאב אריה שאסטאק

תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. (קידושין מ).

לערנען גוטע ראטהען — ברענגט צו גוטע טהאטען.

דער ספר וועט אייך גוטע עצות געבען
ווי קינדער צו ערציהען און גליקליך לעבען.

הריבותי עמי ללמד לבנים כבוד לאבות,
במשקל השיר הרחקתי שירי עגבות,
אם תשמעו בני ותטו לדברי אזניכם,
אז תקחו שכר וכבוד תתנו להוריכם.
אך טוב וחסד עשו תמיד לרוב
כן דברי המתבר אריה זאב.

פתגם לילדים

אם תחפוץ לדעת
הט אונך למשמעת
הקשב לקול אביך
ואז ייטב באחריתך
כבר את הוריד
ותבוא ברכה על ראשך
שמע מחוריק תוכחות
ואל מזורים תשבחות
ואז ייטב באחריתך
לפי חפצך ומעשיך.
כן דברי זאב
אוהבכם לרוב.

שמעו נא נערים,
הן כלילדים הורים
כן לתלמידים מורים,
לכולם הם אורים
כן תורה אור
ולרגלם תאיר כנר
יש להם חשק עז
יקרים הם מפז,
אם יקראו בספרים
מוזב הם יקרים,
כי כל ידיעה
נקנית אך ביגיעה.

86. די גאולה קומט לאנגזאם

ווי איינער זיצט אין דער פינסטער, אום ער זאל ניט בלינד ווערען,
 מוז מען איהם ביסלאכטווייז צייגען די ליכט לאנגזאם, עט זאל געווערען.
 אזוי פון פינסטערען גלות די גאולה צו אידען מיט איין מאל אנזאגען.
 קען דאס שארען, זיי זאלען דאס ניט קענען פארטראגען.
 און יעדע זאך וואס קומט אן שווער, איז דאס טייערער נאכער.
 גאולתן של ישראל בתחילה באה קימעה קימעה (מעט מעט)
 כל שהיא הולכת היא רבה והולכת, (ירושלמי ברכות פ"א).
 למשל כמי שיושב בחושך אם יביט באור גדול פתאום יעורו
 עיניו, אלא צריך לפתוח לו תחילה אור קטן ואח"כ יותר
 מעט עד שיוכל לסבול אור גדול, (מד"ר תהלים י"ח).
 ודיווריה בחשוכא תדיר כדי יבעון לאנהרה ליה בעיין לאפתחא
 ליה נהורא זעירתא כעינא דמחמא, ולבתר רב כדקא
 יאות, כך אינון ישראל,
 וכן למאן דאתי אסוותא לאו איפו בשעתא חדא אלא זעיר זעיר
 עד דיתתקף, (זהר וישלח דף ק"ע).

87. אנטלאפען פון גלות

פון גלות-מצרים לויפענדיג, איז דער אינגסטער שבט בנימין
 געשפרונגען פריהער אין ים פאר כל ישראל,
 אזוי פון לעצטען גלות זיינען די אינגסטע סטודענטען ביל"זעם*
 נעלאפען אין ארץ ישראל,
 אויך די לעצטע יאהרען, זיינען פריהער די יונגע חלוצים געווארען.
 (*) ביל"ן ר"ת בית יעקב לכו ונלכה לארץ-ישראל. אגודת
 תלמידי בתי הספר הגבוהים בחארקאוו הלכו
 ראשונים לארץ ישראל, וכן כעת בני הדור הצעיר
 הם החלוצים מהרו ללכת לארץ-ישראל, ואחר-כך
 השתדלו גם הרבנים והחסידים מפאלאניא וכו'.

86) One accustomed to darkness should see the light but slowly, and a little at a time. Likewise we Jews who have for centuries experienced the darkness of the "Galuth" must not be told of our deliverance or return to Palestine in a sudden or unexpected manner.

87) During the exodus from Egypt it was the youngest tribe, Benjamin, who preceded the rest. Likewise upon our return to Palestine, the youth of our people were first to go there.

פרק שלישי

חנוך חבנים — קינדער ערציהונג

1. ווי צו לערנען קינדער

ווען די צווייגעלע איז יונג איז לייכט צו בייגען
און צו א יונגען קינד איז מוסר גוט צו ריידען.
בעוד בנך נער אל תמנע ממנו מוסר — אם יגדל אז לא ישמע למוסרך,
אדיך על צוארי דברך. (קדושין ל.)

2. ווען זינדיגט א קינד?

ווען פיעל געלד ווערט געגעבען צו א קינד
ווארום זשע זאל ער גיט טאן קיין זינד?
מה יעשה הבן שלא יחטא — (אם כסף הרבה נתנו לו וד"ל). (ברכות, ל"ב).

3. אבי צו לערנען תורה

אויב גיט מעגליך צו לערנען תורה אין העברעאיש, אידישע שפראך,
בעסער געבען צו פארשטעהן צום קינד אין לאנדס־שפראך יעדע זאך.
אם לא יבינו ב"י שפת עבר אזי ילמדו בלשון המדינה — דבריו של
יפת באהלי שם. (מגילת, מ.)

CHAPTER III. — EDUCATION OF CHILDREN

1) Correct thy son while he is still in his youth, for he can be bent even as the young twig.

2) When a child is given money lavishly, is it any wonder that he sins?

3) If Hebrew is foreign to you, then teach the Torah in the language you understand.

8. לערנט אין דער יוגענד

אין דער יוגענד וואס מען לערענט און מען מעהרט צו לעזען,
בלויבט דאס אין קאפ לאנג ניט צו פערגעסען.

גרסא דינקותא מתקיים משל זקנה, הלומד בילדותו לא במהרה
משתכח. (שבת כ"א, עיין ברש"י).

9. זייט פארויכטיג

זייט פארויכטיג מיט די קינדער פון ארימע לייט,
ווייל פון זיי קומען אפט ארויס גרויס געלערענטע לייט.

הזהרו בבני עניים שמחם תצא תורה. (גדרים, פ"א).

10. יונגערהייט

ווען א יונגער מענש לערנט נאך גוט
ווערט דאס איינגעשלונגען אין זיין בלוט.

הלומד בילדותו דברי תורה נבלעין בדמיו ויוצאין מפיו מפורשין בו,
(אדר"כ פ' גיד).

11. בעשטראף א קינד

ווער פאר א זינד בעשטראפט ניט א קינד
אם ענדע מוז דאס קינד טאן א גרויסע זינד.

כל המונע לבנו מן המרדות סוף בו, כל שאינו מיסר את בנו לסוף
הוא חוטא. (שמות רבה פ"א).

8) That which one learns in his youth, remains even to old age.

9) Do not ignore the children of the poor, for many a wise man was born of poor parents.

10) One's very being is imbued with the Torah if it is studied during childhood.

11) If a child is left unpunished he is apt to repeat his offence.

4. לערנען יונגערדייט

איין דער יונגער איז מען לערנט איז ווי אויף נייעם פאפיר געשריבען,
און אויף דער עלטער געלערענט איז ווי אויף פאפיר וואס איז אפֿ
געריבען.

הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש, והלומד זקן
למה הוא דומה, לדיו כתובה על נייר מחוק. (אבות פ"ד).

5. בעסער לערען א קינד

דער איז א גראכיאן ווער עס האט מורא
צו לערנען זיינע קינדער גאטעס תורה.

איזהו עם הארץ, כל שיש לו בנים ולא מגדלן לתורה (סוטה כ"ב).

6. א שאך די יונגער

א שאך די יונגער וואס געהט אוועק פון דער וועלט
און מען בעקומט עס ניט צוריק פאר קיין געלט.

וי לה להדא דאזלא ולא אתיא — הה! על ימי הילדות שאינם חוזרים,
(שבת קנ"ב).

7. לערן אלס קינד

דער וואס לערנט ניט קיין בוכשטאבען אלס קינד,
בלויבט ער נאָריש און איז נאָר ווי בלינד.

אותיות מחכימות (ולהיפך כל הלומד בנערותו הוא חכם בזקנתו),
(ירושלמי ברכות פ"ה).

4) To study in youth is like writing on new paper.
To study in old age, is like writing on tarnished paper.

5) Who is an ignoramus? He who prevents his
children from studying Torah.

6) Woe the youth that passeth, for it returneth not.

7) Not to be able to read is comparable to being
blind.

15. א שלעכטען קינד באשטראף

דעם שלעכטען קינד קלאפ מיט א רוט,
צום לערנען וועט דאס איהם מאכען גוט.
הבט הבטך דהוא טבא לאולפנא
הכה לנער בער בשבט מוסר כי ייטיב לו באחריתו.
(ב"ר, ז').

16. ווי צו בעשטראפן

ווען דו מוזט שוין יא א קינד בעשטראפן אדער שלאגען
זאָלסטו בלויז מיט א שוהרימענדעל, ער זאל קענען פערטראגען.
אם צריך ליסרו, תיסרנו אך בשרוך נעל או באזור אור דק ולא יותר
מדאי.
כי מחית לינוקא, לא תמחי אלא בערקתא דמסאנא
(ב"ב כ"א).

17. א קינד לערן אין צייט

ווער עס גיט לערנען זיין קינד פאר זעקס יאָהר,
מאכט ער איהם שוואך זיין מח זאל ניט זיין קלאָהר,
ווען מען וועט פון איהם נאך מאַהנען
נאך זיינע יאָהרען שווערע לעקציאָנען.
המכנים את בנו פחות מבן ש"ש כו' (חלש יהיה)
(כתובות ג').

18. לערן א קינד יונגערהייט

א בהמה האסטו ניט געלערענט אָקערען פריהער
איז שפעטער געוועהנען צום אָקער נאך שווערער.
האסטו דיין קינד ניט געלערענט אין יונגע יאָהרען,
אז ער ווערט עלטער איז זיין געדולד פערלאָרען.
הדא תורתא דלא שיפא רדיא מתקשח עליה בסיפא. (מדרש משלי, פ' כ"ב).

15) Do not hesitate to punish the unruly child, for ultimately it will be for his own benefit.

16) If you must punish your child, do it so that he can bear it.

17) Do not burden the very young with heavy dis-courses.

18) Teach the ox to plow while it is still young. Like-wise teach the child while it is still young.

12. מראג א היטעל

אום עהרפורכט פאר גאט צו האַבען.
זאָלט איהר אַ יארמולקע אָדער אַ היטעל טראָגען.
אויך די מוטער פון רב נחמן פלעגט אזוי זאָגען.

כסי רישך כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא. — תכסה ראשך
שתהיה עליך יראת-שמים. ירא מאלקא (זה יארמאלקא). (שבת, קנ"ז).

13. ווען צו לערנען א קינד

ווען דאָס קינד איז נאָך יונג און קליין
קאָנסטו איהם אויסלערנען זיך פיהרען שעהן.
ווען ער ווערט שוין צו גרויס,
איז ער ווי אן אייזען וואָס איז ניט הייס.
מען קאן איהם שוין ניט בויען,
שטראָפען איהם וועט ניט טויגען.
ווען עס ברענט נאָך גוט דער פייער,
שניידט, בראָט גרינסען, וועלכע זיינען טייער.
אדמוקדך יקיד זיל קויף קרד וצלי,
כרות האבטיח וצלהו בעוד האש בוער, — הכל יפה בעתו.
(סנהדרין ל"ג).

14. לערן דעם קינד פריהער

יונגע צווייגען ווייכע ווערען אימער שנעל געבויען
און יונגע קינדער ווערען לייכט און גוט ערצויגען.

הדא עוברתא דכרמא כו', ענף רך נקל לכפף ולנער קמן נקל ללמד,
(מדרש משלי פ' כ"ב).

12) To show respect for God, cover thy head with a skull cap.

13) While the fire is still burning, boil your vegetables. In like manner, while the child is still young, show him the path of righteousness, for when he grows older he is no longer as pliable.

14) The young twig is easily bent; the young child is easily taught.

23. נים צו אנפאנגען לערנען

פאר זעקס יאהר זאלסטו א קינד אין חדר נים פיהרען.
ער איז צו יונג אין א שוהלע צו קענען גוט שטודירען.
בציר מכן שש שנים לא תקבל אל בית ספרך.
(כתובות נ.).

24. לערן מיט גוטען

ביז צוועלף יאהר זאל דער פאטער מיט גוטען לערנען א קינד תורה.
איז ער נאכהער פויל? בעשטראף! ער זאל צורחונגערען.
ער זאל האבען מורא.
ער זאל נים קריגען גוט עסען, ווי אויך קיין פערגעניגען.
עד שתים עשרה מתגלגל עם בנו כו'. ידבר עמו בנחת ואחר כך יכנו
ברצועה או בחסר מזון ועונג רב
(כתובות נ.).

25. א פאטער זאל זאגען

איהר זאלט, קינדער, מיין לערנען צוהערען.
די וואס הימען מיין לעהרע וועלען נים געשטרויכעלט ווערען.
שמעו בני לתורת, וכל נוצריה לא יכשלו.
(ביים ביג.)

26. לערנט פון בוך

ווער פון א ספר וועט לערנען אדער וועט לעזען.
דער וועט גיך די זאך נים פערגעסען.
הלומד אגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משכח (ירושלמי ברכות פ"ה).

23) Do not compell the child to enter school before the age of six.

24) Be patient with the child until he reaches the age of twelve. If he is still stubborn, punish him; if necessary, deny him food.

25) Hearken into my words, ye children, and ye shall not be punished.

26) He who secures his knowledge from a book, will long remember it.

19. לערן אין קורצען

צו לערנען מיט א שילער אין קורצען מוז יעדער לעהרער,

אום דער שילער זאל בעסער געדענקען וואס מעהרער.

ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, (פסחים ג.)

ואם לא יבין הנער לשון הקודש, אזי ילמדו בשפה המדוברת.

20. א טאכטער ווי די מוטער

די טאכטער וועט זיך לערנען און שטודירען

אזוי ווי די מוטער, וועט זי זיך אויפפיהרען.

דארום זאל די מוטער אימער זיין אפגעהיט,

ניט טאן אזא זאך וואס מען טאר ניט.

כעובדי אמה כך עובדי ברתא (כאמא כן בתה). (כתובות, ט"ג)

21. נאך זעקס יאהר לערן א קינד

ביז זעקס יאהר זאלסטו א קינד צום לערנען ניט נעהמען נאך

אבער נאך זעקס יאהר לערן איהם ווי מיט אן אקס אין יאך.

עד שית לא תקבל, מכאן ואילך קביל וספי לי כתורא (בעל כרחו

האכילהו תורה, כשם שנותנין עול על צואר השור, (ב"ב כ"א).

22. ווען אנפאנגען לערנען

ווען א קליין קינד פאנגט אן צו ריידען וועגען א זאך

מוז איהם דער פאטער לערנען תורה אין דער הייליגער שפראך.

קטן היודע לדבר אביו מלמדו לשון תורה בלשון הקודש,

(תוספתא חגיגה פ"א).

19) The easiest way to teach the child, is the shortest way.

20) The daughter will emulate the mother. Therefore the mother should be very careful with her words and deeds.

21) Do not compell a child under the age of six to study. But after that, spare no effort, even as the farmer spares not the ox in the yoke.

22) As soon as a child is able to speak teach him the Torah in Hebrew.

31. נִיט שרעק א קינד

א פאטער זאל נִיט שרעקען א קינד אז ער וועט איהם שלאגען,
 ער זאל איהם גלייך לייכט בעשטראפען, אדער נאָר ווייך זאָגען.
 אל יראה אדם לבנו — אל יפחיד אדם את בנו שיכנו. (שמות פ"ב).

32. באזארג דייע קינדער

אויב קינדער וועסטו האבען
 לערען זיי א לאסט צו טראגען.
 אם בנים יש לך, חנוך אותם ומנוער הם שכמם לטבול. (ב"ס ד).

33. א שלעכטער זוהן

קען דיין זוהן מיט דיר נִיט שטימען,
 לאז איהם אליין אויפ'ן וואסער שווימען,
 ביז ער וועט דעם ריכטיגען וועג געפינען.
 בר דלא בר שכל שבקיה על עאפי מיא. (ב"ס ט).

34. ווען אייזען איז הייס

מען קאן פון הייסען אייזען מאכען
 ווען ער איז נאָך אין פייער, אלע זאכען.
 מיט א יונגען קינד, מיט א גוטען, אין דער שטיל
 קאן מען מאכען פון איהם וואס מען וויל.
 נאָר באַלד ווי ער ווערט שוין אלט,
 איז ער שוין ווי אייזען קאלט.
 ברזל כל זמן שהוא בתוך האור עושין ממנו כל כלים שירצו — כן
 מילדים קטנים נוכל לעשות כפי רצוננו. (אדר"פ' ט"ז).

31) Do not frighten the child. If he deserves chastisement, do so kindly, but do not hold the child in suspense.

32) If sons are born to thee, teach them to carry their share of the burden.

33) If your son does not agree with you, let him seek his own way.

34) Strike the iron while it is still hot; teach the child while he is still young.

27. מען מוז לערנען

א שטאט וואו מען וויל קינדער אין א תלמוד תורה ניט אונטערריכטען.
מאכען זיי די אידישקייט פון די קינדער צו פערניכטען.
כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן כו' מחריבין אותה. (שבת קי"ט).

28. זאג דיין קינד

אימער זאג דיין קינד, ער זאל ניט בעגעהן קיין זינד.
זיי גוט און פרום, ניט געה אין א וועג וואס איז קרום.
תחי צדיק ואל תחי רשע, יאמר לו אב לבנו תמיד
(נדה ל').

29. לערן דיין קינד

א קינד אלט דריי יאהר, לערן איהם אלף־בית נאָר.
בן ג' שנים לאותיות, ואם רך וחלוש אל תלמוד עמו עד שש שנים,
(עיין תנחומא קדושים י"ד).

30. מראג א היטעל

זיהו אויב דו וועסט פערמאגען,
זאלסטו זיי אימער נאָר זאָגען,
ווער עס וועט דעם קאפּ ניט צודעקען,
קען זיך מיט רעוומאטזם אנשטעקען.
אויב דו וועסט זיי אַהן היטלען פיהרען
וועלען זיי די האַר פון קאפּ פערלירען.
אל ילכו בגילוי ראש, כי סכנה לבריאותם וקרחת תהיה על ראשם
(עיין ויקרא רבה פ' י"ט).

27) A community without a school will soon be as though it were destroyed.

28) Follow the path of righteousness, Oh, ye children!

29) A child but three years of age, should be taught only the Aleph-Beth.

30) To go about with uncovered head is injurious both in cold and warm climates.

40. עס ווערט פערגעסען

אויב מען וועט די קינדער ניט לערנען און ערקלעהרען,
וועט די תורה מיט דער צייט פערגעסען ווערען.
עתידה תורה שתשתכח מישראל כו',
(שבת קל"ח).

41. זיי בעשיידען

מיין זוהן, דייןע טהאטען ערפיל מיט בעשיידענהייט,
וועסטו געשעצט ווערען אימער פון אלע גוטע לייט.
בני הכן בענות כל מעשיך ויקרת בעיני אנשים יקרים
(ב"ס ג').

42. בלעם'ס ווערטעל

בלעם האט אמאל געזאגט, א ריכטיגען גוט ווארט:
געהט איבער די שוהלען, הערט איהר לערנען אידישע שטימען,
וועט איהר געוויס די אידען ניט קענען בייקומען.
און אויב איהר וועט זיי לערנען ניט הערען,
וועלען זיי דאן געוויס איינגענומען ווערען.
לכו וחזרו על בתי כנסיות ובתי מדרשות של ב"י, אם מצאתם שם
תינוקות מצפצפים בקולם אין אתם יכולים כו' כי הקול קול יעקב,
בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ואם
לא אתם יכולים להם, (ב"ר פ' ס"ה).

43. צו לעבען לאנג

א מענש דארף זיין קינד תורה, קענטעניס געבען,
דאן וועט ער געוויס לאנג לעבען.
צריך אדם להכניס בנו לתורה ולחנכו בלמוד שיאריך ימים בעולם
שנאמר כי בי ירבו ימיכם (שיר רבה ע"פ משכני).

40) Teach the Torah lest it be forgotten altogether.

41) My son, be thorough in whatever you do, thus will you become beloved by all.

42) Go to the school and synagogue, said Balaam, and if you hear the Israelites studying the word of God, know then, that they cannot be conquered. If however, the schools and synagogues are silent, know then, that they will be conquered.

43) Teach thy son the Torah, for this will add many years to his life.

35. שטרָאָפּ דיין זוהן

ווער עס ליעבט דעם זוהן שטרָאָפּט ער איהם מיט רייד, אום ער זאָל אַם ענדע פון איהם האָבען נחת און פרייד. אוהב בנו שחרו מוסר למען יגל בו באחריתו. (בי"ס ל.)

36. לערן ווען יונג

ווען דאָס קינד איז נאָך יונג זיין קאָפּ זאָלסטו בויען ער ווערט האַרט, פאַלש צו דיר, דאָן וועט ניט טויגען. עודננו רך כף ראשו ובנעוריו חט שכמו פן יקשה ערפו ויבגד בך, (שם).

37. בילדונג מאַכט רייך

ווער עס איז געלערענט און דערצו קלוג מוז ער אַם ענדע קריגען אויך געלד גענוג. אדם שיש בו דעה (השכלה) לסוף מתעשר, (סנהדרין צ"ב)

38. שפייז דיין זוהן מעסיג

ניט פאראיידעל דיין זוהן צו געבען איהם נאָר פלייש און וויין, גיב איהם בעסער איינפאַכע, נאָרהאַפטע שפייזען, וועט ער געזונד זיין. לא ילמד אדם (להאכיל) את בנו בשר ויין (לפנק אותו יותר מדי), (תולין פ"ד).

39. לערען ווי צו עסען

א יונגען קינד לערן, אז ווען ער ווערט גרעסער, זאָל ער עסען גענוג און ניט זיין קיין פרעסער. מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן (בי"ט צ"ב)

35) If you love your child, spare not the rod; in time to come you will be glad you punished him.

36) When the child is still young he is pliable, but when he becomes older he may become stubborn and unruly.

37) The man of wisdom will eventually enjoy wealth,

38) Teach thy son to eat good wholesome food.

39) Do not allow thy son to be a glutton.

47. עטיקעט

ווער עס האט נישט קיין שטאט — עטיקעט.
אזא איינער קען אויך נישט זיין געבילדעט.

אם אין דרך ארץ אין תורה, (אבות פ"ג).

48. לערן

ווער עס האט זיך נישט קיין לעהרע פערשאפט,
אזא איינער האט נישט פלאץ אין דער געזעלשאפט.

אם אין תורה אין דרך ארץ, (שם).

49. עהרע די לעהרע

ווער עס בעעהרט די לעהרע,
דער געפינט ביי מענשען עהרע.

כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות. (אבות, פ"ד).

50. קינדערשער לערנען

רבי יהושע האט געזאגט, אז ווער פון זיין קינד א פרשה חומש הערט,
איז גלייך ווי ער וואלט פון בארג סיני די תורה געהערט.

רב יהושע אמר מי ששמוע מבנו פ' חומש דומה כאילו שמע דברי
תורה אצל הר סיני. (ירושלמי שבת א' בשינוי).

47) He who has no knowledge of the Torah, cannot conduct himself properly.

48) Likewise, he who does not know how to conduct himself properly, has no knowledge of the Torah.

49) He who respects the Torah, is in turn respected by his fellow men.

50) Rabbi Joshua would say: Whenever I hear a child reciting but a small portion of the Law, it is as though I heard the entire Torah at Mount Sinai.

44. אלע קינדער זיינען גלייך

צוליב צוויי טאָלער אויף אַ זיידען העמדעל פאַר יוסף'ן
וואָס יעקב האָט בעצאָהלט מעהר,
האַבען די ברידער זיינע מקנא געווען און מיטגעבראכט,
אז אירען זאַלען דיענען צוויי הונדערט צעהן יאָהר שווער.
בשביל משקל שני סלעים מלת שהוסף יעקב ליוסף על שאר בניו,
נתגלגל הדבר ונתקנאו בו אחיו וירדו אבותינו למצרים ונשתעבדו
שם ר"י שנים. (מגילה ט"ז).

45. פון אַ רעה איז אַרויס אַ טובה

צו צוויי און צוואַנציג יאָהר וואָס ס'האָט געטראָפּען רבי אלעזר'ן
האָט ער געזאָגט.
דעם פּאָטערס פעלד האָב איך געאַקערט און געקלאָגט,
ווייל צו לערנען תורה האָט מיין ווילענסקראַפט מיך געיאָגט.
איז דאָ אַ בהמה געפאַלען און אַ פּוס צובראַכען, איז אויס מורא,
האָב איך געמוזט אַנטלויפּען צו רבי יוחנן בן זכאי לערנען תורה.
לטובתי נשברה רגל פרתו. (ירושלמי הוריות ט"ג).

46. אלע גלייך

סיי דו ביזט אַרים און סיי דו ביזט רייך,
בעהאנדעל אלע דיינע קינדער אימער גלייך.
עס זאָל ניט זיין קיין שום שנאה ווידער,
ווי אַמאָל צו יוסף'ן פון די ברידער.
אל ישנה אדם בנו בין הבנים. (שבת י')

44) Because Jacob showed favor to Joseph, the jealousy of his brothers was aroused, and because of this act their descendants served many years in Egypt.

45) Rabbi Elazar fled from his father's farm fearing punishment when the ox he was plowing with fell and broke its leg. He came to Jochanan ben Zakkai to study and thus became a famous scholar.

46) Do not make any favorites among thy children.

55. חדר אינגלאך

די פלאנצונג פון גאטעס הויז
ד"מ קינדער פון א ת"ת, פון א קלויז.
שתולים בבית ה' אלו התינוקות שהם בבית הספר. (מדרש ש"ט צ"ב).

56. צו ערקלעהרען גוט

א תורה זאלסטו ערקלעהרען דייטליך צו פערשטיין
ווי א געגרייטער טיש צום עסען די צוהערער זאלען פערשטיין.
אשר תשים לפניהם כשלחן ערוך. (עירובין נ"ד, גם ברש"י משפטים).

57. לעהרער און שילער

די וואס האבען צו פילע גוטעס געטאן זיי זאלען געלערענט זיין
וועלען ווי שטערן אין הימעל עוויג האבען דעם שיינ.
ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, אלו מלמדי תינוקות. (ב"ב ח').

58. אימער צו געניסען

די זאכען וואס א מענש פארזוכט, גלייך פון די פרוכט
און דער גרונט־קאפיטאל בלייבט אויף דער צוקינפטיגער צייט,
איז צו געבען קינדער לערנען תורה אין צייט.
— דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קימת לעולם הבא —
זה המגדל בניו לתלמוד תורה. (שבת, קכ"ז).

55) School children are as the flowers in the garden of God's house.

56) Be explicit in your teaching, even as one is careful in setting a table properly.

57) Those who teach earnestly and sincerely will shine as the stars in heaven.

58) Of the things of which man enjoys in this world, and the principal remains for him in the world to come, the teaching of children is the most important one.

51. נִיט זוך פֿערגעניגען

ווער עס ליעבט רייכקייט און פֿערגעניגען,
דער קאן נִיט לערנען, קיין תורה קריגען.

כל מי שאוהב עושר ותענוג, אינו יכול ללמוד תורה, (תנחומא נ"ח).

52. א וויץ פאר'ן לערנען

רבה פלעגט פאר'ן לערנען זאגען א וויץ אויף צום לאכען,
נאכהער פלעגט ער מיט עהרפורכט צו לערנען מאכען.

רבה מקמי דפתח להו כו' (קודם שהתחיל ללמוד היה אמר דבר שחוק
ואח"כ היה מלמד עם התלמידים ביראת הכבוד. (שבת ל').

53. לערן טעכטער לשון קודש

עס איז א פליכט צו געבען א העברעאישע ערציהונג אידישע טעכטער,
זיי זאלען נִיט ערציהען זייערע קינדער צו לייטישע געלעכטער.

חייב אדם ללמד את בתו תורה כ"ד בן עזאי, (סוטה ב').

54. זאלסט וואוינען וואו א תלמוד תורה

מען טאר נִיט וואוינען אין אזא שטאט דארט
וואו עס איז נִיטא קיין מלמדים אין דעם ארט.

אסור לדור בעיר שאין שם מלמד תינוקות (סנהדרין, י"ז).

51) He who loves riches and wealth cannot acquire the knowledge of the Law.

52) Rabbi Rava would start his discussion with a story or two, but thereafter he would teach in all seriousness respect for the Torah.

53) Educate thy daughters in the law of Moses, so that their children may be brought up in the fear of God.

54) One should not reside in a place where no teachers are available.

פרק רביעי

דרך ארץ ומדות טובות

קיצור מסכת דרך ארץ רבה
ומסכת דרך ארץ זוטא

נכתבו ונעתקו במשקל השיר בחרוזים

ומאשר כל המאמרים הם בשני התלמודים ומדרשות ושאר
ספרים מפוזרים מאד זעיר שם זעיר שם, ואין כל סדר להם, לכן
מאד קשה על אדם בזמננו ללמוד עיקר האגדה ולמצא מאמר
נחוץ מתוך גופי המקורות או עצה טובה לעת מצוא, אבל בספר
הזה הכל על מקומו בסדר נכון ע"פ המפתח בתוכן הענינים נקל
מאד למצוא כל דבר חפץ למטיה ולבעה"ב בכלל.

רפדוני בתפוחים אלו האגדות, שריחן ומעמן כתפוחים. (שה"ש כ').

ווי זיך צו פירען האב איך געמוזט אויסזיפן
פון עטיקעטע און עטהיק די פרינציפן.

אל ישנה אדם מן המנהג וכו' (בבא מציעא, פ"ו).
ובקצת תבל מליהם — אלו האגדות. (תנא דבי אליהו פ"ב).

מבקר נכבד:

סלח נא לשננות בטוב מעמך

אך אם המבקרים ירדפוני
ואם המחקרים יכעסוני
אז אמר להם אלה הדברים
עשיתי כאשר תעשינה הדבורים.

כל שגיא אות אדם רואה
חוץ משגיאות עצמו שנסתרו ממנו.

59. זייט פארזיכטיג

בארירט ניט מיינע געזאָלבטע חדר קינדער, לאַזט זיי לערנען גיט
און מיינע פראַפעטען געלערענטע ת"ח פלאַגט ניט.

אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן ובנביאי אל תרעו —
אלו ת"ח. (שבת, קי"ט).

59) Do not oppress my prophets nor deal harshly
with my learned men.

פרק רביעי דרך ארץ ומדות טובות

1. ניט זיי שטאַלץ

א מענש דארף זיך געוואוינען צו זיין ביי זיך קליין,
און צו ריידען געלאסען, שטיל, דאס איז גאנץ שעהן.
מיבעי ליה לאינש למילף נפשיה בניחותא (צריך אדם להרגיל את
עצמו לדבר בנחת, זהו דרך טוב). (תענית, ד').

2. פיהר זיך ווי אלע

פיהר זיך לויט די מאדע פון לאנד
וועסטו קיינמאל ניט האבען קיין שאנד
אפילו מלאכים דא אויף דער וועלט,
האבען זיך אויך ווי מענשען פערשטעלט.
אל ישנה אדם מן המנהג וכו' (בבא מציעא, פ"ו).

3. א קארגער גביר

עס איז זעהר ניט שעהן פאר דער וועלט,
ווען עס קארגט א מאן וואס האט געלד.
אין עניות במקום עשירות.

Chapter IV.

Ethics and Moral Conduct.

- 1) Be modest, be tolerant, never be haughty.
- 2) Conduct yourself in accordance with the customs of the country in which you live. Even angels visiting this earth take the form of human beings.
- 3) A wealthy man should not be stingy.

8. אין דער פרעמד

אין דיין שטאדט גיט דיר עהרע דיין נאָמען אַליין,
אבער אין דער פרעמד מוזטו זיך אַנטהון שעהן.
במתא שמאי בלא מתא תותבאי (בעירי אתכבד בשמי, ובמקום אחר
בשמלתי). (שבת, קפ"ה).

9. אויף אַ צייט

צו טרויערען נאָר אין ליידען,
צו הוליען אין פריידען.
בשעת אבלא — אבלא, חדוותא — חדוותא (הכל יפה בעתו.
(תנחומא, פ' קרח).

10. נאָטור צו דער עלטער

עס ביים זיך אין טיפען עלטער,
די נאָטור ווערט אַלץ קעלטער,
אין געשמאַק, ביים עסען און טרינקען,
ביים זעהן, הערען און זינגען.
דעתן של זקנים משתנית וכו'.

11. אין אַ נייע שטאָט

אויב ר' פאָהרסט אין אַ נייע שטאָט אַריין,
זאַלסטו זעהן מיט אַלעמען גלייך צו זיין.
אזלת לקרתא הלך בנימוסת.

8) In your community you are known by your reputation, but elsewhere you must be judged by appearances alone.

9) Mourn when in sorrow; rejoice when you are happy.

10) Old age experiences changes in the five senses.

11) When you come to live in a new community, adopt its ways and methods.

12) To praise one in his presence is desirable, but to praise him in his absence is still better.

4. א קורצע תורה

אלעס וואס דו האסט פייגד,
זאלסטו ניט טהון דיין פרייגד.
מאי דעלך סני לחברך לא תעביד (אל תעשה לחברך דבר השנוא עליך)
(שבת, ל"א).

5. ניט שפיי אין שוהל

צו שפויען אין א טעמפעל אָדער אַ שוהל איז ניט פיין,
עס איז גלייך ווי מען שפייט אין אן אויג אריין.
הרוקק בבית הכנסת וכו'.
(ברכות ירושלמי).

6. פרישע לופט

לאזט אַריין פרישע לופט אין הויז און שוהל.
אין די ערטער אַוואו די מענשען זיינען אימער פול,
פון דאקטאָר רבי שמואל האט איהר די ידיעה,
איהר געפינט דאס אין מסכת בבא מציעא.
הכל ברוח — ע"י אויר ורוח רע
(ב"מ, ק"ז).

7. א מנהג

ביסטו אַרים אָדער רייך,
פיהר זיך מיט אַלעמען גלייך,
פון אַ געמיינדע שלים זיך ניט אויס,
אזוי זאגט די גמרא אין אבות.
אל תפרוש מן הצבור.
(אבות, פ"א ב').

-
- 4) Do unto others as you want them to do unto you.
5) He who spits in a house of worship is likened to one who spits in his own face.
6) Ventilate your homes, synagogues and public meeting places.
7) One should not exclude himself from the community.

16. זיי דו א מאן

איז דעם אַרט וואו עס איז ניטא א ריכטיגער מאן גוטעס צו טהון,
זעה דו צו זיין א מענש צו פערנעמען א פלאץ פון אויבען-אָן
באתר דלית גבר תמן הוי גבר (במקום שאין אנשים השתדל להיות
איש).

17. א מנהג העכער פון א דין

אויב דער מנהג וועט פארין פאלק בעסער טויגען,
זאל מען דעם דין אן א זייט אוועקלעגען.
מנהג מבטל הלכה. (סופרים פו"ד).

18. פריער גיב עסען די פיה

אויב דו האסט בהמות, גיב זיי פריהער פרעסען,
אידער דו געהסט אליין צום טיש עפעס עסען.
אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו. (גמיון, פ"ב).

19. אפמרייבען היץ

צו היץ, אויסרייבען מיט שטארקען עסיג, אלקאהאָל,
איז זעהר גוט, עס איז גענומען פון גמרא פון אמאל.
חומץ יפה לשרב (לחום).

20. ניט אנטוואַרט גיך

דיינע ליפען צוזאמען פערבינד זיך,
און דו זאלסט ניט איילען ענטפערען גיך.
חשוק (קשר) שפתיך זו בזו ואל תבהל להשיב (ע"ש רש"י). (ע"ה ל"ה).

16) When no gentlemen are present, endeavor thou to be a man.

17) The custom of the people takes precedence over the law.

18) Feed thy cattle ere thou thyself eatest.

19) Vinegar helps to relieve one suffering with heat.

20) Do not be hasty to reply.

12. ווי צו לויבען א מענשען

א ביסעל קענסטו לויבען א מענשען אין זיין אנוועזענהייט,
אבער דאס בעסטע פון איהם אין זיין אבוועזענהייט.
אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו. (עירובין, י"ח).

13. וואס וויין מאכט

טרינקט מען פון א סך בעכער די וויין אויס,
נעהט דאן פון מענש זיין געהיימנים ארויס.
משכננס יין יצא סוד. (עירובין, ס"ה).

14. פיהל מיט'ן פאלק

ווען דאס פאלק האט אן אומגליק געטראפן,
טאחר קיין וואהל-האבענדער מענש ניט זאגען:
איר וועל גיין אהיים עסען, טרינקען, שלאפען.
דאס פאלק וועט אליין די צרה איבערטראגען.
בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה
ושלום עליך נפשי (אלא יצטער אדם עם הצבור). (תענית, י"א).

15. עס! ניט רייד

עס איז ניט גוט צו רעדען פיעל ווען מען עסט;
לאנגזאם די שפיון צו קיען איז דאס בעסט.
אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה (תענית, ה').

13) With excess of wine appear secrets.

14) When calamity visits the people, the individual should not say: "I will go home, eat and drink, for this does not concern me."

15) Do not hold long conversation, while at the table.

25. ווי צו האלטען געלט

צוטהייל אין דריי טהיילען דיינע געלד,
 איין דריטעל פארוויי ברייט אין פעלד,
 איין דריטעל קויה איין נוטע וואארע,
 איין דריטעל האלט אין האנד געלד בארע.
 ישליש אדם מעותיו שליש בקרקע (בשדה), שליש בפרקמטיא (במסחר)
 ושליש תחת ידו. (ב"מ, מ"ב).

26. עהרע און היט

פערדעכטיג יעדען מענש ווי א רויבער, כאטש ער זעהט אויס ווי
 א שלומיאל,
 אבער עהרע יעדען ווי אונזער גרויסער תלמודיסט רבן גמליאל.
 יהיו בני אדם חשודים בעיניך כלסמים והוי מכבדן כרבן גמליאל.
 (דא"ר, פ"ח).

27. דאווען קוריץ

ווען דו דאווענסט זאג ניט גיך ווי פיוט און אהן געראנק,
 בעסער וועניגער, נאר מיט הארץ גיב גאט א דאנק.
 יהיו דבריו של אדם מועמים לפני הקב"ה. (ברכות, ס"א).

28. א געלערענטער אדער א סוחר

ווער עס קאן ניט לעזען א ספר אדער משנה, אדער געשעפט צו טרייבען,
 קען ניט מיט איידעל זיטליכע מענשען צוזאמען פערבלייבען.
 כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב.
 (קידושין, פ"א).

25) Divide thy possessions into three parts; one third invest in thy field; one third in good merchandise and one third put away in a safe place.

26) Respect thy fellow beings, but at all times be on thy guard.

27) Pray but little, but be sincere.

28) He who is ignorant of the precepts found in our ancient lore, and is even unable to conduct himself properly, has no place in the community.

21. ווי זיך צו פיהרען

עס איז איין אונזער גמרא פעסטגעשטעלט,
מען זאל עסען און טרינקען וועניגער נאך די נעלד,
זיך קליידען לויט ווי דער פערמעגען קלעקט.
און די פרוי צו עהרען מעהר ווי ער פערמעגט.
יאכל אדם וילבש פחות ממה שיש לו, וילבש במה שיש לו ויכבד
אשתו יותר ממה שיש לו. (חולין, פ"ד).

22. שבת וואכעדיג

שבת'דיגע שפיווען פאר וואכעדיגע זאלסטו פערבייטען.
זאלסט ניט דארפען אנקומען צו פרעמדע לייטען.
עס פראסט,
פון אייגענע וואס נאר דו האסט.
עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות (ולא יטיל את עצמו על אחרים).
(שבת, קי"ח).

23. הער פון מעהר

בעסער צו הערען וואס פיעלע מענשען ריידען,
איידער וואס איין מענש זאגט מען זאל איהם גלויבען.
מוטב לתניה דברי היחיד ולאחוז בדברי המרובים. (עדות, פ"ה, ט"ז).

24. צו ביסלאך וויין

צו טרינקען צו פיעל וויין, איז פאר'ן קערפער ניט גוט,
אבער טרינקען צו ביסלאך, שטארקט דעם מענשענס בלוט.
יין רובו קשה לגוף, ומעוטו יפת. (דא"ר, פ"ז).

21) Man should eat and drink and dress in accordance with his income, but should respect his wife in greater proportion to his income.

22) Eat food that is humble, but do not be dependent upon others for support.

23) Hearken to the advice of many, rather to that of one.

24) Wine in moderate quantities is healthy, excess in wine is harmful.

34. עם וויפיעל דו מוזט

פון דעם שפייו וואס דו עסט מיט גרויס פערגעניגען ביי א מאהלצייט,
עס ניט פיעל, ציה אפ דיינע הענר, איבעריגע שטעל אן א זייט.
סעודה שהנאתך (ממנה) משוך ירך הימנה.
(גיטין, ע').

35. זיי א גומער

ווען דו קאנסט טהון גומעס צו מענשען,
לייטע זאלען דיר לויבען און בענטשען,
ווארום זאלסטו גאר טהון צו זיי שלעכטס.
מען זאל דיר רופען שלעכטער, לינקס און רעכטס.
מהיות טוב אל תקרא רע.

36. א שעמענדיגער איז פרום

ווער פאר מענשען וועט זיך נאר שעחמען,
וועט ניט זינדיגען און וועט זיך גוט בענעהמען.
בושה מביאה לידי יראת חטא.
(נדרים, ב').

37. א גאסט זאל ניט געבען א קינד

א גאסט זאל צום ווירט'ס קינדער, פון טיש גאר ניט געבען.
ביז ער וועט פון די עלטערען ערלויבניש פרעגען.
אין האורחים רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעה"ב,
אלא אם כן נמל רשות מבעה"ב.
(תולין צ"ג).

38. מאך געשעפט ניט א היים

זאלסט ניט ברענגען פיעל מענשען אין דיין הויז,
מיט די וואס דו האסט געשעפטען אויך מייד אויס,
דיין פערגעניגען קען צושטערען דיין פאמיליען פריעדען.
מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא ביתך.
(בשם ב"ס יבמות ס"ג).

34) If you have eaten and are satisfied, set aside that which is left for another time.

35) If good is effective, why do evil?

36) Those who fear shame, avoid doing evil.

37) The guest should not offer anything to the children of the host.

38) Avoid bringing many people into thy home, lest thy peace suffer.

29. עטיקעט ביים עסען

ביים עסען, זאל א מענש ניט בייסען פון שטיק.
און דעם ברויט אין טעלער לעגען צוריק.
לא ישוך אדם מפרוסה ויתזרנה לתוך תקערת וכו'. (דא"ר, פ"ט).

30. אבי זיין פרום

בעסער זאלען מיר פרייגעזאנענע רופען אימער נאָר,
איידער איד זאל טהון א זינד קעגען גאט דעם האר.
מוטב לי להיקרא שומה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני
המקום. (עדותי, במשנה).

31. זיי ערב יום טוב אהיים

פאר יום טוב ווען דו גרייטסט צו דעם לולב און אתרוג,
זאלסטו זיך ניט קלייבען צו אוועקפאהרען אין וועג.
מן דעת קמר לובלך קמור רגלך. (קשרת לולבך קשור רגלך)..
(שבת פ"ב, ירושלמי).

32. האלט א מנהג

ווען די קינדער וועלען האלטען די עלטערענ'ס טראדיציאנען,
וועט גאט פון זיי פאר די עלטערענ'ס זינד ניט מאהנען.
אוחזין מעשה אבותיהם. (ברכות, ז').

33. א רעגירונג ברעכט

א רעגירער קאז ברעכען הייווער און צאמען,
זיך א גלייבע וועג צו אויס ראמען.
מלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו. (סנהדרין, כ').

29) Conduct thyself properly at the table; know table etiquette.

30) Rather be called a heathen, than commit one sin against God.

31) Do not make plans to leave before a holiday.

32) The sins of parents will not be visited upon their children, if they respect the traditions of their forebears.

33) Those in authority will remove both home and fence in order to make a path for themselves.

44. יום טוב זיי אין דערהיים

עס איז לויבענסווערט פילע הויז־מענשען מיט זייערע זיטען,
וועלכע זיינען מיט דער פאמיליע, געהען ניט צום רבי ווייטען.
משבח אני את העצלנים שאינם יוצאים מבתיהם ברגל (סוכה, כ"ז).

45. בעהאלט א סוד

די וויכטיגסטע געהיימניסע זאלסטו ביי זיך נאָר טראָגען.
אפילו דיין אייגענע פרוי זאלסטו עס ניט זאָגען.
משוכבת חיקך שמור פתחי פיך. (בשם ב"ם, סנהדרין, ק').

46. ביז פערציג יאָהר

ביז פערציג יאָהר גלייכט מען צו עסען בעסער,
נאָך פערציג יאָהר איז דער אָפּעטיט צו טרינקען גרעסער.
עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מכאן ואילך משתי מעלי. (שבת, קנ"ב).

47. בעהאלט דיין פעלער

מיט דעם פעהלער וואס דו האסט אליין,
ווארף ניט אויף א צווייטען, עס איז ניט שעדן.
מום שבך אל תאמר לחברך. (בבא מציעא, נ"ט).

48. געה נאָכ'ן שטראָם

ווער עס שטעהט קעגען שטראם־וואסער צו שטערען,
יענער מוז אליין דערטרונקען ווערען.
וועסטו נאָכ'ן שטראם־וואסער שווימען,
וועסטו אלע אומגליקען איבערקומען.
מי שמעמיד פניו בגל הגל שומפו. (ב"ר, פט"ד).

44) It is praiseworthy to remain at home and not to visit on the main holidays.

45) Thy innermost secrets guard most carefully.

46) Man enjoys eating until forty years of age; thereafter he enjoys drinking.

47) Do not blame others for thy faults.

48) To go against the stream is to invite trouble.

39. פערבאטענעם גלוסט זיך

נאר דאס וואס איז פערבאטען צו טהון,
דאס זאל זיך וועלען — רעט דער יצר הרע און.
אין יצר הרע תאב אלא דבר שהוא אסור.
(יומא פ"ו, ירושלמי).

40. לאז זיך בעטען

ניט לאז זיך בעטען צו א געלערענטען מאן, אדער ווען ער איז רייך,
אבער צו א פראסטען מענש, מענסט זיך ווייגערען און ניט געהן גלייך.
מסרבין לקמן ואין מסרבין לגדול.
(פסחים, פ"ו).

41. יעדערער מיט זיין פעקעל

ניטא איינער וואס זאל קיין צרה ניט האבען,
יעדער מאן מוז זיין פעקעל צרות טראגען.
אין לך אדם בלא יסורין.
(ב"ר פ' צ"ב).

42. נעם ניט איבער'ן קאפ

וואס פעהוילען און ווייט פון דיר, ניט קלעהר,
נאר וואס ערלויבט איז טראכט — און ניט מעהר.
במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור, במה שהרשית
התבונן וכו'.
(בשם ב"ס חגיגה, י"ג).

43. גיי לאנגזאם

יוננערהייט לויף וואס וועניגער, נעה טריט בייטריט,
צו דער עלטער וועסטו קענען נעהן צוריק מיט געמיטה.
מעוט בריצה שלא תרכבה בחזרה (שלא תתיגע לעת זקנה). קה"ר, פי"א.

39) The evil inclination urges to do that which is forbidden.

40) Avoid the ignorant, but hasten into the home of the wise.

41) No one is free from suffering.

42) Do not investigate that which is hidden from thee.

43) Conserve thy energy in youth, lest thou suffer in old age.

53. וואָשט און ווישט די הענט

ווער עס עסט מיט ניט־ריון־אפגעווישטע הענד אויסגעטריקענטערהייט,
איז גלייך ווי ער וואָלט געגעסען גאר אונריינע ברויט.
האוכל פת בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא. (סוטה, ד').

54. טהו ווי אנדערע

אויב דו ווייסט ניט א זאך ווי צו בעשטימען,
געה ארויס, הער און זעה פון פאָלק די שטימען.
פוק חזי מאי עמא דבר (האיך נוהגים — ברש"י). (ברכות, מ"ה).

55. דאווען ניט שרייענדיג

מען טאָהר ניט דאווענען שרייענדיג הויך,
ווייל גאט הערט א שטילע תפלה אויך.
אסור להגביה קולו בתפלתו. (ברכות, ל"א).

56. פון שוהל געה לאנגזאם

ווען דו געהסט פון שוהל ארויס,
זאָלסטו ניט געהן מיט גרויסע טריט צום הויז.
היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה. (ברכות, ו').

57. גוטע דריי זאכען

זוד פאר זיך איין לעהרער איין צו שאַפּען,
און ערווערב זיך א גוטען קאלעגע צו מאַכען,
און אורטהייך יעדען מענשען צום גוטען אין אלע זאכען.
עשה לך רב וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות. (א"ב א"ב).

53) He who eats without washing, is likened to him who eats foul bread.

54) If you are in doubt how to conduct yourself go forth and watch the community.

55) It is forbidden to pray in a loud voice.

56) Walk slowly when leaving the synagogue.

57) Seek a teacher, acquire a friend, and judge all kindly.

49. פיהר זיך ווי אלע

פיהר זיך ניט אנדערש ווי די מענשען פון לאַנד ווילען זיך פיהרען
נאר ווי אלע מענשען זיטען זאלסטו גוט שטודירען.
אין משנין ממנהג המדינה (ככל האנשים כן ינהג את עצמו).
(תוספתא דכתובות, פ"ו).

50. ניט מאך פארווירפע

אויב א זינדיגער מענש ווערט גוט און פרום,
דערמאנען איהם ניט וואס ער האט געטהון אמאל קרום.
אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, וכו'.
(בבא מציעא, כ"ח).

51. דער ערשטער אין תכריכים

רבן גמליאל איז דער ערשטער אין תכריכים באהאלטען געווארען,
עס זאל ניט אוועקגען אויף טייערע קליידער פיעל געלד פערלארען.
בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו, עד שבא רבן גמליאל
והנהג קלות ראש בעצמו והוציאוהו בכלי פשתן. (כתובות כ"ח).

52. זייט רוהיג אין שוהל

אין שוהל זאל מען ניט לייבט זיך פערטראגען און אויפפיהרען,
מען זאל ניט עסען, טרינקען, זיך ניט פוצען און ניט שפאצירען.
בתי כנסיות אין נוהגין בהם קלות ראש, אין אוכלין בהם ואין שותין
בהם ואין נאותין ואין ממילין בהם. (מגילה, כ"ח).

49) Do not attempt to change the custom of your community.

50) If he has sinned at one time, but now has chosen the right path, do not recall his former sins.

51) The custom of burying the dead in plain cloth dates back to Rabon Gamaliel.

52) The House of Worship is no place for eating, drinking, or foolish conduct.

62. ווי צו געהן אין א באַרד

עס איז פערבאטען צו גאלען מיט א גאל-מעסער
אבער ניט מיט א קליפער אדער א פאדער איז בעסער.
גילוח שייש בו חשחתה הוי אומר זה תער.
(קידושין, ל"ה).

63. עהרע אן אלטען

אין פיר איילען ווייט דארף א מענש אויפשטעהן,
ווען נאר אן אלטער מאן וועט פארביי געהן.
מפני שיבה תקום והדרת פני זקן.
(קידושין, ל"ג).

64. צוויי גוטע זאכען

שלים זיך ניט אויס פון די מערהייט פון אלע לייט
און טרוי זיך ניט זעלבסט ביי'ן שטארבען אן עס קומט די צייט.
אל תפרוש מן הצבור ואל תאמין בעצמך עד יום מותך. (פ"א, ב').

65. היט דעם יתום מיט זיין ירושה

א זוהן וואס זיין פאטער איז אפגעשטארבען,
זאל ער זיך ניט האדעווען ביי א פריינד וואס קאן איהם ארבען.
אין מניחין אותו (את היתום) אצל ראוי ליורשו.
(כתובות, ק"ב).

66. ווי פארויכטיג

דורך וויין און פרויען, זיינען פערשטענדיגע נאריש געוואָרען,
און פריינד פון אויסגעלאסענע זיינען געגאנגען פערלאָרען.
ביין ונשים נבונים נסכלו ורועי זונות הלכו שולל
(ב"ם י"ט).

62) It is forbidden to use a razor, but clippers or powder (to remove the beard) is permitted.

63) One should rise in the presence of the aged.

64) Do not exclude thyself from the community nor have too much confidence in thy power.

65) An orphan should not be placed in the home of a near relative.

66) Wine and women cause the wise to lose their senses; while those associating with lewd women are soon robbed.

58. רייניג דעם קערפער

אז מען עסט ווען מען האט געדארפט פאר זיך געהן,
איז ווי מען הייצט אן אוווען און פון אשעס ניט געמאכט ריין.
הנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו וכו'.
(שבת, ט"א).

59. שבת יו"ט בייט קליידער

שבת, יום טוב זאלסטו דייען קליידער אויף בעסערע בייטען,
צו געהן אין א שוהל, אדער צו א בעזד צווישען לייטען.
לא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול (אם יש ביכלתך).
(שבת, קי"ג).

60. דריי גוטע זאכען

אויף דריי גוטע זאכען שטעהט אימער די וועלט:
אויף לעהרע, געטליכע דיענסט און צו ארימע ליינען געלד.
על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה ועל גמילות
חסדים.
(פ"א, א').

61. לערען און האנדעל

שעהן איז גאטעס לעהרע צו שטודירען,
און דערצו אויך וועלטגעשעפטען פיהרען.
יפה ת"ת עם דרך ארץ.
(פ"א, ב').

58) Your system should be clean ere you eat.

59) Dress in thy best on both the Sabbath and Holidays.

60) The world depends upon the following: upon the Torah, upon labor, and upon aiding the poor.

61) It is desirable to know Torah and also to have some occupation.

72. נעם אלעם גוטעם

איהר זאלט אלע וויסען, אז שטארבען וועט קיינער נישט פערשפעטיגען,
 אויב דו האסט די מעגליקייט, גוטעס זאלסטו קריגען,
 ווארום אין גרוב קאנסטו נישט האבען קיין פערגעניגען.
 אם יש לך הטיב לך שאין בשאול תענוג ואין למות התמהמה.
 (עירובין, נ"ד).

73. א שכור

זעסט א שכור'ן לאז איהם געהן,
 ער וועט פאלען אליין.
 (אם ראית שכור) שבקי לרויא דמנפשיה נפיל (עזוב לו מעצמו יפול
 השכור אף אם תסמוך אותו אח"כ יפול עוד הפעם. (שבת, ל"ב).

74. אייל זיך נישט צו ענטפערען

זאלסט נישט ענטפערען ווען דו האסט נישט אויסגעהערט פון איינעם,
 זאלסט נישט שטערען אין צוזאמענשטעלען די רייד קיינעם.
 מרם שמעת אל תענה ואל תפריע איש מכלכל דבריו. (ב"ם י"א).

75. א נאר הערט זיך צו

צום פריינד'ס טיר— א נאר זיין אויער וועט צו לייגען,
 אין די אויגען פון א קלוגען איז א שאנדע זיך צוהערען ריידען.
 כסיל מטה אזנו אל דלת רעהו, ובעיני חכם אולת היא וכלימה. שם, כ"א).

72) Enjoy thy possession, for when thou art dead thou canst enjoy it no longer.

73) If you see a drunkard, do not pick him up, for he will fall again should you help him to his feet.

74) Reply not until you have heard all, nor endeavor to confuse the speaker.

75) The fool will listen at his friend's door; the wise one holds such action in contempt.

67. אז א רייכער רעדט

אז א רייכער רעדט, שווייגען אלע זעהר שטיל,
 ער רעדט אפילו ביז'ן הימעל, וויפיעל נאָר ער וויל.
 עשיר מדבר כל פה יחשה ועד מרום ישאו שיחו.
 (ב"ס, י"ג).

68. נאָר זייט פאָרויכטויג

היט זיך פריהער מיט דיינע רייד,
 זאָלסט זיך ניט פערשעהמען מיט חרמות אין א נויט,
 וועסטו זיך ניט דארפען בוקען פאר דיינע רייד.
 אל יכלמוך שפתיך ואל תשתחוה לדבריך לבקש סליחה על דבריך.
 (ד"א זומא, פ"ר).

69. שרעק זיך פאר א גאטלאָזען

זאָלסט קיין פורכט ניט האבען פאר א שטרענגען רעגירער,
 נאר פאר דעם וואָס גלויבט ניט אין דעם וועלט־פיהרער.
 אל תתירא מפני שומר (אלא מפני שאינו ירא מאלהים). (פ' דר"א פל"ז).

70. פריהער דערקאָן א מענשען

לויב ניט קיין מאן, איידער דו קענסט איהם הערען,
 ווייל דורך די רייד קאן א מענש דערקענט ווערען.
 אל תהלל איש בטרם שמעתו, כי בניב שפתיו ינכר גבר.
 (ב"ס כ"ז).

71. בלייב ניט צו לעצט

ווען דו זיצסט מיט פריינד, צוערשט שמעה אויף צו געהן,
 זאָלסט ניט בלייבען דער לעצטער צו זיצען אליין.
 במושב רעים קום ראשונה ואל תהי ממאחרי שבת.
 (ב"ס, ל"ב).

67) The rich (powerful) at all times command an audience.

68) Consider thy words, so that thou shouldst not find it necessary to retract.

69) Fear the disbeliever more than the ruler.

70) Do not praise him until you have heard him speak, for through speech can we often detect a man's character.

71) Do not be the last to rise at a gathering.

80. בעסער פערשווייג

בעסער אַמאַהל אָן אומרעכט צו ליידען אַליין,
איידער קעגען אַ צווייטען אָן אמרעכט בענעהן.

יחא אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפים (ישתוק ולא יענה מאומה).
(ב"ק, צ"ג).

81. אַ גאַסט ברענגט אַ צווייטען

ווען אַ גאַסט ברענגט אַ צווייטען אַליין,
דאס איז זעהר ניט שעהן.

אורח מכנים אורח הרי זה מגונה (חרפת היא).
(ב"ב, צ"ח).

82. געהן אין צווייען

אַ לאַנגע וועג איז בעסער אין צווייען צו געהן,
איידער אַ קורצער וועג צו געהן אַליין.

אורח רחיקא צוותא בסימא (דרך רחוקה טוב ללכת בשנים).
(סוכה, נ"ב).

83. אַ שותף פון אדום

אַז איינער פּעראייניגט זיך מיט זינדיגע מענשען פּערשייטע,
כאַטש ער האט ניט געטהון, ווערט ער בעשטראַפּט ווי זיינע לייטע.

המדבק בעוברי עבירה אע"פ שלא עשה כמעשיהם הרי זה מקבל
פורענות כיוצא מהם (מקבל יסורין כחבריו).
(אדר"נ פ"ל).

80) It is better to overlook a wrong than to commit a wrong in retaliation.

81) The guest should not invite another without the host's consent.

82) The long journey is shorter if traveled in company.

83) If one travels in bad company, even though he does no wrong, he will be nevertheless judged in the same manner as his evil companions are judged.

76. נייג זיך צו א פוקס

ווען דער פוקס רעגירט, ווערט ער שעהן, הויך,
דאן בוקט מען זיך שוין צו איהם אויך.

תעלה בעודני סגיד ליה (לאיש מצליח כולם משתחווים לו). (מגילה, ט"ז)

77. ניט פערלאנג צופיעל

וועסט נאר א סך וועלען, וועט דיר אינגאנצען פעהלען,
וועסטו א ביסעל פערלאנגען וועסטו אלעס דערלאנגען.

תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת (לא תחפוץ הרבה
ויתנו לך). רח"ש, ד'.

78. יעדערער האלט זיינס

קינער ווייסט ניט וואס עס טהוט זיך ביי א צווייטען אין הערץ,
יעדער איינער טראגט זיך ארום מיט זיין אייגענעם שמערץ.

אין אדם יודע מה בלבו של חברו. (פסחים, ג"ד).

79. קיינער איז צופריעדען

סיין מענטש געהט ניט אוועק צופריעדען פון דער וועלט,
ער זאל האבען האלב, וויפיעל ער האט געוואלט געלד.

אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו וכו'. (אם יש לו מאת זהובים
חפץ שתי מאות ואם יש לו שתי מאות יחפוץ שלש מאות זהובים).
(קה"ר, פ"א).

76) The successful man will always receive homage,
even as a fox receives homage.

77) Expect much and you will have but little; expect
little and you will have much.

78) No one can tell what is transpiring in another's
heart.

79) But very few leave the world satisfied with what
they have accumulated.

88. פיהר זיך ווי אלע

געהסטן אין א נייע שטאדט זיך בעזעצען.
 זאלסטו נאך געהן איהרע זיטען און געזעצען.
 עלת לקרתא הלך בנימוסא (באת לעיר התנהג כמנהגה). (ב"ר פמ"ח).

89. האב א שעהנע וואוינונג

אויף עסען און טרינקען גיב אויס וועניגער
 און אויף א שעהנעם וואוינונג, גיב אויס וואס מעהר.
 פחות ממאכלך וממשתך ותוסיף על דירתך. (פסחים, קי"ד).

90. ווי געלט צו פערלערען

א פאטער'ס ירושה צום לעבען,
 וואס ער האט צום זעהן געגעבען,
 און דער זעהן וויל וויסען די ריכטיגע וועגען,
 ווי צו פערלערען אין גיכען דעם פערמעגען,
 זאל ער מיט גלאזווארג זיך בענוצען,
 דינגען ארבייטער, לעבען זיי ניט זיצען,
 און מיט דינע איידעלע קליידער זאל ער זיך בעפוצען.
 מי שהניח לו אבא מעות הרבה ורוצה לאבדן ישתמש בכלי זכוכית
 וישכור פועלים ואל ישב עמם וכו'. (ב"מ כ"ט).

91. קלייד זיך שעהן

דעם שעהנסטען בגד זאלסטו טראגען ;
 און אין מאגען ווי דו וועסט פערמאגען.
 עשיק לגביך ושוי לכריסק (ביוקר לכסות גופך ומאכלך בשוויו.
 (עיון רש"י, ב"מ נ"ב).

88) Upon coming into a new community, assume its ways and methods.

89) Spend more for your home than for your food.

90) An inheritance is lost quickly, when one is engaged in the glass-ware business, but does not supervise his employees.

91) Pay more attention to your clothes than to your food.

84. דריי אידישע סימנים

דריי אויסצייכנונגען האט די אידישע נאציאָן:
גוט־הערציג, שעהמעוודיג, גמילות חסדים צו טהון.

ג' סימנים יש באומה זו (בישראל): רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים.
(ב"ב, ע"ה).

85. לאָן זיך דערקענען

איז אַ נייעם אַרט מעג אַ געלערענטער פון זיך לאָזען וויסען,
מען זאָל איהם דערקענען, ער זאָל אַמערשטען וואָס געניסען.
שרי ליה לאינש לאודיעי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה. (נדרים, ס"ב).

86. ניט מאַטער לעבענדיגע

לעבעדיגע טהירען ניט פלאַגען, ניט מאַטערען, ניט שלאַגען,
די תורה האט פערבאטען און אזוי טהוט די גמרא זאָגען.
צער בעלי חיים דאורייתא (שלא לצער כל בעלי חיים מן התורה).
(שבת, קכ"ח).

87. קליינע ריידען נאָך

וואָס דער קינד איז מאַרק נאָר שפּרעכט,
האט ער דאָס פון פאַטער־מוטער געהערט.
שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה. (מה שהתינוק מדבר
בחוף שמע מאביו או מאמו). (סוכה, ג"ו).

84) The Jewish people are sometimes characterized as goodhearted, reserved and charitable.

85) The learned should become known immediately upon his arrival to a new place.

86) Be kind to dumb animals, do not abuse them.

87) The child speaks that which it hears from its parents.

96. האַלט דיין פערמעגען

אזוי לאנג דיין נשמה וועט אין דיר נאך לעבען,
זאלסט ניט געבען צו פרעמדע דיין עהרע — פערמעגען.
בעוד נשמה באפך כבודך לאחר לא תתן.
(ב"ס, ל"ג).

97. שטאַרבט אַהן א קדיש

בעוויינט דעם טויטען ווען קיין זוהן וועט ער ניט האַבען,
ווער עס זאל נאך זיין טוידט אפילו א קדיש זאגען.
בכו בכו להולך בלא בן זכר.
(ב"ב, קט"ו).

98. לערען זיך אמאָל פון א אינגערען

פון דיין קינד וואס קומט פון דיר ארויס,
לערענסטו זיך גאנץ אפט עפעס אויס.
דנפק מינך מעמא מלפך (היוצא ממעיך ילמדך).
(יבמות, ס"ג).

99. פריידען און ליידען

אזוואו עס איז דא א שמחה מיט פריידען,
מוז אפט זיין א פאראיבעל, א ביסעל ליידען.
במקום גילה שם תהא רעדה (בעת השמחה יזכור גם הרעה). (ברכות ל').

100. אַ הונט האַלט צוגעבונדען.

אז מען מוז האַלטען א הונט על פי נויט,
זאל ער זיין צוגעבונדען צו א קייט.
לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת.
(ב"ק, ע"ט).

96) As long as there is breath within thee, do not give up thy honor.

97) He who dies leaving no son, is to be truly mourned.

98) We often learn from our children.

99) In time of joy, we often meet with sorrow.

100) If you are compelled to have a dog, see that he is chained.

92. ווען צו טרויערען

שטארבט א קינד ר"ל/ ביי איינעם;
טרויער מיט'ן גוטען פריינד אינאיינעם.
שטארבט דער גוטער פריינד א; B;
נעהם דעם טרויער פון זיך אראפ.

מית בריה דרחמך טעון, מית רחמך פרוק (אם מת בן ידיך טעון משא
אבלו כמו אוהבך, אבל אם מת אוהבך, פטור אתה מאבלו). (ב"ר פצ"ו).

93. עס ניט צו פיעל

ווען מען פילט איבער דעם בויד און מאַגען
מוז מען ווייטאָגען פיעל איבערטראַגען.
מלי כריסא זני בישי (מילוי חכרם ובטן תביא כמה רעות). (ברכות, ל"ב).

94. דריי שותפים פון מענשען

דריי געזעלשאַפטען יעדער מענש האָט:
דער פאטער, די מוטער און אויך גאט,
דערום עהרע עלטערען און טהו גאט'ס געבאט.
שלשה שותפין הן באדם הקב"ה ואביו ואמו וכו'.
(קידושין, ל').

95. א קינד קומט מיט א געשריי

דאס קינד קומט מיט געשרייען, ווי די מוטער ביי איהרע ווייען,
אויך דאס זעלבע ווען ער ווערט געבראַכט צום קבר אויך מיט געשרייען.
רחם מוציאין ממנו בקולי, שאול מכנסין בו בקולי. (ברכות, ט"ו).

92) If thy friend lost his child, mourn with him; but if thy friend dies, mourn no more.

93) Gluttony is accompanied by severe pains in the stomach.

94) The individual has three associates; father, mother and God. Therefore, honor all three equally.

95) Upon entering this world we are met with the cry of pain by the mother; we leave this world also with the wailing of the mourners.

106. זאג איהם אויך אזוי

ווען איינער ווינשט א צווייטען גוטעס וואָס מעהר,
זאל ער איהם ענטפערען: דאָס זעלבע צו דיר מיין הער.
הא מאן דנותן ברכה לחבירו צריך לאמר וכן למר. (מגילה, כ"ז).

107. שעץ א ברכה

ניט גרינג שעץ א ברכה פון א פראסטען מענשען.
ווען ער וועט דיר נאר בענשען.
אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. (מגילה, ט"ו).

108. ניט ערגער זיך

ערגערסט זיך פון אלעסדינג,
זיי וויסען אז דו ביזט דאן זינדיג.
המצער עצמו מכל דבר נקרא חטא. (נזיר, י"ט).

109. צינד א נר תמיד

ווער עס לאזט ברענען פאר'ן ארון קודש אימער פייער,
ווערט יענער געבענטשט פון גאט ווי א איד א געטרייער.
המדליק נר תמיד לפני הארון מתברך. (מדרש חזית, פ"ב).

110. גאט'ס קללה

גאט האט געשאלטען דעם שלאנג, זיין שפייו איז איבעראל פארהאן.
ער האט געשאלטען די פרוי, און נאך איהר לויפט נאך יעדער מאן.
הקב"ה קלל את הנחש וכו' מזונותיו עמו, קלל את האשה הכל רצין
אחריה. (יומא, ע"ה).

106) Be cordial and reply to those who greet thee.

107) Do not consider the blessing of the lowly as unworthy of you.

108) It is sinful to worry about everything.

109) He who lights the perpetual light is blessed.

110) The serpent was cursed so that all it eats tastes of earth, and although the woman was also cursed, man still seeks her.

101. אין א וועג

דער וועג מאַכט די קליידער ערגער,
 דעם קערפער אייד מאַגערער
 און די געלד געוויס וועניגער.
 שלשה דברים הדרך עושה: ממעטת המון, ממעטת כחו של אדם
 ותקלקל ותשחת חבגדים. (בשנוי-מדרש תהלים. עיין ברש"י לך לך).

102. א קלוגער זעהט פריער

ווער איז אנפאנג קוקט דאס לעצט,
 יענער איז זעהר הויר געשעצט.
 דשויס אורחיה סגי לי .
 (ויקרא, פ"ט).

103. פרויען ווילען וויסען

פרויען ווילען אימער פון אלץ וויסען
 אויב זיי ווייסען ניט טוט עס זיי פערדריסען.
 נשים מבקשות לחיות יודעות הכל.
 (ילקוט אסתר).

104. פיר זיך ווי אלע

ווען מענשען וויינען זאלסטו זיך ניט פריילאך מאַכען,
 און זאלסט ניט וויינען ווען מענשען וועלען לאַכען.
 אל ישמת בין הבוכים ואל יבכה בין השמחים.
 (דא"ה, פ"ח).

105. ביי א מאַהלצייט

די בעשיידענע ציהען אויס די הענט ווי עסער,
 די וואס כאַפען פריהער פרעמדס זיינען פרעסער.
 הצנועין מושכין ידיהן, הגרגרנים חוטפין.
 (יומא, ל"ט).

101) Travel reduces our strength, money, and clothes.

102) He who can fortell that which is to happen, is greatly honored.

103) Women are known to be very curious.

104) Do not rejoice among those who mourn; do not mourn among those who rejoice.

105) Those who are reserved do not put forth their hands and grasp eagerly everything within reach.

115. האַרעוועט קינדער

ווער עס וויל קינדער ניט האָבען, דער פיהרט זיך ניט גוט,
עס איז גלייך ווי ער פערניסט מענשליכע בלוט.
כל שאינו עוסק בפר"ר (כאלו שופך דמים).
(יבמות, ס"ג).

116. אַוואו צו וואוינען

וואוין ניט אין אַ שטאָדט, וואו אַ דאקטאָר איז דער פיהרער,
און וואו תלמידי חכמים זיינען די רעגירער.
אל תדור בעיר שראשיה ת"ת, ואל תדור בעיר דראש מתא אסיא.
(שראש העיר הוא רופא).
(פסחים, קי"ב).

117. טרינק אַ ביסעלע וויין

דער הויפט פון אומגליק איז אַ סך וויין,
און וואו וויין איז ניטא, מוז אַ מעדיצין זיין.
בראש כל אסון אנא חמר, באתר דלית חמר תמן מתבעו סממנים.
(היין טוב לשתות מעט, ובמקום שאין יין שם ידרשו סממנים ורפואות).
(בי"ב, גי"ח).

118. די שרייען אומזיסט

ווער עס פערלייט אהן עדות זיין פערמענען,
ווער עס שרייבט אפ זיין אייגענטהום צו קינדער ביים לעבען,
א מאן וואס לאזט זיך דער פרוי אינגאנצען אונטערגעבען
שלשה צועקין ואינן נענין וכו', מי שמלוה כסף בלא עדים והכותב
נכסיו לבניו בחייו — ומי שמושל עליו אשתו.
(בבא מציעא, ע"ה).

115) He who refuses to have issue, is likened to him, who commits a crime.

116) A city ruled by physicians or teachers may sometimes suffer, since such men may neglect their public duty for private enterprise.

117) Excess in wine is one of the chief causes of sorrow; yet wine used in moderation may take the place of medicines.

118) Those who loan money without any witnesses present; those who during their lifetime distribute their wealth among their children; and those who allow themselves to be completely subordinated by their wives, often shout in vain.

111. דו טהו דיינם

אין גאט'ס פערבארגענהייט גריבעל זיך ניכט,

דו דארפסט נאר טהו אימער דיין פליכט.

בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למיעבד. (מאי

דניחא קמי קוב"ה לעבוד).

מעשי ה' הנסתרים לא תדרוש, אשר עליך עשה, וה' יעשה כרצונו.

112. נימ געוויינט

פערלאָרענער געזונד פון וויינען ביז פערציג יאהר, קען מען נאך געפינען,

אבער נאך פערציג יאהר, קען מען שוין ניט מעהר געזונד געווינען.

האי דמעתא עד מ' שנין הדרא — מכאן ואילך לא הדרא. (שבת, קנ"א).

113. היט עטיקעט

פאר מענשען זאלסטו טרייען,

עפענטליך ניט צו שפיען.

(ד"א רבא, פ"י).

לא ירק אדם בפני חברו.

114. ווען צו ריידען

ריידען צו פיעל איז זעהר שלעכט,

אויסער איז תורה איז זעהר רעכט.

כל פטמא בישין ופטמא דאורייתא טבין (כל חגה ודבור רע, אך דברי

תורה טובים). (ירושלמי, סוף ברכות).

111) Do not delve into the mysteries of creation. All you are required to do is to perform your duty.

112) The strength one loses before forty can be recuperated, but after that age it is more difficult to regain lost strength.

113) Avoid spitting in public.

114) To talk much is undesirable, but to discuss the Torah at length is commendable.

124. די וועלט איז ווי א לייטער

די וועלט איז ריכטיג צו א לייטער גלייך,
 איינער גייט אראפ, א צווייטער ווערט רייך.
 העולם דומה לסולם, זה עולה וזה יורד (בשינוי).
 (תנחומא, משות).

125. אידען ווי בוימעל

ווי בוימעל צומישט זיך ניט מיט קיין געטראנק, שטעהט פון אויבען,
 אזוי אידען אסימילירען זיך ניט און בלייבען ביי זייער גלויבען.
 למה נמשלו ישראל לזית וכו', מה שמן זית אין מתערב עם משקין
 כן ישראל אין מתערבין בין העכו"ם.
 (ש"ר, פ' ל"ו).

126. ווער איז אַרים

ווער איז דער אַרימסטער אין אַ לאַנד?
 דער וואס איז אַהן פערשטאַנד.
 אין עני אלא בדעה.
 (גדרים, ט"א).

127. אַ רעטעניש

ווער בויגט זיך ווי ער זוכט און גארנישט פערלאָרען?
 אַן עלטערער מאַן, אַ זקן, אין די עלטערע יאָהרען.
 אדלא אבידנא בחישנא (אף כי לא אבדתי בכל זאת מחפש, מוקנה
 אני שחוח כמבקש).
 (שבת, קנ"ד).

124) The world is likened to a ladder; some climb to success, others descend to the lowest depths of misfortune.

125) Just as oil does not mix with water, so has Israel retained its identity among the nations.

126) The greatest pauper is he who is poor in wisdom.

127) Who walks with stooped shoulders as though looking for something? It is the aged, bent with years of toil and suffering.

119. **ניט האָף אויף פרעמדע**

שטיי זיך ניט קיינמאָהל אויף אַ פרעמדענ'ס הילף צו האָפּען.
 אויב דו האָסט ניט געפרוּווט איהם ביי אומגליק וואָס האָט געטראָפּען.
 אל תשען על רעך אם לא בחנתו בעת צרה.
 (ב"ס, ו').

120. **עסט רוהיג**

זיי ניט צו שטרענג ביים טיש ווען דו עסט.
 נאר פריינדליך זיי צו אַלעמען ווי מיט געסט.
 לא יהיה אדם קפדן בתוך סעודתו (שלא לכעס).
 (ד"א רב"ה, פ').

121. **דאווען שטיל**

שטעלסטו זיך דאווענען ניט שריי הויד.
 ווייל גאט הערט אַ שטילען דאווענען אויד.
 אל יגביה קולו ויתפלל (ד' יודע מחשבות לב אדם). (ברכות ירושלמי פ"ד).

122. **בעטראכט פריהער**

איידער דו טהוסט עפעס, בעטראכט זיך אַ סך.
 וועסטו אַם ענדע ניט חרטה האָבען פון דער זאַך.
 במרם תפעל הועץ ולא תנחם באחריתו.
 (ב"ס, ל"ב).

123. **דער צונג איז ווי אַ פען**

דער צונג איז ווי אַ פערער אימער פון הערץ.
 ווי מוויקשפראך, דריקט אויס פריידען און שמערץ.
 הלשון קולמוס תלב וכו' (בומירות תצירו שמחה ותוגה).
 (חובת הלבבות, שער פ"ה).

119) Do not depend upon thy friend to help thee, unless thou hast already tested his loyalty during a time of stress.

120) Be pleasant at your dinner table.

121) It is not necessary to pray in a loud voice.

122) Consider well, ere you attempt to do anything.

123) The tongue is the pen of our heart, expressing both joy and sorrow.

132. א רבי וויל מעהר לערנען

מעהר ווי דאס פינד וויל לערנען קענען,
 וויל זיין לעהרער ער זאל מעהר פערנעהמען.
 מעהר ווי די קאלב, וויל דעם מויל צום ברוסט לעגען,
 וויל די בחמה מעהר דעם קאלב אַנזויגען.

יותר ממה שהעגל רוצה לינק חפרה רוצה להניק (המלמד רוצה יותר
 ללמד יותר מן הנלמד). (פסחים, קי"ב).

133. ניט אלע זיינען גלייך

עס זיינען אין האַנד ניט גלייך די פינג פּינגער,
 דאס זעלבע ביי עלטערען אויך די קינדער.
 אין כל האצבעות שוות, כן כל דרכי בני אדם וגם אבריהם...
 (פסחים, קי"ב).

134. אַרבייט אין דער יוגענט

ווען א מענש וועט ניט אַקערען און זייען זומער,
 וואס וועט ער עסען ווען עס וועט ווערען קעלטער?
 אויב ער וועט אין דער יוגענד דרעמלען אין שלומער,
 וואס וועט ער עסען ווען ער ווערט עלטער?
 אם אין אדם חורש בימות החמה מה יאכל בימות הגשמים? (אם
 בימי נעוריו אדם ישן ולא יעשה מאומה, מה יאכל לעת זקנתו?)
 (מדרש משלי, פ"ב).

132) The teacher is more anxious to teach, than the pupil is to learn.

133) Just as the fingers of the hand are unlike, so are often the children of the same parents.

134) He who does not plow nor sow in the spring, cannot reap in the fall; he who dreams away his youth, may be hungry in old age.

128. ווער איז דער שטארקסטער ?

ווער איז שטארק און געזונד ?
דער וואס זיין ליידענשאפט בעצווינגט.
איזהו גבור הכובש את יצרו.

(אבות, מ"ד).

129. דער שטארקסטער

דוד : ווער איז דער שטארקסטער אין דער וועלט ?
נתן : דער וואס גיט גוטע קלעפ און נעהמט געלע.
דוד : ניין, דער וואס קאן פון געכמען זיין פיינד
מאכען איהם פאר א פריינד פאר היינט.
איזהו גבור ? העושה שונאו אוהבו (העושה שונאו מאתמול לאוהבו
היום).

(אדר"נ, מ' ב"ג).

130. א קורצע געשיכטע געפעלט

אן ערצעהלונג צו הערען וויל מען כאטש אן אלטע,
אזוי ווי א דארשטיגער א טרונק וואסער קאלטע.
בעלי אגדה שמושכין את לבו של אדם כמים (לצמא).
(שבת, מ"ד).

131. אנטיסעמיטען ווי הינט

א אידענפיירנד, איז ווי א הונד, בילט פאר גארנישט,
קלייבען זיך צונויף א סך און בילען אויך אומזיסט.
הכלבים אחד נובח וכולם מתקבצים וגובחים על חנם, כן שונאי ישראל
הם. (שמות רבה, מ' ל"א).

128) Who is mighty? He who conquers his evil inclination.

129) Who is masterful? He who wins over his enemies and makes them his friends.

130) One who relates a good story is as eagerly sought for, as refreshing water by those who are thirsty.

131) The Jew-baiter is likened to the dog who barks in vain.

140. וועלכען וועג?

וועלכען וועג זאל זיך א מענטש אויסקלייבען צו געהן?
 אזא עס זאל זיין פאר איהם און פאר אלע מענטשען שעחן.
 איזוהו דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת
 לו מן האדם. (ב"א, ב').

141. הייראט א גלייכען

איז א גרויסן שוין, ניט נאכ'ן פוס, וויל איד ניט געהן,
 און טהון א שידוך ניט מיין גלייכען איז ניט שעחן.
 מסאנא דרב וכו' (נעל גדול שלא כמדת רגלי אינני חפץ וכו' ולשא
 אשה שלא לפי כבודי לא יאות). (קדושין, מ"ט, ברש"י).

142. צו פיעל גוט איז ניט גוט

א יונגער אייזעל פרענט אן אלטען, ווארום עסט דער חויר
 מעהר אלע טאג?
 ענטפערט דער אלטער, וועסט זעהן ער וועט ווערען פעט,
 וועט קומען זיין קלאג.
 האבען אמאחל צופיעל גליק, ברענגט עס אפטער אומגליק.
 משל לאדם שהיתה לו סייחה וחמרה וחזירה, והיה נותן לסייחה
 ולחמורה (מזון) במדה, ולחזירה בלא מדה. אמרה סייחה לחמורה
 מפני מה נותנין לחזירה הרבה? א"ל תבוא שעה ותראה במפלתה,
 שמאכילין אותה יותר אלא רעתה. (אסתר רבה, ב"ז).

140) Which path should man select for himself? That which shall bring credit to him and to his community.

141) One does not wear shoes that do not fit him; nor should one marry a person not his equal.

142) A young ass once asked his mother: "Why is the hog fed so much?" Said the mother. "He is favored now so that he shall become fat, but do not envy him, for he is fattened so that he may soon be slaughtered."

135. וועלכער מענש איז ווירקליך קלאג?

וועלכער מענש איז ווירקליך קלאג?

דער וואס לערענט פון יעדען גענוג.

איזוהו חכם? — הלומד מכל אדם.

(אבות, פ"ד).

136. ווער איז רייך?

דער וואס האט פון זיין לעבען פערגעניגען

און ער איז מיט זיין פערמעגען צופריעדען.

איזוהו עשיר השמח בחלקו.

(פרקי אבות ד').

137. ווער האט פיינט ליכט?

קארטעזשפילער, גנבים האסען דעם טאג.

פאר זיי איז די ליכט א גרויסער קלאג.

אמר לו גנב אתה או קוביוסטום (משחק בקוביא).

(חולין, צ"א).

138. ווער איז קלאג?

א פערשטענדיגער איז דער מאן אליין.

ווען פון איין זאך א צווייטע קען פערשטעהן.

נכון זה מבין דבר מתוך דבר.

(חגיגה, י"ד).

139. ווער איז א נאך?

איהר ווילט וויסען ווער איז א ריכטיגער נאך?

דער, וואס מען גיט איהם עטוואס, פערניכטעט ער אהן צער.

שומה זה המאכד כל מה שנותנין לו.

(חגיגה, ד').

-
- 135) Who is wise? He who is able to learn from all.
- 136) Who is prosperous? He who is content with his portion.
- 137) Who fears light? He who steals and robs.
- 138) Who is wise? He who infers one truth from another.
- 139) Who is stupid? He who destroys all that is given him.

147. גליק

עם גיט פעהיגע פערדיענען פון אלץ געלט א סך,
אנדערע אבער פארלירען געלט אויף יעדער זאך.
יש זריז ונשכר ויש זריז ונפסד.
(פסחים, ג.)

148. דלות וואוהין געהסטו?

איד געה צום ארימאן,
איז דאס דען א פלאץ?
יא, איד האב פון תלמוד בירושה
אז בתר עניא אזלא עניותא וכו'.
ד"מ, נאכ'ן ארימאן געהט ארימקייט.
אחר העני תסחב העניות.
(ב"ק, צ"ב.)

149. אידען לעבען איבער

נייע רעגירונגען ווערען געבארען,
אלטע רעגירונגען ווערען פערלארען,
און די אידען לעבען איבער אלעמענס יאהרען.
מלכות באה ומלכות הולכת וישראל לעולם קיימים.
(קה"ר פ"א.)

150. לוקסוס

היינט דארף מען זאגען לוקסוס! לוקסוס! פון דער וועלט,
ביז וואנען וועסטו פארצעהרען אזוי פיעל אידישע געלט?
אנשטאט:
לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל?
(סוכה, ג"ו.)

147) Some meet with fortune wherever they turn.
others are not as fortunate.

148) "Poverty, where goest thou?" "I am bound
for the home of the poor and destitute, for often has it been
said, that poverty shall pursue the poor and needy."

149) Kingdoms may come and go, but Israel lives on
forever.

150) Luxury! How ruthlessly thou consumest the
wealth of Israel.

143. נִיט שִׁלְט אַנְאָלְטען

א יונגער זאל קיינמאָהל שילטען אָדער בעטען אויף אַן אַלטען דעם טוידט.

ווייל צו נעהמען פריהער איהם פון דער וועלט איז דער טוידט גרייט. פיעל אַלטע קעמלען, זיינען זעהר שווער געלאָדען, פון יונגע קעמלען פעלען, האבען זיי צו טראָגען. נפיש גמלא סביכי' וגמלים זקנים הרבה מעונים בעורות גמלים יונקים. (סנדרין, נ"ב).

144. א קאַרגער גביר

ווי אַ מוין ליגט אויף אַ גאָלדענעם רענדעל, געניסט ניט פון דעם געלד, אזוי איז דער רייכער, געניסט ניט פון זיין געלד און אויך די וועלט. עכברא דשכיב אדינרא (כעכבר השוכב על דינרי זהב ואינו נהנה מהם, כן עשיר קמצן: לא העשיר ולא העולם נהנין מכספו. (סנדרין, כ"ט).

145. לערען זיך פון אַ מילב

מענשען פון אַ מילב לערנען זיך קענען, פוילע מענשען וואָלטען זיך בעראַרפט שעהמען, ווען זיי זאלען פון אַ מילב איין ביישפיעל נעמען. עלוב אדם שצריך ללמוד מן הנמלה (חרפה לאדם) (ספרי, האזינו).

146. די וועלט ווי אַ תּוֹנָה

די וועלט וואָס מיר געהען פון איהר אַוועק, איז צו אַ תּוֹנָה גלייך, שנעל געהט זי אַוועק, צי מען איז אַרים אָדער רייך. עלמא דאזלינן מנה כהלולא דמיא (העולם נדמה לחופה, שהלכת ממנה מהר). (עירובין, נ"ד).

143) Young man, do not wish for the death of the old, for many an old camel is laden with the hides of the young camel.

144) The miser who does not enjoy his wealth is likened to the mouse resting on a coin.

145) Go to the ant, thou lazy one, and learn of its industrious ways.

146) Our earthly stay is like the wedding, that passes quickly and is soon forgotten.

154. יעדערער פאר זיך

ווען א מאן הויבט אויף א צופוילטען צווייג פון אן ארט,
איז א סימן אז ער דארף עפעס לעגען דארט,
און אז א רייכער מאן רעדט צו אן ארימאן איידעל און שעחן,
איז א סימן אז ער דארף פון איהם עטוואס פאר זיך אליין.
דליות לרטיבא (אם ירים איש ענף לח מעל הארץ בלי ספק צריך
למקומו, ואם עשיר ידבר רכות לדל בלי ספק דרוש לו העני).
(בשינוי — עירובין ט').

155. פרעמדע ניט פארלאנגט

ווער עס פערלאנגט א פרעמדענס סענט
דער פארלירט זיינע מיט פראצענט.
כל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שבידו נמלין הימנו. (סוטה ט').

156. ניט שענדע קיינעם

ניט ווארף אין ברונען קיין שטיין צום זינקען,
קענסט נאך אמאל די וואסער דארפען טרינקען.
בירא דשתית מנה לא תשדי בה קלא (באר אשר תשתה ממנו מים
אל תשליך בו אבן). (ביק, צ"ב).

157. ניט לויב, ניט שענדע

איד וויל ניט דיין האניג וואס איז זיס,
און איד וויל אויך ניט דיין שרעקליכען בים.
אומרים לצרעה (לדבורה) לא מדובשך ולא מעוקצך (נשיכתך).
(תנחומא פ' בלק).

154) If one takes the trouble to remove a fallen tree you may be certain that he needs the place. In like manner if a rich and haughty individual speaks to the poor and lowly, it is undoubtedly because he desires a favor from them.

155) He who covets that which does not belong to him, will lose even that which is his own.

156) Do not cast a stone into the well, for you may want to drink its water.

157) We say to the bee: 'Give us neither thy honey, nor thy sting.'

151. פאם זיך אויף

נעה פון ווייטען פון דיין פיינד
און היט זיך פון דיין גוטען פריינד.
לך מנגד לאיש משנאך וגם מפני אהביך השמר.
(ב"ס, ו').

152. א רב א חכם

א בעלעכטער רב וועלכער זיצט לאנג אויף איין ארט,
איז ווייל ער שטראפט נישט די לייטע מיט גאטעס ווארט.
האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא (אם אנשי עירו אוהבים
את רבם זה אך מפני שלא ידבר אליהם מוסר ודברי תוכחה).
(כתובות, ק"ה).

153. ווארף א הונד ברויט

ווען א הונט וועט אויף דיר נאך בילען
ווארף א שטיקעל ברויט, וועסטו איהם איינשטילען.
אויך א שלעכטער מענטש וועט דיינע א טובה פיהלען.
כלב, אדם משליך לו לחם ישתק ואדם אם תעשה עמו חסד וכו'. בשנוי.
(מדרש ילמדנו).

151) Avoid thine enemy, and be on guard for your friend.

152) A Rabbi's popularity with his congregation is often due to his laxity in speaking words of reproach to them.

153) A vicious dog may sometimes be appeased by a morsel of food, thus can we often appease those who wish us evil.

162. זאג דעם אמת

ווען דו וועסט אימער דעם אמת זאגען,
וועסטו ניט האבען זיך צו בעקלאגען.
ווייל דער לינגער האט שוין זיין שטראף.
אפילו אן אמת גלויבט מען איהם ניט צום סוף.
כך ענשו של בדאי שאפילו אומר אמת אין שומעין לו. (סנהדרין, פ"ט).

163. זיי רוהיג

האסטו קנאכעל ניט געטאן לעקען
וועט פון דיר גארניט שמעקען
האסטו קיין פארברעכען צו פארדעקען.
זאלסטו זיך גארניט שרעקען.
אי לא קמלית לא תרחל (אם לא חטאת אל תירא ואל תפחד).
(סנהדרין, ל"ב).

164. צוליעב שלום

די תורה איז געגעבען געווארען צו אידען
גאר צוליעב און אלזעלטליכען פרידען.
כל התורה כולה מפני דרכי שלום.

165. לאז א פלאץ פאר שלום

ווען מיט א מענשען מוזטו זיך אמאל צוקריגען,
זאלסטו לאזען און אפענע טיר פאר פרידען.
מיט דער לינקער האנט שטויס אפ שלימער
און מיט דער רעכטער דערנעהנטער אימער.
לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. (סוטה, מ"ז).

162) He who speaks falsehood is not believed even though occasionally he may speak the truth.

163) He whose conscience is clear should have no fear.

164) The Torah has been given as Israel's heritage so that peace may be perpetuated.

165) Even though one may quarrel, at all times allow room for peace.

158. האלם זיך אפ

זאלסט ערגעץ פון קיינעם ניט שפאסען
ווייל ווענט האבען אויערען; אויך נאסען.

אזנים לדרך אזנים לכתל. (מדרש ויקרא).

159. ראכע

צו רעכענען זיך מיט א שונא, זיך ארויסנעהמען ביידע אויגען
אבי ביי יענעם כאטש איינע, צוליעב ראכע זיך טאן ליידען.
דאס איז א מידה ניט קיין שעהנע.

דפרע קיניה מחריב ביתו — ע"י הנקמה בחברו יחריב גם את ביתו.
(סנהדרין, ק"ב).

160. באליידיגונג

צו פארשעמען א מענשען איז זעהר ניט גוט,
עס איז גלייך ווי מען פארגיסט מענשענבלוט.

כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים. (בי"מ, נ"ח).

161. א שעמעוורדיגער

א בעשיידענער מענש וואס שעמט זיך
וועט ניט באגעהן א זיגל ניד.

כל מי שיש לו בשת פנים, לא במהרה הוא הוטא. (יבמות, ע"ט).

158) Do not scoff at your neighbor, for even lanes and walls have ears.

159) It is a poor policy to avenge a wrong, when in doing so one inflicts injury upon himself.

160) He who defames his neighbor in public, is as if he shed his blood.

161) The modest seldom commit a sin.

170. אונגלויביגע

די אטעהאייסטען זאגען, אז די וועלט טוט מיט נאטור געהן, איז א פראגע, ווער האט געמאכט די נאטור אזוי שעהן?
די וועלט איז ווי א זייגער געמאכט און אנגערעהט, געהט עס אליין.
המינים אומרים אבמומומים הוא העולם (הכל בדרך הטבעי)

(מדרש תהלים).

(השאלה מי ברא את הטבע? העולם כמורה שעות שמבעו
להראות את השעה. המחדש בטובו בכל יום, ד"מ, הקב"ה
דרעהט אן מעגליך דעם זייגער ער זאל געהן).

171. זיי ניט קיין פעררעטער

ווען דער אייזען איז אמאל בעשאפען געווארען
האבען די בוימער געזאגט, מיר זיינען פערלארען.
האט דער אייזען געזאגט דאן צו די בוימער:
זאל זיך פון אייד ניט שרעקען קיינער.
אויב קיין האלץ פאר מיין הענטעל וועט פון אייד קיינער געבען
וועט איהר אלע געוויס נאנץ בלייבען לעבען.
כיון שנכרא הברזל התחילו האילנות מרתחים (לפחד), אָמר להם
הברזל כי עץ מכם אל יכנס בי ואין אחד מכם ניזוק. (ב"ר פ"ה) ..

172. קעמפּה פאר ווארהייט

פאר די ווארהייט זאלסטו קעמפפּען מיטן לעבען,
דערפאר וועט גאט קעמפפּען פון דיינעט וועגען.
בנפשך הלחם בעד האמת וד, ילחם בעדך.
(ב"ס, ד').

170) The heretics contend that nature governs the Universe. The question, therefore arises, who created nature?

171) When "Iron" was brought into being, the trees wailed, "Woe unto us, we are lost." But "Iron" comforted them, saying: "Fear not, if none of you will furnish the wood, ye shall not perish."

172) Fight for the truth, even with your very life, for the Lord will help thee.

166. באשווינדעל ניט קיין גוי

צו בערויבען אדער בעטריגען א גוי, איז גרעסער די זינד,
אידער צו בארויבען אדער צו נארען א אידישען קינד.
חמור גזל הנכרי מגזל ישראל.
(תוספתא דב"ק).

167. האנדעל ריכטיג

ווער עס האנדעלט מיט גוים און מיט אידען,
און אלע בלייבען פון איהם אימער צופריעדען,
איז א בעווייז אז ער טוט ווי די תורה האט געשריבען.
כל מי שגושא ונותן באמונה וכו' ראיא כי מקיים ככתוב בתורה.
(ילקוט תורה, רמ"ז).

168. זיי פריינדליך

זיי פריינדליך צו גוים ווי צו אידען גלייך.
סיי זיי זיינען ארים אדער זיי זיינען רייך.
הוי אוהב את הבריות ומכבדן וכו' אף עכו"ם בכלל.
(ד"א זוטא פ"א).

169. לשון הרע

דער פערליימדעטער צונג ווען ער בערעדט טויטעט ער דריי:
דעם וואס רעדט, און וואס הערט אויך ווער עס איז ניטא דערביי.
לשון הרע תלתאי קטיל, תורג למספרו ולמקבלו ולאומרו. (ערכין, ט"ו).

166) To defraud a gentile is a greater evil than to defraud an Israelite.

167) He who trades with both, Jews and non-Jews and all remain satisfied, it is certain that he has complied with all the precepts of the Torah.

168) Love thy neihhbor, whether he be poor or rich, Jew or Gentile.

169) A slanderous tongue slays three: the speaker, the listener, and the one spoken of.

177. רוהיג אויף אן אָרט

דער וואָס זיצט אויף אן אָרט רוהיג נאָר,
איז ווי וויין אויסגעשטאנען אויף די הייווען קלאָהר.
יתבי בדוכתייה כחמרא דיתיב על דורדיהו. (שלוים במקומם כיון
על שמריו). (פגולה י"ב).

178. מאַך פריינד

גיב נאָר אַ טרונק, פאַרבייסען צו פרעמדע לייטען,
וועסטו דערנעהנטערען די וואָס האַלטען זיך פון ווייטען.
גדולה לגימיה וכו'. שמקרבת את הרחוקים (ע"י אכילה ושתיה).
(סנהדרין, ק"ג).

179. פאַרגיב אַ צווייטען

ווען דו זעהסט אַן איינער טהוט אַמאָל אַן אומרעכט,
מעגליך אויף זיין אָרט וואָלסטו אויך זיין אַזוי שלעכט.
סבת המקום גורם אף הזמן גורם. (סוטה, מ"ח).

180. רעטע אַ נשמה

ווער עס האָט דערהאַלטען דאָס לעבען פון איין זעעלע מיט געלט
איז גלייך ווי ער וואָלט אויסגעהאַלטען די נאַנצע וועלט.
המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא. (סנהדרין פ"ד מ"ח).

177) He who calmly resides in one place, is like the wine in the cask.

178) The dinner table unites those who feel themselves at a distance.

179) Be not hasty to accuse, perhaps you would be no better.

180) He who sustains one soul, is as if he saved a whole people.

173. פאלשקייט

אחו א מעגליכע קראפט וועט א שלעכטער זיין שלעכטס פארדעקען.
ווי עס וועט קומען זיין צייט צו קענען — וועט ער דיר צוטרעטען.
באפס כח יעלים רשעתו, וכי יבא עתך יעקבך .
(ב"ס, י"ט).

174. דער מענש ווי א שאטען

היינט איז דער מענש דא —
מארגען געשטארבען און שוין נישט.
היום כאן ומחר בקבר.
(ברכות, כ"ח).

175. זאג דעם אמת

ווען א מענש טוט איינע פון שלעכטע זאכען,
מוז זיין פריינד איהם אויפמערקזאם מאכען.
הרואה בחבירו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו.
(ברכות, ל"א).

176. רויב אין גרויסע שטעדט

רויב און אויסגעלאסענהייט
איז ביי די גרויסע שטעדט-לויט.
יושבי כרכין יש בהן גזל ועריות וכו'.
(עירובין, כ"א).

173) When his power weakens, the evil person will hide his wickedness; but when his power increases the evil person will attempt to crush you.

174) Man, like the shadow; here to-day, gone to-morrow.

175) A true friend should correct the evil in his neighbor.

176) Robbery and evil doing prevails among the crowded populace.

פרק חמישי

על־דבר אשה ובני ביתו

גומע ראטהען ווי צו שטרעבען,
צו א גליקליכען פאמיליען-לעבען.
אלעס צוזאמען,
געשריבען אין גראמען,
פאר העררען און דאמען.

נ א ר ש ל ו ם

בעסער עסען א שטיקעל טרוקענע ברויט אין פריעדען,
איידער א הויז פול מיט שפיין און מען זאל זיך קריגען.

טוב פת חרבה ושלוח בה מבית מלא זבחי ריב (משלי, י"ז, עקידה פ"א).

אם רוצה אתה להכיר את האומה הישראלית לך אצל
אגדה ותסתכל בלפני ולפנים, ואם תמצא דבר מה מן
הטפל דע כי גם מן האילן נאכלים רק הפירות והעלים
נושרים, ע"כ המעולה והמשובח שבאגדה חביבה תהיה
על אבות ובנים תמיד ותמצא מקום בחבה יתירה בכל
בית איש ישראל בכל אתר ואתר.

181. עהרע א שווער

דיין פליכט איז צו עהרען דיין שווער,
נלייד ווי דיין אייגען פאטער, אבער ניט מעהר.

חייב אדם בכבוד חמיו בכבוד אביו. (מדרש תהלים, זי).

182. זוך גוטע לייט

א מענש זאל זעהן אין אלע צייט,
צו זיין באפריינדעט מיט גוטע לייט.

לעולם ידבק אדם בטובים (באנשים ישרים). (ב"ב, ק"ט).

181) Honor your father-in-law, as though he was your father.

182) One should always associate with good people.

פרק חמישי

על־דבר אשה ובני ביתו

1. ווען צו הייראטען

אויף בויען א הויז צום וואוינען,
א גארטען פאר שפיץ און בעשיינען,
נאכהער ערשט נעהמען א פרוי,
לערענט אונז די תורה אזוי.
למדה תורה דרך ארץ שיבנה אדם בית וימץ כרם ואחר כך ישא
אשה וכו'.

2. ניט ערגער דיין פרוי

זעה זאלסט אימער טרייען צו זיין אויסגעהיט,
ניט צו נארען און ערגערען דיין פרוי'ס געמיט.
לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו — שלא ישקר לאשתו, אך את
האמת ידבר.

3. נעם דיין גלייכען

דו אלטער מאן, ווי קומסטו צו א יונגער פרוי?
ווי קומסטו צו אן אלטע, אז דו ביזט א יונגער באַי? (בחור)
פון ניט דיין גלייכען — מוזטו אויסווייכען.
מה לך אצל ילדה? מה לך אצל זקנה? — קח לך בת גילך.
(יבמות, מ"ד).

CHAPTER V. —..CONCERNING THE FAMILY LIFE.

1) Before a man may marry, he must have a house already built and a garden planted.

2) Be truthful to thy wife, and at all times be careful not to aggravate her.

3) Do not strive to marry a young woman, old man; nor shalt thou, young man, strive to marry an old woman. Marry thy equal.

8. מען מוז הייראטען

א מאן וואס האט ניט קיין פרוי
און וויל זיך לעבען פריי אזוי,
וואוינט ער אהן פרייד, אהן לעבען,
ער לעבט אהן ברכה, אהן זענען,
אהן גוטעס אין אלע וועגען.

אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה ובלא טובה.
(יבמות, ס"ב).

9. שנעל ניט פארליעב זיך

הייראטען פערשפעטיגט מען ניט,
זאגט דער אלטער ווערטעל גוט
סוק זיך פריהער גוט ארום,
צי די זאך איז ניט קרום?
אט די קלוגע, שעהנע ריין
פילייכט אין זי שלעכט, ביין,
אזוי זאגט די גמרא צו א באי,
איידער ער נעהמט זיך א פרוי.

מתוך נסיב איתתא (אל תמהר לשא אשה, פן תמצא בה פסול).
(יבמות, ס"ג).

10. פארהייראט דיין טאכטער

גיב אויס א טאכטער, וועט דיר גוט זיין דאן
אויב צו א קלונען און געלערענטען מאן.

תן בתך לבעל טוב לך, אך לאיש משכיל השיאנת.
(בי"ם, זי).

8) He who is unmarried often spends his time in loneliness and misery.

9) Do not rush into marriage. Learn to know thy future wife, lest you may regret thy haste.

10) It is well, if thy daughter is married to a wise and intelligent man.

4. א פרוי האט א גוט הארץ

א פרוי האט אימער א ווייכע הערץ.
 א מאן נעהמט ניט אזוי ערנסט א שמערץ.
 נשים רחמניות הן. (מגילה, י"ד).

5. ניט געאילט

לאנד זאלסטו זיך איילען צו קויפען.
 אבער הייראטען אייל זיך ניט צו לויפען.
 מהר לקנות אדמה (בא"י) אך לא לישא אשה עד שתבדק במעשיה.
 (יבמות, ס"ג).

6. א שלעכטע פרוי

א שלעכטע פרוי איז א פלאג.
 ווי א שלאקס-רענענדיגער טאג.
 קשה אשה רעה כיום סגריר (כיום גשם).
 (יבמות, ס"ג).

7. ווי צו שטודירען א מענשען

וויילסטו א מענשענ'ס נאטור גוט וויסען?
 א גרויסע גלאז וויין זאלסטו איהם אנניסען.
 וויילסטו זיין הארץ גוט פארשטעהן?
 בעט א צדקה נאר פון איהם אליין.
 וויילסטו זיין געדולד אפמעסטען?
 מאך איהם בייו, דאס איז אמבעסטען.
 בשלשה דברים אדם ניכר: בכיסו, בכוסו ובכעסו.
 (עירובין, ס"ה).

4) Women are more compassionate than men.

5) Be quick to buy land, but do not hurry to get married.

6) The evil wife is like the dreary, rainy day.

7) A man may be judged by the following characteristics: by his goblet, whether he be temperate or intemperate; by his purse, whether he be generous or greedy; by his temper, whether he be easily angered or not.

14. א פרוי'ס געוועהר

דער פרוי'ס טרעהר,
 איז איהר געווער,
 צוליעב איהר בעגעהר.
 איז איהר גארניט שווער.
 מיט איהר פערשטאנד,
 האט זי אלעס אין האנד.
 אשה כלי זיינה עליה (אלו הן דמעותיה או נשיקותיה... גם ביד צר).
 (יבמות, קט"ו).

15. א גוטע פרוי

א פרוי וועלכע איז גוט און שטיל,
 טהוט אלעס גלייך וואס דער מאן וויל.
 אשה כשרה — זו שעושה את רצון בעלה.
 (תנא דבי אליהו, פ"ט).

16. יחוס משפחה

ניט נאר שענהייט און געלד,
 איז די הופט-זאך אין דער וועלט;
 א גוטע פרוי פון א שעהנער משפחה,
 איז אלע מאהל פיעל מעהר ברכה.
 בחרה, שא עיניך וראה מה אתה בוחר לך.
 (תענית, כ"ו).

17. א גליקליכע פאמיליע

ווען צו פערדיענען א פאמיליע העלפען אלע צוזאמען,
 איז א גרויסער גליק פאר'ן טאטען און מאמען.
 ברכת הבית כרובה (ברוב הכנסת הבנים ומולם ברכה לאיש).
 (ב"ב, קמ"ד).

14) A woman's tear or her caress is her strongest weapon. ✓

15) The pious woman harkens to the voice of her husband. ✓

16) Beauty is but skin deep; a woman with good family connections is always a blessing. ✓

17) Prosperity reigns in that household where all help to make a livelihood.

11. עהרע דיין פרוי

דיין פרוי'ס עהרע האלט טהייער, רעספעקטיר,
ווייל דיין זעגען און גליק איז נאר צוליעב איהר,
אזאן שלום איז ברכה —
וואו ליעבע איז הצלחה.

אוקיר לנשיכו כי היכי דתתעתרו (כבד את אשתך כדי שתתעשר).
(ב"מ, ג"ט).

12. היראט דיין גלייכען

ביסטו אן אלטער מאן, שוין גרוי געווארען,
זוד ניט קיין יונגע מיידעל אין יאהרען,
דיין רייכקייט וויל זי נאר קריגען
און האפט דו זאלסט שנעל טיעף ליגען.

אוהבת אשה בחר מסכן מזקן עשיר.
(ילקוט, רות).

13. אן אלמן

אן אלמן ר"ל, מיט גרויסע קינדער ביסטו געבליבען,
פעהיראטענדיג די קינדער, קאנסטו א צווייטע ליעבען.

אם מתה אשתו של אדם ויש לו ממנה בנים גדולים, לא ישא אשה עד
שישיא את בניו.
(תנחומא, ח"ש).

11) Love and cherish thy wife, for it is to her that
thou owest thy success and prosperity.

12) When a young woman marries an old man she is
often more interested in his money than in himself.

13) A man should not marry a second time until all
his children have married.

22. א פרוי'ס פרנסה

אז איינער ווארט אויף א פרוי'ס פרנסה צום לעבען.
וועט עס איהם זעהר וועניג מול-ברכה געבען.

(כתובות, נ').

המצפה לשכר אשתו, איננו רואה סימן ברכה.

23. גיב מיט פערגעניגען

א מענטש זאל זיין טאכטער געבען מיט פערגעניגען
אלעס וואס זיין טאכטער דארף פון איהם קריגען.

(כתובות, פ"ד).

24. א שעהנע כלה

א כלה אהו שמינסע, אהן פארב און האט חן.
איז א בעווייז אז זי איז אליין אויך שעהן.

לא כחל ולא שרק ולא פרכוס ויעלת חן — משום צניעות לא תצבע
תחת עיניה ולא על שפתותיה לעשותן אדומות.

(כתובות, י"ז).

25. א דאמשע

א זומער-רעזארד, א פערגעניגענס-פלאץ, מוז מדרבנן זיין.

דערום היטען דאס רייכע און ארימע גאנץ פון.

כאטש אליין די פרוי — אויב ניט מיט איהר מאן.

אויף דעם איז גראדע א גמרא דא פארהאן.

ישיבת כרכים קשה (כי הכתים קרובים זו לזו ואין שם אויר, אבל בעיר
שיש גנות אוירן יפה).

(כתובות ק"י, ברש"י).

22) He who depends upon his wife's earnings will never be prosperous.

23) A man should be generous in his gifts to his daughter.

24) The absence of cosmetics shows whether the bride is truly beautiful.

25) It is desirable to go to a resort during the hot weather. If it is impossible for both husband and wife to leave, the wife alone should go.

18. ווען איז קריעג

איז נאר גענוג שפייז אין הויז פארהאן.
וועט קיין קריעג נישט זיין ביי פרוי און מאן.
נעהט אויס די שפייז — ווערט קריג דאן.

אין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה — אם
אין לה מה לאכול. (תמורה, מ"ז).

19. האלט דיין פרוי

איז די פרוי בלינד אדער קראנק געווארען,
לעב מיט איהר ביז דייענע לעצטע יאהרען,
ווייל איהר שעהנע יונגער האט זי ביי דיר פערלארען.

האונס שותה בעציצו. נגד רצונך חיי במוב עם אשתך — שתח
מכוסך (תחת אשר ענת וכו'). (ספרי תצא).

20. געפין אויס פריהער

ווען איינער וויל א גוטע פרוי, פאר זיך נעהמען,
איהרע ברידער אונטערזוכען ואל ער זיך נישט שעהמען.

הנושא אשה צריך שיבדק באחיה. (ב"ב, פ"י).

21. א מיידעל'ס ענטוויקלונג

א מיידעל ווערט ענטוויקעלט רייע אויף גיך,
אבער א בחור אפט פערשפעטיגט זיך.

האשה ממהרת לבוא לפני האיש (מוכן לנשואין). (נדה, פ"א).

18) Strife does not enter the house of plenty.

19) Should your wife have the misfortune of being maimed or crippled, treat her well unto the end of thy days.

20) If it is your intention to marry, learn to know the brothers and other members of her family.

21) The female matures sooner than the male.

30. ווער עס הייראט נישט

צוואנציג יאהר נישט געהייראט צו האבען א קינד,
זיינע אלע טעג טראכט ער נאר וועגען א זינד.

(קדושין, כ"ט).

בן כ' שנה ולא נשא אשה וכו'.

31. גמין א פרוי

ווער עס שוידעט אפ די ערשטע פרוי איז א צער,
עס פערניסט טרעהרען, אפילו דער הייליגער אלטאר.

(סנהדרין כ"ב).

כל המגרש את אשתו ראשונה וכו'.

32. א פרויס ארבייט

דאס בעסטע איז א פרוי זאל היטען איהר ווירטשאפט,
נישט אוועקגעבען איהר צייט אויף זייטיגע קלוגשאפט.

(יומא, ס"ו).

אין חכמה לאשה אלא בפלך.

33. א שלעכטע פרוי

א מענטש מיט א שלאנג קענען נישט אין איין קארב זיין,
א מאן מיט אשלעכטער פרוי, קענען נישט לעבען פיין.

אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת (בסל אחד — משל לאיש עם אשה
רעה).

30) He who does not marry at twenty, is constantly tempted to commit a sin.

31) The very altar sheds tears when one divorces his first wife.

32) The chief concern of a housewife should be her housework.

33) Just as man cannot exist together with the poisonous snake in one place, neither can a husband live with an evil wife.

26. די ערשמע פרוי

זאל יעדער מענש דאס וויסען,
אז פערגעניגען קען מען געניסען.
נאר פון דער יוגענד-ערשמע פרוי,
אבער די צווייטע, איז שוין ניט אזוי.
אין אדם מוצא קורת רוח (עונג) אלא מאשתו ראשונה. (יבמות, ס"ג).

27. שלום בית

ווען מאן און פרוי לעבען זיך נאך גוט,
דאן מיט זיי צוזאמען די גאטהייט רוקט.
ווען אבער זיי שעצען זיך ניט טהייער,
ברענט צווישען זיי קריעג ווי א פייער.
זכו שכניה ביניהן וכו', לא זכו אש אוכלתן. (סוטה, י"ז).

28. א פאסיגער שידוך

מען פעראייניגט ניט א מאן מיט זיין בעשערטע,
נאר נאך זיינע טהאטען און נאך זיין ווערדע.
אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו. (סוטה ב').

29. געזונטע קינדער

א מוטער קען געבוירען געזונטע קינדער,
נאר ווען דער פאטער איז א געזונטער.
אין פרי בטנה של אשה מתברך וכו'. (ברכות, נ"א).

26) A man can enjoy genuine pleasure only with his first wife.

27) When husband and wife live happily together, the spirit of God is with them. But when they do not cherish one another, bitter quarrel breaks forth between them.

28) A man is united with his wife, in accordance with his worth and deeds.

29) A child is healthy and normal only if both parents are healthy and normal.

38. די ערשטע פרוי

ווען א מאן האט זיין ערשטע פרוי ר"ל פערלאָרען,
איז ווי אין זיין צייט דער הייליגער טעמפל'ס חרוב געוואָרען.
אדם שמתה עליו אשתו הראשונה, כאילו חרב בית המקדש בימיו.
(סנהדרין, כ"ב).

39. פליכטען פון מאן און פרוי

דער שטייגער פון א פרוי צו הימען די קינדער אין הויז,
און דער מאן מוז פאַר געשעפט, אימער געהן אַרויס.
דרכה של אשה להיות יושבת בתוך ביתה ודרכו של איש להיות
יוצא וכו'.

40. א גוטע פרוי

א גוטע פרוי, ביי וועמען זי איז נאָר פארהאן,
איז ווי א גוטער פרעזענט צו איהר מאן.
אשה טובה מתנה טובה בחיק ירא אלהים תנתן. יבמות ס"ג, בשם ב"ס.

41. מאַנים און פרוים שכל

מעהר פערשטאנד האט גאט געגעבען צו א פרוי זי זאָל געפעלען,
ווי צו א מאַנספערזאן, אז ער זאָל זי וועלען.
בינה יתירה נתן הקב"ה באשה מבאיש. (נדה, ט"ח).

38) He who loses his first wife, is likened to him to
witnessed the fall of the Temple.

39) The husband should be the provider, the wife
the mistress of the home.

40) The good wife is a like a choice gift to the hus-
band.

41) The female has greater charms to attract the male.

34. אידישע טעכטער

די אידישע טעכטער זיינען שעהנע מיידלעך,
 נאר די ארימקייט מאכט זיי אמאָהל העסליך,
 אבער רייכע אָדער גוטע בחורים קלערען,
 אז זיי וועלען קוקען נאָר אויפ'ן קרן.
 בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן (ע"י חכסף נעשו יפות).
 (גדרים, משנה, סוף פרק ט')

35. א פרוי איז שווער צו איבערבעטען

א מאַנספערזאן איז אַפּטער לייכטער איבערבעטען,
 אבער א פרוי איז שטאַלץ, עס העלפט ניט קיין גלעטען.
 האיש מקבל פיוס ואין האשה מקבלת פיוס. (האיש נח לרצות —
 ברש"י).
 (גדה, ל"א).

36. א טאכטער גיב אויס

ווען דיין טאכטער קומט אין עלטער, זאָלסטו טרייען,
 פּערהייראַטען כאַטש מיט דיין דינער וועלכען וועסט בעפרייען.
 בתך בגרה — שחרר עבדך ותן לה.
 (פסחים, קי"ג).

37. א פוילע ווירטען

ווען די פרוי דערעמעלט פאָלט איהר קאַרב פון האַנד אַרויס,
 און אזוי אויך צו גרונדע פאָלט די גאַנצע הויז.
 היא ניימא ודוקלה שפל (כשמנממת הסל ממלאכת ידיה תפול ארצה).
 (סנהדרין, ז').

34) The daughters of Israel are good to look upon, even though poverty may change their appearance.

35) It is easier to receive forgiveness from a man than from a woman.

36) See that thy daughter marry, even though it be to thy freed slave.

37) The lazy housewife soon neglects her home.

46. אַ שנור און אַנאידים

ווען דער איידים שרייט אויף דיר, זאָלסטו דאָד אַריין אין טיחה, אַבער ווען אַ שלעכטע שנור ביזערט זיך אויס, גיי בעסער אַרויס נאָטירליך עהרען דעם שווער און די שוויגער אַ גוטע שנור און איידים, אַבער ווי הינט זיינען די, וואָס ווינשען ווי צו זיין אין גן עדן. ווען אַ הונט טהוט אויף דיר בילען — קענסטו איהם שטילען, אַבער אַ צויג בילט פון אַרט — געה בעסער פון איהר פאַרט. נבכּ בך כלבא עול (בא) נבכּ בך גוריתא פוק (צא). (אם כלב נבכּ בא הביתה — ואם כלבה נבחה לך הלאה, צא חוצה). (עירובין, פ"ו, ע"ש)

47. מיהען זיך פאַר קינדער

ווי מיינע עלטערען האָבען געפלאַנצט מיר צו מאַכען גרינגער, אזוי וועל איך זיך מיהען צו פלאַנצען פאַר מיינע קינדער. כי היכי דשתלו לי אבותי אנא נמי אשתיל לבנאי (כשם שיגעו בעדי אבותי, כן גם אני איגע לבני). (תענית, כ"ג).

48. הייראַט צו צוואַנציג יאָהר

ביו צוואַנציג יאָהר וואָרט דער אייביגער, ווען ער וועט שוין נעהמען אַ ווייב, נאָר צוואַנציג יאָהר ווינשט ער איהם עס זאָלען ווערען שוואַר זיינע ביינער אין לייב. עד עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהניע לכ' ולא נשא אומר תיפת עצמותיו (יכאבו עצמותיו). (קידושין, כ"ט).

46) Should the son-in-law speak disrespectfully, overlook it, and enter his home; but should the daughter-in-law scold, leave her home.

47) Just as my parents strove for me, just so will I strive for my children.

48) It is expected that man should marry at the age of twenty. If he does not do so, his flesh and bone may suffer.

42. דיין פאמיליע ערשט

עס איז זעהר נאבעל צו ארימע צדקה צו געבען.
אבער פריהער זעה צי האסטו פאר זיך צום לעבען.
ניט פערנאכלעסיג דיין פרוי און קינד
ווייל דאס איז שוין גאר א גרויסע זינד.

חייך קודמין לחיי חברך. (ב"מ, ס"ב).

43. ברכה אין הויז

ווער עס וויל האבען אין זיין הויז גליק און זענען.
זאל ער זיין לייעבע פרוי עהרע און לייעבע געבען.

יהא אדם זחיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם
אלא בשביל אשתו וכו'. (ב"מ, נ"ט).

44. מאך פריילאך יו"ט

יעדען יום טוב מוז א איד זעהען פריילאך צו מאכען.
זיין פרוי און קינדער מיט קליידער און גוטע זאכען.

חייב אדם לשמח בנו וב"ב ברגל. (פסחים, ק"ט).

45. עהרע צו פרויען

אום צו פערשאפען צו פרויען אימער פערגעניגען.
אפילו אין הייליגען טעמפל זאלען זיי עהרע קריגען.

כדי לעשות נחת רוח לנשים. (חגיגה, ט"ז).

42) Charity begins at home. It is noble to be charitable,
but see that your wife is first taken care of.

43) He who seeks peace and blessing in his home,
should cherish and love his wife.

44) The holiday should be a time for rejoicing.

45) If you want to please the women, accord them
honor and respect even within the Temple walls.

53. איבערריידען א פרוי

עס איז גרינג איבערצורידען א פרוי,
אבער א מאנספערזאן איז נישט אזוי.

נשים דעתן קלה עליהן. (קידושין, פ').

54. א פרוי וויל זיין לעבען מאן

א פרוי איז צופריעדען האבען א ביסעל שפייז מיט'ן מאן אהיים,
אידער צעהן מאהל אזוי פיעל שפייז און זיצען גאר אליין.

רוצה אשה בקב (מזונות) ותיפלות (בלי מלח) מעשרה ופרישות
(ביחידות). (סוטה, כ').

55. א גוטען מאן העלפט די פרוי

אויב דער מאן איז ווירדיג איז די פרוי א הילף צו איהם,
און קענען איהם איז זי און פאלגט נישט ווען ער איז שלים.

זכה עזרתו, לא זכה — כנגדו. (יבמות, ט"ג).

56. א פרוי גלייכט אלץ וויסען

א פרוי גלייכט אפצורעדען א פרעמדען טאפ געקעכטס,
צו וויסען אויב א שכנה קאכט עפעס רעכטס.

אשה מגלה את הקדרה לידע מה שחברתה מבשלת. (תוספות, טהרות פ"ז).

53) It is easier to change the opinion of a woman than that of a man.

54) A wife will always prefer a poor morsel of food and eat it with her husband, than ten times the amount and eat it alone.

55) The worthy husband finds his wife a helpmate, the unworthy husband finds his wife a detriment.

56) It is natural for a woman to look into the soup pot of her neighbor.

49. פרויען ווילען אלץ וויסען

פרויען גלייכען פון אלעם און פון אלעם צו וויסען,
וואס ביי יענעם איז טאפ און וואס אונטער'ן קישען.
נשים מבקשות להיות יודעות הכל. (ילקוט, אסתר).

50. א ערשטע פרוי

א מענטש קען געפינען צו אלעם א זאך צו פערבייטען,
אבער ניט דער ערשטער פרוי'ס יוגענטליכע צייטען.
לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים. (סנחדרין, ב"ב).

51. ווען מען מוז גמין

ווען א פרוי מיט א פרעמדען מאן אויף א געוויסע צייט,
האט זיך אין חוץ בעהאלטען פון פרעמדע לייט,
זאג פרוי מוז פון מאן גלייך ווערען בעפרייט.
נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי שומאה אסורה וכו'.
(סוטה, ב').

52. הייראט א בת ת"ח

א מאן זאל אלץ פערקויפן און א טאכטער פון יחוס זאל ער נעהמען,
ער וועט האבען געלערענטע קינדער און קיינמאהל זיך ניט שעהמען.
אויך פאר א טאכטער זאל ער קריגען א געלערענטען מאן,
וועט ער זיין זיכער, אז ער וועט זיך ניט שעהמען דאן,
ווייל א וויינשטאק איז אין וויינגארטען זעהר פיין,
אבער ניט שעהן ווען זי זאל צווישען דערנער זיין.
לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח, וישא בתו לת"ח.
(פסחים, ט"ט).

49) Women are naturally curious to know everything.

50) It is possible to recall almost everything but a woman's youth.

51) The wife who entertains men secretly in her home, should immediately be divorced from her husband.

52) A man should give all to be able to marry the daughter of a wise man, and should also marry his daughter to a wise man, thus will he never be embarrassed.

62. ווי דער פאטער אזוי דער זוהן

א פאטער בערעכטיגט זיין זוהן צו געניסען מיט שטארקייט,
שעהנהייט, לאנגע יאהרען, קלוגשאפט און רייכקייט.

האב זוכה (מזכה) לבנו בנוי, בכח, בעושר ובחכמה ובשנים.
(עדיות, מ"ט).

63. איז א טאכטער

א טאכטער איז א פאלשער שאץ, געהיים, מיט שרעק און ליידען,
איז זי קליין, איז א שרעק, טאמער וועט איהר א מאן איבערריידען,
איז זי גרעסער, טאמער וועט זי אליין פון גוטען וועג אראפגעהן,
איז זי נאר גרויס, טאמער וועט מען ניט קענען זי אויסגעבען,
איז זי פעהייראט, טאמער וועט זי קיין קינדער ניט האבען.

בת לאביה מטמון שוא, מפחדה לא יישן בלילה. בקטנותה שמה
תפתה, בנערותה שמה תזנה. בגרה שמה לא תנשא. נשאת שמה
לא יהיו לה בנים. (סנהדרין, ק"ב, בשם ב"ס).

64. א פרוי איז שטאלץ מיטן מאן

ווען איהר מאן איז אפילו א וועכטער פון גרינסען,
נאר צו זיין מיט איהם וועט זי ניט וועלען לינזען.

דקולא גברא לא בעיר מלפח לקידרא (אף אם אישה הוא שומר קשואים
לא תחפוץ לתבשילים טובים אף כעדשים, שהיה מלפנים ביוקר.
(יבמות, קי"ח).

62) A father causes his son to inherit strength, wisdom, riches and long life.

63) A daughter is the cause of much fear. When she is small one fears she may be seduced; when she grows older, that she may leave of her own accord; if she grows old perhaps she may not marry; is she married, perhaps she will bear no children.

64) A woman is proud of her husband, even though he is but a watchman. She prefers his company to the best of food obtainable.

57. א פרוי וויל שעהנע קליידער

א פרוי וויל בעסער שעהנע קליידער און הייער געפארבט שעהן.
אידער עסען געשטאפטע קאלב-פלייש און א הויז וואס איז פליין.
רוצה אשה שתהא בבתים מצוירין ובגדים מצוירין מלאכול עגלים
מפומיין. (ילקוט, אסתר).

58. א בייזע פרוי

א שלעכטע און בייזע ווייב,
איז ווי א קרעץ אויפ'ן לייב.
אשה רעה צרעת לבעלה. (יבמות, ס"ג, בשם ב"ם).

59. זיהן בעסער

נליסליך איז דער מאן וואס האט זיהן, ניט קיין טעכטער,
קרישים און זיין נאמען בלייבט — און אויסגעבען זיי איז לייכטער.
אשרי מי שבניו זכרים. (בבא בתרא, ט"ז).

60. פרומע פרויען

דורך ווירדיקייט פון פרומע פרויען זיינען געווארען בעפרייט
אלע אירען פון שקלאפען אין מצרים פאר דער ריכטיגער צייט.
בזכות נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל וכו'. (סוטה, י"א).

61. א פרוי פון אנאייגענע שטאט

וואויל איז דעם מאן וואס האט
א פרוי גענומען פון זיין שטאט.
פון א פרעמדע און ווייטען ארט.
ווייסט ער ניט פון וועלכען זי איז סאט.
אשרי אדם שאשתו מעיר. (מדרש משלי פ"ח).

57) A woman prefers pretty clothes and an attractive home, to good and tempting food in an ordinary house.

58) A nagging wife is like a sore to her husband.

59) The man who has sons is rich.

60) The Israelites were redeemed from Egypt because of the many pious women.

61) Fortunate is the man who marries a woman from his own city.

69. ניט הייראט צוליעב געלט

ווען איינער הייראט צוליעב געלט אלליין,
האט ער קינדער וואס פאר איהם איז ניט שעהן.
הנושא אשת לשם ממון, הויין לו בנים שאינם מהוגנים (לא טובים).
(קדושין, ע').

70. נאָר אַ למדן זאָל מסדר קידושין זיין

ווער עס ווייסט ניט געזעצען פון קידושין און גיטין,
זאל זיך דערמיט בעסער ניט בעשעפטיגען.
כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יחא לו עסק עמהם.
(קדושין, ו').

71. ווען אַ פרוי ווערט שענער

אַ פרוי ווערט שעהנער, אַז זי געווינט,
ווי פריהער איידער זי האט דאָס קינד.
משחאשה מולדת משבחת.
(בבא קמא, פ"ט).

72. זי זאָל ווערען געליעבט צום מאַן

די תורה האט געזאגט, זיבען טעג זאָל אַ פרוי בעזונדער זיין,
אויב ניט ריין,
כדי זי זאָל ווערען געזונד און געליעבט צום מאַן ווי דער טאָג,
צו דער חופה געהן.
כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה.
(נדה ל"א).

69) He who marries for money alone, finds that his children will not be brought up properly.

70) He who is not familiar with the laws of marriage and divorce, should not engage in interpreting them.

71) The mother becomes more beautiful after the child is born.

72) The unclean wife should be away from her husband for seven days.

65. א שלעכטע פרוי

א שלעכטע פרוי — טהוט אזוי — דעם טיש וועט זי גרייטען,
 אויך דעם מויל פוצען, גרייטען — צו זידלען וועט זי זיך צושפרייטען,
 זי זידעלט מיט א הויכע שטים — און קעהרט זיך אָפּ פון איהם.
 היכי דמי אשה רעה מקשטא ליה תכא (תערוך השלחן) ומקשטא
 ליה פומא (ותערוך פיה לקללו) מקשטא וכו' ומהדרא לי גבא —
 (ותהפוך ערפה). (יבמות ס"ג).

66. א פרוי וויל פריהער הייראטען

מעהר ווי א מאן וויל הייראטען זיין בעשערטע כלה,
 וויל די פרוי הייראטען פריהער מעהר ווי אלע.
 יותר ממה שהאיש רוצה לישא — האשה רוצה להנשא. (יבמות, קי"ג).

67. היט זיך פון פרויען

פון א פרעמדע ליעבליכע פרוי, זאלסטו דינע אויגען אויסמיידען,
 זאלסט נאכהער אין איהר נעץ ניט אריין פאלען צו ליידען,
 זאלסט מיט איהר מאן ניט טרינקען קיין ביר קיין וויין,
 ווייל דורך א שענהייט קומען פיעלע אוימנליקען און פיין.
 העלם עיניך מאשת חן פן תלכך במצודתה. אל תמ אצל בעלה
 למסוך עמו יין ושכר כי בתואר אשה יפה רבים הושחתו ועצומים
 הרוגיה. (יבמות, ס"ג, בשם ב"ס).

68. אז מען הייראט

ווען א מענש נעהמט זיך צום לעבען א ווייב,
 אזוי ווערט אויפגעלייזט זינד פון זיין לייב.
 כיון שנשא אדם אשה עונותיו מתפקהין (נסתמים). (יבמות, ס"ג).

65) The evil wife, sets the table but makes preparations also for insult and loud abuse.

66) The woman has a greater desire to marry than the man.

67) Avoid the charms of strange women, nor join in drinking with their husbands.

68) When a man marries, sin leaves him.

77. נעם א פרוי פון א פרום הויז

א מענש זאל געהמען א פרוי, פון א גוטע פאמיליע וואס איז פרום,
ווייל יהונתן דער זוהן פון גרשם, משה'ס אייניקעל האט געטהון קרום
און אויס נויט איז ער געלארען גאר ניט פרום.
(כי היה כהן לעובדי ע"ז). (ב"ב, ק"ט).

78. וואס לויפט מען נאך איהר

אלע געהען נאך דער פרוי, זי איז מעהרסטענס אונריין פול מיט בלוט,
נאך צוליעב דער וועלט, האט גאט געשטעלט זי זאל זיין אזוי גוט.
אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה. (שבת, ק"ב).

79. אבי א טענצעל

א מיידעל פון זעקס יאהר, א פרוי פון זעכציג יאהר,
איז גרייט צו טאנצען געהן, ווען שפיעלען כ"ז זי הערט נאך.
בת שיתין כבת שית לקל טבלא רהטא — היא תרוץ לקול כלי שיר.
(מועד קטן, ט).

80. ווען א פרוי קאן געבוירען

ווערט א פרוי פעהירראט פאר צוואנציג יאהר,
קאן זי געבארען ביז זעכציג יאהר.
היראט זי צו צוואנציג יאהר ביז פערציג,
נאך פערציג קאן זי ניט געבארען נאך.
ניסת פחותה מכת עשרים יולדת עד ששים וכו'.

77) Marry the daughter of a pious man, lest ye follow the crooked path.

78) Even though woman is unclean at times, yet nature has ordained that man should seek the woman.

79) The women, young and old, are ever ready to participate in a dance.

80) She who marries at twenty may give birth even to the age of sixty; she who marries after twenty may give birth only until forty; but if she marries after forty, she may bear no children at all.

73. צו לעבען מיט א פרוי

כאטש פיעל קינדער האט גאט דעם מענשען געגעבען.
אבער מיט א פרוי, מוז דער מענש אימער לעבען.
אעפ"י שיש לו לאדם כמה בנים, אסור לעמוד בלא אשה. (יבמות, ס"א).

74. א געבענטשמער איד

געבענטשט איז דער אין שטאדט — ווער א הויז לעבען שוהל האט.
געבענטשט ביסטו אין פעלד — ווען נאהענט צום שטאדט איז דיין
אייגען געלד.
געבענטשט זאלסטו זיין אין דיין קומען —
פון וועג אז דו קומסט, זאל די פרוי דיר ליבליד, ריין צוגעהמען.
ברוך אתה בעיר, ברוך אתה בשדה, ברוך אתה בצאתך וברוך אתה
בבואך. (ב"מ, ק"ז).

75. ווען עס איז א געפאר

ווען דער אקס איז שוין געפאלען, שארפט דער שוחט דאס מעסער
א פרוי געהט צו-קינד אדער א קראנקער, בעט גאט ער זאל ווערען
בעסער.
נפל תורא חדר לסכינא (נפל השור יחדו הסכין). (שבת, ל"ב).

76. א קינד זאל זיין שעה

ווען איינער וויל זיין טאכטער זאל אויסזעהן ווייס, צארט, שעהן,
זאל ער איהר געבען עסען יונגע הינדעלאד, טרינקען מילך ווען זי
איז קליין.
הרוצה שילבין וכו'. (כתובות, ג"ט).

73) Man should live with a wife, irrespective of the number of children he may have.

74) Blessed art thou in the city, blessed art thou in the field; blessed be thou in thy coming and going.

75) When the ox is bound, the knife is then sharpened. When serious illness is nigh, pray that you may recover.

76) Give thy young daughter milk to drink and young chicks to eat, so that she may grow more beautiful every day.

85. א בייוע ניט אָרענטליכע פרוי

בעסער מיט א שלאַנג אָדער מיט אַ לייב צוזאַמען זיין,
איידער וואוינען מיט אַ שלעכטער פרוי, וואָס איז ניט פיין.
טוב שבת עם כפיר ותנין משבת עם אשה רעה.
(ב"ס, כ"ה).

86. ווען יחוס טויג ניט

וואָס קומט אַרויס פון יחוס אבות,
אויב דער מענש אַליין איז אויף צרות.
אז אַ הויך-בעאַמטענ'ס פרוי, האָט דעם מאַן פערלאָזען,
און טהוט פאַרקעהרען נאָר מיט מאַטראָזען!
מסגני ושלימי הוא, איין לגברי נגדי — אָף כי הוא שר והיא זנתה
עם מושך ספינת.
(סנהדרין, ק').

87. גט אָפּ אַ שלעכטע

אויב זי פאַלגט דיר ניט, גיב איהר אַ גט
און זאל זי פון דיר וואָס פריהער אוועק.
אם לא תשמע לך תן לה ספר כריתות ושלחנה לנפשה.
(ב"ס, כ"ה).

88. אַלץ דורך אַ פרוי

דורך אַ פרוי קומט אַלעס שלעכטעס אַרויס,
און דורך איהר געהען מיר פון געזונט אויס.
מיד אשה יצאה הרע ובגללה כלנו גוענו.
(ב"ס, כ"ה).

85) Better to live with the lion or the serpent, than with an evil wife.

86) Of what value is her claim to good family connections if she has illicit intercourse with the sailor.

87) If your wife cannot agree with you, divorce her and let her go her way.

88) Much evil may come from women, even our very health is lost because of her.

81. א באשערטע פאָר

יערע פארעל וואָס פּעראייניגט ווערט,
איז דאָס נאָר פון גאָט בעשערט.
אין זונג של איש אלא מן הקב"ה.

(ב"ר פס"ח).

82. גוטע קינדער

ריכטיגע קינדער פערדעקען די עלטערענ'ס נידעריגקייט,
און ווילדע קינדער ציהען אראפ די עלטערענ'ס שעהנחייט.
בנים ישרים יכסו שפלות אבותם ובנים שובבים יפשימו תפארת
אבותם.

(ב"ס, כ"ב).

83. א פרוי א לויפערען

געווענליך, אז א פרוי וועט פון מאן זיך אָפּטעהרען,
אונגעזעצליכע קינדער, וועט געבארען ווערען,
איהר דערמאנהונג וועט פערשאלטען ווערען,
און איהר שאַנדע וועט ניט אָפּגעמעקט ווערען.
בזמה הטמאה כל זכרה ישאר למארה וחרפתה לא תמחה.

(ב"מ, כ"ג).

84. א געשלעכטליכע זינד

ווען א געשלעכטליכער פערברעכען ווערט אין א הויז געטהון,
איז ווי א ווארים פאלט אריין, פארניכטעט ביזן לעצטע מאָן.
זונתא בבית כי קריל לשומשמא (כתולעת בשומשמין) (סוטה, ג').

81) Every union is ordained in Heaven.

82) The considerate children hide the mistakes of the parents; the inconsiderate children degrade the good name of their parents.

83) The wife who is not faithful to her husband will ever be recalled with a curse because of her illegitimate children; her shame will never be eradicated.

84) Immorality in a family is like a worm in poppy-seed.

93. א לייעבליכע פרוי

א לייעבליכע פרוי, איז א פרוינד פאר'ן מאן ווער עס קען זי קריגען.
איהר קלוגשאפט, מאכט איהם פעט, נעזונד, מיט פערנעניגען.
אשת חן משוש בעלה וחכמתה תדשן עצמותיו. (ב"ס כ').

94. א געמרייע פרוי

ווי אין הימעל וואלקענס איז די זון א פראכט,
אזוי איז אין הויז א פרוי, וואס איז טוגענדהאפט.
(אשה) כהדרת שמש במרומי שחק כן אשת חיל בהדרת ביתה.
(ב"ס ס').

95. רעטע זיך פון א שלעכטע פרוי

ווער עס קען זיך פון אן אויסגעלאסענע פרוי ניט רעטען,
אם ענדע מוז ער אמאל קומען צו ברויט בעטען.
כל הבא על אשה זונה וכו' (בא עד ככר לחם). (סוטה, ד').

96. אלץ פון דער פרוי

איז דער מענש גוט און פרום,
דאס ווירקט אויף איהם זיין פרוי,
און עס טרעפט פערקעהרט אויך אזוי,
ווען ער איז שלעכט און טהוט קרום.
הכל מן האשה וכו'.
(ב"ר פ' י"ז).

93) The loving wife is a joy to her husband, her wisdom gives him great pleasure.

94) A loving, virtuous wife is as the sun shining brightly in the sky.

95) He who cannot avoid the temptations of the lewd woman, will eventually become a beggar.

96) The wife has an influence both for good and for evil.

89. פיעלע שווימען

פיעלע לאזען זיך איז ים שווימען.
 אבער ניט אלע צוריק קומען.
 פיעלע הייראטען און האבען גליק,
 אייניגע שויפען זיך א שטריק.
 הרבה פרשו לים וכו' הרבה נשאו נשים ומצליחין וכו'. (במדבר רבה פ"ט).

90. עהרע דעם שווער

גיב עהרע צו דיין פרוי'ס פאטער ווי צו דיין אייגענעם פאטער.
 ווייל געזונד, קאסט אויף דיין פרוי געלענט האט נאך איהר פאטער.
 חייב אדם בכבוד חמיו בכבוד אביו. (מדרש תהלים, ז').

91. זוך אונטער א כלה

א מענטש וועט ניט פון א גלאז א טרונק פערזוכען,
 סיידען ער וועט די ריינקייט פריהער אונטערזוכען;
 בפרט צו נעהמען א פרוי, צום אייביגען לעבען,
 וועט א מאן צו אונטערזוכען די כלה צייט געבען.
 חזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו. (כתובות, ע"ח).

92. היט די מוטער

פעהריט ערשט דער מוטער'ס לעבען און יאהרען,
 מעהר ווי דאס קינד וואס ווערט געבארען.
 חייה קודמין לחיי הולד. (אהלות ספ"ו).

89) There are those who marry and are happy, there are some, however, when they marry is as though they bought their own rope.

90) Respect the father of your wife, as though he was your own father.

91) Just as we examine closely the glass of water before we drink it, thus should a man carefully learn all about his future wife.

92) Greater care should be given the mother than the new born babe.

102. געליעכטע ביי גאט

ברידער צוזאמען זאלען זיין, און שכנים זאלען פריינדליך זיין,
מאן און פרוי זאלען לעבען אין פערגעניגען,
די וועלען פון גאט פיעל ליעבע קריענען.

שבת אחים גם יחד ושכנים ישליו, ואיש ואשתו בנחת ינוחו זה
אהבת ה'. (ב"ס כ"ה).

103. א גליקליכער מאן

ווער עס ליעבט זיין פרוי ווי זיך אליין,
און רעספעקטירט איהר מעהר ווי זיך אליין,
און זיינע טעכטער, אין א גוטען וועג טהוט ער ערציהען,
און פעהייראט זיי נאכענט אין צייט ווען זיי בליהען,
אויף איהם האט דער פסוק געזאגט פאראויס:
דו וועסט זיין זיכער מיט שלום אין דיין הויז.

האזהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו וכו'. (סנהדרין, ע"ו).
(וידעת כי שלום אהלך — איוב, ה').

104. צו גאסט

ביי אן אונטערהאלטונג מיט פריינד, שטיי אויף דער ערשטער צו גיין,
זעה זאלסט ניט בלייבען זיצען צו לעצט גאר אליין.
במושב רעים קום ראשונה ואל תהי ממאחרי שבת. (ב"ס ל"ב).

102) Both brothers and neighbors, man and wife, shall live together in harmony.

103) He who loves his wife as himself, and respects her even more than himself; he who educates his children properly, and they marry while they are still in their bloom, is certain to have peace in his home.

104) Be the first and not the last to leave the gathering.

97. די ענדע פון א זונה

א נאסער־פריי וועלכע פאר געלד טהוט זינדיגען
אם ענדע וועט זי אויך פיעל טרינקען.
כל זונה שנשכרת לבסוף היא שוכרת.
(ע"ה, י"ו).

98. אויב ניטא בעסערס

בעסער הייראטען א מיידעל, וואס מען רעדט אויף איהר ניט שעהן,
איידער א טאכטער, וואס מען האט גערעדט, אויף איהר מוטער אליין.
ישא אדם דומה ולא ישא בת דומה (שיש עליה חשד). (סוטה, כ"ז).

99. ערציה גוט די קינדער

האסטו קינדער זאלסטו זיי א גוטע ערציהונג געבען,
און געוואויז זיי איין פון דער יונגער טראגען ליידען אין לעבען.
אם בנים יש לך חנוך אותם, ומנוער הט שכמם לסכול.
(ב"ס ז').

100. הער פון פרעמדע

ניט ווי עס זאגט די מוטער פון דער ערעלער פריי,
נאר הער זיך איין, צי די נאכבארען זאגען אזוי.
לא כמה דאמרת אמה וכו' אך מה יאמרו חבריות (בשוינו ילקוט נ"ד).

101. היט דער פרוי'ס זאכען

א מענש טאהר ניט פערקויפען זיין פרוי'ס זאכען,
אזוי איהר צושטימונג, אום געלד צו מאכען.
אין אדם רשאי למכור את כלי אשתו וכו', בלא רשות אשתו.
(כתובות פ"ו, ירושלמי).

97) The street woman soon becomes addicted to drink.

98) Rather marry a girl whose character has been questioned, than the daughter of the mother whose virtue has been challenged.

99) Educate thy children, and prepare them to carry the burden of sorrow.

100) It is not what the mother of the good woman has to say, but rather what the neighbors have to say.

101) The husband has no right to sell his wife's belongings.

110. זיי אפגעשייד

ווען די פרוי איז גיט ריין, און ער איז מיט דער ווייב,
ווערען געבארען קינדער מיט קרעץ אויפ'ן לייב.
כל מי שהולך אצל אשתו (בשעת נדתה נולדים לו בנים מצורעים).
(ויקרא, פ' ט"ו).

111. בעה"ב זיי פריינדליך

ווער עס פיהרט זיך אויף שטרענג אין זיין הויז,
פיהרט ער זיין גאנצע פאמיליע פון גערולד ארויס
און ברענגט זיי אלעמען דריי מאהל צו זינד.
אויך זיך זעלבסט, ווי דאס גאנצע הויזגעזינד.
המשיל אימה יתירה בתוך ביתו אף הוא בא לידי שלש עבירות וכו'.
(גיטין, ו').

112. ליידג געהן ברענגט צו זינד

א פרוי וואס האט אפילו געגעבען הונדערט שקלאפען נדון,
מוז זי אליין אויך עפעס טהון אין הויז פאר איהר מאן,
ווייל ליידג אומגעהן ברענגט צו אויסגעלאסענהייט און זינד.
און דאן וועט זי גיט קענען געבען א גוטע ערציהונג צו א קינד.
אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה
לידי זימה. (כתובות, נ"ט).

110) Children are healthy, when the associations of parents are clean.

111) He who rules his family with an iron hand, causes them as well as himself to sin.

112) Even though she may have a thousand slaves, the wife should occupy herself, with certain duties; for idleness brings about sin.

105. מאן און פרוי

דער מאן איז די קאפ, די פרוי איז די האלד.
ווי זי וויל דרעהט זי דעם קאפ אין אלץ.
אנשים הולכים אחר דעתם של נשים.
(פרק דר. אליעזר, פ' מ"א).

106. ניט שנאָר

מייד אויס מיין זוהן פון שנאָרער ברויט.
איידער אַזאָ לעבען, איז שוין בעסער דער טוידט.
בני, מנע רגלך מנדוד ללחם, כי טוב המות מחיי נדודים.
(ב"ס, מ').

107. איין זוהן אַ גוטען

בעסער איין זוהן האָבען אַ גוטען און אַ רעכטען.
איידער טויזענד, וואָס געהען אין אַ וועג אַ שלעכטען.
טוב בן אחד ותמים מאלף בנים מרעים.
(ב"ס, ט"ז).

108. בעסער גאָר אַהן קינדער

בעסער שטאַרבען גאָר אַהן קינדער.
איידער האָבען פיעל קינדער זינדער.
טוב הולך עירי מרב בנים משחיתים.
(ב"ס, שם).

109. מיט אַ גוי ניט הייראָמען

עס איז פערבאָטען צו עסען גוי'אישען ברויט.
צוליעב זייער פעטס פון אַ גוי צוגעגרייט.
און זייער פעטס צוליעב זייער וויין.
און זייער וויין, שידוכים זאָל ניט זיין.
גזרו על פתן ושמן משום יינם ועל יינם משום בנותיהם.
(שבת, י"ז).

105) Husbands follow the advice of their wives.

106) My son, avoid the bread of him who begs, for death is more welcome than such a life.

107) Better one son, but righteous, than a thousand who are sinful.

108) Better to die childless, than to have children who are evil.

109) Do not partake of heathen bread, nor drink their wine, nor marry their daughters.

116. א שידוך צו פיהרען

עס איז אזוי שווער צוצופאסען א פרוי מיט א מאן,
ווי ס'איז שווער געווען צו שפאלטען דעם ים.
קשה לזווג איש ואשה כקריעת ים סוף.
(סנהדרין, כ"ב).

117. א גוטע פרוי

נאר די פרוי איז ווערטה צו בעריהמען,
וועלכע וועט זיך אין הויז געפינען.
אך האשה היושבת בביתה היא תתהלל.
(ת"י ישעיה).

118. געפין אויס

קיין מאן זאל קיינמאהל א פרוי ניט נעהמען,
ביז ער זעהט זי ווי זי טהוט זיך בענעהמען.
אסור לאדם לקדש אשה עד שיראינה.
(קידושין, מ"א).

119. אן איידעלע פרוי

א טוגענדהאפטע פרוי אהן צארען,
פערדאפעלט דעם מאן די יאהרען.
אשה יפה אשרי בעלת, מספר ימיו כפלים.
(יבמות ס"ג, בשם ב"ס).

120. בעסער א זוהן

ווערט געבארען א זוהן, ברענגט ער אין זיין האנד א ברויט,
ווערט געבארען א טאכטער ברויכט מען גרייטען איהר א קלייד.
בא זכר לעולם בא ככרו בידו (כי הכנסתו מרובת והוצאותיו מועטות).
(נדה, ל"א).

116) It is as difficult to match a husband and wife, as it was to cause to sea to split.

117) The home loving wife deserves praise.

118) Never marry until you have observed the actions of your future wife.

119) The pleasant wife adds years of life to her husband.

120) If a son is born, he brings with him a loaf of bread, but if a daughter is born prepare for her a beautiful garment.

113. די מעלות פון א שלעכטער פרוי

אבוואהל זי פערזיסט נישט דעם מאנ'ס לעבען,
אבער די קינדער טהוט זי אן ערציהונג געבען
און גיט א מעגליכקייט צו פיהרען א ריינעם לעבען.

אשה רע א"ל דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא.
(יבמות, ס"ג).

114. וואס באשערט דאס ווערט

פערציג טאג, איידער א מענש ווערט בעשאפען, רופט מען אויס
אין הימעל דאן:

אז די טאכטער פון יענעם, זאל זיין די פרוי פון דעם און דעם מאן,
די אלמנה אדער די גרושה פון יענעם מאן, זאל חתונה האבען
מיט דעם מאן.

יענע פעלד זאל געהערען צו דעם און דעם מאן דאן.

ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני
לפלוני, שדה פלוני לפלוני וכו'.
(סוטה, ב').

115. א ריכטיגער מענש

א איד ווערט אנגערופען אלס מענש דאן,
ווען ער געהערט שוין צו א פרוי אלס מאן.

כל יהודי שאין לו אשה אינו אדם, שנאמר זכר ונקבה בראם, ויקרא
את שמם אדם.
(יבמות, ס"ג).

113) If the quarrelsome wife educated the children properly, the husband should overlook her other faults, for even he is kept from sin.

114) Forty days before one is born, it is already ordained whom one shall marry, and who shall own that certain field.

115) One is considered a man, only when he is married.

125. א גוטע פרוי

א ריכטיגע פרוי דערפרעהט דעם מאן ווער עס וועט איהר קריגען,
ער פערברענגט זיינע גאנצע יאהרען אין פערגעניגען.
אשת חייל חדות בעלה.

(ב"ס, כ"ו).

126. די טאכטער ווי די מוטער

ווי איין שעפס די צווייטע יאגט;
וואס די מוטער דאס די טאכטער זאגט.
ווי די מוטער פיהרט זיך און זי טהוט;
אזוי די טאכטער האט דעם זעלבען מוטה.
כעובדי אמה כך עובדי ברתא.

(כתובות, ס"ג).

127. זעה וועמען דו נעמסט

יונגערמאן, זעה וועמען דו קלייבסט אויס,
דיין געליעבטע זאל זיין גוט דורכאויס.
בחור שא נא עיניך.

(תענית, כ"ז).

128. א שלעכטע פרוי

א גוטע פרוי, ברענגט דעם מאן צו גוטע טהאטען און פרומע,
א שלעכטע פרוי פיהרט דעם מאן צו שלעכטע וועגען קרומע.
אשה טובה וכו'.

(מדרש תהלים).

129. מען ווערט גרוי

פון פיער זאכען ווערט מען גיך אלט און גרוי:
פון מלחמה, שרעק, פון א שלעכטען קינד אדער פרוי.
מפני ארבעה דברים הזקנה קופצת.

(תנחומא, פ' חיי שרה).

125) The worthy wife brings joy to her husband.

126) The daughter is apt to be like the mother.

127) Young man, be very cautious in choosing your life mate.

128) The good wife encourages her husband to do good deeds; an evil wife causes her husband to follow the wrong path.

129) Gray hair may be due to any of the following: war, great fear, evil child, or evil wife.

121. גיב אויס דיין טאכטער צו אן איידעלען מאן

אז מען גיט אויס א טאכטער צו א גראכטאן אויס נויט,
איז ווי ער וואלט זי לעגען פאר א לייב געבונדענערהייט.
המשיא את בתו לעם הארץ כאילו כופתה ומניחה לפני ארי וכו'.
(פסחים, ט"ט).

122. א רייכע פרוי

א פרוי ווען זי מאכט רייך דעם מאן,
איז קיין ענדע ניטא צו קריעג, שאנדע דאן.
אשה מעשרת בעלה אין קץ לודון, מדון ובזיון.
(ב"מ, כ"ה).

123. ווען קומט קריגעריי

אז עס ענדיגט זיך ברויט אין די קריעג,
דאן קלאפט אן אין טיהר פון הויז א קריעג.
אז עס מאהלט זיך ברייט אין מיהל,
איז צו הויז דאן זעהר שטיל.
כד משלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא.
(ב"מ, נ"ט).

124. א קאץ מאכט פאר א ווירטען

עס מאכט א מאהלצייט דער ראץ,
ביי א שלעכטע ווירטהין אויך די קאץ.
כרכושא ושונרא וכו'.
(מנהדרין, ק"ה).

121) He who compells his daughter to marry a ruf-
fian, is as though he bound her and placed her with the
wild beast.

122) The wife who enriches her husband, often re-
sorts to abuse and humiliation.

123) The absence of bread in the house brings about
a quarrel between husband and wife.

124) Both the rat and the cat find food in the home
of the bad housewife.

135. גיב אויס דיין טאכטער צו א בחור

די וואס פעהייראטען טעכטער צו אלטע לייט,
איז ווי מען ברענגט זיי צו אויסגעלאסענהייט.
„אל תחלל את בתך להזנותה“ — זה המשיא בתו לזקן. (סנהדרין, ע"ו).

136. א גוטער סימן

ווען דאס ערשטע קינד א טאכטער וועט ער האבען,
איז א בעווייז, ער וועט נאכהער זיין פערמאגען.
בת תחלה — סימן יפה לבנים.

137. גיט קרייג זיך

דורך אן אומזיסטער קריג ביי א פאמיליע אין הויז,
פאר דער צייט, טויטע קינדער, גיט די פרוי ארויס.
בעזן שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו אשתו מפלת. (שבת, ל"ב).

138. בעשיידענהייט

די שעהמעריי וואס ביי פרויען איז פארהאן,
אזא בעשיידענהייט איז ניטא ביי א מאן.
בושתה של אשה מרובה משל איש. (כתובות, ט"ז).

139. הער פון לייטען

גיט ווי א מוטער טהוט די מידעל לויבען,
נאר וואס שכנים זאגען זאלסטו גלויבען.
לא כמה דאמרית אמה אלא כמה שאמרו הבריות. (מדרש תהלים, מ"ח).

135) He who compells his daughter to marry an old man, is as though he encouraged immorality.

136) If the first child born is a daughter, surely sons will follow.

137) Quarrelling between husband and wife may bring about a miscarriage.

138) Women are more modest than men.

139) It is the praise of the neighbors, rather than the mother that you should believe.

130. נעם עטוואם העכער

א נידעריגער מאן, זאל נישט נעהמען א נידעריגע ווי ער,
עס זאלען נישט ארויסקומען פון זיי קינדער ווי פינגער.
ננס לא ישא ננסת וכו'.

(בכורות, מ"ה).

131. א זוהנים ליעבע

בין א מאן הייראט נישט, טהוט ער די עלטערן ליבען,
נאכהער טהוט ער די ליעבע צו זיין פרוי אפגעבען.
עד שלא לקח אדם אשה אהבתו להוריו.

(פדר"א פ' ל"ב).

132. זיי גוט צו דיין פאמיליע

א מענש זאל נישט זיין ביין צו זיין פאמיליע אדער שטרענג,
ווייל מיט דער צייט, וועט זיין הויז פאר איהם זיין אייגן.
אל ימיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו.

(גיטין, ו').

133. צופיעל פריינד לאד נישט איין

זע דו זאלסט נישט ברענגען פיעל פריינד אין דיין הויז,
עס קאן נאר א מאהל דורך זיי ווערען די ליעבע פון דיין פרוי אויס.
אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו וכו'.

(ברכות, ס"ג).

134. שעהמעוודיגע טעכטער

די געוועהנליכע פיהרונג פון אידישע טעכטער,
איז נישט קיין שרייענד-אויסגעלאסענער געלעכטער.
דרכן של בנות ישראל לא קולניות ולא פרציות בשחוק.

(תנחומא נשא).

130) The man of low stature should not marry one shorter than himself.

131) After a man marries, his attentions are paid to his wife, rather than to the parents.

132) Do not be too strict in your home, lest it become too unbearable for you.

133) Too many friends within the home may cause the separation of husband and wife.

134) Young women of Israel do not indulge in boisterous laughter.

144. ווייטאגען

ווייטאגען און שמערצען ביי א פרוי איז מעהרער,
איידער וועלכע עס האבען אמאהל מענער.

חבלי נקבה מרובין משל איש.
(גדה, ל"א).

145. זיהן אדער טעכטער

גליקליך איז דער מאן וואס האט זיהן קינדער,
איהם איז אין אלע צייטען פיעל גרינגער.
אוי איז דעם, וואס האט נאר מיידלאך,
ער מוז קויפען מאדנע העטס און קליידלאך.

אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו נקבות.
(ב"ב, ט"ז).

144) Woman endures greater pain than man.

145) Happy is he whose children are sons; woe is him whose children are daughters.

140. זוך פריעדען

עס מעג זיין עסען און טרינקען גענוג אין הויז,
אויב עס איז ניטאָ קיין פריעדען, געהט אלץ אויס.
הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום וכו'.

(ספרא, בחוקותי).

141. א פרומע פרוי

ווער עס הייראט א ריכטיגע כשר'ע פרוי, לעבט אַהן מורא,
ווי ער וואלט ערפילען אלע געזעצען פון דער תורה.
כל הנושא אשה כשרה וכו'.

(ילקוט, רות).

142. קוק אויף דיין פרוי

פון א פרעמדער פרוי זאלסטו ניט דענקען,
ווען דו טהוסט פון איין כוס טרינקען,
זאלסטו צו א צווייטען כוס ניט ווינקען.
אל ישתה בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר.

(גדרים, כ').

143. א פרוי'ס פערגעניגען

א פרוי האט פערגעניגען נאר דאן,
ווען זי איז אין הויז פון איהר מאן.
אין קורת רוח לאשה אלא בבית בעלה.

(רות רבה, פ"א).

140) Though one has food in plenty, if there is no peace, nothing matters.

141) He who marries a worthy woman, is as if he obeyed all the laws of the Torah.

142) Do not wink at another while drinking from your own cup, that is, direct your attention to your own wife.

143) The wife dwelling in the home of her husband enjoys peace and contentment.

פרק ששי

על־דבר צדקה ומתן כסתר

כל חומר המאמרים והפתגמים מהתלמודים, מבריות
המפוזרים, נלקטו בעמל רב וביגיעה רבה אחת לאחת,
ואח"כ נעתקו וננזרו במשקל השיר כאוות דור הצעיר,
ומסודרים באופן שהקורא ימצא בנקל כל דבר הפז לדרשה
בין הפרקים ע"י המפתח בסדר מסוים כל ענין בפני עצמו
כפי מטרת המטיף לפי המקום והזמן בשלש לשונות
המדוברות.

(שבת נ"ה).

הפוך את התיבה ודורשה.

קער איבער דעם ווארט,

און זאג תורה אויפ'ן ארט.

(ב"ס ג').

מים מכבים אש וצדקה תמחה חמאה.

וואסער פערלעשט פייער געשווינד,

און צדקה מעקט אפ זינד.

(זבחים כ"ה).

גורעין ומוסיפין ודורשין.

א ווארט וועניגער, אדער א ווארט זאלסטו מעהרען,

אבי עם זאל זיין תורה וואס צו הערען.

פרק ששי

על-דבר צדקה ומתן במתן

1. האלמ ווארט

אז א מענטש זאגט צו אים לעבען,
וואוהין נישט איז, עטוואס צו געבען,
מוז ער געדענקען דעם ארט,
און האלטען הייליג זיין ווארט.
אפילו א קינד נישט צו צייגען,
אז מען מעג ווען עס איז לייגען.
לא לימא אינש וכו', (לא ישקר אדם אף לילד אך ימלא הבטחתו תמיד).
(סוכה, מ"ו).

2. א גוטער אפטייקער

רב הונא האט אן אפטייק געהאט, מיט אן אויפשריפט אויפ'ן
טיהר דערביי :
יעדערער וואס איז קראנק, קאן געהען א רפואה פאר זיך גאר פריי.
לרב הונא היה בית הסמים ועל פתחי הבית היה כתוב, כי כל חולה
יקח ממנו סמים למרפא חנם. (תענית כ').

CHAPTER VI. — CHARITY AND SECRET DONATIONS

1) Never speak falsehood to the child; at all times keep your promise.

2) Rabbi Huna dispensed drugs to all needy free of charge.

7. א מענשענס גאב

ווער וועניג צום ארימאן איז דעם מענשענס גאב,
 די שאנדע איז פיעל מער ווען מען בעהאנדעלט איהם נראב.
 בשר ודם מתנתם מעוטה וחרפתם מרובה — אם יתנו לעני צדקה
 ברבים. (ברכות, פ"ד, ירושלמי).

8. א נדר

מען זאגט צו, ווען א שלעכטע צייט קומט אן,
 ווען עס ווערט גוט, מיט'ן געוואוינהייט געהט מען אן.
 בשעת עקת נדרא — בעת צרה הוא נודר לצדקה ובעת תרוחה הוא
 חוזר להרגלו. (בי"ר מ"א).

9. צדקה קלויבען

צו מאכען אנדערע צו העלפען ארימע צום לעבען,
 איז פיעל גרעסער, איידער אליין צדקה צו געבען.
 גדול המעשה יותר מן העושה — כי לעורר גם לאחרים לתן צדקה
 מצוה גדולה היא. (נבא בתרא, ט')

10. א קארגער למדן

ווען איינער וויל לערנען נאר תורה א סך
 אזו וויל ניט טהון קיין אנדער גוטע זאך,
 איז זיין פיעל לערנען גארניט ווערטה,
 ווייל פאר צדקה האט ער ניט געקעהרט.
 האומר אין לי אלא תורה בלבד ולא יקיים שום מצוה או צדקה —
 אז גם שכר תורה אין לו. (יבמות, ק"ט).

7) Man's gifts are few, his insults many, therefore do not give charity in public.

8) In time of stress one will make his vows, but when relief comes, he forgets about his promises.

9) To cause others to subscribe to charity is of greater import than to give to charity in person.

10) He who avoids charity under the cloak of his interest in the Torah, does not deserve the reward that comes with the knowledge of the Torah.

3. א בעצאָהלמער תענית

די בעלוינונג פון פאסטען און ניט עסען,
איז דאס אפגעשפארטע צו געבען ארימע צו עסען.
אגרי דתעניתא צדקתא—(שכר הצום, להרגיש את רעבון העניים ולתן
להם צדקה). (ברכות, ו').

4. גיב אליין

ווען דו זעלבסט וועסט זיך ניט גוט אויפפיהרען,
זאלסטו מיט די עלטערן ניט שטאלצירען.
ווען דיינע עלטערען האבען צדקה געגעבען צו אירען,
זאלסטו זיך ניט שטעלען מיט דעם צופריעדען.
אם אין אדם עושה טוב אל יבטח במעשה אבותיו, אך הוא בעצמו
צריך ללכת בדרך טוב.

5. העלף אן ארימאן

טראג דעם ארימאן אנטקעגען דאס ברויט,
וועט מען העלפען דיינע קינדער אין נויט.
יוזער להקדים את העני בלחם—כי אולי חלילה בניך יצמרכו לזה
ויקדימו ג"כ אותם בלחם. (שבת, קנ"א).

6. גלויב אן ארימאן

מען אונטערזוכט דעם ארימאן, צי ער דארף א קלייד,
אבער ניט ווען ער דארף און בעט א שטיקעל ברויט.
בודקין אחר העני אם הוא רמאי אם יבקש כסות, אך אין בודקין אם
יבקש לחם לאכול. (בבא בתרא, מ').

3) If you fast, allow the poor to enjoy the meal you did not eat.

4) Be not satisfied with the good deeds of your parents, but be charitable yourself also.

5) Hasten to feed the hungry; then should thy children ever need help, they will receive it.

6) Do not suspect one if he merely asks for bread.

15. אידען ניבען

אידען ניבען אויף שוהלען זעהר פיעל געלד,
און אויך אמאהל אויף א קלויסטער, ווען עס פעהלט,
ווי נאר אן אויסגעשטרעקטע האַנד ער זעהט,
גלייך ניט ער ווער נאר פון איהם עס בעט.
ישראל נתבעין למשכן ונותנין נתבעין לעגל ונותנין.
(ילקוט, ג"ב).

16. בעסער גיב צדקה

די טיחר וואס איז פערמאכט פון צדקה געבען,
וועט זיין אפען ר"ל פאר דאקטוירים ביים לעבען.
הפתח שאינו פתוח למצוה של צדקה פתוח לרופא.
(ילקוט, נ"ד).

17. תורה און צדקה

ווער עס לערענט נאר אימער תורה אליין,
און פון צדקה, גמילות חסדים, וועט ער פון ווייטען שטעהן,
איז א בעווייז, אז זיין גלויבען אין גאט איז קליין.
העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה.
(ע"ז, י"ז).

18. שטיין פארויכטיג

שטיצען אן ארימע פרוי בעהאלטענערהייט, בייטאג אדער ביינאכט,
סען דאס ברענגען אויף דער ארימער פרוי א פערדאכט.
הנותן צדקה לאשה בסתר וכו' מביאה לידי חשדא.
(חגיגת, ח').

15) Israel is liberal, both Jewish and non-Jewish institutions receive her aid.

16) The door that is closed to charity is open to the doctor.

17) To study Torah but to give no charity, shows lack of fear of God.

18) When one gives charity to a woman secretly, she is open to unnecessary suspicion.

11. ווי צו געבען צדקה

ווען איינער בעט גאט מעהר אדער וועניגער,
אבי ער דאנקט אין הארצען דעם בעשעפער.
בעסער געבען א קליינע נדבה, מיט א גוטען געדאנק,
אידער צוליעב גרויסקייט א גרויסען געשאנק.
אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים. (ברכות, ה').

12. גיב צדקה

ביסטו גאר רייכער פון אנדערע לייט,
טא גיב מעהר צדקה צו ארימע לייט.
אסיפת מיא אוסף קמת. (ב"ר, ט"ב, קמ"ח).

13. מיטלייד

ווער עס האט רחמנות אויף ארימע לייט,
העלפט איהם אויך גאט אין אלע צייט.
כל המרחם על חבריו מרחמין עליו מן השמים. (שבת, קי"ח).

14. ערציהען א יתום

א יתום, א יתומה, וואס האבען די עלטערן פערלארען,
ווער עס ערציהט זיי, איז גלייך ווי ער וואלט זיי געבאָרען.
כל המגדל יתום או יתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.
(מגילה, י"ג).

11) Better to give little but sincerely, than much for the sake of publicity.

12) If your wealth is great, your amount to charity should be in proportion.

13) He who has pity in his heart for the poor, God has compassion with him.

14) He who adopts the orphan is as though he brought him to life.

22. ביי א פרעמדען מיש

ווען איינער האפט אז פרעמדע מענשען זאלען איהם עסען געבען,
איז איהם פינסטער די גאנצע וועלט אויף זיין לעבען.
המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו — כי הרפה לו. (ביצה, ל"ב).

23. צדקה געלט נישט זאלן איין

עס וועט וועניגער ווערען פון פערמעגען,
ווען דו זאלסט איין דיין געלד פאר'ן לעבען,
און דו ווילסט קיין צדקה נישט געבען.
מלך ממון — חסר. (כתובות, ס"ו).

24. צדקה בסתר

צו געבען צדקה בסתר בעהאלטען, איז פיעל בעסער,
דער מענש איז אפילו פון משה רבנו גרעסער.
גדול העושה צדקה בסתר יותר ממושה רבינו. (ב"ב, ט').

25. אידען גיבען צדקה

דער וואס האט נישט קיין מיטלייד צו ארימע איז ער א זינדער,
אזא מענש איז זיכער נישט פון אברהם אבינו'ס קינדער.
כל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של א"א.
(ביצה, ל"ב).

22) He who depends upon others to support him, endures much humiliation.

23) Even though you refuse to give charity, your fortune will dwindle.

24) He who gives charity in secret is considered to be even greater than Moses.

25) He who has no pity for humanity, surely cannot be a descendent of Abraham.

19. ווייניג צדקה

די פערשטעלטע אַרימע לייט, וועלכע זיינען פערמעגליך,
 פעהריטען אונז פון זינד, פאַר ניט געבען צדקה מעגליך,
 דערום דאַרפען מיר זיי זיין אַלעמען דאַנקבאַר פיעל מעגליך,
 קיינעם ניט ענטזאגען און געבען צוריקסלאך יעדען טעגליך.
 באו ונחזיק טובה לרמאים, כי על ידם אנו מעלימים עין מן העניים —
 אם לא הם היינו חמאים בכל יום. (כתובות, ס"ה).

20. אויסנאַרען צדקה

ווער ווי אַז אַרימער בלינדער קאַליקע, האָט זיך פערשטעלט,
 מוז ווערען אויף ריכטיג אַ קאַליקע, איידער ער געהט פון דער וועלט.
 המסמא את עיניו וכו' אינו נפטר מן העולם עד שיהא לו כן.
 (כתובות, ס"ה).

21. דורך וועמען עס ווערען בעשולדיגט

דורך דעם אַרימען הלל', ווערען בעשולדיגט אַרימע ניט צדקהגעבער
 צו אַרימע לייט,
 דורך דעם רייכען רבי אליעזר, וואָס ווילען ניט לערנען, ווייל זיי
 זיינען רייכע לייט,
 דורך יוסף הצדיק, ווערען בעשולדיגט אַלע אויסגעלאָסענע לייט.
 הלל מחייב עניים, רבי אליעזר את העשירים ויוסף את הרשעים.
 (יומא, ז"ה).

19) We should be grateful to the professional beggars, though they often may be well to do, their begging compels us to give charity every day, thus complying with the law of giving charity daily.

20) He who pretends maleformation (to secure alms) often leaves this world actually crippled.

21) If the poor say they cannot afford to give towards charity, point to Hillel, who although poor himself, gave freely. If the rich maintain they have no time for study, point to the wealthy Rabbi Eliezer. If one cannot avoid temptation, point to the experience of Joseph.

30. צדקה פון אייגענע

בעסער געבען וועניגער צדקה, נאר כשר פערדיענטע מיט דאנק און לויב, איידער טהיילען א סך צדקה פון געלט וועלכע איז פון רויב.
טוב מי שהולך ופועל ועושה צדקה מועטה משלו וכו'. (ויקרא פ"ג).

31. וועמען געבען מעהר צדקה

שטייץ פיעל מעהר א שטיילען ארימאן, ניט קיין שנאדער, און וועניגער דעם וואס געהט אין די הייזער, אדער אן ארומפאהרער.
עני המחזר על הפתחים אין נזקין לו.
(בבא בתרא, ט').

32. צדקה געבער

איינער וויל טהיילען צדקה, נאר ער האט ניט צו געבען, אנדערע האבען און ווילען ניט געבען ארימע לייט צו לעבען.
יש רוצה ואין לו ויש מי שיש לו ואינו רוצה.
(חולין, ז').

33. צדקה פון רויב

אנגערויבטע געלט אין זיין קעשענע פול, און טהיילט פיעל צדקה און גיט אויף א שוהל.
מצוה הבאה בעבירה.
(ברכות, ט"ז).

30) Let thy gift to charity be small, but honestly earned.

31) Give less to him who is bold, or who forces his attention upon you. Give generously to the poor man who is reticent.

32) Some wish to give to charity, but have nothing to offer; others have much but refuse to give anything towards charity.

33) His purses bulge with illicit gains, so he contributes generously to charity and to the synagogue.

26. האב רחמנות

וועסטו מיטלייד האבען אויף דעם ארימאן.
וועט גאט אויף דיר רחמנות האבען אויך דאן.
כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו
מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. (שבת, קנ"א).

27. נישט אנטלויף פון צדקה

ווער פון צדקה טהיילען בעהאלט זיינע אויגען.
איז גלייך ווי ער וואלט זיך צו אן אפגאט בויגען.
כל הטעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים. (כתובות, י"ח).

28. אבי צדקה

צי די ציג איז ווייס, אדער זי איז שווארץ.
אבי די מילך איז ווייס און זיס, היילט די הארץ.
אלץ איינס ביי וועמען די צדקה איז גענומען.
אבי דאס ברויט זאל דעם ארימאן וואויל בעקומען.
אם העז שחור או לבן, העיקר כי החלב מתוק לרפואה, כן הצדקה —
מי שנתן נתן אך להעני עוזר. (ב"ר ג' בשינוי).

29. א דאנק פאר צדקה

צום ווירטה געהערט נאר דער וויין.
און דעם סארווער דאנקט מען פיין.
צדקה ווערט פון פיעל לייטע געקליבען
די פארטיילער טהוען דעם דאנק קריגען.
חמרא למרא ופיבותא לשקית — היין של בעל הבית ושותיו יתנו
תודה למשקהו. (בני אדם חרגלו לשכות את עושה הטוב, ושכרו יקח
אחר). (בי"ק, צ"ב).

26) God has pity with those who have compassion for the poor.

27) To avoid charity is to serve the idol.

28) Charity is necessary to the poor, irrespective of its source.

29) Charity is secured from many people, but those who receive the thanks are the actual dispersers thereof.

38. איילט זיך צו געבען ברויט

רבא האט געזאגט צו לייטע: איד בעט אייד אין א נויט,
 איילט זיך אונטער צו העלפען — גיט צו ארימע לייט ברויט,
 וועט ביי דער רעגירונג דאן זיין פריעדען,
 אויך דאס זעלבע ביי אלע אידען.
 עושו אהרדי כיהיכי דלהוי לכו שלמה במלכתא.
 (ב"ב, ט').

39. ארימע זאלען געבען

אפילו אן ארימאן וואס פון צדקה וועט לעבען,
 דארף ער אויך צו ארימע צדקה געבען.
 אפילו עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה.
 (גיטין, ו').

40. שלעכט אן ארימאן

דארף א מענש ר"ל אנקומען צו לייטען,
 די ערנדערונג, טהוט זיין געזיכט פערבייטען.
 כיון שנצרך אדם לבריות פניו משתנה.
 (ברכות, ו').

41. צדקה כאטש צו ביסלאך

אויב מען גיט צדקה, איז גוט כאטש מיט א קליינער צאָהל,
 ווען ניט ר"ל, קומען גוים רויבער און נעהמען צו מיט א מאָהל.
 אם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין עכו"ם ונוטלין בזרוע. (ב"ב, ט').

38) Rabbi Rava would say: "Be quick to help those who are in need, thus will the government as well as all the Jewish people enjoy peace."

39) Even the poor, depending upon charity for their livelihood should give charity to those less fortunate.

40) The humiliation that comes with the necessity of dependence upon others, often changes the very face of the person.

41) Give to charity even though a little; otherwise one may lose all to some thief or robber.

34. א מענשענס גאָב

די גאָב פון א מענשען איז קליין,
און עס איז גאָר ניט שעהן,
די שאַנדע איז זעהר גרויס,
ווייל יעדערער ווייס.

מתנת בשר ודם מועטה וכו' וחרפתו מרובה. (ירושלמי ברכות פ"ב).

35. שטיין דיינע אַרימע

דיינע אייגענע אַרימע לייט, גיב זיי פריהער צום לעבען,
איידער דו וועסט פרעמדע אַרימע לייט צדקה געבען.
זאָלסט געבען פריהער שטיצע דיינע לאַנדס-לייט,
איידער דו גיסט פון אנדערע שטעדט צו אַרימע לייט.

עניך ועניי עירך עניך קודמין. (ב"מ ע"א).

36. גיב א צעהנטעל צדקה

גיב א צעהנטעל פון דיין פערמעגען צו אייגענע און פרעמדע
אַרימע גלייך.

וועט דיד דערפאַר גאט בענטשען אין אַלץ, אז דו וועסט ווערען רייך.
עשר בשביל שתעשר. (שבת, קי"ט; תענית, ט').

37. וועגען צדקה

זאמלען און מאַהנען צדקה, איז דורך צוויי,
אַבער דריי מענשען זאָלען זיין ביים טהיילען זיי.

קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה. (ב"ב, ח').

34) The gifts of man are few, his humiliations are many.

35) Thy own poor and the poor of thy community should have your first interest.

36) By giving a tenth of your wealth to the poor, you will surely become rich.

37) Charity is collected by two, but dispursed by three.

46. רייד גוט

אויב דו האסט ניט צו געבען דעם ארימאן א שטיקעל ברויט,
זאלסטו זעהען איהם כאטש טרייסטען מיט גוטע רייד.
אם אין לו מה ליתן ינחמהו בדברים.
(ויקרא, פל"ד).

47. גיט אלע צו ביסלאך

א ביסעל צו א ביסעל — ווערט א פולע שיסעל.
יערער איינער זאל געבען — האבען ארימע לייט צום לעבען.
מטיפה למיפה נתמלא ההין.
(מ' במדבר, מ' י"ז).

48. שפיין און בעגלייט

זאלסט געבען עסען טרינקען און באגלייט
יערען ארימען אורח ווען ער איז אין א גויט.
אכלת, השקת, לויט.
(סוטה, ל"ח).

49. הארץ און געלט

עפענטליך צו זאגען ניט פערשטעלט,
איז נאר אויף געלד שטעהט די וועלט.
א הארץ איז גוט אויפגעלייגט מיט געלד,
זי קען קלייבען און טהיילען צו וועמען עס פעלט.
לכא בכיסא תליא. (כי על ידי לב טוב יתן האדם צדקה).
(ירושלמי, מ' תרומה).

46) If it is utterly impossible to aid the poor man, at least encourage him as much as possible.

47) Little by little, if all should contribute, the poor and needy would have enough to eat.

48) Clothe and feed the poor transient.

49) The heart depends upon the purse. When the purse is full, the heart dictates to dispense charity.

42. בעצאהל דיין נדר

נדרים בגמטריא באטרעפט, ווי רצח דריי הונדערט מיט פיער,
 ר"ה ווי א מערדער, עפענט ער פאר'ן מלאך המות די טיהר,
 ד"מ אויב ער בעצאהלט נישט זיינעם א נדר צוליעב גאט,
 פעהלסט ביי איהם ר"ל די פרוי אדער א קינד וואס ער האט.
 שהנדר אם לא ישלם חשוב כרצח. (בעל הטורים, משות).

43. גיב מתן בסתר

ווען מען גיט צדקה אפענטליך וועט מען דעם ארימאן פערשעהמען,
 עס איז א זינד — דער ארימאן איז הונגער, ער מוז נעבאך נעהמען.
 הנותן צדקה לעני בפרהסיא, העני מתבייש. (חגיגה, ח').

44. צו ביסלאך צדקה

ווי א פאדים צו א פאדים ווערט פעראייניגט אין א קלייד א גוטע,
 אזוי איז צדקה ווערט פעראייניגט א פרוטה צו א פרוטה.
 אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפין, כל נימא ונימא מצטרפין.
 (בבא בתרא, ט').

45. נישט נעם צדקה

אז איינער נעהמט צדקה און ער דארף נישט די געלד,
 מוז ער אנקומען צו לייטען, איידער ער געהט פון דער וועלט.
 המקבל צדקה ואינו צריך לכך אינו נפטר מן העולם עד שבא לידי כך.
 (כתובות, ט"ה).

42) He who avoids paying his vows is likened to a murderer.

43) Do not give charity publicly. The poor man may be compelled to take the gift offered in public, for he may be hungry.

44) Just as many threads when woven together form a garment, in like manner very small gifts added together will form one substantial gift.

45) He who accepts charity at a time when he does not need it, will eventually be compelled to actually beg for help.

54. פיער סאָרטען צדקה געבער

ער וויל געבען און אנדערע זאלען ניט געבען.
 דער האט אַ שלעכטע אויג פאר אַן אנדערענס וועגען.
 אנדערע זאלען געבען און ער ניט, קארג פאר זיין פערמעגען.
 ער זאל געבען און אנדערע זאלען געבען איז אַ גערעכטער.
 ער זאל ניט געבען און אנדערע אויך ניט, איז אַ שלעכטער.
 ארבע מדות בנותני צדקה, תרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים, יתנו אחרים וחוא לא יתן עינו רעה בשלו. יתן ויתנו אחרים — חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים — רשע. (ב"א, ב"ח).

55. גערענק דעם אַרימאן

ביסטו זאט מיט ברויט, דערמאָהן זיך אַן די הונגעריגהייט.
 ביסטו זאט מיט רייכקייט, דערמאָהן זיך אַן די אַרימקייט.
 שבעת לחם זכור הרעב. שבעת עושר — זכור העני. (ב"ס, י"ח).

56. ברויט איז דעם אַרימאָנ'ס לעבען

דאס ברויט פאר דעם אַרימאָן, איז דאס זיין לעבען.
 דער, פערגיסט זיין בלוט, ווער דאס רייכט און וויל איהם ניט געבען.
 לחם עני מחית נפשו וגזלו שופך דמים. (ב"ס ל"ד).

57. שטיץ אַ געלערענטען

ווער קיין שטיצע צו אַ ת"ח וועט ניט געבען.
 וועט ער קיין זעגען ניט האַבען אין לעבען.
 כל שאינו מהנה ת"ח מנכסיו איננו רואה סימן ברכה. (סנהדרין, ע"ב).

54) Those who contribute to charity are divided into four groups: He who gives, but denies others to do likewise; He who insists that others contribute, but that he should not do so. He should give and others also. And finally he who refuses to give and denies others the opportunity of giving.

55) Is your hunger satiated, remember the hungry. Is your purse full, remember the poor.

56) Bread to one who is famished is his very life. Therefore he who robs him is as though he sheds his blood.

57) He who refuses to aid the learned will never enjoy any blessing.

50. פרויען קומען ערשט

ווען מען טהיילט צדקה צו אַרימע מענשען,
דאַרף מען געבען צו אַ פרוי צום ערשטען.
במקום שחולקין צדקה, מעשר עני, חולקין לאשה תחילה. (יבמות, ק').

51. אן אַרימאן מוז צדקה געבען

ווער עס לעבט פון שטיצע, דאַרף אויך העלפּען אַרימע לייט,
די לבנה האט ליכט פון דער זון און דאך זי לייכט.
סיחרא לא אית לה נהורא מדילה אלא מה דיהיב לא שמשא — הלבנה
תקח אורה מהשמש, בכ"ז היא תתן אורה בלילה. (זוהר קו"ג, בחוקתי).

52. גיב צדקה פון אייגענע

אויב, דו וועסט געבען צדקה פון אייגענע קעשענע די געלד,
וועט דיר גאט היטען פון רויבעריי, היזקות און אַנווערען געלד.
כי ד' יהיה ל'ב'כ'ס'ל'ך נומריקון ב כ י ס ש ל ך . (מדרש בראשית, פ"א).

53. פיער סאַרטען זיטען

א נעוועהנליכער מאן זאגט, דיינס איז דיינס, מיינס איז מיינס.
א פראסטער מאן זאגט, מיינס איז דיינס, און דיינס איז מיינס.
א פרומער זאגט, מיינס איז דיינס, און דיינס איז דיינס.
א שלעכטער זאגט, דיינס איז מיינס, און מיינס איז מיינס.
ארבע מדות באדם, האומר שלי שלי ושליך שליך זו מדה בינונית ויש
אומרים זו מדת סדום, שלי שליך ושליך שלי עם הארץ, שלי שליך ושליך
שליך חסיד, שליך שלי ושלי שלי — רשע. (אבות, פ"ה).

50) In distributing charity, give the woman the preference.

51) Even he who depends upon charity for his livelihood, should contribute his share to charity.

52) He who is generous in his gifts toward charity, will have no occasion to lament any losses due to any cause whatsoever.

53) There are four types of individuals: Those who say: "What is mine is mine, that which belongs to you is yours." Those who say: "That which is yours is mine, and mine is yours." Those who say: "Mine is yours, and that which belongs to you is yours." And finally those who say: "That which belongs to me is mine, also yours is mine."

62. היט דיין גוטען נאמען

דערום מיין זוהן, היט דיין גוטען נאמען אין דער וועלט,
ווייל דער נאמען איז טהייערער פון גאלדענע געלד.
לכן בני הזהר בשם טוב, כי יקר הוא מאלפי זהב וכסף. (ב"ס, מ"א).

63. באצאהל א נדר

ווען מען בעצאהלט נישט א צוגעזאגטען נדר,
שטארבט חלילה די ווייב אדער קינדער.
בעון נדרים בנים מתים כשהם קטנים ובעון נדרים מתה אשתו.
(שבת, ל"ב).

64. צו געזאגט גיב אפ

ווען איז אן אומגליק, וועסטו צדקה-געלד צו זאגען,
ווען דו ווערסט פרייגעהאלפען, זאלסטו די געלט צו טראגען.
בשעת עקתא נדרא, בשעת רווחא שיטמא — בעת צרה הוא נודר,
וברוחה הוא חוזר להרגלו. (ב"ר, מ"א).

65. הי צום לעבען

ער זאגט צו צדקה צו בלייבען לעבען,
ווערט ער געזונד וויל ער דאן נישט געבען,
ער פערנעסט אן ער איז אין האנד ביי גאט,
ער קען צו נעהמען זיין פערמעגען, וויפיעל ער האט.
בשעת עקתא נדרא, רווחא — שמט. — בשעת צרה ינדב, וברוחה —
יקח לעצמו. (תנחומא ישן, ב' וישלח).

62) Guard thy name, my son, for it is more precious than a thousand gold coins.

63) He who does not fulfill his vows, may lose his wife or his children.

64) If in time of distress you have made a vow to give towards charity, when relief comes, hasten to fulfill your promise.

65) When in danger one will promise to give generously towards charity. When the danger is over, he forgets his promise, little realizing that all he has is in God's hands.

58. קויה זיך א פערטיידיגער

יערע צדקה און נענארע וואס אירען נעהען דא טהון.
האבען זיי גוטע פערטהיידנער אין הימעל אויבען-אן.

כל צדקה שישראל עושין שלום גדול ופרקליטין גדולים בין ישראל
לאביהם שבשמים. (ב"ב, י').

59. א קליינער געבער א גרויסער שרייער

מיט א קליינעם גאב צדקה וויל איינער אויסשרייען,
צו אויסרופען אין מארק וויל ער טרייען.

במתן מצער גער יגער וכקורא בשוק פיהו יפער. (ב"ס כ').

60. און פאר'ן טייוועל געפינט זיך

טהיילען געלד אויף וואס עס איז נויטיג איז ניטא,
נאר אויף פערלירען. ווי פאר'ן טייוועל איז דא.

זווא לעלא לא שכיחא לתליתא שכיחא. — בעת הזול אין כסף לעני
ובשעת חיוקר נמצא. (חגיגה, ה').

61. ניט פערשעהם

עס איז א שאנדע דיין ברודער צו פערשעהמען.
ווייל דו האסט געעפענט דיין האנד ער זאל נעהמען.

בוש מהכלים פני אחיך כי פתחת לו ירך. (ב"ס מ"א).

58) Those who give towards charity, create for themselves champions at the throne of the Almighty.

59) It is usually he who gives but a small sum to charity, who calls everyone's attention to his generosity.

60) There are some who have enough money to gamble and squander, but have no money for worthy purposes.

61) By opening your hand to your brother you have shamed him.

71. צדקה העלפט

אז איינער זאגט, איד וועל צדקה געבען,
 כדי מיין קראנק קינד זאל בלייבען לעבען,
 אדער כדי גאט זאל מיר עולם הבא בעשעהרען,
 דער קען אלס ריכטיגער צדיק גערופען ווערען.
 האומר ס'לע זעל צדקה בשביל שיחיה בני או בשביל שאהיה בן עולם
 הבא הרי זה צדיק גמור.
 (בבא בתרא, ג').

72. ניט פערשעהמען אן ארימאן

זאלסט ניט פערשעהמען א הונגעריגען מאן,
 און קיין פערדרוס ניט פערשאפן אן ארימאן.
 נפש רעבה אל תבזה ואל תעציב עני בעניו.
 (ב"ס, ד').

74. א מצוה קאסט געלט

א מענטש איז צופריעדען צו טהון א מצוה אויף דער וועלט,
 ניט נאר מיט'ן קערפער, נאר אויך אפילו מיט געלט.
 ניהא ליה לאינש לקיומי מצוה בממוניה.
 (פסחים, ד').

75. ג"ח איז בעסער ווי אפפערען

נמולות חסדים צו מענטשען לייען, איז ביי גאט לייעבער פיעל מעהר,
 ווי צו ברענגען אויפ'ן הייליגען אלטאר אן אפפער.
 חביבה לפני הקב"ה ג"ח מזבחים ועולות על גבי המזבח.
 (פרקי דר' אליעזר, פט"ז).

71) He is a pious man who gives toward charity so that his child may live, or that he may secure entrance into the world to come.

72) Do not embarrass a hungry person, nor shame the poor man.

74) To do a good deed one should spare neither labor nor money.

75) Charitable deeds are more desirable than sacrifices at the altar.

66. שבת צו רעכענען

א רעכענונג פון מצוות-זאכען,
מעג מען אויך אום שבת מאכען.
חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת.
(שבת, ק"ג).

67. צדקה העלפט

אז א מאן גיט צדקה צו ארימע לייט,
איז ער ווערטה צו עמפפאנגען די גאטהייט.
אדם נותן צדקה לעני זוכה ומקבל פני שכינה.
(ב"ב, י').

68. היט דיין פערמעגען

ווען א בעה"ב האט געשפייזט אן ארימאן, האט ער גוט געטהון,
אז ניט, מאכט גאט דעם רייכען פאר אן ארימאן.
בשעה שהעני הולך אצל בעה"ב ואומר פרנסני וכו' מי שעשה עשיר
לזה עושה אותו עני וכו'.
(תמורה, ט"ז).

69. א פאלשער שנאָרער

אז א שנאָרער, ווי א בלינדער אויף די אויגען, א טיכעל וועט האבען,
וועט ער אויף אן אמת דאס טאקי אַמאָהל מוזען אזוי טראגען.
המכריך סמרטום (חתיכת בגד ישן) על עיניו ועל שוקא ואומר תנו
לסומא וכו'.
(אדר"ג, פ"ג).

70. העלפט אַרימע־לייט

אייל זיך צו העלפען ארימע לייט אין א נויט.
וועלען דיינע קינדער ניט קומען צו בעטען בעטעל־ברויט.
כי אתי עניא אקדים ליה רופתא כי היכי דליקדמו לבניך. (שבת, קנ"א).

66) It is permitted to count even on the Sabbath if it pertains to a good deed.

67) The charitable are worthy of receiving the Shechinah.

68) It is praiseworthy for the rich to feed the poor, but if the rich man refuses to feed the hungry, God will cause him to become poor.

69) He who pretends blindness to receive alms, may become blind.

70) Hasten to aid the poor, then shall your children know no want.

80. ערפיעל דיין וואָרט

ברענגסטו ארויס עטוואָס פון דייןע ליפּען,
 צו ערפיהלען דאָס זאָלסטו זעהען צו היטען.
 וועסטו נעמינען אונטערשטיצונג אין שלעכטע צייטען.
 מוצא שפּתיך תשמור ועשית ותמצא משען בעת צרה.
 (ב"ס, כ"ט).

81. כשר פערדינט

בעסער געבען א ביסעל צדקה, פערדיענטע געלד מיט שוויים,
 איידער געבען א סך צדקה, גערויכטע געלד און זיך מאַכען גרויס.
 טוב מי שהולך ופועל ועושה צדקה מועמה משלו. ממי שגוזל וחומם
 ועשה צדקה גדולות משל אחרים.
 (קח"ר, ב"ד).

82. אלעס איז גאָט'ס

ווען דו וועסט נאָר צדקה, צו אַרימע לייט געבען,
 גיסטו פון גאָטעס, ווייל דו נעהערסט צו גאָט מיט דיין פערמעגען.
 תן לו משלו שאתה ושלך שלו.
 (ב"א, ג').

83. זייט גוט

דער וואָס זעהט מענשען צופריעדענשטעלען,
 דער איז ביי גאָט אויך וואויל געפעלען.
 כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו.
 (ב"א, ג').

84. ניט שפּאַם

שפּאַסען און לייכטזיניגקייט,
 געוואוינען דעם מענשען צו אויסגעלאָסענהייט.
 שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערוה.
 (שם).

80) Have you promised anything, keep your word, and it will be well with you should you ever be in need.

81) Better to give less towards charity, honestly earned, than to give much, but illicitly gained.

82) Give unto charity, for thou and all thine is Gods.

83) He who satisfies his fellow beings, God is pleased with him.

84) Light-headedness and laughter bring man to shame.

76. די קעשענע גיט

אן דעם הארץ זיינען אפהיינגיג אלע מענשליכע גלידער,
און די הארץ און דער קעשענע, וועלכע איז ווי א פיהרער,
ווייל צו העלפען ארימע לייט, ווען די הארץ גלוסט,
דארף דערצו אויך די קעשענע גיט זיין גאר פוסט.
האיברים תלויים בלב, והלב תלוי בכיס. (ירושלמי, תרומות, פ"ח).

77. אבא יהודה דער בעל צדקה

אבא בן יהודה'ס קוה האט אקערענדיג צובראכען א פוס אין פעלד,
אויפהויבענדיג זי, האט ער געפונען אן אוצר מיט געלט,
צוליעב מיין גליק, האט די בהמה געהאט איהר אומגליק.
למובתי נשברה רגל פרתי. (ירושלמי, הוריות, פ"ג).

78. א ג"ח ביו א צייט

א פערלייער קען גיט מאהנען זיין געלד פאר דרייסיג טעג צייט,
אויב ער האט איהם גיט געזאגט אויף וויפיעל צייט ער האט איהם
פערלייט.
המלוה את חברו סתם (בלא זמן) אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום.
(מכות, ג').

79. העלף מיט ג"ח

לייז דיין פריינד, ווען איהם פעהלט,
האסטו געליהען בעצאהל אים אין צייט זיין געלד.
השה ברעך לעת מחסור, וכי נשית השיבתו ליום מועד. (ב"ס כ"ט).

76) The organs depend upon the heart; the heart depends upon the purse.

77) Abba Jehuda's beast of burden broke its leg. "Perhaps it was for my good", said he, "for through this incident have I found a buried treasure."

78) He who loans money cannot collect it before thirty days if the period of the loan has not been specified.

79) Help thy friend in his need; if you have borrowed, be sure to repay on time.

88. א פרומער צדקה נעמער

רב זכריה פלעגט, צדקה נעהמען גלייך מיט אלע ארימע לייט צוואמען, מען האט אים שטאדט געמורמעלט, אז ער דארף קיין צדקה ניט נעהמען, אבער נאך זיין טוידט האט מען דורך ארימע לייט אויסגעפונען, אז ער פלעגט די צדקה-געלד זיי צוטהיילען, זיך ניט גענומען, ווייל אליין געהן בעטען צדקה, פלעגען יחסנים זיך גאר שעהמען.

רבי זכריה היה לוקח צדקה כעני ואחרי מותו נודע הדבר, כי הצדקה אשר לקח, חלק בין עניי היחסנים. — בשינוי. (ירושלמי, פאה, ח').

89. העלפט א פארמער

וויאסמו האבען עה"ב פון דיין געלד
און די פערדינסטען עסען אויף דער וועלט
זאלסטו לייהען צו א פארמער דיין געלד,
און אויף חוב זאלסטו נעהמען ברויט פון זיין פעלד,
וועט דיר קאסטען דיין ברויט גאר ניט טהייער
און דעם פארמער וועסטו העלפען ווי א פריינד א געטרייער.

הלוח חבירך מעות על הקרקע ואכול פירות בזול. — זה ריוח ומצוה.
(פסחים, קי"ב, עיין ברש"י).

88) Rabbi Zechariah would solicit alms as though he were poor. Upon his death it became known that all he collected in alms he distributed among the poor.

89) Aid him who cultivates the soil, thus will you be enabled to secure his produce cheaper, and at the same time be of assistance to him.

85. גיט האַלט קיין הונט

ווער עס האַלט אַ הונד אַ שלעכטען אין הויז,
דער פערטרייבט גוטעס פון זיין הויז אַרויס.
אַ הונד פערטרייבט די וואָס קומען בעטען אין אַ נויט,
אַ טובה אָדער אַמאָהל כאָטש אַ שטיקעל ברויט.
פון אַ הונד'ס בילען, איז שוין אַמאָהל געשענען,
אַז אַ פרוי האָט פון גרויס שרעק מפּיל געוועהן.
כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו וכו' (החיה איתתא
דעיילא להחוא ביתא וכו' ונבח בה כלבא וכו'). (שבת, ס"ג).

86. גיט וואָס מעהר צדקה

ווער עס טהיילט פון זיין פערמעגען פיעל צדקהגעלד,
רעטעט זיך פון גיהנם אויף יענער וועלט.
צב"ש, צוויי שעפסען האָבען געדארפט אַריבער געהן אַ טייך אַמאָהל,
איינע גיט קיין געשארענע, די צווייטע אַ געשארענע איהר וואָהל,
די געשארענע איז געווען לייכט, איז זי די וואָסער אַריבער,
די גיט געשארענע איז געווען שווער, האָט זי גיט געקענט אַריבער.
משל לשתי רחילות שהיו עוברות במים, אחת גזוזה ואחת אינה גזוזה.
גזוזה עברה ושאונה גזוזה לא עברה. (גיטין, ז').

87. אַ קלוגער בעל צדקה

אין בוצרה ווען אירען פלעגען מנדר זיין צדקה פלעגט איינער זיין שטיל
ווי ער וויל גיט געבען, נאכהער פלעגט ער געבען ווי אַלע צוזאמען
אזוי פיעל.
בבוצרה, כאשר התנדבו כולם צדקה היה אחד שותק, כאילו לא חפץ
ליתן, ואחר-כך נתן הסכום אשר נתנו כל הקהל בסך-הכל.
(ירושלמי, הוריות, ג').

85) A vicious dog should not be kept, for it will keep from your door those who may seek your aid. In fact at one time a vicious dog caused a certain woman to miscarry.

86) He who gives to charity will save himself from Gehina.

87) In the city of Butzra lived an individual who would remain in the background when charity would be collected, as though he wished to avoid contributing his share. But when the collection was over, he would give an amount equal to the sum total of all the contributors.

92. צדקה מיט פערשטאנד

אז אז ארימאז וויל קיין צדקה ניט נעהמען,
זאל מען איהם לייען, ער זאל זיך ניט שעמען.

אין לו ולא רצה להתפרנס (מצדקה) נותנין לו (לשלם) הלואה וכו', כדי
שלא להתבייש. (ב"מ, ל"א).

93. א פערזארגער

רב הונא פלעגט ארומפאהרען אין די ארומיגע גאסען פון שטאדט,
און פלעגט אונטערוזוכען וועלכע ארימע הויז לעכער האט,
פלעגט ער גלייך די שפאלטען פערריכטען אבע"מ לאזען
עס זאל אין די הייזער קיין שום קעלט ניט אריין בלאזען,
אדער ער פלעגט א נייע הויז פאר זיין געלד בילדען לאזען.

רב הונא סבב ברחובות העיר של עניים לדרוש ולבדק אם בתיהם
נשמרים מרוחות המנשבות בימי הקור ע"י החורים, אז תקן הבדק או
צוה ובנו לו בית חדש מכספו. (תענית, כ').

94. מתן בסתר

רבי חנינא בר פפא פלעגט צדקה טהיילען צו ארימע ביינאכט,
מען זאל ניט זעהען.
ער האט ליעב געהאט מען זאל ניט וויסען ווער דער מתן בסתר
געבער איז געוועהן.

רבי חנינא בר פפא חלק צדקה לעניים בלילה, כי אהב לתת מתן בסתר,
לבל יראהו איש. (ירושלמי, סוף פאה).

92) If a poor man refuses money, give it to him in the form of a loan.

93) Rabbi Huna would visit the homes of the poor, see that their houses would be repaired, and if beyond repair, he would build a new one for them.

94) Rabbi Chanina b. Pappa distributed his alms at night, so that no one should recognize him.

90. מתן בסתר צדקה

מר עוקבא פלעגט אוועקלעגען אין א שפאלט פון טוהר,
 צו אז ארימאז אלע טאג פון געלט, גילדענס פיער.
 איינמאהל האט זיך דעם ארימאז געוואלט וויסען,
 דעם גוטען מאן פון וועמען ער טהוט געניסען,
 האט ער דערזעהען מר עוקבא לעגענדיג געלד אין די שפאלטען.
 איז ער איהם נאכגעלאפען צו דאנקען, אבער מר עוקבא האט זיך
 בעהאלטען.

מר עוקבא נתן לעני בחור המפתן בכל יום בבקר ארבעה זווים כסף.
 פעם אחת חפץ העני לדעת את איש מטיבו. למען יוכל להודות לו.
 וירא את מר עוקבא כי הוא נותן את הכסף בחור, וירץ אליו העני
 להודות לו. אך מר עוקבא נם ויתחבא מפני העני. — בשינוי מעט.
 (כתובות, ס"ז).

91. א קלוגער בעל צדקה

רבי יונה האט געהאלטען פון דעם פסוק אשרי משכיל אל דל,
 (תהלים מ"א).
 ד"מ וואויל איז צו דעם וואס העלפט דעם ארימאז מיט שכל אַמאָהל.
 ער פלעגט זעהן א מאן פון פיינע משפחה איז ארים געוואָרען,
 פלעגט ער איהם געבען א סומע געלד און זאָגען ביזט א גביר געוואָרען,
 דיין געשטאַרבענעם פריינד'ס א ירושה וועט מען דיר איבערגעבען,
 אז דו וועסט די ירושה קריגען וועסטו מיר צוריק געבען.
 נאכהער פלעגט ער איהם זאָגען, אלס פרעזענט קענסטו דאָס האָבען.
 רבי יונה היה מקיים הפסוק אשרי משכיל אל דל, כי אם ראה איש
 מיוחס ירד מנכסיו ויהי לעני ורש אז נתן לו סכום כסף ויאמר לו
 התעשרת, כי אחד מקרוביך, איש עשיר, מת, וכל כספו ימסרו לך
 בירושה ואז תשלם לי את כל הכסף, ולאחר זמן אמר לו, הנה הכסף
 אשר נתתי יהיה לך למתנה.
 (ירושלמי, פאה, ח').

90) A certain Ukba would place secretly and very early in the morning four coins at the door of a poor man. The poor man was curious to learn who his benefactor was. He watched for him one morning, saw him and ran to thank him, but Ukba ran and disappeared.

91) When a man of means and high standing would lose his fortune Rabbi Jonah would come to him with the following story. "Take this money, for one of your relatives has left you his fortune, when you will get rich you will repay me." Later he would meet him and say: "The money that I gave you, is a gift from me."

99. א פרומער מאן

ווער עס קאן נאר זיינע שכנים אימער ליבען,
און פריינד איז ער מקרב, שטעלט צופרידען
און לייזט געלד איז א נויט צו אן ארימאן,
ווען ער וועט רופען גאט, וועט ער איהם ענטפערען דאן,
אזוי איז א פסוק אין ישעיה קאפיטעל נ"ח פארהאן.
הלא פרם לרעב לחמך ועניים תביא בית וכו' ומבשרך לא תתעלם.
(סנהדרין, ע"ו).

100. די גרעסטע מצוה

סעניגען איפרא, האט געשיקט א בייטעל רעדלאך צו רבי יוסף
פאר גוטע טהאטען,
צו אויסגעבען אויף פריון שבוים, איז די גרעסטע מצוה
האט איהם אביי געראטהען.
די געפאנגענע צו בעפרייען, איז בעסער ווי געלד פערלייען.
איפרא המלכה שלחה כים דינרין לצדקה, יעץ אביי להוציא את הכסף
לפריון שבוים. (בבא בתרא, ח').

101. א חסד צו געשטארבענע

רבי עקיבא זעהענדיג א מאן וואנדערען לאנג אהן א בעשטימטען ארט.
דער פערשטארבענער האט רבי עקיבא צו געבעטען
ער זאל אים פון גרויסע שטראפען רעטען.
האט ער דעם פערשטארבענעם זון אויסגעלערענט גאטעס ווארט.
פון דאן אן טהוען מיר אלע אידען א דין האבען.
אז נאך א געשטארבענעם זאל מען קדיש זאגען.
רבי עקיבא אשכח לההוא גברא שהיה נע ונד, כי בעל חטא היה,
ורבי עקיבא למד לכן הרשע לאמר קדיש, ומני אז כל יתום יאמר
קדיש. (מס' כלה רבתי פ"ב, באריכות).

99) He who loves his neighbors, welcomes friends, aids the poor to marry, and loans money to those in distress, receives his reward in the Glory of God.

100) Eapro, the Queen, sent a large sum of money to Rabbi Joseph to distribute among the poor. He was advised by Rabbi Abaya to redeem prisoners with that money, for their need was the most urgent.

101) Rabbi Akbia saw the spirit of a departed wandering aimlessly. He taught the son of the deceased to repeat the Kaddish, thus putting to rest the wandering spirit.

95. צדקה פאראויס

רבי יונתן פלעגט שעהנע נעשאנקע צו נייע הערשער אימער געבען,
ער פלעגט זאגען, טאמער מאכט זיך א משפט, קען מען רעטען
א לעבען. ירושלמי, שבת א.

96. וועגען וואהלטהעטיגקייט

בעסער צו לייען צו ארימע נמילות חסדים געלד,
איידער טהיילען צדקה גלאט אין דער וועלט,
ווייל צדקה גיט מען נאר צו ארימע לייט,
אבער ג"ח איז צו ארימע און צו רייכע לייט.
גדול ג"ח יותר מן הצדקה וכו', צדקה לעניים וג"ח בין לעניים ובין
לעשירים, וכו'. (סוכה, ט"ט).

97. עפען א טיהר פאר ג"ח

די טיהר וואס איז פאר וואהלטהעטיגקייט פערמאכט,
ווערט די טיהר פאר דאקטוירים אפען געמאכט.
הפתח שאינו פתוח למצוה פתוח לרופא.
(שה"ש, פ"ו).

98. פאר גוטעס בעצאהלט

ווער עס טהוט גענאדע, געפינט ווער עס זאל איהם בעצאהלען,
ווען ער גליטשט זיך אויס, לאזט מען איהם ניט פאלען.
גומל חסד ימצא תגמול, ובמוט רגליו יתמכו אשוריו.
(ב"ם, ג').

95) Rabbi Jonathan would send gifts to every new ruler, so that in event he would have to intercede for anyone, the King would favor his request.

96) Charitable loans do more good than mere gifts to charity, for by charitable loans both rich and poor may benefit.

97) That door which is closed to the poor, is open for the doctor.

98) He who is charitable will always find someone to help him when he is in need.

106. גוט זאָגען פאר איינעם

האסטו פאר איינעם געזאגט צו זיין גוט,
צו בעצאהלען פאר איהם זאלסטו האבען דעם מוטה,
ווייל יענער האט געגלויבט נאר דיר,
מוזטו איהם בעצאהלען ריכטיג דאפיר.

אם ערבת על מנת לשלם. (דא"ז, ב"ג).

107. בעסער א גמילות חסד

צו געבען גמילות חסדים איז לעבער ביי גאט דעם האר,
מעהר ווי אפפערען קרבנות אויף אן אלטאר.
חביבה גמילות חסדים לפני הקב"ה מזבחים ועולות על גבי המזבח וכו'.
(פדר"א, רפ"ט).

108. א נדר

ווען איינער זאגט צו א נדר, א געשאנק צוליב גאט,
זאל ער ניט פערזאמען צו בעצאהלען, אזוי איז די געבאט.
שנאמר כאשר תדור נדר לך, לא תאחר לשלמו (קהלת). (עיי' בנדרים ט').

109. העלה איהר

איין ארימע פרוי האט ניט קיין געלד צו הייראטען וועט מען דיר זאגען,
זאלסטו איהר געבען, אויב מעגליך, פיעל זי דארף האבען.
אשה עניה שבא להנשא נותנין לה כפי הראוי לה כל הצמרכות.
(ש"ד סק"ג).

106) If you have endorsed someone's note, upon failure of payment, you are in duty bound to make payment.

107) Charitable loans are more desirable than sacrifices at the altar.

108) Hasten to fulfil the vows of the Lord.

109) The poor woman about to be married should receive as much help as she needs.

102. גאָט'ס גנאָדע

פאַר יעדען אַטהעם-צוג וואָס אַ מענש טהוט,
דאָרף ער דאַנקען גאָט וואָס ער פיהלט גוט.
על כל נשימה ונשימה וכו' (צריך אדם להודות לד'). (ב"ר, פ' י"ד).

103. אַ חסד צו צער בעלי חיים

לעבעדיגע בעשעפענישען ניט צו מאַטערען און שווער אַרבייטען
ניט צו צווייגען,
זאָגט די גמרא, איז פון אונזער הייליגע תורה דאָס געדרונגען.
צער בעלי חיים דאָרייטא. (שבת, קכ"ח).

104. אַ מענשענס טובה

אַ מאַל נעהמט אַ מאַן געצאהלט פאַר'ן שווייגען,
און אַמאָל נעהמט ער געלד פאַר'ן ריידען.
פעמים שאדם שותק ומקבל שכר על שתיקתו ופעמים שאדם מדבר
ומקבל שכר על דבורו. (זבחים, קט"ו).

105. אַ חסד צו מויע

רבן גמליאל האָט געהייסען בעערדיגען אין לייווענר אַ מענשען,
ער האָט געהייסען זיך דעם ערשטען אַזוי טהון, דערום קומט איהם
בענטשען,
אום ניט צו בעלעסטיגען מיט גרויסע אויסגאבען די פריינד,
בעסער טהיילען צדקה צו אַרימע, און ניט לעגען בלומען ווי גוים היינט.
בא רבן גמליאל ונהג קלות ראש בעצמו ויצא בכלי פשתן, וכן צוה
לנהג כן בכל אדם. (מועד קטן, כ"ו).

102) Man should be thankful to his Creator at every breath.

103) Do not tax nor abuse the dumb animal.

104) Man will at times be paid for silence, sometimes he will be paid for talking.

105) Rabban Gamaliel instituted the custom of burying the dead in white shrouds, so that more money can be distributed among the poor.

פרק שביעי

הכנסת אורחים

נאספו ונעתקו לשפות המדוברות
למען יבינו הכל
ע"י העורך ומסדר הנ"ל.

בעסער ארימער לייט מיט עסען צו פערזארגען,
ווי לערנען, דאוונען אין א שוהל פון פריהמארגען.
גדולה הכנסת אורחים מהשכמת ביה"מ.
(שבת, קכ"ז).

פעהלערען ווער קען מערקען אויף זיך,
פון געהוימע פעהלען רייניג מיד.
שגיאות מי יבין מנסתרות נקני.
(תהלים, י"ט).

והישר בעיניו אלו אגדות משובחות הנשמעות באזני כל האדם.
(מכילתא, בשלח).

110. די גרעסטע מצוה

ביי א פערזאנלעכער פון צדקה אין פאנר אויב געלט איז דא,
זאל ער העלפען ארימע מיידלאך הייראטען, א גרעסערע מצוה פון
דעם איז ניטא.

גבאי צדקה שיש בידם מעות צדקה ישיאו בהם בתולות עניות שאין
צדקה גדולה מזו. (רמ"א סי' ט"ו).

110) There is no greater good a guardian of a charity fund can accomplish, than by helping poor girls to marry.

פרק שביעי

הכנסת אורחים

1. דער טיש ווי א מזבח

דער טיש אַנשטאַט אַן אַלטאַר, ווי אַמאָל האָט עס פאַרגעבען זינד, ווען עס ווערט איינגעלאָרען אויך אַן אַרימאָן צום הויזגעזונד. שלחנו של אדם מכפר עליו בהכנסת אורחים. (הגיגה, כ"ז, עיין ברש"י).

2. גיב עסען אַרימע לייט

צו געבען אַרימע לייט עסען ביים טיש, ערעל און שעהן, איז פיעל בעסער ווי עמפפאנגען די גאטהייט אליין. גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה. (שבת קכ"ז).

3. נעם אויף פריינדליך

בעסער בעגעגען א נאסט מיט א שמייכלעל בעווייזען די צייהן, איידער געבען מילך טרינקען ניט פריינדליך אַהן חן. טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב. (כתובות, קי"א).

CHAPTER VII. — HOSPITALITY

1) By inviting a hungry stranger to partake of your table, your sins will be forgiven, even as the sins were forgiven at the altar of the Temple.

2) To feed the trancient poor, is better than to receive the Shechina.

3) Better to greet one cheerfully, than to give him food, in anger.

8. צום לעצטען

צום לעצט — צום לעצט —

קומט דאס בעסט.

אחרון אחרון חביב.

(מדרש לקח טוב, וברש"י פי' וישב).

9. בעסער אייגענע

עס איז בעסער און ארימער מאהלצייט, אונטער און אייגענעם דאך,

איידער זיסע שפייז, אין א פרעמדע הויז א סך.

טוב ארוחת מסכן בצל קורתו ממטעמים בבית נכר. (ב"ס, כ"ט).

10. בעט ניט צופיעל א גאסט

זאלסט ניט שטארק בעטען איינעם, ער זאל עסען מיט דיר צוזאמען,

אדער נעהמען פון דיר פרעזענטען, און דו ווייסט ער וועט ניט נעהמען.

אל יסרתב (יפציר) אדם בחברו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד וכו'.

(חולין, צ"ד).

11. א שלעכטער בעה"ב

אפגעגעסען, געה! געה! שוין גאסט פון דאנען ניד ארויס.

פאר א געהערטערען מאן האב איך גערייניגט מיין הויז.

צא! צא! אורח! כי לאיש נכבד פניתי הבית. (מב"ס).

12. עסען כשר'ס

זאלסט טהון אלעס, וואס דער בעל הבית הייסט טהון אין הויז,

אויסער ווען ער הייסט עסען טריפה אדער געהען ארויס.

כל מה שיאמר בעל הבית עשה חוץ מצ"א — (מצ"א איז א ר"ת. עס

מאכט: חוץ מצד איסור. די ערשטע בוכשטאבען — זאגען קיין

טריפה ניט כאפען). (פסחים, פ"ו).

8) The last is the best.

9) Better little in one's own home, than much in one that is not thy own.

10) Do not insist that thy friend eat with thee, nor force thy gifts upon him.

11) "Go forth," says the host lacking hospitality, "for I have prepared my table for a worthy guest."

12) The guest should respect the wish of the host, unless he is expected to partake of unclean food.

4. ווי מען בעגלייט א גאסט

פאר'ן גאסט, געהט אריין פריהער דער בעל הבית אין הויז, צוריק געהט דער גאסט פריהער, נאכהער געהט דער בעל הבית ארויס. בעל הבית נכנס תחילה ואחר כך האורח, וכשהם יוצאים אורח יוצא תחילה ובעה"ב יוצא אחרון.
(ד"א רבה, פ"ד).

5. צוויי גוטע זאכען

דיין הויז זאל זיין אפען פריי צו אויפנעהמען יעדען איינעם פון, און ארימע לייט זאלען נאר דיינע הויז לייט זיין.
יהי ביתך פתוח לרוחה ויהי עניים ב"ב.
(פ"א, א').

6. גיב עסען א פער'חלש'טען

ווען איינער ווערט הונגעריג, פער'חלש'ט, מוז מען אויף גיב איהם געבען, כאטש טריפה שפיין, ביז ער קומט צו זיך.
מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפילו דברים טמאים.
(יומא, פ"ג).

7. ווי צו ערווארטען אורחים

אויב דו ווילסט רופען צוואנציג מענשען צו עסען ברויט, זאלסטו פאר פינף-און-צוואנציג זיין צוגעגרייט.
איבעי למקרא עשרים וכו' (יהא מוכן לעשרים וחמישה).
(אסתר רבה, פ"ב).

4) It is customary that one precede the guest into the house, but upon leaving the guest goes first followed by the host.

5) Open thy door wide, and let all poor be as of thy household.

6) If one is famished, it is permitted to feed him even ritually unclean food to revive him.

7) If you expect to feed twenty, have enough for twenty five.

17. גיב עסען א פרומען

ווער עס גיט נאר א פרומען אורח אפצוועסען,
איז ווי ער וואלט ערפילט, ווי ער האט די תורה געלעזען.
מי שמאכיל פרוסה לצדיק וכו'.

(ב"ר פ' נח).

18. ביי א פרעמדען טיש

ווער עס איז געוואונגען צו זיצען ביי פרעמדע טישען,
איז זיין לעבען קיין לעבען גיט פון גוטעס צו געניסען.
חיי איש שוקד על דלתי אחרים אינם חיים.

(ב"ס ט').

19. א ווארט צום אורח

עס געלאסען וואס איז צו דיר גענעכען געווארען,
שלינג גיט איין גיד, זאלסט גיט מיאוס ווערען.
אכל בנחת את הנתון לפניך ואל תבלע לבל תמאס.

(ב"ס, ל"א).

20. גיב פון דאס בעסט

פון דאס בעסטע גיב צום ארימאן
צו עסען, טרינקען ביים טיש.
אויך א קלייד פון דאס שעהנסטע,
א שוך אויף זיינע פיס.
יאכילנו מהטוב והמתוק שבשלחנו וכו', יכסנו מתיפה שבכסותו וכו'.
שנאמר כל חלב לך.

(ח"א כ"ל קמ"ד).

17) He who feeds the learned poor, complies with the commandment of the Torah.

18) He who is compelled to sit at the table of others never enjoys life.

19) The host should say to his guest. "Eat slowly and enjoy your food."

20) The poor man should be served of the best of your table, and receive the best of clothing.

13. א גוטער אורח

א גוטער אורח זאגט דער ווירטה, האט זיך בעמיהט צוליעב מיר
זעהר שעהן.

א שלעכטער גאסט זאגט דער בעל הבית, האט זיך באמיהט פאר
זיך אליין.

אורח טוב מה הוא אומר, כל מה שמרח בעה"ב לא מרח אלא בשבילי,
אורח רע מה הוא אומר וכו' כל מה שמרח לא מרח אלא בשביל אשתו
ובניו.

14. בעגלייט אן אורח

האט אן אורח געגעסען, געטרונקען ביי דיר,

בעגלייט זשע דעם גאסט אויך פון מיהר.

האכלת, השקית, לוית — פירש"י : אכילה, שתיה, לוית. ב"ר סוף פט"ה).

15. דאנק דעם אורח

מעהר געפעליגקייט, טהוט אן ארימאן צום בעה"ב וואס ער עסט,

איידער דער בעל הבית גיט עסען צו ארימע געסט.

יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני — העני עושה עם בעה"ב.

(ויק"ר, פל"ד).

16. אורח בעדאנק דעם בעה"ב

אפילו, אז איינער עסט ביי א צווייטען ברויט מיט זאלץ,

דארף ער אבער דעם בעל הבית בעדאנקען פאר אלץ.

כל הסועד עם חבירו (צריך להודות לו). (ד"א רבה פ' י"ח).

13) The grateful guest says: "My host has been very kind, he has done all he could for me." The ungrateful guest says: "All the trouble my host went to was for himself and his family alone."

14) If thy guest has eaten and drunk, see him safely on his journey.

15) The guest pleases the host by eating, more than the host is pleased by waiting on the table.

16) No matter what food is placed before you, be gratefull to your host.

פרק שמיני ביקור חולים

א קראנקען באזוך

כל מי שאינו מבקר חולים כאילו שופך דמים. (נדרים, מ').

ווער עס בעזוכט ניט אפט א קראנקען גוט,
איז ווי ער וואלט פערניסען בלוט.

הלומד אגדה מתוך הספר לא במהרה משכח. (ירושלמי ברכות פ"ה).

ווער פון א ספר וועט לערנען אדער לעזען
וועט ער די ערצהלונג גיך ניט פארגעסען.

כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש וכו'. (ברכות, י"ב).

דער וואס קען בעטען נאט פאר א קראנקענס געזונד
און ער בעט ניט, באגעהט ער דערמיט א זינד.

פרק שמיני ביקור חולים.

1. ביקור חולים

רבי עקיבא'ים א תלמיד איז אמאל קראנק געווען,
זיינע חברים זיינען איהם ניט געגאנגען זעהן,
איז רבי עקיבא אליין אוועק צו דעם חולה אויפ'ן ארט,
און האט איהם אויפגעפאסט מיט אלץ, איהם גוט בעזארגט,
האט דער קראנקער געזאגט: רבי! האסט מיר גערעטעט פארט,
האט רבי עקיבא נאכהער צו די חכמים געזאגט:
אז ווער עס בעזוכט ניט א קראנקען גוט,
איז ריכטיג ווי ער פערניסט זיין בלוט.
כל מי שאינן מבקר חולים כאילו שופך דמים.
(גדרים, מ').

2. האב מיטלייד

ווער עס האט מיטלייד מיט אלע מענטשען,
וועט מען פון הימעל, דערפאר איהם בענטשען.
המרחם על הברית מרחמים עליו מן השמים.
(שבת, קג"א).

CHAPTER VIII. — VISITING THE SICK

1) One of Rabbi Akiba's pupils became ill. His companions would not visit him, so Rabbi Akiba himself took care of the sick man. Upon his return from the sick bed he said to his followers: "He who does not visit the sick is as though he spilled their blood."

2) He who has pity for his fellow beings, the Almighty has compassion for him.

6. וועמען צו בעזוכען

עס איז א מצוה צו באזוכען א קראנקען צו יעדער צייט, אבער פון אן אנשטעקענדיקען קראנקען איז מען באפרייט. מצוה לבקר חולים חוץ מחולי המתדבקת כבעלי ראתן.
(עי' רמב"ן פ' וירא).

7. קראנקער! בעוואַרען זיך!

געזונטערהייט א רצוה זאלסטו הערען אויך ווען שוואַך ר"ל וועסטו ווערען זאלסט מאַראַל לעהרע צוהערען, וועגען דיין פאַרמעגען זאלסטו באַקלעהרען פון וועמען צו מאַהנען און וועמען צו אָפּגעבען. ביי קלוגע און עצה זאלסטו דאָן פרעגען וועגען ירושה און צדקה פון דיין פאַרמעגען, זאלסט פאַר מענשען אָפּזאָגען ביים לעבען, וויפיעל יעדערער זאל זיך נעהמען, און צדקה געבען. ווען דו דענקסט זיך שוידען זאלסטו ניט גלויבען, שלמה המלך האט געזאגט דעם קלוגען וואָרט. שמע עצה וקבל מוסר למען תחכם באחריתך. — שמע עצה בחיים וקבל עצה מאחרים, שהרבה ראיתי שציוו בחלים ובני ביתם לא עשו מצותם, וזהו שנאמר למען תחכם באחריתך, כשיקרבו ימי אדם למות יצוה לפני עדים, ואפילו לאביו לא יאמין, כ"ש לבניו ולאשתו.
(מס' חסידים).

8. דאָקטאָר, הייל דעם שוואַכען

ווען א דאָקטאָר היילט א קראנקען ניט גוט, איז גלייך ווי ער פאַרגיסט איהם זיין בלוט. מצוה על הרופא לרפאות את החולה, ואם מונע את עצמו הרי זה שופך דמים, כי בכלל פיקוח נפש הוא.
(משלחן ערוך).

6) One should always visit the sick, unless it be a contagious case.

7) When one feels that the end of his days is nigh he should be careful to see that his will is written in the presence of witnesses so that his wishes should be carried out implicitly.

8) A physician who does not treat his patient properly, is as though he shed his blood.

3. בעוֹזֵךְ אַ חוֹלָה

עס איז א מצוה בעוֹזֵכֶען א קראַנקען בעקאנטען אין שטאָרט,
ווייל אברהם אבינו האָט בעזוכט אויך אפילו נאָט.
יירא אליו וכו' מלמד שבא אליו לבקר את החולה.
(ב"ט פ"ו).

4. נִיט זאָג אויס

אז עס שטארבט א קראַנקענ'ס פריינד, זאָלסטו איהם נִיט זאָגען,
ער וועט זיך ערגערען און נִיט קענען איבערטראָגען.
חולה שמת לו מת אין מודיעין לו וכו'.
(מועד קטן, כ').

5. מבקר חולה זיין א ת"ח

אז די חכמים האבען רב טרפון'ען בעזוכט ווען ער איז קראַנק געווען,
האט זיין מוטער געזאגט צו די חכמים, בעט נאָט, ער זאָל
בלייבען לעבען.
ווייל ער האט מיר מעהר ווי א זוהן דאָרף, פיעל מעהר כבוד געגעבען,
און רבי טרפון'ס מוטער האָט פאָר די חכמים דאמאָלס דערצעהלט:
שבת האט זיך צוריסען מיין שווד־שנירעל האָט ער זיינע הענט
אונטערגעלעגט.

און איך האב אויף זיינע הענד געטראָטען, ביז איך האָב זיך אין בעט
געלעגט.

כאשר באו זקני ישראל לבקר את רבי טרפון בחליו, אז ספרה אמו
לחכמים ותאמר להם, התפללו נא בעד בני לד' שיחיה, כי כבדני יותר
מדאי, ותספר להם, כי ביום השבת הנתק שרוך געלה מעל רגלה, אז
הניח את כפיו תחת רגליה לבלי תמנך ותדרוך על כפיו עד שכבה על
ממתה.
(ירושלמי פ"א).

3) Visit the sick at all times, for Abraham was visited by God's messenger when he was ill.

4) Do not break any death news to him who lies on the sick bed.

5) When Rabbi Tarphon became ill, his mother begged that prayer should be recited so that he would soon become well. "For", she said, "he is more than a son to me. When my sandal straps tore one Saturday he insisted that I walk on the palms of his hands until I reached my bed."

12. צו'יעב א קראנקען

דו מעגסט אום שבת אלץ טאן אבי א קראנקער זאל בלייבען לעבען
צו היטען א סך שבתים וועסטו איהם די מעגליכקייט געבען.
חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. (יומא, פ"ה).

14. ווען ווערט מען געזונד

ווער אויף שנעל וועט קראנק ווערען,
ביז ער ווערט געזונד מוז לענגער געווערען
שלעכטעם קומט גיך, ווי אויף א פערד געריטען,
אבער גוטעם קומט מיט לאנגזאמע שריטען.
כל המריעין לו, לא במהרה מטיבין לו.

(ב"ק פ').

15. בעסער געזונד

בעסער א געזונטער ארימאן
פון א קראנקען רייכען מאן.
טוב מסכן בבריות בשר מאיש עשיר וחולה.

(ב"ס ל').

16. זיי מונטער

דארום ליעב דיין זעעלע, מאך גוט פיהלען דיין הערץ
יערען טרויער דערווייטער און אויך שמערץ.
לכן אהב נפשך והיטיב לבך וכל תוגה הרחק מעליך. (שם).

13) One is permitted to do anything on a Sabbath to save a life for thus you enable him to observe many Sabbaths in the future.

14) Those who become ill suddenly recuperate very slowly. Evil rides upon fast horses, goodness makes but slow progress.

15) Better to be poor but to enjoy good health, than to have riches and be ill.

16) Therefore be careful with your health and make your heart be glad, and avoid all heart ache or worry.

9. ווען צו באזוכען

צו באזוכען גלייך א קראנקען פריינד איז א פארזאג.
 אבער א ווייטען פריינד זאלסטו באזוכען נאך דריי טאג.
 מצוה לבקר חולים. הקרובים והחברים נכנסים לבקר מיד, אבל תרחוקים
 אינם נכנסים אלא אחר ג' ימים. (מס' חכמת אדם).

10. א דאקטאר בעצאָהל

א דאקטאר וואס היילט אומזיסט
 איז טאקע ווערט א גארנישט.
 אסיא דמגן מגן שוי.
 (ביק פ"ה).

11. אלץ פון די בלוטען

דער הויפט פון אלע קראנקהייטען איז פון צופיעל שלעכטע בלוט
 דארום דארף א מענש די בלוט צירקולירען און רייניגען זי גוט.
 בראש כל מרעין אנה דם.
 (ביב, ג"ח).

12. יונגע בלוט

א קלאפ אדער א וואונד ביי א קינד
 פארהיילט זיך געשווינד.
 אבער ביי אן אלטען מאן אין יאהרען
 מוז פיעל מעהר געווערען.
 קמן סלוק בישרא הייא, גדול וכו'. (מכה או פצע בקמן מחר להתרפאות
 אבל באדם זקן לא יתרפא מחר). (שבת, קל"ד).

9) If your close friend is ill, he must be visited immediately, but a distant friend may be visited even on the third day.

10) A doctor who gives his services gratis is usually worth but little.

11) Impure blood is as a rule the basis of many diseases.

12) It takes more time for a wound to heal for an aged person than for a young person.

פרק תשיעי

מבחר האגדות שבתלמוד ובמדרש

כל קורא ומעיין ימצא בפרק הזה אגדות המשובחות באזני כל
אדם יודעי דת ודיו, העתקתים במשקל השיר למען
ירוץ הקורא בם בשפות המדוברות ע"פ רוב.

פיעלע ראמאנטישע, ביאגראפישע און היסטארישע
ערצעהלונגען, אויך עטיק און עטיקעטע
און מאראל פון תלמוד גענומען,
ווי פאר דעם פרייען, אזוי פאר'ן פרומען.

בעלי אגדה שמושכין לבו של אדם כמים באגדה. (ירושלמי, הוריות ס"ג).
אן ערצעהלונג צו הערען וויל מען כאטש אן אלטע,
אזוי ווי א דארשטיגער א טרונק וואסער קאלטע.

רצונך שתכיר את מי שאמר והיה העולם — למד אגדה, שמתוך כך
אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו, וכו'.

(ספרי פ' עקב).

ווילסטו דעם וועלט־באשעפער קענען,
זאלסטו זיך צום לערנען אגדה נעהמען.
דורכדעם וועסטו די גאטהייט דערקענען
און באהעפטען מיט זיינע וועגען זיך צו באנעהמען.

17. יעדערער האט זינס

ניטא איין מענש וואס זאל קיין יסורים ניט טראגען.
איז רייכער דער מענש, מוז ער נאך מעהר זארג האבען.

אין לך אדם בלא יסורין. (ב"ר פ' ל"א).

18. א געזונדער עסט אלץ

זא לאנג א מענש איז געזונד, וואס ער קריגט עסט ער מיט פארגעניגען,
אבער קראנקערהייט מוז ער די לייכסטע איידעלסטע שפיז קריגען.
עד שלא יחלה האדם הוא אוכל מה שמוצא, כיון שחלה מבקש לאכול
מיני תענוגים. (מדרש חזית, פ"ה).

17) Few are exempt from worry.

18) The well person can easily, digest whatever he eats, but the person whose health is delicate must be very careful with his food.

פרק תשיעי

מבחר האגדות שבתלמוד ובמדרש

1. א שלעכטען העלף ניט

א לייב האט אמאהל א שעפעלע פערצוקט,
און א ביין האט זיך אין זיין האלץ פעררוקט,
האט ער געזאגט, ווער עס וועט דעם ביין ארויסקריגען,
וועל איך איהם א גוטע בעלזונג דערפאר געבען,
איז געקומען דער רעכהון פויגעל צוגעהן,
און האט ארויסגעצויגען פון האלץ דעם ביין,
זאגט דער רעב פויגעל, גיב מיר געצאהלט,
ווייל איך האב געטהון, וואס דו האסט געוואלט,
געה אוועק אויף ניד 1 און האלט זיך גרויס,
וואס דו ביזט לעבעדיג אריין און ארויס
היינט פון דעם מויל פון דעם לייב,
און גיב שוין צו גאט א דאנק און א לויב.
ארי טרף ועמד עצם בגרונה, וישמע לאמר כי יתן גמול טוב לאשר
יוציא מגרונה את העצם. אגור אחד בא וישלח חרטמו אל פיו וברב
טרח השיג את העצם ויוציאנו. ויבקש האגור שכר מפעלו. חוש וברח
לך ותן תודה לך, כי חרטמך וראשך בשלום נכנסו ובשלום יצאו —
ענה הארי.
הנמשל: טוב לביש לא תעבוד וביש לא ימטי לך. (ילקוט ב"ר, פכ"ב).
דאס מיינט: קיין שלעכטען טו ניט קיין גוטעס
וועט צו דיר ניט קומען קיין שלעכטעס.
המשל הזה אמר ר' יהושע ב"ח שרצה להשקיט המרד נגד הרומאים *).

(*) אגדה זו לקח המשורר קרילאוו מחז"ל בשניו השם, במקום ארי טורף
כתב ואב טרף וכו'.

CHAPTER IX. — TALMUDIC LEGENDS

1) While a lion was devouring a lamb, a bone stuck in his throat. He offered a liberal reward to him who would relieve his pain and pull out the bone. A stork came to his assistance. He put his bill into the lion's throat and pulled out the bone. He then demanded his reward. "Be gone," growled the lion, "is it not sufficient reward for you to have had your head in my mouth and come out unharmed."

Moral: Do not aid the wicked.

4. א גוזמה צום לאכען

ווען רבי האט געדרשנ'ט פאר'ן עולם זיינען זיי איינגעשלאפען,
צו אויפוועקען זיי האט ער א גוזמה-ווייז זיי צוגעטראָפּען :
ווייסט איהר אז זעקס הונדערט טויזענד האט געבוירען א פרוי,
האט א תלמיד געפרעגט, ווער האט דאס געבוירען אזוי ?
האט רבי געענטפערט, יוכבד האט געבאָרען משה'ן אַמאָהל,
וועלכער בעשטעהט קעגען אלע אידען אזוי פיעל אין צאהל.
רבי היה יושב ודורש ונתנמנם הצבור ביקש לעוררן וכו'. (שהש"ד).

5. קלעפ געקראָגען, בעצאָהלט און שלעכטע פיש געגעסען

א קעניג האט אַמאָהל געשיקט אין מאַרק זיין קנעכט פיש צו קויפּען,
איז דער קנעכט מיט שטינקענדיגע פיש געקומען צו לויפּען.
האט דער קעניג געזאָגט, טו איינס פון די דריי — דאן ביסטו פריי,
עס דו אַלײן די פיש אָדער הונדערט קלעפּ וועל איך דיר געבען,
אָדער בעצאָהל די געלד פאַר די פיש וועסטו דאן בלייבען לעבען.
אז ער האט אָנגעהויבען עסען די פיש, האט ער בעסער געוואָלט
קלעפּ האַרען.

אין מיטען שלאָגען — האט ער געוואָלט בעסער די געלט בעצאָהלען,
אזוי האט דער קנעכט פון אַלעם שלעכטעס געליטען,
אזוי האט פרעה נאך אַלע שטראָפּען פרייגעלאָזען די אידען.
(תנחומא הקדום).

4) In order to arouse the interest of his hearers a certain Rabbi said the following : "Do you know that a certain woman gave birth to six hundred thousand?" "How is that possible", asked one of his pupils, "who can she be?" "The mother of Moses," replied the Rabbi, "for Moses was equal to six hundred thousand people."

5) A king once sent his servant to purchase fish at the market. He returned bringing foul smelling fish. In his anger the king commanded the slave, either to receive one hundred lashes, eat the fish, or pay its cost. The servant chose to eat the fish, but in the course of his eating, he decided to take the hundred lashes. But the beating was so severe that he stopped them and chose to pay for the fish. Thus did Pharaoh do. Not only did he receive severe punishment, but was finally compelled to free the Israelites.

2. ווען ניט די תורה

ווען ניט די תורה, וואס מען האט אונז געגעבען,
וואלטען מיר עטיקעט און אַרענטליכקייט ווי צו לעבען.
פון אַ קאץ וואלט מען לערנען בעשיידענהייט,
פון אַ מילך ניט רויבען, נאָר אַרענטליכקייט.
פון אַ טויב ריינע ליעבע און איבערגעבענהייט,
פון אַ האהן נאכעלע געזעלשאפט צווישען לייט.

אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלח
ועריות מיונה ודרך ארץ מתרנגול וכו'.

3. א קצב'ס שמראָת

אַ קצב האט פערקויפט טרפה פלייש אַ סך.
איז ער נע'הרנ'עט געווארען פאַלענדיג פון אַ דאָך.
האבען הינט פון זיין קערפער שטיקער פלייש געריסען,
האט דער רב געזאגט, זאלען זיי עסען זייער ביסען,
ווייל סײַז נבלה, טרפה פלייש ביי זיין לעבען,
האט ער זיי דאך קיינמאָהל ניט געגעבען.

טבח אחד היה בציפורן היה מאכיל לישראל נבילות ומריפות. פעם
אחת נפל מן הגג ומת והיו הכלבים מלקקים את דמו. שאלו לרי חנינא
אם מותר ליקח אותו בשבת? א"ל הניחום, כי משלהם הם אוכלים.
לפי שגזל הטריפות ששייך להם בחייו. (ירושלמי, ע"ז, פ"ב).

2) Were it not for the Torah we would have been compelled to learn modesty from the cat, honesty from the ant, purity from the dove and gentlemanly conduct from the rooster.

3) A butcher who sold unclean meat, was killed when he fell off a roof. He was left where he fell to be devoured by dogs.

8. געצאָהלט פאַר צדקה

א קעניג האט אַמאָהל פון בעס זיין זוהן געזעצט אין קערקער,
און געהייסען ניט געבען עסען, טרינקען, הונגערען זיין קערפער,
האט אַ מאן געגעבען דעם פרינץ עסען, טרינקען אויס רחמנות
אויפ'ן קינד,

האט דער קעניג געשיקט דערפאַר דעם מאן אַ מתנה געשווינד.
אזוי ניט עסען און אַרימאן
וועט גאט אייד בעדאַנקען דאָן.

מלך"ד, למלך בו"ד שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו
שלא לאכילו וכו' וכו', ואדם אחד האכילו. כששמע המלך שלח לו
דורון (מתנה). (בבא בתרא, י').

9. אַז אַ איד זינדיגט

רב אבא בר זבדי האט געזאגט:
א איד זינדיגט אַמאָהל אין אַן אָרט,
א איד בלייבט ער דאָך פאַרט,
א רויז מיט דערנער בעדעקט,
בלייבט זי דאָך אַ רויז און שמעקט.

עץ הדם העומד בין קוצים הדם שמו. — שושנה בין החוחים נותנת
ריח טוב. (סנהדרין, מ"ד).

8) A king once punished his son by placing him in a cell, denying him food and drink. A passerby felt sorry for the lad and gave him both food and water. The king heard of this, and immediately gave that man a handsome gift.

9) Rabbi Abba would say: "When an Israelite sinned he nevertheless remained an Israelite, even as the rose surrounded by thorns, retains its odor."

6. משה'ס טויט

פריהער האט משה פון גאט געבעטען, ער זאל איהם נאך יאָהרען געבען,
 ער זאל די אידען אין ארץ ישראל אַריין פיהרען צו דערלעבען,
 נאר ווען נאטעס רייד האט יהושע ניט געוואלט משה'ן אויסזאָגען,
 דאס האט משה'ן שוין פערדראַסען, און ניט געקענט איבערטראָגען,
 בעסער הונדערט מאָהל שטאַרבען, איידער אַמאָהל קנאה האָבען
 אין לעבען.

איד וועל דיר רבוש"ע, בעסער מיין נשמה צוריק איבערגעבען.
 עד עכשו בקשתי חיים וכו'. (ילקוט)

7. איוב'ס גוטע טהאטען

אין איוב'ס צייטען, אז איינער פלעגט אַמאָהל אין זיין שטאָרט
 שטאַרבען,
 פלעגט איוב פערנעהמען דעם פערמעגען, מיט געוואָלד וועלען צו אַרבען.
 און פלעגט זיך שרכנ'ען צו דער אלמנה, ביז זי פלעגט קריגען אַ
 ריכטיגען מאן,
 ער פלעגט אויסבעסערען די ניטער און אָפנעבען צוריק צו דער
 אלמנה דאן.

היה גוול שדה מיתומים ומשביחה מחזירה להן, ולב אלמנה ארנין וכו'.
 (בבת בתראי, מ"ז).

6) Moses pleaded with God that he be permitted to lead Israel into Palestine. But when Joshua refused to repeat God's words to him, Moses begged that God recall his soul rather than jealousy should enter his heart.

7) Job would not only take possession of a widow's wealth, but would even propose marriage to her, thus arousing the interest of other men. When they would begin paying attention to this widow, he would turn everything over to her and to her prospective husband.

12. א משל פון רבה בר בר חנה

אמאחל זיינען מיר אויף א שיף געפאָהרען, האָבען מיר א גרויסען פיש געזעהען ווי א לאַנד.

אויפ'ן רוקען פון דעם פיש איז געווען גרינע גראַז ווי אויף זומפֿיגען זאַמד.

זיינען מיר אַראָפּ, געמאַכט א פייער צו באַקען, קאָכען ווי אויף ערד, דער פיש האָט נאָר דערפֿיהלט דעם פייער האָט ער זיך איבערגעקעהרט.

און מיר זיינען אַלע אַריינגעפאַלען גלייך אין גרויסען ים, און מיר וואַלטען דערטרונקען געוואָרען ווען ניט די שיף דערביי דאַן. (בבא בתרא, ע"ד).

נמשל אל משלו של רבה בר בר חנה לפי רוח הזמן :

די אידען האָבען אין שפּאַניע, א גליקליכע לאַנד געבען מיטל ים געפונען

זיי האָבען זיך דארטען גליקליך איינגעלעבט מיט געשעפטען זיך פערנומען.

נאָר טאַרקוואַמאָדא האָט זיך געגעבען א קער, און האָט אַלע אידען געוואָרפען אין ים.

אַלע וואַלטען דערטרונקען געוואָרען, ווען ניט פוילען דייטשלאַנד וואַלט זיי צוגענומען דאַן.

אזוי האָט געמוזט זיין אין צייט פון רבב"ה דאַן.

זימנא חדא קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא (דג גדול) שהיה חול נקבין על גבו והיה צומח עליו עשבים וסוכרים היינו שזה הוא מקום יבשה, כמו איי הים, ועלינו עליו ואפינו ובשלנו עליו, וכשהיה האש מתחמם עליו נתהפך הוא, ואם לא היתה לנו תיכף ספינה לישוב עליה היינו מטבעים בים. הכוונה בזה וכמו על אנשי ספרד, שהדג הגדול טאַרקוואַמאָדא נהפך לאכזר ויפיל רבים באש האַינקוויזיציא ורבים גורשו ונטבעו בים ובגולה — אם לא ארצות פולין ואשכנז ואמעריקא לא היו אָז, אָז נטבעו כולם. וכן היה בימי רבב"ה.

12) Rabbi bar Chuna relates this fable. At one time while on an ocean voyage, we saw what appeared to be an island. We landed and started a fire to cook our food, when suddenly the huge thing turned and threw us into the water, for it happened to be a tremendous sea-monster.

This story refers to the unfortunate position of the Jews in Spain during the inquisition.

10. סדום'ס ריכטער

סדום האט געהאט מיט די נעמען פיער ריכטער,
 לינגער, שווינדלער, פעלשער און גרעפטער,
 אויב איינער האט איינגעקלאגט א צווייטען פאר א וואונד ביז בלוט,
 האבען זיי געהייסען דעם געשלאגענעם צו בעצאהלען פאר לאזען בלוט.
 זיי פלעגען זאגען: דו האסט פערלארען בלוט, צו געזונד עס איז גוט.
 ארבעה דיינים היו בסדום, ואלו הם בשמותם: שקראי ושקרוראי
 וזיפי ומצלי דינא. (פנהרין, ק"ט).

11. זאמערדייט דאנקט גאט

איז לוד, אז רעגען זאל געהן, האט מען געהייסען בעטען גאט און
 פאסטען א טאג.
 האט גאט אנגענומען דאס געבעט און א רעגען איז געקומען
 פאר האלבען טאג.
 האט רבי טרפון צום עולם געזאגט: יעצט געהט א היים, עסט,
 טרינקט, ווי א פייערטאג,
 פארנאכט אבער זיינען זיי געקומען פון דער היים צוריק אין שוהל,
 א גרויסען הלל האבען זיי געזאגט, ווען דער בויך איז געוועהן
 ביי זיי פול,
 ווייל רבי טרפון האט ווי אביי און רבא געהאלטען—ביי דעם
 ווערטעל דעם אלטען.
 אז ווען דער מאגען איז פול—איז גוט הלל צו זאגען אין שוהל.
 מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם הצות. אמר להם
 רב טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב. יצאו ואכלו ושתו ואותו
 היום עשאוהו כיו"ט ובאו בין הערבים ואמרו הלל הגדול וכו'. לפי שאין
 אומרים הלל אלא על נפש שבעה וכרם מלאה. (תענית, כ"ו).

10) Sodom had four judges. They were: liar, swindler, forger and grafter.

11) In the city of Lud rain did not fall for many days. Prayer was offered and rain came that very day. The people wanted to give immediate praise to God, but Rabbi Tarphon said to them: "Go to your homes, eat and drink and return later to give thanks unto the Lord."

מען האט איהם געבונדען און ער האט זיך מודה געווען.
אז מען האט איהם בעזוכט איז ביי איהם דער בעכער געוועהן.

מר זוטרא לן באכסניא וכום של כסף נגנב מבעה"ב, ולא ידעו מי
נגב את הכום. אז ראה מר זוטרא, כי אחד מהאורחים נגב ידו בכסות
זר, אחזו ביד הגנב והתודה כאשר נמצא הכום בידו. — בשינוי.
(בבא מציעא, כ"ד).

denly Zutra saw a certain person using a garment which be-
longed to some one else. Said Zutra, "That man must be
guilty, for if he can use a garment which is not his, he can
also steal valuables". He had him searched, and finally se-
cured a confession that he stole the goblet.

13. ווי אהרן פלעגט מאכען פרום

ער פלעגט בעגעגענען אין גאס א שלעכטען מענטשען,
און פלעגט דעם רשע געבען שלום און איהם בענטשען,
אויף מארגען אז דער רשע האט געוואלט ערגערען א מאן,
פלעגט זיך דער רשע דערמאנהען וועגען אהרן'ען דאן,
און קלעהרען, אויב איד וועל צו דעם מענטשען שלעכט זיין,
ווי וועל איד קענען קוקען אהרן אין געזיכט אריין.
ער האט דאך מיר ערשט געכטען געבענטשט מיט פריעדען,
און אזוי פלעגט ער דעם מאן אויך לאזען צופריעדען.

כשהיה אהרן הולך בדרך ופגע באדם רשע נתן לו שלום. למחר בקש
אותו האיש לעבור עבירה, אמר אזי לי האך אשא עיני נגד אהרן
וכו. ושלחו לשלום.

(אדר"מ, פ' ו"ב).

14. ווי מען דערקענט א גנב

מר זוטרא האט אין אכסניא זיך אפגעשטעלט אין מיטען פארהען,
אין דער זעלבער צייט איז א זילבערנער בעכער ביים בעל הבית
ניט געווארען.

מען האט ניט געוואוסט ווער דער גנב איז דארטען געווען
נאכהער האט מר זוטרא גאר פון ווייטען דערזעהען,
ווי א מאן ווישט די האנד מיט א פרעמדער קלייד פון וואנד,
דעם קימערט ניט פאר פרעמדע נעלר, און געכאפט ביי דער האנד.

13) Aaron would be quick to greet one whom he knew to be evil. That person would then hesitate to commit any wrong, for he would say to himself, how can I again meet Aaron and look him in his eyes.

14) While Zutra was staying at an inn a silver goblet disappeared. No one could find the guilty one. When sud-

פרק עשירי

משלי חכמים

הפרק הזה כולל משלים, מליצות בדרכי מוסר ומדות טובות השקפות בדרכי חיי העולם ובעסקי בני אדם לפי רוח הזמן והמקום. המשלים ימצאו חן בעיני כל מנער ועד זקן, מעם הארץ עד חכם, וגם לרבות שר ושופט מכל העמים, כי גם חכמי העמים שאבו ממעיני חז"ל בשנויים רבים אך ידברו בשמם, כמו המשורר קרילאוו, עזאפוס וגם פאנטאין וכדומה להם.

כל המשלים האלה נאספו ונעתקו בלשון קצרה וקלה מדברי רז"ל, מתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשים וכדומה, מעט חכמות ורבי האיכות כל אחד ענין בפני עצמו בדרך שיר ובחרוזים

ביישפילען און פאבלען א סך
איבערזעצט אין דריי שפראך.

שליש מאות משלי שועלים היו לו לרבי מאיר ואנו אין לנו אלא שלש.
(סנהדרין, ל"ח).

שמעו נא אחי ורעי ! מדברי חז"ל לקחתי תורתי
אטה למשל אזני, אפתח בכנור חידתי.
(ת"ה, מ"ט)
אלס מיט א ביישפיעל וואס איד לערען,
מיון רעטענעם וועל איד מיט א הארפען ליד ערקלעהרען.

אל יהי המשל קל בעיניך, שעל ידי המשל אדם עומד על דברי תורה.
(מדרש שה"ש).

א ביישפיעל זאלסטו ניט גאר גרינג שעצען
דורך דעם קאנסטו פערשטעהן א תורה איינזעצען.

פרק עשירי

משלי חכמים

1. יעדער זוכט זיין גלייכען

יעדער סארט פויגעל זוכט צו רוהען לעבען איהר גלייכען.
אויך א מענש, אן ארימער צום ארימאן; א רייכער צום רייכען.
כל עוף למינו ישכון ובן אדם לדומה לו, העני לדל, והעשיר
לעשיר, (בבא קמא צב).

2. גרינגע געלט

גרינג פערקאפטע געלט, פון איינעם בעטריגען,
פליהען אוועק שנעל פון די הענט ווי פליגען.
היכמה דאתא בחלוטין כן הוא אזיל בחלוטין — כמו שחכסף
בא חיש כן ימהרו לעוף מידים כזכובים, (ב"ר פ' מ"ב).

3. הייצונג פון בוימער

טענענבוימער פראסטע, גיבען ניט קיין פרוכט אדער פארגעניגען,
דערפאר באהייצונג און מעבעל קענען מיר פון זיי קריגען,
געלערענטע מענשען פערשפרייטען בילדונג אויף דער וועלט
און די רייכע מוזען זיי געבען דערפאר געלט,
יעדער מוז זיין טייל געבען — נייסטיגעס אדער קערפערליכעס
צום לעבען.
מן שמיא לית הנייא וכו' (מעצים שאין עושין פרי אין הנאה אלא
לעשות כלים או להסקה בתנור, החכמים מרבים תורה — והעשירים
מפורים כסף לת"ח). (תנחומא, וארא, פ"י ב').

CHAPTER X. — PROVERBS OF THE SAGES

- 1) Birds of a feather, flock together. The rich seek the rich, the poor seek the company of the poor.
- 2) Ill gotten gain soon will leave you.
- 3) All must contribute their share to the welfare of mankind, both physically and spiritually. Even the barren tree can be utilized.

7. גויעשע שכר לימוד

אויסגעוואקסען א מירטבוים מיט א גרויסען דארען,
צוזאמען זיינען זיי ביידע גרויס געווארען.
די מירטע האט געגעבען א גוטען ריח לייטען צו שמעקען,
און דער דארען האט געשטאכען מיט די שארפע עקען,
אזוי איבעראל פארשפרייטען תורה נאך די אידען,
און לאזען אלע נאציאנען אימער צופרידען,
זיי לערנען די נאציאנען גוטע טראדיציאנען,
אבער די נויס צוזאמען — מאכען נאך פארגאמען.

משל להדם ועצבונית (קוצים) שהיו גדלים זה על גב זה כיון שהגדילו
והפריחו זה נותן ריחו וזה נותן חוהו (קוצים) כן בני ילמדו להגוים
תורה ותעודה — והם ישלמו להם בפרעות ומחלומות, זה יעקב ועשו.
(ב"ר פ' ס"ג).

8. גליק צו הייראטען

פיעלע פאהרען אויפ'ן ים, די מעהרסטע קומען צוריק,
אבער אייניגע געהען אוועק קומען ניט צוריק.
דאס זעלבע פיעלע הייראטען גליקליך, איינצעלנע האבען ניט קיין גליק.
הרבה פורשים לים ורובם חוזרים, יחידים הם שהולכים ולא חוזרים,
כך הרבה נושאים נשים ומצליחים ויחידים נכשלים ע"י אשה רעה.
(במד"ר פ"ט).

7) The myrtle and the thorn grew side by side. One gave forth a fragrant odor, the other pricked those who stepped upon it. Israel, amongst the nations, spread the Torah, but have been repaid with abuse and hatred.

8) Of the many who cross the ocean a few never return. Even so in matrimony; of the many who undertake the journey a few are always very unhappy.

4. אין עלטערע יאָהרען

דער באַרג קאַפּיטאַל ווערט שניי ווייס,
 די באַרג, וואַנצעס, נרויפֿראַסטיג ווי אייז,
 מיין שטימע ווערט שוואַכער און שטיל,
 אויך מאַלען ניט די ציינער פון מיין מיל.
 מור תּדלג סתּרונות גלידין כּו' — כּהר שלג נעשו שערי ראשי,
 זקני ושפּמי חלבינו, קולי נמוך, והשיניים לא יטחנו מזון,
 (שבת קנ"ב, עיין ברש"י).

5. צו וואָס אידען זיינען גלייך

אידען זיינען גלייך צו ערד און צו שטערען,
 ווען זיי פאַלען נידעריג, ווי זאַמד וועלען זיי ווערען,
 און ווען זיי דערהויבען זיך ווערען זיי הויך ווי שטערען.
 אומת זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים, כּשהן יורדין יורדין
 עד עפר, וכּשהן עולין עולין עד לרקיע,
 (מגילת ט"ז).

6. ער זוכט זי

זינט דער ערשטער מענש האָט פאַרלאָרען אַ ריפּ פון זיין זייט,
 פון דאָ אַז געהט דער מאַן זוכען אַ פרוי, אפילו פון ווייט.
 משל לאדם שאבדה לו אבדה, מי מחזיר על מי בעל אבדה
 מחזיר על אבדתו — ע"כ האיש מחזיר על אשה כי אבד
 אחת מצלעותיו,
 (קידושין ב').

4) When old age comes my head is covered with gray hair, even as the mountain top with snow; my beard turns white, my voice is low, even my teeth no longer function properly.

5) Israel is likened to the sands of the sea and to the stars in heaven. For when they fall, they fall as low as the sands, but when they rise (to heights of accomplishments), they rise to the very stars.

6) Man seeks the opposite sex ever since God took one of his ribs to create Eve.

13. גרויסע און קליינע מענשען

אזוי לאנג די גרויסע ליכט לייכט, זעט מען די קליינע ליכט ניט אן.
ווען די גרויסע ליכט געהט אויס צו באלייכטען, די קליינע פאנגען אן.
ווען דער גרויסער מענש נייט אוועק איז א גרויסער פארלוסט.
דאז הויבט שוין אן ווערען דער קלענערער מענש באוואוסט.

כל זמן שאורו של גדול קיים אין אורו של קטן מתפרסם, שקע
אורו של גדול מתפרסם אורו של קטן, (ב"ר פרשה ו').

14. יעדער צו זיין סארט

ניט אומזיסט קומט די קרא צום ראב"ס ארט,
ווייל זיי זיינען דאך ביידע פון איין סארט,
יעדער מוז אימער זוכען זיין גלייכען,
פון א נידעריגערען פון זיך זאל ער אויסווייכען.

לא לחנם הלך דוד (מין עוף) אצל עורב אלא מפני שהוא מינו
(ב"ק צ"ב).

15. ווי פיש אין וואסער

ווי דער גרויסער פיש אימער שלינגט איין דעם קליינעם אין טייך,
אזוי דעם קליינעם געשעפטס-מאן שלינגט איין דער וואס איז רייך.
ווען נישט די שרעק פון די רעגירונגען,
וואלטען שטארקע די שוואכע דערשלאנגען.

מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו וד"ל (ע"ז ד').

13) The rays of a small lamp are blinded by the light of a powerful lamp. When a distinguished man is present, those of lesser distinction are not noticed. But when the great man leaves, those who were not as great now become leaders.

14) Even as the crow seeks the company of the raven, so must we seek the company of those who are our equals.

15) Were it not for the authorities, the strong would trample the weak, even as the large fish swallows the little fish.

9. רויזען צווישען דערנער

אפטער וואססען רויזען צווישען שטעכעדיגע דערנער,
אזוי אויך צווישען פראסטע מענשען וואססען גרויסע לערנער.
זמנין שושנה אשתכחת (נמצא) בין הקוצים, (תקוני הזהר ע').

10. א מאסקידטער צבוע

ווי א שעהנער זויבערער קרוג, נאר מיט אשעס א פולער אנגעשאטען,
אזוי איז א געלערענטער צבוע וואס טוט אלץ וואס איז פארבאטען.
חצבי חיורי דמליין קיטמא (ככד יפה מלא אפר) כן מלומד
וצבוע, (ברכות ב"ה).

11. געבארגטע צירונג

ווי א קרא פוצט זיך אויס מיט פרעמדע פערערען געפארבטע,
אזוי פוצען זיך אויס אנדערע אין שעהנע קליידער געבארגטע,
אזוי איז איינער אייגענע תורה וועט ניט פארמאגען,
מזו ער נאר פרעמדע תורה זאגען.
צרצרא (מין עוף) כעוף המתלבש בנצוצות מעופות אחרות, כן
האומר דברי תורה מאחרים, (אסתר רבה פ"ג).

12. אידען ווי פייגעלאך

ווי פייגעלאך פליהען פון זייערע ערטער,
אזוי אידעלאך אנטלויפען וואו א רעגירער א שלעכטער.
די פייגעלאך וואהיין זיי לויפען ווייסען ניט,
די אידעלאך מאכען אויך דעם זעלבען שריט.
אי צפורה יתעקר מאתרייהו לא ידעין לאן טאסן ה"ד כצפור
נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו, (זהר לך לך).

9) A rose blooms among thorns. Often a learned man may be found among the ignorant.

10) The pious hypocrite is as the beautiful vase filled with ashes.

11) Just as the crow disguises itself with borrowed feathers even so are they who quote from the Torah even though they know naught about it.

12) Just as the bird seeks to escape its captor, even so do Jewish people seek to escape those who oppress them.

19. די שרעק פון אידען

ווען עס ווייזט זיך א מלחמה אדער א רעוואלוציאן,
 שרעקט זיך פריהער די אידישע נאציאן,
 ווייל אידען זיינען אפטער די כפרה,
 פאר יעדען אומגליק, בלבול, אדער צרה,
 ווי א רבי מיט א רימען פאר א קינד,
 קומט אין חדר באשטראפען פאר א זינד.
 וועלכער קינד וועט מעהר מורא האבען?
 דער וואס האט אפט שמיץ געקראגען.
 משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו. מי דואג? מי שרגיל
 ללקות בכל יום הוא דואג. (כן ב"י דואגים בעת צרה).
 (סוכה, כ"ט).

20. יעדער ארט מיט זיינע זיטען

יעדער טייד וואסער טוט זיך אין איהר וועג ריהרען,
 און יעדע לאנד נאך איהרע זיטען טוט זיך פיהרען.
 נהרא נהרא ופשטיה (כל מקום נוהג כפי שהוא רגיל שם)
 (עי' ברש"י חולין).

21. אידען ווי אוילבירטען

ווי אוילבירטען נאכ'ן דריקען גיבען זיי בוימעל ארויס,
 אזוי די אידען ווערען פרום, אז מען שטראפט זיי אויס.
 מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתית, אף ישראל אין תוזרין
 למוטב אלא ע"י יסורין, (מנחות נ"ג).

19) Whenever war, revolution or any other calamity visits the country, the Jews are most fearful of the consequences, for they, like the school boy accustomed to be whipped often, expect to receive the whip of the schoolmaster.

20) Just as rivers follow their respective courses, even so will the many lands observe their set customs and traditions.

21) Jews are likened to the olives. Whenever the olives are pressed they give forth valuable oil. Whenever the Jews are oppressed they turn to the God of their fathers.

16. רויזען פון דערנער

א שמעקענדע רויז וואססט פון א שטעכיגען דארען,
און א געלערענטער מאן פון א פראסטען מאן ווערט געבארען.

מן סניא נפק ורדא (מן הקוץ תצמיח שושנה) (ילקוט נ"ד קל"ד).

17. א קריג איז ווי א וואסער טרויב

א קריג ווי א טרויב פול מיט וואסער,
א קליינע לעכעלע ווערט אלץ גרעסער.

האי תגרא דמיא לצינור וכו'. (סנהדרין, ז').

18. גערויבטע געלט

ווי א פרוי פאר עפעל זינדיגט ערנעץ אן א ווייט,
און צוטיילט די עפעל צו קראנקע ארימע-לייט,
אזוי איז ווען א רייכער בארויבט א וועלט,
און נאכהער טיילט ער צו קראנקע ארימע לייט געלט.

מנאפת בתפוחים ומחלקתם לחולים (כן עשיר חומס ונותן צדקה
אחר כך), (שמו"ר סוף פ' ל"א).

16) A rose grows among thorns. A learned man may be born to parents who are ignorant.

17) A quarrel may grow in intensity, even as water enlarges an opening.

18) Ill gotten gain of the rich distributed as charity is likened to her who sins but gives her earnings to the needy.

25. א מושל העלפמ

וואס עס ווערט ניט פארשטאנען און געלערענט שלעכט,
ווערט מיט א מושל, א ביישפיעל דאן גוט ערקלערט.

דברי תורה כו', (מדרש שיר השירים).

26. די וועלט

כאפ אריין גוט עסען און טרינקען אויב דו ביסט רייך,
ווייל די וועלט איז נאר צו א תנונה ריכטיג גלייך.

חטוף ואכול חטוף ושתי, דעלמא דאזלינן מינה כהלולא דמי,
(חטוף להתענג, כי העולם הזה דומה לחופה שהולכת
מהר). (עירובין נ"ד ברש"י).

27. די וועלט איז ווי א פילקע

די וועלט איז רונד, קיילאכדיג ווי א באָל,
דאס האבען געוואוסט די חז"ל אויך אמאל.

העולם עשוי ככדור. (ירושלמי ע"ו, פ"ג).

28. געלט און בלוט

צאפען פרעמדע בלוט אדער געלט,
איז איינס און דאס זעלבע אין דער וועלט.

דמים תרתי משמע, (כסף ודמים דומים שניהם כאחת) (מגילה י"ד).

25) The words of the Torah are often clarified through illustrations.

26) Eat and be merry for life is likened to a wedding.

27) That the earth is a sphere has been known to our Rabbis of old.

28) To appropriate money which is not thy own, is like taking the life blood of your neighbor.

22. די אידען צווישען וועלף

אנדריאנוס האט געזאגט צו ר' יהושע, גרויס און שטארק, איז די שעפס וואס קען צווישען זיבעציג וועלף עקזיסטירען, האט ער איהם געענטפערט, ווי גרויס איז דער היטער, אז ער קאן זיי אויסהיטען און רעטען פון די טהירען. אנדריאנוס אמר לר' יהושע, גדולה הכבשה העומדת בין שבעים ואבים, אמרי ליה גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה, (הוא הקב"ה שומר את ישראל), (תנחומא תולדות).

23. גוים ווי ערד

ווי ערד מאכט קאליע מעטאלענע כלים און פירט זיי איבער, אזוי גוים ווילען פארניכטען אידען — און אידען לעבען זיי איבער. כשם שאפר מכלה כלי מתכות בחלודה, כך הגוים רוצים לכלות את בני ישראל והקב"ה מצילנו מידם, (מדרש תהלים קי"ט).

24. ווען גאט העלפט

אז א סוחר פארקויפט שמעקעדיגען באלזאס און געזאלין, וויל איינער געזאלין, זאגט ער, נעם זיך אליין, וויל איינער באלזאס, זאגט ער, איד ניב דיר שוין פון אונז בידען זאל שמעקען ניט פון מיר אליין. וויל איינער זינדיגען, עפענט מען איהם די טירען ברייט, וויל איינער פירען א ריינעם לעבען, איז מען איהם אין הימעל העלפען גרייט. משל לאדם שחיה מוכר נפט ואפרסמון בא (קונה) למדוד נפט אמר לו מדוד אתה לעצמך, בא למדוד אפרסמון אמר לו המתן עד שאמדוד עמך כדי שנתבשם אני ואתה (והריח יחיה נודף משנינו), הבא למחר מסייעין לו — הבא לממא פותחין לו, (יומא ל"ח).

22) Adrijonus once remarked to Rabbi Joshua: "Strong indeed must be that lamb that can live among seventy wolves." To which Rabbi Joshua replied: "That depends upon the shepherd."

23) Some seek the destruction of Israel, even as earth disintegrates metal.

24) Even the Heavens aid those who seek to do good, but those who do evil are avoided. Just as the merchant will himself dispense perfumes to his buyers, but will invite his customers to help themselves when they wish to purchase petroleum.

33. נִיט רוֹיב

אז איינער רויבט קליין-געלד און וויל נִיט אָפּגעבען,
איז ווי ער וואָלט פון איהם אַוועק גענומען זיין לעבען.
הגוזל את חבירו שוה פרוטה כאלו נטל נשמתו ממנו, (ב"ק קי"ט).

34. צו בענשען

דער וואס עסט נוט אפ און בענשט נִיט, זאל דאָס לעזען,
רבה בר בר חנה האט אמאל נִיט געבענשט נאָכין עסען,
האט ער געזאגט, איד האב א גאלדענע טויב פארגעסען.
רבה בב"ח הוה כו' אכל ולא בריך אמר להו אנטורי לי דאנשאי
יונה דדחבא, (שכחתי יונה של זהב, מפני שלא ברכתי
אחר אכילתי), (ברכות נ"ג).

35. בלוט און א פרוי

ווי זייערע הייווען איז א טייג זאל וואקסען איז נוט,
אזוי איז עס צוליעב קינדער נויטיג אין דער פרוי איהר בלוט.
כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה, (כתובות י"ז).

36. נִיט שעץ נאָך די קליידער

באטראכט נִיט נאר אליין דעם קרוג,
נאר וואס ער ענטהאלט אין זיך גענוג,
מאנכער נייער קרוג וואס ענטהאלט,
איז זיך גוטען וויין וואס איז אלט
און עס נִיט אז אלטער קרוג,
און האט נִיט נייעם וויין גענוג.
אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. (הבט על היין עצמו, כי יש
צעיר מלומד יותר מזקן). (פ"א, ד.)

33) To rob one, even of a small sum, is to take his life blood.

34) Rabba Bar Chana once neglected to say the prayer after his meal, said he: "It is as if I lost a golden dove."

35) Just as yeast is necessary for the dough to rise, even so is it essential that the mother have a normal supply of blood so that her children be healthy.

36) Do not consider the outward appearance of the pitcher. Look at its contents as well.

29. די פיער זיינען ווי געשמאָרבֿענע

דער וואָס האָט קיין קינדער נישט געבאָרען.
 און דער וואָס איז שטאַק בלינד געוואָרען.
 דער וואָס איז קרעציג אַלע זיינע יאָהרען.
 און דער וואָס איז אַן אַרימאַן, אַהן ברויט.
 איז גלייך ווי זיי וואַלטען זיין טויט.
 אַרבעטן חֲשׁוּבִים כְּמֵתִים, עֲנִי וּמְצֹרֶע וּסְמוּא וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים,
 (ע"ז ה').

30. אַ גוֹט וואָרט אין צייט

אַ נומער פערז צו זאָגען אין צייט ערפרייט.
 אַזוי ווי אַ הונגעריגען ווען מען נישט איהם ברויט.
 פֿסוק בזמנו כְּנֶחֱמָא בְּשַׁעַת רַעְבָּה (דבר תורה בעתו כֶּלֶחֶם לַאִישׁ רָעֵב).
 (מס' בלה רבתי פ"א).

31. אַהן פֿרנסה

צו האָבען פּופּציג קלעפּ איז גרינגער.
 אידער אַרימקייט מיט אַ פֿרוי און קינדער.
 קשה עֲנִיּוֹת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִחֲמִשִּׁים מְכוֹת (מהלומות).
 (בי"ב קמ"ז).

32. אידען זיינען נוצליך

ווי אַהן ווינטען קען די וועלט נישט עקזיסטירען.
 אזוי אַהן אידען קען די וועלט קיין געשעפט פירען.
 כֶּשֶׁם שֶׁאִי אִפְשָׁר לַעוֹלָם בְּלֹא רוּחוֹת כֵּךְ אִי אִפְשָׁר לַעוֹלָם בְּלֹא
 יִשְׂרָאֵל, כִּי הַרוּחוֹת מְנַשְּׁבִין וּמְטִיבִין אֶת אוֹר הָאָרֶץ, (תענית ג').

29) The childless, the blind, the diseased and the poverty stricken are as though they were dead.

30) To say the right thing at the right time, is like giving bread to the hungry.

31) It is easier to bear the pain of fifty whip lashes, than to endure poverty with your wife and children.

32) Just as the world cannot exist without the winds, like taking the life blood of your neighbor.

41. מענשען ווי בלעטער

ווי בלעטער פון א בוים, נייע שפראצען, די אלטע ווערען פארדארט,
אזוי מענשען, די שטארבען, אנדערע קומען אויף זייער אָרט.
בעלים בעץ רעגן, אלה נבלים ואלה יציצו, כן תולדות בני אדם,
(ב"ם י"ד).

42. ווי די בוים אזוינע נעבען איהר

לעבען א בוים פון א דארען,
ווערען שלעכטע בוימער געבארען.
מטייל ואזיל דקלא בישא גבי קינא דשרכי (עצים שאין עושים
פירות דרכם ליגדל אצל עץ סרק עץ קוצים). (ב"ק, צ"ב).

43. פריער הייל זיך

דאסטאר פריהער הייל זיך,
נאכהער וועסטו היילען מיר.
אזוי דער וואס שטראף־דייך וועט זאגען,
און אליין פעלערען וועט ער האבען.
אסיא אסי חגירתך (רופא רפא נא חליך ואח"כ תרפא אחרים)
כן הדובר משרים, צריך הוא להיות איש ישר בראשונה,
(מדרש ילקוט בראשית ד').

44. א נארישע הארץ

א נאריש הארץ, איז ווי א לעכערדיגער טאפ צום דינען,
זיין גאנצע לעהרע וועט פון איהם ארויס רינען.
לב כסיל כפרור נקוב וכל לקח זוב יזוב
(ב"ם כ"א).

41) Just as the new sprouts take the place of the old, even so does the new generation replace the old.

42) The thorn bush is always surrounded by similar vegetation.

43) Be able to heal thyself, Oh physician, then will you be able to minister to me. Be faultless ere you can find fault with others.

44) The foolish heart is like a leaky pot, the more knowledge it absorbs, the less it knows.

37. ווי די פיהרער אזוי זיינען אלע

האט נאר שעהנע אויגען די כלה,
 זיינען איהרע גלידער שעהנע אלע.
 אז דער פיהרער פון פאלק איז אן איידעל-מאן,
 זיינען אלע מיטברידער אויך שעהן דאן.
 כלה שעייניג יפות אין כל גופה צריכה בדיקה, אם ראש העם
 איש ישר — אז אין צריך לבדוק את כל העם — כלם
 ישרים,
 (תענית כ"ד).

38. א וואלף מיט א שעפס

ווי א וואלף מיט א שעפס זאלען צוזאמען קומען,
 אזוי איז די פאראייניגונג פון א שלעכטען מיט א פרומען.
 כחברת זאב עם כבש, כן חברת צדיק עם רשע,
 (ב"ס י"ג).

39. א נייער פריינד

א נייער פריינד איז ווי נייער וויין,
 ער ווערט אלט, ווערט ער זיס און פיין.
 אוהב מקרוב כיין חדש כו',
 (ב"ס מ')

40. הער צו א קלוגען

די רייד פון א קלוגען איז ווי א וואסער-פאל,
 די עצה פון זיינע ליפען איז ווי א לעבענס-קוואל.
 אמרי חכם כפלג מים ועצת שפתיו כמקור חיים
 (ב"ס כ"א).

37) If the leader be righteous, his followers are likewise.

38) The companionship of the pious and the wicked is the companionship of the sheep and the wolf.

39) A newly acquired friend is like new wine, the older it gets, the better it is.

40) The word of the wise is like a water fall, the advice coming from his lips is like a life giving spring.

49. שפייז אהן זאלץ

א מאלציט אהן זאלץ, אהן יוד,
 איז ניט קיין גוטע שפייז צום בויך.
 א מענש וואס פארלירט זיין פארשטאנד,
 פארלירט זיין געזעלשאפט און לאנד,
 א מענש אהן תורה — איז ניט קיין סחורה.
 כל סעודה שאין בה מלח ושריף אינה סעודה, (ברכות ט"ד).
 כתבשיל לח במרק בלא מלח כן אדם בלא תורה חכמה ובינה.

50. ווען שרייט א פרוי

ווי אז אייזעל פעלט שפייז אין קארעמע וועט ער שרייען,
 אזוי די פרוי ווען זי קריגט נישט עסען כאטש צו לייען.
 מה חמור זה כיון שאין לו מאכל באכוסו מיד צועק, כך אשה
 כיון שאין לה תבואה בתוך ביתה מיד צועקת, (תמורה ט"ז).

51. שווער פרנסה צו קריגען

עס איז שווער אויף שפייזען א פאמיליע צו פארדינען,
 צוויי מאל אזוי פיעל ווי א פרוי זאל א קינד געווינען.
 קשה מזונותיו של אדם כפליים כולדת. (פסחים, קי"ח).

49) Just as a meal is never complete without salt or soup; likewise is the education of a man never complete without the knowledge of the Torah.

50) A donkey will cry out loudly when it is hungry; a woman will do likewise should there be no food in the house.

51) It is difficult to give birth to children. It is doubly hard to provide for them.

45. שווער צו ליידען

גרינגער צו טראגען פון זאלץ, זאמד, אייזען די שוועריגקייט,
 איידער צו איבערטראגען פון א נאָר זיינע נאָרישקייט.
 נקל נשא נטל חול מלח וברזל מנשא אויל באולתו, (ב"ס כ"ב).

46. די האַרץ פון א מענשען

פון א געפלאַנצטען בוים די פרוכט ווייסט, ווען דו וועסט נעניסען,
 און די האַרץ פון א מענשען פון זיינע רייד קענסטו וויסען.
 עץ נטוע בפריו ידוע — ולב גבר במוצא שפתיו, (ב"ס כ"ז).

47. היט דיין מויל

ווען דיין וויינגארטען געהסטו מיט דערנער צאמען,
 פערצאם זשע דיין מויל מיט א טיר און ריגעל צוואמען.
 הן כרמך בסירים תגדור — גדור פיך בדלת ובריה (שלא לדבר
 לשון הרע), (ב"ס כ"ז).

48. אַלעס פון גאָט

אויב א פייגעלע ווערט אהן גאט'ס ווילען ניט געפאָנגען,
 א מענש געוויס אונטער גאט'ס אויפזיכט טוט בעלאָנגען.
 אפילו ציפּורא קלילא מבלעדי שמיא לא מתצדא כל שכן בר
 אינש (אם צפור לא נתפסה אך ע"י השגחת הבורא. אדם
 על אחת כמה וכמה), (ידושלמי שבועות, פ"ט).

45) The combined burden of salt, sand and heavy iron is easier to endure than the foolishness of a fool.

46) The tree is known by its fruit, the heart of man by his speech.

47) If about thy garden thou wilt build a fence, create a fence about thy mouth as well.

48) If the bird is under the supervision of God, how much more should be the heart of man?

55. גאט און די אידען

גאט האט געוואלט זיין נאמען שותפות מאכן מיט די אידען צו עקזיסטירען.
 צב"ש א קעניג האט געוואלט א שליסעל פון פאלאץ ניט פארלירען.
 האט ער צוגעמאכט א קייטעל צו איהם ער זאל זיך גיך געפינען.
 אזוי האט גאט געזאגט צו די אידען, צווישען נאציאנען זאלען זיי ניט ווערען פערשלונגען.
 וועל איד מיין גרויסען נאמען מיט זייער נאמען צוזאמען פארבינדען.
 דאן וועלען זיי אימער בלייבען לעבען און באזונדער זיך פינדען.
 פון ישורון און אלהים געמאכט צוזאמען ישראל.
 (תענית פ"ב ירושלמי).

56. האבען חרטה

שלעכטע ווען זיי האבען אן אומגליק ווילען זיי טהון וואס איז רעכט.
 אז דער אומגליק געהט אוועק, טהוען זיי דאן ווידער אונרעכט.
 רק דרך הרשעים כשהן בצרה וכו' (שמו"ר פ"י).

57. ווער איז העכער

ווי א טייטעל און א צערעבריום זיינען מעהר פון אלע בוימער הויך.
 אזוי איז א צדיק העכער פון אלע מענשען אויך.
 אמר הקב"ה לישראל ראשך עליך ככרמל וכו'. (תנחומא הקדום לך לך).

58. א זינד ווי א שווערד

ווי א צווייזייטיגער שווערד, איז שארף די זינד,
 עס איז ניטא קיין הילף צו איהר וואונד.
 חדה חטאה כחרב פיות ואין מרפה למכתה,
 (ב"ם כ"א).

55) In order that Israel may not lose its identity, our Rabbis tell us that God combined his name with that of Israel.

56) The evil doers repent when they face punishment, but soon forget when forgiveness is granted them.

57) The pious rise above others even as the palm tree rises above other trees.

58) Sin is a double edged sword.

52. ברעקלאך ברויט

אז א מענש טרעט אויף ברעקלאך ברויט,
 אויף דער ערד ברוינט דאס צו ארימקייט.
 פון קליינע פארדינסטען זאלסטו קיינמאל ניט לאזען,
 פיעלע מענשען פון קליינער פרנסה א לעבען מאכען.
 נשירא בכיתא קשה לעניות — על פירורי לחם לא תדרך רגל,
 (פסחים קי"א).

53. א גוטע פרוי

ווי עס איז ניטא קיין שיעור צו א גוטער פרוי,
 צו א שלעכטע פרוי איז אויך אזוי.
 כשם שאין סוף לאשת טובה כן אין סוף לאשה רע,
 (בן סורא).

54. א מריסט ווען א קינד שטארבט

אזוי ווי א קעניג האט א טייערע זאך באהאלטען צו א מענשען
 געגעבען.
 האט דער מאן געזארגט ווען וועט ער דאס אומקערען גאנץ ביים לעבען.
 אזוי אז דו האסט א געלערענטען קינד צוריק געגעבען אהן א זינה,
 דארפסטו אננעמיין טרייסט־דייד וועגען דיין טויטען־קינד.
 מישל למח הדבר דומה לאדם שהפקיד אצלו המלך פקדון וכו',
 (אדר"נ פי"ד).

52) Do not step upon crumbs of bread for it may lead to poverty. Do not be scornful of meager earnings, for many live thereof.

53) There is no end to the goodness of a good woman. Neither is there an end to the evil of a bad woman.

54) If you have lost a child do not grieve, for you have merely returned a precious object given to you by the Almighty.

אבער מען האט ניט דערמאנט דעם מאן,
דעם קלוגען יצר טוב, ווייל ער איז אן ארימאן.

עיר קטנה זה הגוף, ואנשים מעטים אלו אכרים, ובא אליה מלך גדול
וסבב אותה, זה יצר הרע, ובנה עליה מצודים וחרמים אלו עונות,
ומצא בה איש מסכן וחכם זה יצר טוב, ומלט הוא את העיר בחכמתו זו
תשובה ומעשים טובים, ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא וכו'.
(גדרים, ל"ב).

61. ווען ווערען שונאים גוטע פריינד

פון אן אונגליקליכענס מילך, מאכט דער ראץ,
א מאלצייט, גוט ווערענדיג מיט דער קאץ,
אום צו נעמען ראכע פון א פיינד,
ווערען צוויי שונאים גוטע פריינד,
מואב און מדיו זיינען געווארען גוט,
צוזאמען פארגיסען אידישע בלוט.

כרכשתא ושונרא עבדו הלולא מתרבא דביש גדא, (תחתול
ועכבר השדה עושים יו"ט מחלב, אם בעה"ב במזל רע), (סנהדרין ק"ה).

62. צו וואס אידען זיינען גלייך

ווארום זיינען אידען געגליכען צו אוילבויער?
ווייל אוילבירט בלעטער היינגען ווינטער און זומער,
אט אזוי די אידען עקזיסטירען אויך אימער,

למה נמשלו ישראל לזית? מה זית עליו אין נושרין לא בימות
החמה ולא בימות הגשמים, אף ישראל אין להם בטלה
עולמית, (מנחות נ"ג).

The powerful enemy is his own desire, the redemption coming
from his spirit of goodness and kindness.

61) Hatred is forgotten for a common cause.

62) Israel is like the olive tree, for as the olive leaf is
ever green, even so is Israel destined to exist forever.

59. די קאפּ מוז פיהרען

דער ווידעל פון שלאנג האט צום קאפּ גענומען זאגען,
 ביז וואנען וועסטו פריהער געהן מיך צו טראגען,
 לאז מיך א פריהער געהן — איד וועל דיר פיהרען אליין.
 ענטפערט די קאפּ צום עק געה דו פריהער שוין,
 געהענדיג איז ער מיט דעם קאפּ אין וואסער פארקראכען,
 אויך איז דערנער געווארפען און איהם צושטאכען,
 שלעכט איז ווען א קליינער וויל הייסען — צו טהון דעם גרויסען.
 אם הגדולים נשמעים לקטנים,

60. א משל צום מענשען

א קליין שטערטעל, מענשען אין איהר ווייניג,
 און עס קומט צו איהר א גרויסער קעניג,
 באלאגערט זי, פעסטונגען בויט ער ארום איהר,
 אבער א קלוגער ארימאן געפינט זיך אין איהר,
 וועלכער רעטעט די שטאדט מיט א קלוגען פלאן,
 און קיינער האט נישט דערמאנט דעם ארימאן.

הנמשל :

דאס קליינע שטערטעל איז דער קערפער,
 ווייניג מענשען, דאס זיינען די גלדער.
 עס קומט צו איהר א קעניג א רעגירער,
 דאס איז דער יצר הרע, דער שלעכטער געדאנק,
 ער באלאגערט איהם מיט זינד ווי א שלאנג,
 דער ארימאן, דער קלוגער יצר טוב,
 קומט צו הילף מיט עצות נוטע לרוב,
 מיט חרטה אויף זיי און מיט תשובה ווערטער.

59) "Why should thou always lead me," said the snake's tail to the head." "Then lead thou me," answered the head. The tail did, but with disastrous consequences, for it caused the snake to fall into the water and be bruised. Woe is to him when the head allows the tail to lead.

60) Man may be compared to that certain small city whose inhabitants were few, when besieged by a powerful enemy were saved by an unknown and unrecognized poor man.

66. ניט שעץ פון אויסזעהן

א ביז איז נאר זעהר קליין,
אבער זיין האניג איז זיס-ריין.
הן עוף מצער הדבורה ופריה מלא מתק,
(ב"ס י"א).

67. ווער האט געלט

ווי א ראד דרייט זיך, אזוי דרייט זיך די וועלט,
היינט האט דער, און מארגען האט א צווייטער די געלד.
גלגל הוא שחזור בעולם, היום זה העשיר יעני, ומחר העני
יעשר,
(שבת קנ"א).

68. משה רבנו'ס פארטיידיגונג

משה האט געזאגט: רבוש"ע, די אידען האבען געזינדיגט נאר
ווי האלב,
ווייל דו האסט זיי גענעבען פיעל נאלד האבען זיי געמאכט
דאס קאלב;
צום ביישפיעל, אז א מענש מאכט זאט און גיט פיעל געלט
זיין שעהן קינד,
און זעצט איהם לעבען אן אויסגעלאסענע הויז, וועט ער ניט טהון
א זינד?
בשביל כסף וזהב שהרבית להם גרם להם שיעשו אלהי זהב, (יומא פ"ז).
משל לאדם שהיה לו בן הרחיצו וסיכו והאכילו והשקהו ותלה לו כים
על צווארו והושיבו על פתח של זונות, מה יעשה אותו הבן שלא יחמא.
(ברכות, ל"ב).

66) The bee is small, but its honey is sweet.

67) Our fortunes are like a wheel. One day we have it, the next some one else.

68) Israel has sinned in the wilderness because of the many temptations about them. Said Moses to God: "Thy people have sinned, but it was due to the excess amount of gold they have in their possession."

63. לשון הרע גלייך צו א שלאנג

מען זאגט צום שלאנג: וואס פאר א הנאה האסטו ווען דו ביסט?
א לייב צוטרעט און עסט; א וואלף פארצוקט, עסט און רייסט?
— אט דעם פארנעניגען וואס א פארלוימדער קאן קריגען,
פון פארניפטען, האב איר דאס זעלבע פארנעניגען.

אמרו לנחש מה את נהנה שאתה נושך? ארי דורס ואוכל, זאב
טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך? א"ל מה נהנה אדם
שאומר לשון הרע.

64. מען האסט די פיר לייטע

די פיר ליידעט מען ניט: אן ארימאן, א גרויס־האלטער,
אויך א פרויען־יעגער אויב ער איז אן אלטער,
א רייכען לינגער, און א פירער א גרויס־האלטער,
אט די פיר זיינען א צרה, אזוי זאגט די גמרא.

ארבעה אין הדעת סובלתן, דל גאה, עשיר מכחש, זקן מנאף,
ופרנס מתגאה על הצבור בחנם, (פסחים קי"ג).

65. צוריק צו ערד

יערער געבארענער פון ערד, צו ערד מוז זיך אומקערען,
ווי אלע וואסערען מוזען זיך געהן צוריק צו די מערען,
טא ווארום זאל ער זיך ערנערען אין לעבען דעם שווערען.

כל ילד עפר לעפר ישוב כמים שבים אל הים, (ב"ס מ').

63) The snake was asked: "What pleasure do you derive by poisoning man?" "The same pleasure that one has when he speaks evil of another," replied the serpent.

64) The following classes of people are often despised: He who is a pauper but assumes the attitude of the haughty; the licentious old man; the rich liar; the haughty leader.

65) Man is dust and returneth to dust, even as the waters return to the sea.

פרק אחד עשר

עצות טובות לאריכות ימים

הספר הזה אשר נתתי לפני משכילי עם הוא
פרי שקידה רבה אשר עבדתי בשדה הלמודים
בתורה שנים רבות, וכל מגמת נפשי להשיב
תועי רוח ולשמת מרי נפש בדברים חרודים
במשל ומליצה, בעצה טובה, להשתעשע בדברי
חז"ל לעת מצוא.

זאת העצה היעוצה על כל הארץ.
שמע עצה וקבל מוסר למען תחכם באחריתך.
(ישעיה, י"ד).
(משלי, י"ט).

נאך גוטע ראטהען,
זיינען ווי גוטע טהאטען.
פון תלמוד, מדרש אויסגעקליבען,
אלעס אין גראטען אויסגעשריבען,
עס זאלען פערשטעהן
גרויס און קליין.

מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תכונה ידלנה.
א גוטע עצה, איז פאר א מענשען ווי טיעפע וואסער פון א קוואל.
דער פערשטענדיגער מאן, שעפט זי אויס ביי יעדען פאל.
(משלי, כ').

ותשועה ברב יועץ

כל העצות לארך ימים נאספו ממקור התלמוד והמדרשים

הערצו אן עצה

כל מי שנוטל עצה מזקנים לא יכשל לעולם.
ווער עס וועט פון עלטערע מענשען אן עצה הערען,
דער וועט קינמאל ניט געשטרויכעלט ווערען.
(ש"ר, פ"ג).

פרק אחד עשר

עצות טובות לאריכות ימים

1. פארקויף שנעל

ווען פון וועג איז נאך שטויב אויף דיינע פיס,
פערקויף דיין וואארע, וועסטו פערדיענען געוויס,
ניט ווארט דער פרייז זאל העכער ווערען,
דו מענסט דאן נאך פיעל מעהר אנווערען.
אדחלא אכרעך זבינך זבין.
(עוד החול על רגליך, סחורתך מכור).
(פסחים, קי"ג).

2. א גוטע עצה

דיין שמייכלער זאלסטו האסען און ווייכען,
דיין שטראף-לערער זאלסטו ליעכען און גלייכען,
אהב את מוכיחך ושנא את המשבחך.
(אדר"נ פס"ט).

3. נאך פאר זיך

יעטווידער איד — מיינט נאך פאר זיך.
אדם קרוב לעצמו.
(יבמות, כ"ח).

CHAPTER XI. — ADVICE FOR LONG LIFE

- 1) Sell thy goods while the dust of the road is still on thy sandals. Do not wait for higher prices.
- 2) Hate him who flatters you, love him who rebukes you.
- 3) Every man is for himself.

9. בעזוך א דאקטאָר

געזונטערהייט א דאקטאָר בעעהרע מיט דאָנק.
וועסטו פערשפּאַרען ווען דו וועסט זיין קראַנק.
אוקיר לאַסיך עד דלאַ תצטרך לה. (את רופאך תכבד בעת בריאותך
ותשאל לעצתו ע"ד שלומך).
(תענית, ירושלמי, פ"ג).

10. ניט הער נאַרישקייטען

הער זיך ניט איין צו קיין פוסטע נאַרישע ווערטער,
ווייל זיי צינדען אן די גלידער און אַלע ערטער.
אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים.
(כתובות, ח').

11. ניט פּעראורטייל

פּעראורטהייל נישט דיינע מיטמענשען פון קיין סאַרט,
ביז דו וועסט ניט זיין אין דער לאַגע אויף זייער אָרט.
אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו.
(אבות, פ"ב).

12. ניט געזאָרגט

זאָרג און שמערץ,
צוברעכט דאס הערץ.
אנחה שוברת חצי גופו של אדם.
(ברכות, נ"ח).

13. נאָר געטהאָן

רייד וועניג און טהו פיעל,
ווי קלוגע טהוען אין דערשטייל.
אמור מעט ועשה הרבה.
(אבות, א"א).

9) Cultivate the friendship of your physician and it will be well with thee in event thou art ill.

10) Do not hearken to suggestive discussions.

11) Do not condemn any one unless you have been in his place.

12) Worry and pain break one's heart.

13) Say little and do much.

4. ווי זיך צו פיהרען

מיט רעספעקט, עהרע נעהם אויף יעדען איינעם,
פערדעכטיג, ניט צו גלויבען קיינעם.
כבדהו וחשדהו.

(מ"ס ד"א).

5. מוסט זיך אליין

דיינע גוטע טהאטען, וועלען דיר דערנעהנטערען צו לייט,
און דיינע שלעכטע טהאטען וועלען דיר מאכען פון זיי ווייט.
מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך.
(עדיות, י"ד).

6. זוך א גוטען

מייד אויס א שכן א שלעכטען,
זוך אימער א חבר א רעכטען.
אוי לרשע אוי לשכנו.

(סוכה, ג"ו).

7. ניט אייל זיך

פון איילעניש קומט קיין גוטעס ניט ארויס,
אויף דעם האבען מיר אין גמרא א בעווייז,
מען צוברעכט אדער מען צוגיסט,
און עס בלייבט דאן גארנישט.
אגב זריותא דעבדי משתפך.

(פסחים, ס"ה).

8. היט זיך אויס

ווענט האבען אויערען, גאסען האבען אויגען,
דעריבער זאלסטו קיינעם נימאלס בעריידען,
וועסט זיך אויסהיטען פון פיעלע ליידען.
אונים לכותל.

(מדרש תהלים, ז').

-
- 4) Respect each man, but guard thyself nevertheless.
5) Thy good deeds will bring thee friends, thy evil deeds, enemies.
6) Avoid the evil person, seek the good.
7) Haste makes waste.
8) The walls have ears, the streets have eyes, so guard thy words.

18. ליעב דיין פרוי

ווען דו טרינקסט דיין גלאז וויין,

איז א צווייטענס קוק ניט אריין.

אל ישתה אדם כוס זה ויתן עינו בכוס אחר (אם יש לך אשה אל תראה בלבך דמות אשה אחרת).
(גדרים, כ"ו).

19. א נאר

א נאר איז אן אייביגער צער,

עס אז א גרויסע געפאָהר,

צו פריינדלען זיך מיט א נאר.

חברת השומת סכנה.

(מבחר פנינים, שער פ').

20. היט דיין סוד

ניט אלע געהיימנים צו דיין פריינד זאגן אויס,

ווייל פון זיינעם א פריינד קען דאָס אָפּען ארויס.

חברך חבא אית ליה.
(בבא בתרא, כ"ח).

21. רייד וועהניג

ווער עס שווייגט און רעדט ניט גענוג,

אט דער איז געוועהנליך כאמת קלוג.

הוי פקח ושתוק.
(יומא, כ').

שתיקתך יפה מדיבורך.
(יבמות, ס"ה, ירושלמי).

22. בעסער א ביסעל יעצט

בעסער איין פויגעל א געבונדענע,

איידער הונדערט פליהענדע.

טב חדא צפרתא כפותא (טוב צפור אחת קשורה בידך ממאת פורחות

באור).
(קח"ה פ"ד).

18) While you are drinking your own wine, do not watch your neighbor.

19) It is dangerous to become friendly with a fool.

20) Even thy closest friend should not know thy innermost secrets.

21) Silence is more desirable than speech.

22) A bird in the hand is worth two in the bush.

14. לערען אין דער יוגענד

אויב אין דער יוגענד, האסטו נישט געוואלט וויסען,
מא ווי קענסטו צו דער עלטער דאס קריגען צו געניסען.
אם בנערותך לא חפצת איך תשיגם בזקנותך. (אבות דר' נתן פ' כ"ד).

15. פערשליעס דעם צונג

דער צונג האט צוויי שלעסער,
צו היטען איהם וואס בעסער.
ליפען פון פלייש ציין פון ביינער.
שני מסגרים ישמרו את הלשון, אחת של עצם ואחת של בשר.
(ערכין, ט"ו).

16. נישט ווייז זיך רייך

אידען דארפען זיין פארזיכטיג אין זייער פיהרונג,
און טראגען וואס וועניגער דימענטענע ציערונג,
אין טייערע אויטאמאבילען נישט ארויס פאָהרען,
וועלען אַנטיסעמיטען נישט האַבען אַזא צאַרען.
אל תראו עצמכם כשאתם שבעים וכו'.

(תענית, י"ז).

17. נישט נאָר קיינעם

נישט נאָר קיין מאַן, קיין פרוי,
אויך קיין אידען און קיין גוי,
די גמרא זאגט אונז אַז אַזוי.
אָסור לַגְנוּב דַּעַת חֲבֵרִיּוֹת.
(חולין, צ"ד).

14) If in your youth you refused to study, how can you expect to achieve it in your old age.

15) The tongue has two locks the lips and teeth so as to guard it well.

16) The Jewish people should avoid attracting unnecessary attention by wearing much jewelry or in other ways make themselves noticeable.

17) Do not fool any one — Jew or non-Jew.

27. פאס זיך אויף

ווען דו קענסט האבען א שאדען אויף זיכער.
 נישט ווארט אויף א נס, פערהיט וואס גיכער.
 היכא דקביע הזיקא לא סמכינן אנימא (אם יהיה בטוח כי יהיה היות
 בעסקו — אל יסמוך על הנס).
 (קידושין, ל"ט).

28. היט דיין פערמעגען

אז איינער שרייבט אפ צו קינדער זיין פערמעגען ביי זיין לעבען.
 קויפט ער זיך א ווירט מיט זיין אפגעבען.
 הכותב נכסיו לבניו בחייו כקונה אדון לעצמו.
 (ב"מ ע"ה).

29. נישט געזארגט

לאז נישט צו קיינמאנאל קיין זארג אין דיין הערץ,
 ווייל דעם שטארקסטען פון שטארקע האט געטוישט שמערץ.
 גברא גוברין קמיל וכו'.
 (סנהדרין, ב').

30. ווייסט די אלע זאכען

דערווייטער זיך פון א שלעכטען,
 חבר זיך נישט מיט אן אומרעכטען,
 און דו זאלסט נישט צווייפלען אז צום סוף,
 וועט דער שלעכטער בעקומען זיין שטראף.
 הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפוערניות.
 (פרקי אבות, א').

27) If you know that danger is nigh, do not depend upon a miracle to save you.

28) He who bequeathes his possessions to his children during his lifetime, acquires a lord over himself.

29) Worry has killed the strongest of the strong.

30) Avoid the evil neighbor, and do not become friendly with the evil person, nor believe that he will avoid punishment.

23. זיי רן א מענש

דא וואו עס פעהלט א מענש צו זיין טיכטיג,
שטרעב צו זיין ניצליך, נאר ריכטיג.
במקום שאין אנשים השתדל להיות איש.

(אבות, ב"ב).

24. שפאר געלט

דורך צורגוט עסען און צופיעל טרינקען,
וועט דעם מענשענ'ס פערמעגען זינקען,
ווער עס טרינקט דאס בעסטע פון דער וועלט,
דער פערשווענדעט פיעל פון זיין געלט.
גרירת מכלה את הזהב וכו'.

(ויקרא, פ' י"ח).

25. גרייט צו אין דער יוגענד

ווער עס האט צוגעגרייט פרייטאג א הון און פיש,
יענער האט שבת גוטע שפיז ביי זיין טיש.
וועסטו מיט תורה און בילדונג זיך אפגעבען,
וועסטו צו דער עלטער האבען צום לעבען.
מי שמרח בערב שבת יאכל בשבת.

(ע"י, ג').

26. היט זיך פון א קרענק

אן עפידעמיע אין שטאדט עקזיסטירט,
זיץ אין דיין הויז אזוי ווי ארעסטירט,
וואו פיעלע מענשען זיינען פארהאנען,
זאלסטו מיט זיי ניט צוזאמען.
דבר בעיר כנס רגליך, ושב בביתך.

(ב"ק, ס').

23) In the place where there are no men, endeavor thou to be a man.

24) Excess in rich food diminishes one's pocketbook.

25) He who takes pains to prepare for the Sabbath, has ample food for that day. He who prepares in his youth, will have enough for old age.

26) If a pestilence breaks out, remain within your home.

35. מעהר געלעבט

וואס מעהר תורה, איז מעהר לעבען,
 מעהר לערנען, וועט מעהר חכמה געבען,
 מעהר ראטה; מעהר פערנונפט וועסטו קריגען,
 מעהר וואהלטהאט, מעהר פריעדען.
 מרבה תורה מרבה חיים, מרבה ישיבה מרבה חכמה.
 מרבה עצה מרבה תבונה; מרבה צדקה מרבה שלום.
 (פ"א, ב.)

36. א גוטען נאמען

ווער עס קויפט זיך א גוטען נאמען איז שעהן,
 און ער געניסט פון דעם גאנץ אלײן.
 קויפט ער גאט'ס לעהרע פאר געלד,
 קויפט ער זיך די צוקונפטיגע וועלט.
 קנה שם טוב קנה לעצמו.
 קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם הבא.
 (שם)

37. וועמען צו פאלגען

ווען יונגע הייסען דיר בויען,
 און אלטע הייסען צושטערען,
 זאלסטו ניט בויען, ווען קליינע הייסען.
 ברעך! ווען דו הערסט פון א גרויסען,
 א ביישפיעל פאר יונגע און פרייע,
 האבען מיר פון תנ"ך, גמרא, א ראייה,
 ווען יונגע-לייט'ס עצה האט רחבעם געטהון,
 איז צושפאלטען געווארען זיין מלוכה-טראן.
 אם יאמרו לך ילדים בנה וזקנים סתור — סתור ואל תבנה. (מגילה, ל"א).

35) He who increases in the study of the law, increases in his appreciation of life; he who increases his stay in the places of learning, increases in wisdom.

36) He who purchases for himself a good name, he himself enjoys it; he who purchases the words of the law, purchases for himself life in the world to come.

37) If youth tells you to build, but old age tells you to destroy, then destroy and do not build.

31. זיי בעשיידען

דער וואס זוכט זיין נאמען מאכען שעהן,
וועט זיין נאמען פערלארען געהן.
נגיד שמיה אבד שמיח, (מי שמושך את עצמו לשררה ולגדולה מקצר
ימיו בזה, כי הרבנות מקברת בעליה, כי אין לו פנאי לאכול ולנוח).
(פירקי אבות, א')

32. לערען גוט

ווער צו לערנען וועט זיך ניט אפגעבען,
פערדיענט ער גאר ניט צו לעבען,
דער וואס זיינע קענטעניש וועט ניט פערמעהרען,
דער וועט זיין קענטעניש פערצעהרען.
ודלא מוסיף יסף — מי שאינו מוסיף על למודו, למודו משתכח.
ודלא יליף קטלא חייב — איש כזה איננו ראוי (לחיים טובים) להיות
בין החיים
(פ"א, א').

33. לערען מיט א ציעל

בעשטים צייט צו לערנען מיט א ציעל,
רייד וועניג און בעסער טוה פיעל,
און נעהם אויף יעדען מיט פריינדליכען געפיהל.
עשה תורתך קבע, אמור מעט ועשה הרבה והוי מקבל את כל אדם
בסבר פנים יפות.
(פ"א, פ"א)

34. זוך ניט פיעל

קלייבסטו זיך פלייש וואס מעהר,
וועסטו מעהרען ווערים איז קבר,
וואס מעהר דו האסט רייכטימער,
האסטו אויך פיעל זארג מעהר.
מרבה בשר מרבה רמה — מרבה נכסים מרבה דאגה.
(פ"א, ב')

31) He who seeks fame, will lose his name.

32) He who refuses to study will not be able to make a living. He who does not review forgets that which he has learned.

33) Speak little, do much, and greet all pleasantly.

34) He who adds flesh, merely multiplies worms; he who adds to his business, multiplies his worries.

43. עהרט רייכע

רבי פלעגט געבען פיעל עהרע צו רייכע לייט.
ווייל זיי גיבען צום לעבען צו די ארימע לייט.
רבי מכבד עשירים (לפי שנותנים מזונות לעניים).
(עירובין, פ"ו).

44. ניט זיי אפענהערציג

ניט זיי עפענטליך וואס דו ווייסט צו א פיגור.
אויך ניט פעלש דיין געוויסען עפענטליך צו א פריינד.
גם לאהוב גם לשנא אל תגלה — אם לא תמעט ביושר לבך. (ב"ס, י"ט).

45. אן עצה געבער

יעדער ראטהגעבער זיין עצה וועט דיר געבען.
עס גיט אמאהל א ראטהגעבער צוליעב זיין גוטען לעבען.
כל יועץ מרים עצתו, ויש יועץ אך לטובת נפשו.
(ב"ס, י"ז).

46. א נומע עצה

אייל זיך ניט צו רידען מיט'ן מויל.
אין דיין ארבייט זאלסטו ניט זיין פויל.
אל תבהל על פיך (לדבר) ואל תעצל במלאכתך.
(ב"ס, ג').

47. די בעסטע רפואה

דער הויפט פון מעדיצין בין איד דער וויין
און וואו איד בין ניטא מוז א מעדיצין זיין.
בראש כל אסון אנא חמר — באתר דלית חמרא סמנין מתבעין.
(ב"ב, ג"ח).
(ראשית מכל הרפואות אני היין — ובמקום שאין יין מסי-הרפואה
יבוקש בארצות הקרות נכונים האנשים למחלה, כי אין שם פרי היין
צריכין לצרי).

43) Rabbi would respect the rich for they gave generously to the poor.

44) Show neither love nor hate, to thy friend or foe.

45) Those who are generous with their advise often are interested chiefly in themselves.

46) Do not be hasty to speak, nor slow to do thy work.

47) Wherever medicines cannot be easily procured, wine is used as a substitute.

38. צום מוסר זאגער

פריהער פוז זיך אויס גוט אליין.
נאכהער וועסטו אן אנדערען מאכען ריין.
קשוט עצמך ואחר קשוט אחרים (התיפה את עצמך ואחר-כך תיפה את אחרים).
(ב"ב, ס').

39. ריידען ווירקט

בעסער איין גוטער שלאג-ווארט, צו אויסבעסערען דאס הערץ.
איידער געבען דעם מענשען פיעל שמיץ צו מאכען איהם שמערץ,
טובה מרדות אחת בלבן של אדם יותר מכמה מלקיות. (ברכות, ז').

40. שעץ יעדענס ברכה

זאלסט נישט גרינג שעצען ווען מען וועט דיר בענטשען,
פראסטע לייטע אדער אונגעבילדעטע מענשען.
אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך (כי טובה ברכת כל אדם).
(מגילה, ט"ו).

41. שלעכטעס דערווייטער

א שלעכטען זאל א מענש דערווייטערען מיט דער לינקער האַנד גיך,
אבער מיט דער רעכטער איהם נעהענטער מאכען צו זיך.
יהא אדם דוחה בשמאלו ובימינו מקרב. (מכלתא, פ' בשלח).

42. דער יצר הרע

דער שלעכטער געדאַנק, איז ביי א מענשען ווי א גאסט אין אַנפאַנג,
און נאכהער ווערט דער מענש ביי איהם א שקלאף, פאַלגט א גאַנג.
בתחילה יצר הרע אורח ואחר כך נעשה בעל הבית (על האיש).
(ב"ר פכ"ט).

38) Be clean yourself before you try to censure others.

39) A word of rebuke may be more effective than a severe lashing.

40) Do not hold in contempt the blessing of the poor.

41) Hold the evil one at a distance with your left hand but call to him with your right hand.

42) The evil thought enters the mind merely as a guest, but soon it becomes the host.

53. ווי צו זיין פרום

ווער עס וויל זיין א מאראליש פרומער מאן,
אלץ וואס אין אבות שטעהט געשריבען זאל ער טהון.
האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דאבות. (מי שרוצה להיות
חסיד יקיים דברי חז"ל מפרקי דאבות).
(ב"ק, ל')

54. זוך ניט א קריגע

עס וועט ניט ארויסקומען קיין נוטעם, קיין פריערען,
ווען צווישען זיך וועלען זיך קריגען אמאהל אירען.
אין דבר טוב, אין שלום, יוצא מתוך מריבת.
(שמות רבה, פ' ל')

55. עס ניט צופיעל

ווער עס עסט מיט א מאס אין זיין שלאף זיס,
אין פריהמארגען שטעהט ער אויף פריילאך אויף די פיס.
אוכל במדה ערבה שנתו ולאור בוקר יקום שמח.
(ב"ס, ל"א).

56. ווי צו דאווענען

ווען איהר דאווענט, זאלט איהר וויסען פאר וועמען איהר טהוט שטעהן,
אומגען איבער'ן שוהל ביים דאווענען, איז זעהר ניט שען.
כשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים.
(ברכות, כ"ח).

57. דאווענט מיט הארץ

דער וואס דאווענט, זאל ער האבען אין הארצען נאט,
אבער ניט דענקען פון געשעפט וועלכען ער האט.
המתפלל צריך שיכוין לבו לשמים.
(ברכות, ל"א).

53) He who complies with all that is found in Avoth, will surely be pious.

54) Quarrel brings neither happiness nor peace.

55) He who eats moderately enjoys his sleep and rises with a cheerful disposition.

56) When you are at prayer know before whom you are standing.

57) When at prayer, erase from your mind all other thoughts.

48. בעוזך א קלוגען

זעסטו א קלוגען מענשען, אויב מעגליך,

בעזוך זיין וואוינונג, כאטש טעגליך.

חזית איש תבונות שחר פניו ופקד נוחו יום יום. (ב"ם, ו').

49. היט דיין געזונד

פארשאף זיך ניט קיין אומזיסטע שמערץ,

פון נארישע געדאנקען, זאל ניט וועה טהון דיין הערץ.

אל תתן לתוגה נפשך ואל תכאיב לבבך ברעיוני חבל. (ב"ם, ל').

50. ווען ווערט מען גלויביגער

ווען עס קומען אויף דער וועלט שלעכטע שטראָפֿען,

דאָן שטאַרקט זיך דער גלויבער און דער האָפֿער.

כל זמן שתוכחות בעולם, יחזיק באמונה יתירה. (תמיד, כ"ח ברש"ו).

51. קלער וואָס ערלויבט

טראַכטען מענסטו וואָס דיר איז ערלויבט נאָר,

פערבארגענע זאכען זאל דיר ניט אַרען גאָר.

במה שהרשית התכונן ואין לך עסק בנסתרות. (בשם ב"ם).

52. ניט געם פרעמדס

אויב דו נעהמסט פרעמדעס, וואָס ניט צו דיר געהער,

וועט מען צונעהמען דייע פערדיענטע ביז אַהער.

אם נטלת את שאינו שלך, את שלך ימלו ממך. (ד"א זוטא, פ"ג).

48) Visit the man of wisdom daily.

49) Do not cause thyself any unnecessary pain; nor let thy heart feel the pang of foolish thoughts.

50) Calamity strengthens one's belief in God.

51) Concern yourself only with that which you are permitted to do, and do not pry into the mysterious.

52) When one appropriates that which does not belong to him, his own will be taken from him.

62. נִיט פֿערשעהם

ניט איהר עטוואָס שטיצע צו אָן אַרימאָן,
 ניט! ניט פֿערשעהמט איהם פֿאַר מענשען דאָן,
 רבי ינאי זאָגט: בעסער דעם אַרימאָן ניט געבען,
 איידער עפענטליך פֿערמיאָוס'ן איהם זיין לעבען.
 מוטב דלא יחבת ליה וכו' (טוב שלא תתן לו בפרהסיא, שלא תבייש
 את העני). (חגיגה, ח').

63. זיי ניט קאַרג

ווער עס מעהרט געלד, אָפּשפּאַרענדיג פון זיין לעבען,
 דער זאַמעלט געלד פֿרעמדע זאָלען פֿערנוצען זיין פֿערמעגען.
 מרבה הוננו לחסר נפשו, יאסף לזרים מאבדו חילו. (ב"ס י"ד).

64. טהו גוטעס

דערום טהו גוטעס צו דיין ברודער ביים לעבען,
 טהו גענאָדע, וויפיעל דו קענסט נאָר צו געבען,
 לכן הטיבה לאחריך במרם תמות ומשוך חסדך כפי מסת ידך.
 (בן סירא, שם).

62) To aid the poor is commendable, but in doing so do not disgrace him, said Rabbi Jona. Better not give (to the poor) at all, than to give and openly disgrace him by doing so.

63) He who saves money at the expense of his comfort, merely hoards his wealth for others to enjoy.

64) Therefore be generous to thy brethern during your life time, do all that is in thy power.

58. פריהער בעטראכט

וואס דו האסט צו זאגען, זאלסטו קלוג בעטראכטען בעצייטען,
און שפרעד זיך אויס מיט וועניג ווערטער, זאל פיעל בעדויטען.
השכל תשכיל על דבריך ואמר הרבה במלים מצער. (ב"ס, י"א).

59. ניט געאיילט

זאלסט ניט ענטפערען, ווען דו האסט ניט אויסגעהערט פון איינעם,
און זאלסט ניט שטערען די רייד צוזאמענשטעלען קיינעם.
טרם שמעת אל תענה ואל תפריע איש מכלכל דבריו. (ב"ס ו"א).

60. ניט ערגער זיך

ווען דיין אייניקעל, זאל אפילו א וואקס-הענדלער ווערען,
זאל דיר ניט ארען און דו זאלסט זיך ניט ערגערען.
בר ברך קורא ליזבן וכו' — אם בן בנך ימכור שעה לא תצטער.
(סנהדרין, צ"ה).

61. ניט רייד צופיעל מיט א פרוי

מיט א שעהנער פרוי זאלסטו צופיעל ניט ריידען,
ווייל אם ענדע אהן א זיגד וועסטו זיך ניט שידען.
אל תרבה שיחה עם האשה, שמופך לבוא לידי ניאוף. (גדלים, ב').

58) Weigh carefully thy words, and say much with few words.

59) Ere you have heard all, do not reply, nor should you disturb another when he speaks.

60) The occupation of thy grand-child should not disturb thee.

61) Do not become too friendly with a woman lest temptation enter your mind.

68. היט דאָס לעבען

בעסער זאל דיין לעבען נעהמען דער וואָס האט געגעבען,
 איידער פּעראומגליקען זיך אליין צו נעהמען דאָס לעבען,
 ווייל האַפּענונג אין לעבען קען אַלעס גוטעס געבען.
 מוטב שיטלנה (הנשמה) מי שנתנה ואל יחבל בעצמו למות, כי טובה
 תקוה מחיים, החיים יביאו מרפא לכל שברי לב. (ע"ז, י"ח).

69. גאָט גיט צום לעבען

ווער עס גיט דעם טאָג צו לעבען, דער וועט פּרנסה אויך געבען.
 מי שברא יום ברא פּרנסתו, ע"כ אל יתיאש אדם בעת רעה.
 (מכילתא, בשלח).

70. דעם מענשענ'ס געדאַנק

אַ מענש האט ביי זיך צוויי בעזונדערע נירען,
 איינע ראַטט שלעכטעס, אַ צווייטע זיך גוט צו פיהרען.
 שתי כליות יש באדם, אחת יעצתו לטובה ואחת יעצתו לרע.
 (ברכות, ס"א).

71. בעסער פּערשווייג

ווען איינער פּערשווייגט הערענדיג אַ זידעלואַרט,
 פּערהיט ער זיך פון הונדערט דעם זעלבען סאַרט,
 און ווער עס ענטפּערט צום מאַן, הערט ער ערנערס דאָן.
 טובה דשמע ואדיש חלפּוה בישתא מאת. טוב לאיש השומע חרפתו
 ולא יענה דבר, אז מאה רעות ימנע מנפשו. (סנהדרין, ז')

68) Do not take thy life. It is better that the one who has given it to thee, take from thee.

69) He who daily creates life, will also give us sustenance.

70) Every man is governed by two spirits, the good and the evil.

71) He who overlooks the slanderous remark, avoids more trouble of a similar nature.

65. בערענק זיך גוט

אויב איד וועל ניט טאן אליין פאר זיך,
טא ווער זשע וועט זארגען פאר מיר,
אבער איד אליין נאר פאר זיך,
וואס פאר א בעטרעה אליין האב איד,
און אויב ניט טהו יעצט, טא ווען קאן איד,
ווייל די צייט פון יונגענד נעהט אוועק גיך.

אם אין אני לי, מי לי ? וכשאני לעצמי — מה אני ? ואם לא עכשיו —
אימתי ? (פרקי אבות, א').

66. א גוטער מענש

מיט וועמען מענשען זיינען צופריעדען, איז נאָט אויך מיט איהם
צופריעדען.

און מיט וועמען מענשען זיינען ניט צופריעדען, איז נאָט אויך ניט
צופריעדען.

כל שרות הבריות נוחת הימנו רוח המקום נוחת הימנו, וכל שאין רוח
הבריות נוחת הימנו אין רוח המקום נוחת הימנו. (פרקי אבות, ג').

67. רעכען איבער דיין פערמעגען

ווער עס בעקוקט זיין פערמעגען, א פעהלער אויסצוגעפינען,
יענער וועט דערפון אפט זעהר פיעל געווינען.

מאן דסייר נכסיה כל יומא משבח אסתרא. — כל הרוואה נכסיו בכל
יום מוצא סלע, כי אינו סומך על משרתו ומתקן מה שצריך תיקון.
(חולין, ק"ה).

65) If I am not for myself, who shall be for me? If I
am only for myself, of what use am I. And if not now, when
shall I accomplish anything ?

66) If man is satisfied with your conduct, then God
too is satisfied with thee.

67) He who supervises in person his business affairs,
will gain much thereof.

77. געה נאכ'ן עסען

נאכ'ן עסען איז גוט וואס מעהר צו געהן א שפאציר,
אבער ניט זיצען, כאטש א ביסעלע דורכגען פאר'ן טיר.
אכל ולא חלך ארבע אמות, אכילתו מרקבת, (הקבה לא יוכל
לבשל את האכילה),
(שבת ט"א).

78. נעם זיך דאס בעסט

גוטע זיטען לערען זיך, שלעכטע ווארע אוועק גיך.
דאס בעסטע קלויב אויס, דאס שלעכטע ווארע ארויס.
תוכו אכל וקליפתו זרק, (כן עשה רבי מאיר כאשר למד מאחר),
(תגיגה, ט"ו).

79. זיי רוהיג

זיי ניט פארצווייפעלט פון אן אומגליק, זיי ניט שטאלץ פון א
גרויסען גליק,
האב אימער דעם זעלבען מוטה אזוי זאגט אונז דער ילקוט.
כשאדם בטובה אל יתיאש מן הרע, כו'
(ילקוט נ"ד).

80. פערטיידיג זיך

זיך זעלבסט פארטיידיגען איז דאס בעסט, אייל זיך צו, און גיב ערשט.
אם בא להרגך השכם והרגו,
(סנהדרין ע"ב).

81. היט דעם געזונד

בעסער האבען ווייניגער הייזער און ווייניגער מיט א צימער,
איידער אפשפארען פון זיך און ווערען מאגערער און שליםער.
כחשא ארעא ולא לכחוש מרה, (תכחש השדה ולא האדם,
והבע"ב יהי בריא).
(בי"ט קמ"ד).

77) It is desirable that one should take a walk after a meal.

78) Master the good habits but discard the evil.

79) Do not become despondent when calamity overtakes you, nor be haughty when fortune smiles on you.

80) Self preservation is the first law.

81) Better that you deny yourself the luxury of a large home, than deny yourself the strength that comes with wholesome food.

72. זוך דייע פעלערען

יערענ'ס פעהלעך, זעהט א מענש מיט די אויגען.
קריטיקירט א פרעמדענ'ס, אבער ניט זיין אייגען.
כל חננעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו.
(נגעים, ב"ב).

73. א חלום

מען ווייזט א מענשען אין חלום ביינאכט,
נאר דאס וואס ער האט בייטאג אַמאָהל געטראַכט.
אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו.
(ברכות, נ"ה).

74. קריעג זיך ניט

מיט א רייכען זאָלסטו זיך ניט קריגען אין געריכט,
ווייל דו וועסט קענען איהם זיין גרינגער אין געוויכט.
עס עשיר אל תריב כי תשקל במשקלו.
(ב"ס ח').

75. זאָג ניט צו

זאָלסט ניט זיין גוט פאר א צווייטען קיינמאָל.
ביסטו שוין געווען גוט? דאן זעה, באַצאָהל.
אל תערב לרעך וכו' וכי ערבת שלום.
(ב"ס, ח').

76. זיי פאָרזיכטיג

זיי פאָרזיכטיג פון א פרעמדענס א ראטה,
מיינט ער ניט פאר זיך זעלבסט א גוטען טהאט.
הוי זהיר מן היועצים לפי דרכו, (פן עצתו למובתו),
(סנהדרין ע"ו).

72) We recognize readily our neighbor's faults, but overlook our own.

73) We dream at night that which we think of during the day.

74) Do not quarrel with the rich man, for the odds are against you.

75) Do not pledge for your friend, but having done so, you must pay.

76) Be wary of a stranger's advice lest he have his own interests at heart.

86. ווי צו געדענקען דאס געלערנטע

ווען איינער וויל לערנען און געדענקען פיעל,
דאן זאל ער באצייכענען יעדע זאך מיט א ביישפיעל.
סימנים עשה בתורה וקנה אותה, (שבת ק"ד).

87. ווי צו עסען

האסטו צו עסען שפיון, א געריכט,
עס דאס בעסער אימער ביי א ליכט,
די אויגען זעטיגען פיעל ביי א שיון,
ווען זויבער איז צוגעגרייט, אלעס פיון.
דאית לוי סעודתא לא למיכלה אלא ביממא (לאור הנר כמו
ביום), (יומא ע"ד).

88. בעסער פערשווייג

פון א פונק ווערט א פלאם פייער, וועלכער קאסט נאכהער טייער,
פון א קליין שטאדיווארט, ווערט א קריג אויפ'ן ארט.
דבר גדול נתלה בדבר קטן (הריב בתחילה כדבר קטן ולסוף
יצא לרעה גדולה). (ילקוט תורה תקמ"ב).

89. לעבט לאנג

ווער עס לייגט אויף זיין קאפ תפילין,
לעבט לאנג נאך זיין גוטען ווילען,
ווייל דער נאמען פון גאט איז אין תפילין.
כל המניח תפילין מאריך ימים (כיהודי נאמן באמנותו), (מנחות מ"ד).

86) Illustrations help one to remember that which one studies.

87) Food should be eaten during the day time, or at a light.

88) A spark may grow into a blaze, a sarcastic remark may cause a quarrel.

89) He who prays with phylacteries will surely reach a ripe old age.

82. דער צונג

דער צונג האט צוויי שלעסער, צו היטען איהם וואָס בעסער,
ליפען פון פלייש ציין פון ביינער.
שתי חומות (לשמור את הלשון) אחת של עצם (השניים) ואחת
של בשר (השפתיים),
(ערכין ט"ו).

83. לערען פון א רבי

עס איז שווער צו פארשטעהן, ווען מען לערענט זיך אליין,
ווען דו לערענסט פון א לערער, וועסטו קענען פיעל מעהרער,
אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו, (נקל להבין מרב אף דבר
קשה),
(כתובות קי"א).

84. לעבט רוחיג

עס איז בעסער רוחיג צו עסען קליינע אלטע פיש,
איידער קריגען זיך אין א הויז לעבען זיסע שפיין אויפ'ן טיש.
טב גילדנא סריא מכותחה דרמי כיפי, (טוב לאכול דג קטן
מוסרח, ממאכלים טובים בארמון יפה מלא ריב), (כריתות ו').

85. פערלאנג ניט פיעל

ווער נאר ווייניג וויל, דער דערגרייכט זיין ציעל,
ווער צו פיעל באגערט, דער אינגאנצען פארצערט.
תפשת מרובה לא תפשת. תפשת מועט תפשת (לא תחפוץ הרבה).
(ר"ה, ד').

82) The tongue is guarded by a double lock, the lips and the teeth.

83) One can learn much more by studying with a teacher than alone.

84) Be satisfied to partake even of small foul-smelling fish if there is peace in your home, than to partake of the best meal if quarreling reigns in your home.

85) He whose ambition is not too great will surely realize it, but he whose ambition is too high will never realize it.

94. א פיהרער מוז זיין גוט

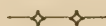
נאך דעם קאפ געהען אלע גלידער, נאך דעם פיהרער אלע מיטברידער,
דארום מוז דער עלטסטער זיין פרום, כדי זיינע נאכפאלגער
זאלען ניט אוועק קרום.

הגוף ילך אחר הראש (והקהל אחר הפרנס והעומד בראש).
(עירובין, מ"א).

95. הי געלעבט

וויילסטו האבען פארגעניגען פון דער וועלט,
זאלסטו ניט קארגען אויף דעם קיין געלד.
אין עניות במקום עשירות (לא נאווה לעשיר להיות קמצן). (כתובות ק"ו).

96. בייט די שטאדט

גליקט דיר ניט די פרנסה אין דעם ארט,
נעה אין אז אנדער שטאדט, וועסטו באגליקען דארט.
דלא זכי בהאי אתר ילך לאתר אחרא ויזכי ביה. (אם אין לו פרנסה
במקום זה ילך למקום אחר). (זוהר, וישב).

97. ווילסטו זיך אנווארימען?

ארכייט צוזאמען מיט א רייכען,
וועסטו ווערען דאן זיין גלייכען.
הדבק לשחון וישחן לך (ויחם לך) דבק לעשיר ותתעשר גם
עתה, (ב"ר פ' ט"ז).

94) The head leads the rest of the body; the leader leads the followers, therefore should the leader be good and pious.

95) Do you wish to enjoy this world? Then do not be stingy with your money.

96) If you find you cannot make a livelihood in one place, go then elsewhere, for you may surely find it there.

97) Labor together with the rich and you surely will become wealthy.

90. היט דיין געשעפט

ווער זיין פארמעגען אונטערזוכט אָפּט צו עס פעלט?
 דער געווינט אלע טאג דורך דעם גוטע געלט.
 דסייר נכסיה כל יומא משכח אסתירא (הבודק נכסיו ישכור
 תמיד אם לא יסמוך על משרתו),
 (חולין ק"ה).

91. כאפט אריין

כאפט אריין עסען און טרינקען פון אייער געלד,
 ווייל ווי פון א חתונה געהט איהר פלינק אוועק פון דער וועלט,
 דער לעבען איז קורץ, איילט זיך צו טיילען צדקה געלט.
 חטוף אכול ושתי דעלמא דאזלינן מינה כהלולה דמיא (העולם
 דומה לחופה שחולפת והולכת מהר), (עירובין ג"ד עיין ברש"י).

92. ווען צו זארגען

איינער פון ברידער איז געשטארבען, זאלען ברידער דאן זארגען,
 איינער פון א פאראיין איז געשטארבען, זאלען אלע די זארג
 ניט פארבארגען.
 אחד מן האחים שמת ידאגו כל האחים, אחד מבני החבורה
 שמת תדאג כל החבורה,
 (שבת ק"ו).

93. פורים טרינקט

פורים איז א מצוה אז א איד זאל טרינקען פיעל שנאָפּס און וויין,
 ער זאל ניט וויסען פון בענשען מרדכי, ביז שילטען אין המוען אריין.
 חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך
 מרדכי, (צריך איש לשנות ולשכור ביום הפורים), (מגילה ז).

90) He who carefully guards his property thus earns money every day.

91) Let us hurry, and partake of food and drink, for our sojourn is as brief as our stay is at a wedding. In other words let us hurry to distribute alms, for our life in this world is very brief.

92) All brothers mourn the loss of a brother, all members of a fraternal association should mourn the loss of one of their members.

93) On the feast of Purim one should partake freely of wine.

103. א שיטערע איי

געווינטער איין איז א שיטער געקאכטע געראטען.
 איידער פיר אייער און הארט געבראטען.
 טבא ביז מגולגלת משיטא מטייתא מארבע (טובה ביצה אחת
 מבושלה מארבע ביצים צלויית),
 (ברכות מ"ד).

104. רייניג זיך יום טוב

יעדער מוז זיך רייניגען גייסטיג און קערפערליך שעהן.
 ער זאל דעם יום טוב קענען עמפאנגען זויכער און ריין.
 חייב אדם לטהר עצמו ברגל,
 (ראש השנה ט"ז).

105. געלט האלט מיט זיך

א מענטש זאל זיין געלד אנווייזונגס בוד האבען ביי זיך.
 ער זאל קענען איינהאלטען ביליג א מאל אויף גיך.
 יהא כספו של אדם מצוי בידו (כי במזומן יוכל לקנות סחורה
 בזול).
 (ב"מ ט"ב).

106. אפעטיט פון וויין

צום עסען א טרונק וויין —
 ערוועקט אפעטיט זאל זיין.
 חמרא מגרר גריר (היין מעורר רגש רעבון לאכילה).
 (פסחים ק"ז).

107. שלעכטע פיהרער

וועה איז צו דעם דור, ווען זייערע שטארקע פיהרער זיינען בלינד,
 און דאס פאלק קאן זיי אויפוויעזן זייערע זינד.
 וי לדור שגבוריו יורדין בו,
 (ילקוט רות).

103) It's better to eat one soft boiled egg than four hard boiled ones.

104) It is incumbent upon man to cleanse himself in body and soul before all holidays.

105) It is very desirable to have ready cash for thus can one often purchase things at a bargain.

106) Wine before a meal creates an appetite.

107) Woe to the generation whose leaders are blind; when the very people readily point out their sins.

98. רעליגיע שעין

דיין אלט רעליגיעזע נאציאן זאלסטו נישט פארשעהמען,
און צו קיין נייע רעפארם זאלסטו זיך נישט נעמען.
אם נודקנה אומתך אל תבז, (ממנהגים ישנים אל תשוג), (ילקוט נ"ד).

99. היט א מנהג

די מנהגים און טראדיציעס פון עלטערען האלט אן,
עס וועט אויך איין רעליגיעז פועל גוטעס טאן.
הזהרו במנהג אבותיכם (כי מנהג הוא כדין), (ביצה ד').

100. באמערק א חבר זיין זינד

ווען איינער זעהט זיין פריינד טוט נישט גוטע זאכען,
דארף ער זעהר איידעל א באמערקונג איהם מאכען.
הרואה בחבירו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו, (ברכות ל"א).

101. עס גוט לכבוד שבת

ווער לכבוד שבת פארנימט זיך מעהר פארגעניגען,
וועט מען איהם מיט דער צייט זיינע פארלאנגען ניבען.
המענג את השבת נותנין לו משאלת לבו, (שבת קי"ח).

102. די זון היילט

עס היילען דעם מענשען די שטויב זונען-שטראלען,
וועלכע איז א פינסטער הויז קאנען אריין פאלען,
די ווארימע שטראלען פון זון מיט זייער שיין,
היילט און מאכט דעם מענשען געזונד און פיין.
חירגא דיומא מסי (כאבק נראה ע"י החמה מחור החלון מרפה
הוא), (נדרים ח').

98) Do not put to shame thy religion, nor forsake it for new ideas.

99) Guard the traditions of your parents for they will be of great help to you.

100) Should one see his friend do aught which was evil, he should surely call his attention to it.

101) He who enjoys the Sabbath to the fullest extent will have all his wishes fulfilled.

102) The sun's rays penetrating even the dark room will have a healing effect upon a person.

113. פארשלים

לאז ניט אפען א טיר פאר א פרומען, א גערעכטען,
איבערהויבט פאר א ריב, א גנב א שלעכטען.
אין נותנין פרצה לפני הכשר וכ"ש לפני הגנב.
(תנחומא וישלח).

114. ערקוויקענדע שפייו

יעדער עסען שפייו וואס קומט פון א לעבעדיגע קוועלע,
מאכט ערקוויקען און געזונד דעם עסערס זעלע.
כל נפש משיב נפש. (כל דבר היוצא מנפש חיה מחזק נפש חיה).
(ברכות, מ"ד).

115. ניט נעם פראצענט

ניט גענוג וואס דער ארימאז מוז אנקומען צו לייען,
גרויסע פראצענטען פון אים נעהמען ווילסטו טרייען.
לא די לעני עניותא אלא שאתה נוטל הימנו ריבית, (שמות רבא פ' ל"א).

116. אן אנטיסעמיט ווי א שלאנג

דעם בעסטען פון די שלאנגען צושפאלט זיין קאפ,
דער בעסטער אנטיסעמיט האט ניט קיין גומעס אין קאפ.
טוב שבנחשים רצוץ את מוחו,
(מכילתא בשלח פ"א).

117. זוך א גומען שותף

מיט גומע מענשען זאלסטו זיך באהעפטען,
ביים הייראטען און איבערהויפט אין געשעפטען.
לעולם ידבק אדם במובים.
(בבא בתרא, ק"ט).

113) Do not open the doors wide even for the pious;
be sure to close it against the wicked.

114) Food which comes from living beings refreshes the
soul.

115) Is it not enough that the poor must come to the
rich for a loan that they must be charged usurious rates of in-
terest?

116) Crush the head of even the most gentle of ser-
pents.

117) Associate thyself with good people.

108. גליק און מוטא

א מענש טאר קיינמאל נישט פארלירען זיין מוטא.
ווייל דאז ווערט זיין גליק ערגער און נישט גוט.
חלשה דעתיה ויתרע מוליה (אם יפיל ברוחו אז גם מולו יורד
מטה),
(הוריות י"ב).

109. אן עם הארץ מייד אויס

מיט א פראסטען מאן וואס איז אויך פרום,
צוזאמען וואוינען, איז א זאך וואס איז קרום.
אם עם הארץ הוא חסיד אל תדור בשכנותו,
(פסחים קי"ב).

110. האב מיט זיך ברויט

עס חונגערט פיעל ווייניגער דער מאגען,
ווען איז קארב וועט מען ברויט האבען.
אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו (חנמצא בדרך) (יבמות ל"ז).

111. וויין שטארקט

וויין שטארקט און ערקוויקט דאס הערץ,
מאכט פריילאך צו פארגעסען אלע שמערץ.
חמרא סעיד ומשמח (היין ישמח לבב איש ויסעד לבו),
(ברכות ל"ה).

112. היט זיך פון א פריינד

געה פון ווייטען פון דיינעם א פיינד,
אויך זאלסטו זיך היטען פון א פריינד.
לך מנגד לאיש משנאך וגם מפני אהובך השמר,
(ב"ס ו').

108) One should never lose courage, for then his luck will become even worse.

109) Even though the ignorant person may be pious, one should still avoid his company.

110) One's hunger is not as severe with the knowledge that food is obtainable.

111) Wine strengthens, and drives away cares.

112) Avoid thine enemy, guard thyself against your friend.

122. גוטע פלעגע

די ווארימס און בויעל וואס מיין מוטער האט מיר געשמירט
איז יונגע יאהרען.
האלט מיר נאך שטארק יעצט ווען איך בין שוין אלט געוואָרען.
חמין ושמן שמכתני אמי בילדותי הן עמדו לי לעת זקנתי. (חולין, כ"ד).

123. היט זיך פון א מויבען נאָר

מיט א טויבען, מיט א קליינעם קינד, אדער מיט א נאָר,
איז דער צוואַמען־טרעפען זיך מיט זיי א געפאָהר.
חרש שומה וקטן פגיעתן רעה.
(ב"ק פ"ח מ"ד).

124. היט זיך פון א קללָה

דער פלוד פון א גרויסען צדיק און פרומען מאן,
אפילו פאר נאָרנישט, קומט עס אייד אן דאָן.
קללת חכם אפילו בחנם היא באה.
(ברכות, נ"ו).

125. ווען זיך צו הערען

א קלוגען דאָרף מען הערען וואָס ער רעדט,
און א נאָר דאָרף מען צו הערען וואָס ער בעט.
שומעים לשומה מה שהוא מבקש (ולחכם תמיד שומעים),
(שמות רבה פ' מ"א).

122) The warm baths and the oil massages given to me by my mother in my youth, strengthen me in my old age.

123) Avoid contact with the deaf, the minor and the fool.

124) The curse of the pious, even though it be for naught, will be fulfilled.

125) Listen to the wise when he speaks and to the fool if he begs.

118. היט זיך פון א גנב

אויב דיר האט געקושט א באביליאנער אדער א גנב אזוינער —
 ניט נאר דיין געלט, נאר צעהל אויך פון מויל די צייהנער.
 נרשאה נשקיך מני כבוד (אם נשקך אחד מעיר נרש מבבל, מנה
 את שיניך בפך אם תמצאם כי גנב הוא), (חולין קכ"ז).

119. עסט רוהיג

זיי ניט צו שטריינג ביים טיש ווען דו עסט,
 נאר פריינדליך זיי צו אלעמען ווי מיט געסט.
 לא יהא אדם קפדן בתוך מעודתו. (ד"א רבה).

120. ווען צו פארקויפן

פארקויף בעסער פריהער דיינע דיימאנדים אום געשעפט צו מאכען,
 איידער ארים ווערען, אחו געשעפט, צו עסען פון פארקויפטע זאכען.
 זבין ולא תדול (מכור כלי כסף וזהב ועסק במסחר ולא תצטרך
 למכור כלי בית מעניות ללחם). (יבמות ס"ז).

121. ניט האלט קיין שלעכטען לייטער

א שלעכטען הונד זאלסטו ביי זיך אין הויז ניט האלטען,
 אויך ניט שטעלען לעבען הויז א שוואכען לייטער אן אלטען.
 לא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמוד סולם רעוע בביתו,
 (כתובות ס"א).

118) If a thief of Babylon has embraced thee, count not only the money, but thy teeth as well.

119) One should never be stern at the dinner table.

120) Sell thy gold ornaments and thy precious stones in order to establish thyself in a business, rather than to be compelled later to sell thy fine things in order to have bread.

121) Do not own a vicious dog, nor place an old ladder against your house.

130. פאַרשליס די טיהר

לאז ניט קיינמאל אן אפענע טיר,
ווייל דאס רופט א גנב צו דיר.
פרצה קוראה לגנב (פתח פתוח קורא לגנב לעשות מלאכתו).
(סוכה כ"ו).

131. שטודיר צו די דיר

צו דער הויפטגאס הויר, זאל ניט זיין דיין שטודיר-צימער,
ווייל די פארבייגעהער וועלען שטערען דיין לערנען אימער.
אל תשב בגובה של עיר ותשנה (על העליה נראה בני אדם
עוברים ושבים ויבטלוך מלמודך) (פסחים קו"ב עיין רשב"ה).

132. היט זיך פון א צבוע

היט זיך פון פרומע אידען געטרייע,
אדער גאר פון מענשען די פרייע,
נאר פון דעם מאסקירטען וואס איז פרום,
און טהוט אלעס אין דערשטיל וואס עס איז קרום.
אל תתיראי מן הפרושים ולא ממי שאינם פרושים, אלא מן
הצבעין שדומין לפרושים, שמעשיהם כמעשי זמרי
ומבקשין שכר כפנחס, (סוטה כ"ב).

133. בערויער די לעבענדיגע

וויינען דארף מען אויף די וואס בלייבען עלענר צו טרויערען,
דער פערשטארבענער געהט צו רוהע, אבער די לעבעדיגע דארף
מען בארויערען.
בכו לאבלים ולא לאכדה, שהוא למנוחה ואנו לאנחה, (מ"ק כ"ה).

130) Do not leave thy door open lest you invite the thief to enter thy house.

131) Let not thy window face the main street, lest ye be disturbed from thy study.

132) Avoid neither the very pious nor the heretic, but avoid him whose face is masked while pretending piety.

133) Let us not mourn the dead, for they have gone to their rest. Let us rather sympathise with those who are left to mourn.

126. ארבייט אויף דיין אָרט

עס איז בעסער פארדינען ווייניגער ניט ווייט פון הויז,
אידער פארדינען מעהרער און פון שטאָרט ווייט אַרויס.
קבא מאַרעא ולא כורא מאיגרא (טוב להשתכר קרוב לביתו
מעט כסף מהשתכר הרבה במקום רחוק). (פסחים, קי"ג).

127. האַלט אַ געהיימנים

פיעלע גוטע פריינד אין דיין הויז קאנסטו אימער האַבען,
אבער דיינע געהיימנים צו איינעם פון טויענער זאָלסטו זאָגען.
רבים יהי דורשי שלומך גלה סודך לאחד מאלף (בשם ב"ם)
(יבמות ס"ג).

128. געה אין אַ שוהל

פון פריה און אווענד אין שוהל אַ געבעט צו גאָט געבען,
אויב דו וועסט געהן, וועסטו דערפאר לאַנגע יאָהר לעבען.
קדימו וחשוכא לבי כנישתא כי היכי דתורכו חי, (ברכות ח').
ערב ובקר לך לבחכ"נ כדי שתאריך ימים.

129. דאווען אין העברעאיש

עס איז בעסער צו בעטען גאָט אין העברעאיש,
אידער אין אַ גוויאישער שפראַך ווי אַראמעאיש.
לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי (אל יתפלל אדם בלשון
ארמי), (שבת י"ב).

126) Rather to earn less nearer to home, than to earn more away from home.

127) You may have many friends come to your home but confide but in one of a thousand.

128) If you pray early in the morning, you will surely have long life.

129) It is very desirable that one should pray in Hebrew.

138. מאַך געשעפט מיט א גביר

זאלסט זוכען צוזאמען מיט א גליקלאכען צו שטעהן,
וועלען דיינע געשעפטען אויך דעמאלט בעסער געהן.
הוי משתדל עם מי שהשעה משחקת לו (וואו תצליח גם אתה),
(פסחים קי"ב).

139. באדענק וואס דו רעדסט

זאלסט ריכטען איידער דו רעדסט, גוט צו בעקלערען,
ווייל אויסגערעדטע ווערטער קענסטו ניט אומקערען.
הוי דן דברך עד שלא תוציאם מפיו (אח"כ לא תוכל להשיבם),
(ד"א זוטא, פ"ג).

140. ווען ביליג קויף

זעהסטו אז דער פרייז איז געפאלען, קען ביליגער ניט זיין,
קויף שנעל די סחורה, קענסטו פארדינען גאנץ פוין.
זלת קפיון קנה מיתה. (אם הסחורה נפלה במקום מטה עסוק בה
ותשתכר),
(ברכות ט").

141. א שלעכטען טהו ניט קיין גוטעס

טהו ניט צו קיין שלעכטען קיין גוטעס, וועט דיר ניט טרעפען
קיין בייזעס,
ווען צוויי הינט זיך נאך רייסען, ניט צענעם זיי; זיי וועלען
דיך בייסען.
טב לביש לא תעביד, וכישיא לא ימטא לך (לאיש רע אל תעשה
טובה, ולא תבוא אליך רעה),
(ב"ר פ' ב"ב).

138) Associate thyself with those who are successful, then thou too wilt succeed.

139) Consider before you speak, for words once spoken cannot be recalled.

140) If an article has been priced very low, buy it.

141) Do not part fighting dogs, lest they attack you. Attempt to do no good for those who are evil, lest evil befall you.

134. זוך א רייכען

פאר דעם מאן וואס האט רייכקייט און פארמעגען,
זאלסטו פאר איהם אפילו שפענער נאכטראגען.
בתר מרי נכסי ציבא משוך (אחר העשיר תשא גם כפסי עזים).
(בבא קמא צ"ג).

135. אליין ניט שלאָף אין א הויז

מען טאר ניט בלייבען שלאָפען אין א הויז נאר אליין,
אויב מען ווערט קראנק אין ניטאָ ווער נאָר א דאָקטאָר זאל געהן.
אסור לישן בבית יחידי (פן תבוא עליו מחלה ואין מי שיחוש לעזרתו).
(שבת קנ"א).

136. פארליי געלט פאר עדות

ווער עס פארלייט אהן צייגעניש זיין געלד,
וועט איהם קיינער אויף זיין קלאַגע ענטפערען אין דער וועלט.
המלוה מעותיו שלא בעדים יהיה מן הצועקים ואינם נענין, (ב"מ ע"ה).

137. זוך אונטער דיינע מהאמען

אויב א מענטש קריגט וועהטאגען און אויך א שלעכטע צייט,
זאל ער אונטערוזען זיינע האַנדלונגען מיט אלע לייט.
אם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו (יהרהר
במעשיו), (ברכות ה').

134) If the man be rich and influential attend to his wishes, even though it be to do such menial work as carrying wood.

135) Do not spend the night alone, lest you become ill and no one will be there to help you.

136) He who lends his money without a note should expect no help when payment is refused.

137) If one experiences pain or bad times, let him search his memory lest he has wronged anyone.

146. א הונט אויפ'ן קייט

א איד זאל ניט הארעווען א הונד, סידען אין א נויט,
 אויך דאן מוז מען דעם הונד האלטען אויף א קייט.
 לא יגדל אדם את כלב אלא אם כן הוא קשור בשלשלת, (ב"ק ע"ט).

147. צוויי זאכען

שטרעב א לייכט געבאט צו ערפילען,
 און אנטלויף פון א זינד מיט'ן גוטען ווילען,
 ווייל א געבאט ציהט זיך צו א צווייטע,
 און א זינד שלעפט נאך א גרייטע.
 הוי רץ למצוה קלה שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה.
 (פ"א ד').

148. היט זיך פון א שלעכטען

זעהטו א שלעכטען און די צייט גליקט איהם, ער איז אויבען אן,
 פריג זיך ניט מיט איהם און האב ניט מיט איהם צו טהאן.
 אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו. (ברכות, ז').

149. זיי ניט רעוואָלוציאָנעריש

גאט האט באשוואוירען די אידען, זיי זאלען ניט מאכען
 קיין רעוואָלוציאָן,
 וואו זיי וועלען זיין געגען די רעגירונג פון אן אנדער נאציאָן.
 השביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו במלכות אומ"ה, (כתובות קי"א).

146) Do not own a vicious dog unless it is absolutely necessary, but even then see to it that he is chained.

147) Be quick to fulfill an easy commandment, for one good deed calls for another good deed, while one sin encourages another sin.

148) If an evil person meets with success, neither quarrel with him nor fraternize with him.

149) God has ordained that wherever the Jew may live, he should be loyal to the land of his adoption.

142. האב איין געשעפט

וויילסטו פיעל געשעפטען אליין פיהרען, קענסטו דערביי פיעל
פערלירען,

דינסטו א גארטען, קאנסטו דאן פייגעלאך עסען,
דינסטו פיעל גערטנער וועלען פייגעלאך דיינע אויפרעסען.
דאגער גינא אכול צפרין, דאגער גינין צפרין אכלין ליה, (השוכר
גנה אחת יכול לשמרה ולשכור לאכול צפרים, והשוכר
גנות הרבה, אז הצפרים אוכלים פרנסתו מגנתו) (קה"ר פ"ד).

143. ניט שמוים אָפּ אינגאנצען

א סינר, א פרוי, און דעם יצר הרע האלט צו ביי א זייט,
מיט דער רעכטער האנד נאָהענט, מיט דער לינקער האנד האלט ווייט.
יהא אדם דוחה בשמאל וכימין מקרב, (סוטה מ"ו).

144. זוך דיינע פעלערען

אלע פרעמדע פעלערען, זעהט א מענש גיך,
אבער ניט זיינע אייגענע אויף זיך.
כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, (נגעים פ"ב מ"ד).

145. עס גוט

לייג אריין גוט אין מאנען, וועט דער בויד די פיס טראגען.
כריסא טעין רגליא (המאכלים הטובים נותנים כח ללכת ברגלים).
(ב"ר פ"ע).

142) Do not attempt to carry on too much business lest you lose all in the transaction.

143) The child, the wife and the evil inclination should be encouraged with the one hand, but discouraged with the other.

144) Man sees the mistakes of others, but not his own.

145) Eat well, then will thy stomach support thy feet.

154. זיי ניט מל

אזוי לאנג ווי ביי א סינד איז די הויט נאך רויט,
זאל מען ניט מל זיין, עס איז א געפאָהר פון טויט.
האי ינוקא דסומק כו' (כל בשרו אדום ימתינו מלמולו), (שבת קל"ד).

155. שטראַף ניט ביים עסען

שטראַף ניט דיין פריינד ביי זיין מאַהלצייט,
און דו זאָסט זיך ניט קריגען אין זיין פרעהליכע צייט.
אל תוכיח רעידך עת משתה, ואל תריב אתו בשמחתו, (ב"ס ל"א).

156. א געפאלענעם הויב אויף

ווען איינער נידעריג פאלט, וואָרף איהם ניט קיין שטיין,
העלף, ערמונטער איהם, אויב ער קען ניט אויפשטעהן אַלליין.
לידחי אבן אחר הנופל? (לא יאות כן אלא לעזור לו), (קידושין כ').

157. עהרע א דאָקטאָר

באשעהן א דאָקטאָר, גיב איהם עהרע,
ער וועט דיר שטעהן אין א צייט א שווערע.
הדר פני רופא וכבודו כי יקום לך בעת צרה, (ב"ס ל"ח).

158. א קראַנקהייט ניט פערלאָזן

טוט דיר נאר עפעס וועה, צום דאָקטאָר גלייך געה.
דכאיב ליה כאיבא אזל לבי אסיא (אם יש לך כאב, לך אל הרופא מיד).
(ב"מ, ל"ח).

154) Circumcision should not take place as long as the infant's skin is still red.

155) Do not punish thy friend during his meal time, nor seek to quarrel with him when he is enjoying himself.

156) When thy friend has fallen, do not cast a stone against him, but rather help him to get on his feet.

157) Respect the physician, honor him, for he will help thee in time of need.

158) Do not neglect any illness, see a doctor.

150. נִיט פֿעראַכטע

זאַלסט קיין מענשען גרינג נִיט שעצען,
 און קיין זאך זאַלסטו נִיט פאַרלעצען,
 עס נִיט נִיט אַ מענש וואָס האָט נִיט זיין צייט,
 אויך אַ זאך וואָס האָט נִיט זיין אָרט נאָהענט אָדער ווייט.
 אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם
 שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום, (פ"א ד').

151. מייד אויס אַ פֿרעמדע פֿרוי

מייד אויס דיין אויג פון אַ פֿרעמדער פֿרוי,
 און פון אַ פֿרעמדע שעהנדייט אויך אַזוי.
 העלם עינג מאַשט חן ואל תביט ליפי זרה, (ב"ס ח').

152. מענש, באַטראַכט זיך

דו מענש באַטראַכט די דריי זאַכען, וועסטו נִיט זינדיגען אין לעבען:
 ווייס פון וואָנען דו קומסט, וואוּהין דו געהסט, וועמען מוזטו
 רעכענונג געבען.
 דע מאַן באַת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין
 וחשבון, (פ"א ג').

153. נִיט טראַכט וואָס פון דיר איז פֿאַרבאָרגען

וואָס קומט דיר אַרויס פֿאַרבאָרגענע זאַכען צו פֿאַרשען, צו יאָגען,
 אַ דאָס וואָס דו זעהסט, קענסטו נִיט פֿאַרשטעהן און נִיט זאָגען.
 מה בצע לחקור נסתרות ולרדוף זרות אם את אשר הראת נלאת
 לחבין, (ב"ס ג').

150) Do not hold lightly of anyone or anything, for everyone and everything has its place in this universe.

151) Do not pay attention to strange women.

152) Know thou whence thou comest, whither thou goest and to whom thou must give account.

153) Why shouldst thou seek to learn the forbidden when that which thou canst see, thou dost not understand.

163. טראָג גוטע קליידער

שפּאַר אָפּ פון דיין מאַגען,
און גוטע קליידער זאָלסטו טראָגען.
עשוך לגביך ושוי לכריסך (ביוקר קנה בגד לגופך ומאכלך קנה בשווי),
(ב"מ נ"ב).

164. זיי אָרענטליך

ניט רייד מיט'ן מויל איינס,
און איז האַרצען טראַכטען ניט אַזוינס.
שלא לדבר אחד בפה ואחד בלב,
(ב"ס ס').

165. זאָרג ניט פאַר'ן מאָרגען

דו זאָלסט ניט האַבען קיין אַנגסט פאַר מאָרגען,
ווייל דו ווייסט ניט נעקסטער טאָג וועלכער וועט דיר בריינגען זאָרגען.
אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום, (יבמות ס"ג בשם ב"ס).

166. דריי סאַרטען גרים

דריי סאַרטען גרים ווערען אידען; איינער ווערט אַ איד אַ שענהע
פרוי צו קריגען,
אַ צווייטער ווערט אַ איד, ער זאָל האַבען צום לעבען, אַ דריטער
נאַר פון גאָט'ס וועגען.
שלשה גרים הן גר שנתגייר לשם אשה, להיות מתפרנס, ולשם
שמים,
(יבמות ס"ג).

163) Wear good clothes even though you must deny yourself certain foods.

164) Do not say one thing with thy mouth when thy heart speaks otherwise.

165) Do not worry for the morrow, for you know not what it has in store for you.

166) Some become converts because of a beautiful woman, others because of a livelihood, while still others because of their love of God.

159. נִיט געטרויערט

פון די זייטען פון גרוב, קען מען זיך נישט אומקעהרען,
טרויער העלפט נישט, דיין לעבען וועט ערגער ווערען.
מירכתי שאול אין השיב, תונתך לא להועיל ואתה תרע לנפשך.
(ב"ס ל"ח).

160. א גוטע עצה

רייכקייט שטארקט די טריט אין מענשענס וועגען,
נאר א גוטע עצה איז בעסער פון זיינעטוועגען.
הון ועושר יעודדו מצעדי איש ועצה טובה נבחרה מהם, (ב"ס מ').

161. א נייער אָרט — א נייער מזל

ווען מען ענדערט דעם נאמען אָדער אָרט,
איז א נייעם פלאץ ווערט דער מזל בעסער דאָרט.
משנה מקום ומשנה שם משנה מזל, (שבת ירושלמי ו' וכן בזהר פ' וישב,
וכן דביש ליה בהאי מתא וכו',
(ב"מ ע"ה).

162. נִיט געזאָרגט

פאַרקויפט א זאך, מעגליך זאָלסטו חרטה האָבען און וועלען צוריקקערען,
אויסער וויין נישט, — ווייל עס קען נאָר זויער ווערען.
זבין ותחרט לבר מחמרא (אם מכרת יין לא תצטער פן יהיה
לחומץ), (פסחים קי"ב).

159) No one returns from the grave, therefore do not grieve lest it be worse with thee.

160) While wealth may strengthen a man's position, good advice is still more desirable.

161) One's fortune may change with the change of name and place.

162) If you have sold something and regret its sale, it is possible for you to get it back, except in the case of wine, for it is possible that it become sour.

171. ניט זיך גרויסקייט

יאג זיך ניט צו לויפען, פאר אן אַמט אַ הויכען.
אל תהי רץ אחר שררה, (פסיקתא רבתי פ' כ"ב).

172. היט זיך פון פרעמדע

דיינע געהיימנישען פון אַ פרעמדען זאַלסטו באַהאַלטען,
פילייכט פאַלשקייט אין האַרצען קען ער האַלטען.
העלם סודך מזר אולי נכלים בלבבו, (ב"ס ח').

173. היט זיך פון אַ כעסן

מיט אן אויפגערעגטען כעסן זאַלסטו זיך ניט קריגען.
זאַלסט ניט געהן אין זיין וועג, דו וועסט ניט האַבען קיין פאַרגעניגען.
את בעל אף אל תשעשע ואל תלך בדרך אתו, (ב"ס ח').

174. זיי זיך מתודה

אז אַ מענש פיהלט אַז ער וועט די קראַנקהייט ניט איבערטראַגען,
דאָרף ער זיך מתודה זיין, זיינע זינד אויסזאָגען,
ער זאַל חרטה האַבען, וועט ער דאָן יענע וועלט האַבען.
שכל המתודה (בחרטה) יש לו חלק לעולם הבא, (מס' שמחות פ"ב).

175. ניט אַלץ זאַל די פרוי וויסען

פאר דיין פרוי, זאַלסטו אינגאנצען ניט ענטדעקען דיין האַרץ,
פאַר איהר,
פילייכט וועט זי קענען איהר האַנד שווער לייגען אויף דיר.
אל תגלה לבכך אליה (לאשה) פן תכבד ידה עליך ועל כספך, (ב"ס ט').

171) Do not seek high office.

172) Do not divulge thy innermost secrets to the stranger, lest he have falsehood in his heart.

173) Do not quarrel with one easily angered nor go in his way.

174) Those who confess their sins at the death bed, will surely have a portion in the world to come.

175) Do not reveal all to thy wife, lest her hand be heavy upon thee and thy purse.

167. פארויכטיגקייט

פיער הונדערט גילדען איז ווערט געלאסענהייט,
און נאר מעהר איז ווערט גוטע פארויכטיגקייט.
מתון מתון ארבע מאה זוי שווא, (המתנהל לאטו), (ברכות ב' עיין שם).

168. צו שפעט אן עצה

פארשפעטיגטע עצות; ווי פילע קערנער,
נעהם ווארף זיי אויף דערנער.
שקילא טיכונדך ושדיא אחיזרי (קח מוכתך והשלך על הקוצים),
(שבת ס"ג, עיין ברש"י).

169. פריהער גרייט שפיין

מען טאר ניט קויפען א בהמה, ביז מען גרייט ניט צו א שטאל
און שטרוי,
אזוי ווי מען דארף צוגרייטען א הויז און א גארטען און נעמען
א פרוי.
אין אדם רשאי ליקח בהמה אא"כ התקין להם מזונות,
(ירושלמי יבמות פ' ט"ו).

170. ניט זיי צו גוט

זאלסט ניט זיין פאר לייטען צו ווייך און צו זיס,
מען וועט דיר איינשלינגען פון קאפ ביז די פיס.
אל תהי מתוק פן יבלאך, (במבחר הפנינים).

167) Patience is worth four hundred gulden, but carefulness is worth still more.

168) Late advice is like spoiled corn, throw it away.

169) Do not buy a cow ere you have a stall and straw ready; do not marry ere you have a house and garden ready.

170) Do not be too easy with strangers lest they swallow you.

180. א געבעט פון א קראנקען

וואס א קראנק ליגענדער מאן בעט ביי זיין לעבען,
איז גלייך ווי ער וואלט געשריבען און איבערגעבען,
ווי ער האט אויסגעדריקט אין בעט זיין ווילען.
מוזען זיינע נאָהענטע זיין פארלאנג ערפילען.
דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי (דברי החולה בכתובין
לקיים דבריו),
(גיטין י"ג).

181. שרעק ניט א קראנקען

ווען א קראנקענס א פריינד שטארבט, זאל מען איהם ניט אויסזאגען,
ווייל ער קען פון זינען זיך ריהרען און דעם צער ניט איבערטראגען.
חולה שמת לו מת (קרוב) אין מודיעין אותו שמת, שמא תמרף
דעתו עליו.
(מועד קטן, כ"ז).

182. זיי קלוג

דורך קלוגשאפט, קען אן ארימאן דערהויבען ווערען,
מען זאל איהם זעצען גלייך מיט גרויסע הערן.
חכמת מסכן תרוממנהו להשיבו עם נגידים.
(ב"ס ו"א).

183. ניט וויין צופיעל

ווייניגער טרעהרען אויף א טויטען לאז רינען,
ווייל ער האט שוין זיין רוהע געפונען.
המעט דמעה על מת יען כי מצא מנוח,
(ב"ס כ"ב).

180) The wish of the sick person must be immediately fulfilled by those near to him.

181) Do not disclose to the sick person that someone dear to him has passed away lest he lose his mind.

182) Through wisdom can even the most humble be raised to a high position.

183) Let few tears fall for the dead, for he has already found his rest.

176. האַלט מויל

ווען אַ מענש איז צו דיר גוט, שווייג שטיל,
 כדי באַלעסטיגער זאַלען איהם ניט שאַדען צופיעל.
 אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו,
 (ב"ב קס"ד).

177. מיש זיך ניט צו פרעמדע

זאַל דער בעל הבית אַליין די דערנער אויסשניידען,
 פון פרעמדע געשעפטען זאַלסטו אויסמיידען.
 יבוא בעל הכרם ויכלה את קוציו,
 (ב"מ פ"ג).

178. היט דיין פערמעגען

דו זאַלסט דיין זעלע צו אויסגעלאַסענע פרויען ניט איבערגעבען,
 זיי וועלען גאר אין גיכען צו רייבען דיין פאַרמעגען.
 אל תתן נפשך לקדשות כי תבונה מחר חילך,
 (ב"ס מ').

179. ניט טרינק מיט פרויען

מיט אַ פרעמדער פרוי זאַלסטו ניט טרינקען אַליין,
 זי וועט דיין זעלע פאַנגען און וועסט אין גרוב געהן.
 אל תשת ואל תשכר עמה (עם האשה) פן תצוד נפשך ותרד שחת,
 (ב"ס מ').

176) If one does you a favor do not publish it lest others should annoy him.

177) Let the owner himself rid his garden of thorns.

178) Do not give thy soul to the harlot, lest she rob you of your wealth.

179) Do not drink with a strange woman lest she take thy soul and your end will be death.

188. זאלסט זיך קענען

ביזטו קלוג זאלסטו דעם אנטווארט ריידען,
אזו אויב ניט זאלסטו דיין האנד צום מויל לייגען.
אם חכמת תן מענה ואם אין, שים ירך למו פיד,
(ב"ס ה').

189. פיהל מיט

זאלסט טריסטען, די וואס פארגיסען טרעהרען,
אזו מיט אונמוטהיגע זאלסטו טרויעריג ווערען.
הוי מנחם למוריד דמעה, ועם אבלים התאבל,
(ב"ס ז').

190. א נפטר ניט קריטיקיר

ניט קריטיקיר איינעמס שרייבען אדער ריידען קרום,
ווען ער איז שוין טויט, איז ער סיי ווי סיי שטום,
לעבענדיג וואלט ער איבערגעצייגט ווי ער איז פרום.
אין משיבין את הארי לאחר מיתה (לו היה בין תחיים, אז
החזיר לך תשובה),
(גיסין פ"ה).

191. עס — ניט רייד

ניט רייד ווען דו עסט, צוקיי גוט די שפיין וואס מעהר,
ווייל עס איז א געפאהר, די שפיין זאל ניט אריין אין לופט־רעך,
עס איז געזונטער פארן מאגען, אזוי אלע דאקטוירים זאגען.
אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבוא לידי סכנה,
(תענית ה').

188) If you are wise then you may answer, but otherwise place your hand over your mouth.

189) Console those who mourn and sympathise with those who are sad.

190) One should not criticize the person who has passed away, for he is as though he were dumb.

191) Do not converse while eating lest food enter your wind pipe.

184. א מענשענס פראוואו

גאלד ווערט דורך פייער געפרואוואט,
און גאט'ס געליעבטער, ווען ער צרות פארזוכט.
כי הוזהב באש יבחן וידיד אל בכור העני.

(ב"ס ז')

185. גיי ניט גיך

געה ניט גיך, נאר מיט קליינע טריט, שטיל.
טרינק ניט קיין מעדיצינס צו פיעל,
רייס ניט קיין צאג, אז מען קאן איהם מאכען שטיל.
לא תשתי סמא ולא תשוור ניגרא ולא תעקר כרא וכו'. (לא תשתה
סממנים, לא תלך פסיעה גסה, לא תעקר שן שסופו להתרפאות).
(פסחים ק"ג פ"י רשב"ם).

186. ניט מהו קיינעם וויי

ניט לאד פון א מאן, צו מאכען איהם שמערצען,
ווען יענעם איז ביטער אויף דעם הערצען.
אל מר נפש לא תלעג

(ב"ס ז')

187. ניט פערשווייג

ווער עס וויל דיר פארשעהמען, ניט שווייג יענעם,
און ווען דו פאלסט, זאלסטו זיך ניט פארשעהמען.
אל תשא פני איש לבשתך ולא תבוש כי נפלת.

(ב"ס ד')

184) Gold is tested by fire, and God's loved ones through trouble.

185) Walk slowly, avoid the use of medicines and do not extract a tooth if it can be fixed.

186) If one experiences trouble, do not laugh at him.

187) If one wishes to cause you shame, do not allow it. If misfortune is your experience, do not lose courage.

196. נײַט לאַך פֿון אַן אַלטען

פֿון אַן אַלטען זאַלסטו נײַט לאַכען,
 די יאָהרען וועלען אונז אױך אַלט מאַכען.
 אַל תלעג לזקן כּי נזקן גם אַנחנוּ,
 (ב"ס ח').

197. נײַט לױף צו אַ פֿריינד

אַ נאַר לױפט צו זײַן פֿריינד'ס הױז אַפֿט שנעל,
 אַ סלוגער זעט צו באַטראַכטען, צי איבערטערטען דעם שוועל.
 רױץ ירוץ פֿתּי אַל בית רעהוּ, וחכם כּמעט ישׁקוף מתבּושש, (ב"ס כ"ו).

198. אַ פֿייער לעש

ווען אום שבת אַ פֿייער ברעכט אױס,
 געלױבט איז דער פֿערלעשער פֿון הױז.
 מַכְבִּין וּמַפְסִיקִין מִפְּנֵי הַדְּלִיקָה בַּשַּׁבָּת וְהַזְחִיר ח"ו מְשׁוּבָּת, (יומא פ"ד).

199. ווען צוויי קריגען זיך

ווען צוויי קריגען זיך פֿאַר אַ ביסען,
 זאַלסטו זיך בעסער גאַרנישט מישען,
 אױב דו קענסט נײַט בײַ זיי שלום שליסען,
 ווייל אַנשטאָט פֿריינד, וועסטו קריגען פֿינד.
 מִפְּנֵי מָה אַתָּם מַכְנִיסִין רֵאשִׁיכָם בֵּין שְׁנֵי הָרִים גְּדוּלִּים. (יבמות ט').

196) Do not laugh at the aged, for years will age us also.

197) The fool pays visits promiscuously, the wise man bethinks himself ere he crosses the threshold.

198) In event of a fire on a Sabbath, those who help to put it out are worthy of praise.

199) When two are quarreling because of a matter of a livelihood, unless you can bring peace between them, do not interfere lest you earn their enmity.

192. פאם זיך אויף

פאר א פרעמדען ניט אנדעק דיין הארץ,
ער קען דיר נאך אמאל באצאהלען מיט שלעכטס.

לכך לאחר אל תגל פן רעה יגמלך,
(ב"ס ז').

193. ליעבע פארדעקט

אויף א געליעבטענס א שולד. פרעגט מען ניט קיין שאלה,
אויף א פיינר אבער, זעהט מען ניט קיין גוטע מעלה.
דרחים לי לא חזי לי חובה, (על כל פשעים תכסה אחבת), (כתובות ק"ה).

194. וועסט געבען רעכענונג

אז א מענטש וועט געבען רעכענונג, זאל ער ניט פארגעסען,
וואס זיין אויג האט געזעהן, און ער האט דאס ניט געגעסען.
עתיד אדם ליתן דין וחשבון על מה שראתה עינו ולא אכל,
(ירושלמי סוף קידושין).

195. עס מיט א מאס

ווער עס עסט מיט א מאס, איז זיין שלאף צימליך זיס,
איז פריהמארגען שטעהט ער אויף פרייליך אויף די פיס.
אכל במדה ערבה שנתו ולאור בוקר יקום שמח,
(ב"ס ל"א).

192) Do not reveal thy heart to the stranger lest he repay you with evil.

193) If our loved one does wrong we often ask no questions, but if our enemy does wrong, we see in that no good purpose.

194) When it be time for man to give account and reckoning let him also recall that certain things he has seen but has not tasted thereof.

195) He who eats moderately sleeps well and finds that he feels fine when rising.

204. ניט ווער שנעל אין צארן

א געלערטער מאן, ווען ער איז אויך קלוג,
פון כעס ווערט ער נאריש גענוג.

הכועס משכח תלמודו ומוסיף מפשות, (גדלים כ"ב).

205. ניט קריגט זיך

פאר א דין, אדער פאר א נוסח אין דאוונען, ניט קריגט זיך
אין קיין ארט,
ווייל ווי מען זאל ניט טהאן, אדער ווי מען זאל ניט דאוונען,
איז אלעס גאט'ס ווארט.

אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, (עירובין י"ג).

204) He who becomes angry forgets all that he has learned and seems ever so foolish.

205) Why quarrel as to the order of prayer, when everything is from God.

200. אן אלטע פרוי

אן אלטע פרוי איז אַ הויז, איז אַ ברכה און אַ זעגען.
ווייל זי היט און קאן אויף אלעס גוט אכטונג געבען.
סכתא בביתא סומא בביתא (אשה זקינה היא ברכה בבית
שיכולה לשום עין על כל דבר שלא יאונה שום רעה). (ערכין, י"ט).

201. אן אלטער מאן

אויב אכטונג געבען קען ניט אן אלטער מאן,
איז ער איז הויז שווער ווי אַ לאסט דאן.
סבא בביתא פאחא בביתא (אם לא משגיח בצרכי בית), (שם).

202. בעסער גמילות חסדים

בעסער לייען אַ ג"ח אויף געצייג צו אן ארבייטס־מאן.
אדער לייען אַ ג"ח פאר אַ געשעפטס־פלאן.
ווי צו געבען צדקה צו אן ארימאן.
גדול המלות יותר מן העושה צדקה (שבת ס"ג).

203. פעראייניג זיך

עס איז אַ פליכט אז יעדער איד,
זאל זיין מיט'ן עולם אַ מיטגליעד.
לישתף אינש נפשיה בהדי ציבורא (כמ"ש אל תפרוש מן
הציבור פ"א), (ברכות ל').

200) The presence of an old woman in ones home is a blessing.

201) If an old man cannot even watch the home, then surely is he a burden.

202) To loan money to get started in business is preferable to giving charity.

203) It is the duty of every Jew to consider himself a part of the congregation.

פרק שנים עשר על דבר פועלים ושכר שני

מרגליות על דבר שכר שכיר ופועלים
על פי דיני חז"ל

בריאנטען און פערל גענומען פון תלמוד וועגען
ארבייטער און געדונגענע לויט די דינים פון חז"ל.

מן הפרק הזה על דבר שכר שכיר ופועלים נראה, כי בעיני חז"ל הכל שוים —
אדונים ומיוחסים אין בתכל; אין הם חפצים שהעשיר ישתרר
על הפועל העני, אלא יכבדהו כיאות, כי בצלם אלהים
עשה את כל האדם, על כן בסדר נכון וישר
יתנהגו כל בני חלוף.

הפרק הזה יעיר את לב הקורא לאהוב את המלאכה
ולא להתבייש במלאכה ולשנוא את העצלות
כי היא אם כל זמה ופשע.

הולך תמים ופועל צדק ודבר אמת בלבבו וכו'. (תהלים, ט"ו).

דער וואס געהט אין אונשולדיגקייט,
וואס טוט מיט גערעכטיגקייט,
און רעדט ארויס פון הארצען די ווארהייט,
דער לעבט לאנג אויף דער וועלט,
און קען רוהען אין גאטעס געזעהלט.

ארבייטער רעספעקטירט די תורה מעהר!
וועלכע רעספעקטירט די ארבייטער!

שטאלץ מעגט איהר זיין מיט אונזער תורה און רעליגיע
וועלכע האט איך באשיצט מיט איהר טראדיציען,
לעזט נאָר די ציילען מיט אַ קלאַהרען געדאַנק,
דאָן וועט איהר געוויס געבען די תלמודיסטען אַ דאַנק.

ביי די תלמודיסטען זיינען געווען אימער אלע גלייך,
אן ארימער ארבייטער, ווי אַ מאַן וואָס איז רייך.
דער ארבייטסגעבער, דער רייכער מאַן,
זאָל ניט הערשען איבער דעם אַרימאָן.
נאָר רעספעקט זאָל ער איהם געבען,
ווי אויך גענוג צום לעבען.

פרק שנים עשר

על־דבר פועלים ושנר שניר

1. ארבעטער

וועז איזער וועט נאר גוט שטודירען,
וועט איזער זעהען ווי די וועלט טהוט זיך פיהרען,
אויב נאר א מענש ארבייט צו מאכען א לעבען,
דאז וועט איזער גאט זענען און פרנסה געבען.
זהו דרך ארץ, אדם עושה בידיו והקב"ה מברך מעשי ידיו,
(טדרש תהלים קל"ו).

2. א מלאכה איז ברכה

ליבערשט צו זיין באזארגט מיט א מלאכה,
מעהר ווי פון עלטערנס געלד און ברכה.
חביבה מלאכה מזכות אבות,
גוט איז לערנען תורה, און פאר מלאכה גיט האַבען קיין מורא.
יפה תורה עם דרך ארץ.
(ב"ר פ' ע"ד).
(פ"א, ב').

3. לערענט און ארבייט

ווער עם וועט פון עלטערע מענשען אן עצה הערען,
דער וועט קיין מאל גיט געשטרויכעלט ווערען.
כל מי שנוטל עצה מזקנים לא יכשל לעולם.
(ש"ר פ"ג).

CHAPTER XII. — CONCERNING LABOR

- 1) Man labors with his hands and God blesses his achievements.
- 2) Cherish your trade more than the wealth of your parents.
- 3) Knowledge goes well with a trade.

7. לעב פון ארבייט

לעב ארבעט צו מאכען א לעבען,
מיט רבנות זאלסטו זיך ניט אבגעבען
אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות,
(ב"א א').

8. גלייך באצאל

דיין נאכט-ארבעטער זאלסטו באצאהלען אין דער נאכט,
ווי-נאך ער האט זיין ארבעט שוין אפגעמאכט.
מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה, ת"ל לא תלין פעולת שכיר.
(ב"מ ק"י).

9. ארבייט וועט אימער זיין

קיין סארט ארבעט וועט פון דער וועלט ניט אונטער געהן,
סיי זי איז שווער אדער סיי איז גרינג, מיאוס אדער שעהן.
אין לך אומנות שעוברת מן העולם,
(סוף קידושין פ"ב).

10. א קינדס פארגעניגען

פאר קינדער איז א גליק און א פארגעניגען,
ווען זייערע עלטערען אן איידעלע ארבעט קריגען.
אשרי שרואה את הוריו באומנות מעולה,
(קידושין פ"ב).

11. פון האנט אין מויל

ווען דו עסט פון דיין אייגענע פארהארגעוועטע געלט,
אזוי, וואויל איז צו דיר און גוט אויף דער וועלט.
יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך
לעולם הבא.
(ברכות ח').

-
- 7) Love your work, and avoid high office.
 - 8) Don't hold out your employee's pay till the next day.
 - 9) Work will never get out of season.
 - 10) Happy is he whose parents have an honorable profession.
 - 11) Happy is he who eats by the sweat of his brow.

4. אן איידעל מאן

אבי דער בעל מלאכה אליון איז ניט אויף צרות,
ווייל מען זאגט א ווערטעל: יחוס על בית הקברות,
ווארום פיעלע בעלי מלאכות לעבען ווי די שררות.
און ווינד-געשעפט טויג אויף כפרות.
אמאל פלעגט מען זיך שעחמען, א חתן א בעל מלאכה צו נעהמען,
א געשעפטס-מאן א ברתורה, איז געווען אמאל נאר א סחורה,
היינט א פראפעסיאנאל-מאן, רערט שוין ניט וועגען נדון.

5. תורה און ארבייט

האב בילדונג און ארבייט, די צוויי, דער תלמוד זאגט אייד אַזוי,
ווייל זיי זיינען אליון ארבייטער געווען, די נעמען פון זיי זיינען
מעהר ווי צעהן:
לעזט ווייטער וועט איהר זעהען, 1) רבי חנינה, איז געווען א שוסטער,
2) רבי הושע א וועשער, 8) הלל הזקן א האלץ-העקער,
4) רבי יהושע, א שמיד, א קוילען-מאכער, 5) רבי יוסי א פעל-גארבער,
6) רבי יוחנן א שוסטער, 7) רבי יצחק א שמיד,
8) רבי אבין א סטאליאר, 9) רבי ששת א האלץ-טרעגער.
10) רבי אבהו פלעגט פלעכטען פרויענשע קאפ-שלייערס
11) אבא חלקיה איז געווען א גרעבער
12) אבא שאול איז געווען א באגרעבער
13) מר שמואל איז געווען א דאקטאר
14) רב פפא איז געווען א ביער-ברויער א. ז. וו.

6. ארבייט איז געזונט

רבי ששת האָט געזאָגט: אַרבעט ערוואַרעמט די בלוט מיט שווייס,
און די אַרבעט מאַכט דעם מענשען געזונד און גרייס.
גדולה מלאכה שמחממת את בעלת, (גיטין ס"ז).

4) Look not with disdain upon manual labor, for many of our Rabbis of old occupied themselves with such manual work as that of carpenters, shoemakers, woodchoppers, blacksmiths, tanners and mill workers.

5) Possess knowledge and work for a living, so says the Talmud.

6) Rabbi Shasheth said: "Work is good, for it warms up the blood and makes one strong."

16. אמאל העלפט ניט קיין חכמה

עס גיט מענשען וואס ווייסען פיעל טראפען וואסער אין ים צו ערקלערען,
און האבען ניט גענוג קליידער און שפיין אום זיך צו ערנערען.
אן ארבעטער איז אימער גרייט, צו האבען גענוג אויף ברייט.
יודעין לשער כמה מפות בים ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש,
(תורות י').

17. ארבייט בעצאהלט זיך

ווער עס ארבעט שווער און האט שלעכטע צייטען,
וועט דאס אים ענרע זיך אויף גוטעס פארבייטען
המצטער בתחלתו נוה לו בסופו, (ילקוט איוב).

18. כשר פערדינט

בעסער א מענש זאל האבען פארדיענט איין זאך כשר, שווער,
איידער ניט פארדיענט הונדערט זאכען און אפילו מעהר.
טוב לו לאדם דבר אחד בצער, ממאה בריוח (שלא עמל בהם),
(אדר"ב פ"ג).

19. ארבייט אין דער יוגענד

אלטער! האסטו אין דער יוגענד געארבעט נאר,
דארפסטו צו דער עלטער ניט ארבעטען גאר.
סבא! אי קרצת לא חשכת (אם בילדותך עמלת אז בזקנתך לא
תעמל), (ויקרא פ' כ"ח).

16) There are some who can measure the seas and yet cannot earn enough for bread.

17) He who works hard during a time of stress, will surely enjoy the fruits of his labors at a later time.

18) Better to have little, but honestly earned, than much from questionable sources.

19) If in thy youth thou hast labored, when old age comes thou wilt not have to labor.

12. ארבעט איז געשעצט

פיעל געשעצטער איז דער וואס לעבט פון ארבייט,
אידער די ניט-ארבייטענדע גאר פרומע לייט.

גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים. (ברכות ח').

13. ארענטליכקייט

ווי עס איז נויטיג א גאנצל צו האלטען שטארק א וואנד,
אזוי מוז זיין שווינדעל ביים קויפען און פארקויפען לאנד,
ארענטליך פארדיענט גאר אן ארבעטער מיט זיין האנד.

כיתד נמוגע בין אבני קיר כן העול בין מקנה וממכר. (ב"ס, כ"ז).

14. א זיסער שלאף

זיס איז דעם ארבעטערס שלאף צי ער עסט ווייניג צי פיעל,
אבער געשעפט, איבערזעטיגונג, לאזט דעם רייכען ניט שלאפען שטיל.
מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה יאכל, (מנחות ק"י).

15. ארבייט איז געשעצט

דער וואס לעבט פון ארבעט איז מעהר געשעצט,
ווי איינער וואס עסט פון גרייטען ביז'ן לעצט.

גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה. (גיטין ס"ז).

12) Better is he who labors for his pay; than the pious man who idles all day.

13) Trade necessitates exaggeration while he who labors by the sweat of his brow earns his daily bread honestly.

14) The sleep of the laborer is sweet, whether he eats little or much.

15) He who earns his daily bread from day to day, is held in greater esteem than he who consumes his savings without replenishing it.

25. נײַט שעם זיך צו פֿערדינען

שינד אפּ אין אָפּענעם מאַרק אַ טױטע פּיה פֿאַר געלט,
זאָג נײַט אײַד בײַ אַ גרױסער מאַן אײַד שעם זיך פֿאַר דער וועלט.
פשוט נבילתא בשוק ושקיל אגרא (וקח תשלומין) ולא תימא גברא
רבה אנא.
(פסחים, קי"ג).

26. לערן די קינדער ארבייטען

לערן דיין זון און אַרבעט אַ ריינע,
אױד אַ גרינגע און אַ שײנע.
לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה כו',
(סוף קידושין).

27. זאָג אַ דאַנק דעם אַרבייטער

ווען און אַרבעטער, זיין אַרבעט ריכטיג טוט,
זאגט מען איהם דיין כח זאל זיין גוט.
ישר כחך לפעלי טבא,
(שמות רבה).

28. וועסט רייך ווערען

קויף און פאַרקויף קליידער און זאַכען,
וועסטו מעהר פאַרדינען ווי אַליין זיי מאַכען.
זבן ולא תיזיל (קנה בגדים ולא תארג ותרויח יותר).
(יבמות, ס"ג).

29. זאָלסט אַרבייטען שווער

בעסער צו פאַרדינען זיך צו פרעמדע אַרבעטען,
אײדער אַנקומען פון פרעמדע ברויט צו בעטען.
לעולם ישכר אדם לעבודה שזרה לו,
(ברכות ירושלמי פ"ט).

25) If it is your livelihood, do not hesitate to skin a carcass even though it be in the open market place.

26) Teach thy son a clean and honorable trade.

27) Appreciate the efforts of those who do their work well.

28) Buying and selling clothes pays better than making them.

29) It is better to serve others than to beg bread from others.

20. לויט דער ווערטה

ווי דיין ארבעט איז שוין,

אזוי קריגסטו דיין לוי.

(אבות פ"ה).

לפום צערא אגרא,

21. ארבייט איז גלייך און מעסיג

אן ארבעטער קאן נישט זיין ארים אדער רייך,

נאר ער האט ביידע זאכען אימער צוגלייך.

אין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות כו', (סו קידושין).

22. נישט האלט זיך גרויס

אויב דו האסט זיך פארדונגען צו ארבעטען אַמאָל,

זאלסטו זיך נישט שעמען צו ארבעטען, אפילו קלאפען וואל.

אי תגרת ליה כו' פון עמריה (אם נשכרת למלאכה אז תעשה

(יומא כ' עיין ברש"י).

אף מלאכת נשים כניפון צמר),

23. צו א בילדער

באשעפטיגסטו זיך מיט בילדען הייזער, מאד זשע א גוטען פלאן,

עס קאן ווערען ביליגער הייזער דו זאלסט ווערען אן ארימאן.

(יבמות פ"ג).

העוסק בבנין מתמסכן,

24. זיין אן ארבייטער

וויילסטו לעבען אהן קאפדרייעניש, רוהיג און פריי,

דאן נעם זיך צו אן איידעלע ארבייט האנדווערקעריי.

(ירושלמי פאה פ"א).

ובחרת בחיים זו אומנת

20) Thy recompense is measured by the thoroughness of thy work.

21) A laborer can neither be rich nor poor.

22) If you have once worked, never fear the most menial labor.

23) If you build, build well, lest you lose all.

24) To avoid worry, choose a good trade.

35. אַרבייט וועסטו האָבען

אויב א מענש וועט אַרבעטען מיט די הענט אָדער סאַכע,
דאָן וועט איהם גאט געבען מזל און פיעל ברכה.
אדם עושה בידיו והקב"ה מברך מעשה ידיו, (מדרש תהלים).

36. עס אייגענע ברויט

ווען א מענש עסט זיין אייגענעם ברויט,
נאָר דאָן איז ער גוט אויפגעלייגט.
בזמן שאדם אוכל משלו דעתו מיושבת עליו כו', (אדר"נ פ' ל"א).

37. טוהו דיין פאַטערס אַרבייט

א מענש זאל ניט ענדערן זיין אַרבייט, נאָר מיט'ן פאַטער'ס זיד אָנגעבן,
אבי עס איז ניט קיין שענדליכע און איז גוט גענוג צום לעבען.
לא ישנה אדם מאומנותו ומאומנת אבותיו, (עירובין ט"ז).

38. ליב דיין אַרבעטער

דיין אַרבעטער זאלסטו ווי זיך זעלבסט ליעבען,
און זיין פרייע צייט זאלסטו איהם אימער געבען.
אהוב עבדך כמוך ואל תמנע רגעי חופש ממנו, (ב"ס ז').

39. א מענש מוז האָרעווען

יעדער מענש איז נאָר צו מאַטערען זיך געבאַרען,
צי לערנען, צי שאַפען, צי אַרבעטען, ביז ער ווערט פאַרלאָרען.
כל אדם לעמל נכרא, (סנהדרין צ"ט).

35) He who labors with his hands or his plow will surely be blessed.

36) One is at ease when eating bread that is his own.

37) Thy father's occupation should be thy occupation.

38) Love thy servant, do not deny him his freedom.

39) Man is born to struggle.

30. גאט בענשט אן ארבייטער

ווען א מענש אַרבעט נאָך מיט די הענט,

ווערט ער דאן פון גאט געבענשט.

אדם עושה בידיו והקב"ה מכרך מעשה ידיו, (גודרש תהלים קל"ו).

31. דעם באדינער גלייך מיט דיר

דיין אַרבעטער זאָלסטו ניט געבען עמען טרינקען וואָס ביליג קאָסט,

נאר אלע שפייזען, אויך שלאָפען איהם געבען ווי פאר זיך דו האָסט.

לא ישנה אדם לעבדו מאכלו ומשקהו והסבו משלו, (מכילתא משפטים).

32. מען געוויינט זיך צו

יעדער אַרבעט איז אין אַנפאַנג שווער,

אַבער עס ווערט גרינגער נאכהער.

כל התחלות קשות, (ילקוט יתרו).

33. אן ארבייטער איז זאט

א הונגער קאן זיבען יאָהר עקזיסטירען,

אַבער ניט ביי דעם אַרבייטער'ס טיהרען.

סיידען ער סטרייקט אָדער איז פויל, דאן האָט ער ניט איז מויל.

שבע שני הוה כפנא ואכבא דאומנא לא חליף, (סנהדרין, כ"ט).

34. אַרבעט וועט גאט העלפען

אויב א פארמער ווי א שקלאָף זיינע פערדער וועט באַדיענען,

דאן וועט ער אויף ברויט און צום לעבען פאַרדינען.

אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם, (סנהדרין נ"ח).

-
- 30) The labor of thy hand is blessed by God.
 31) Feed and clothe thy servant in the same manner as thyself.
 32) All work at the beginning seems to be difficult.
 33) A seven year famine will not affect him who labors.
 34) If one toils in the field even as a slave, he will surely earn his bread.

44. ארבייטער געהען נאך ארץ ישראל

אויך גאלבאן ווערט צוגערעכענט צו זאמען,
 מיט די צעהן שמעקענדע געווירצען באלזאמען;
 אויך ווען גוטע און ניט-גוטע אידען זיינען אין איין באַנד,
 וועלען מיר שנעלער האַבען אונזער לאַנד;
 שרעקט זיך ניט פאַר די פרייע סאַציאַליסטען,
 אויב זיי זיינען חלוצים, ווערען זיי גוטע ציוניסטען.
 ישראל אינם נגאלין עד שיהיו באגודה אחת, (מדרש תנחומא נצבים).

45. לערן אַ מלאכה

אַן אַרבעט אַ גוטע לערן דיין זוהן בעסער,
 ער וועט קענען נאָר פון איין אַרבעט וואַסען גרעסער;
 ווייל פון פיעל מלאכות, איז נאָר ווייניג ברכות.
 רוב מלאכות ומעט ברכות, (ב"ר פ' כ"ב).

46. אַרבייט פלייסט

די צייט ווען אַ מענשט טוט אַרבעט צו פאַרדיענען אויף ברויט,
 איז ער באַהיט פון שלעכטע טהאַטען און פון טויט.
 עתים שאדם עושה מלאכה כו' ומתנצל מן המיתה, (אדר"נ פ' ו"א).

47. נאָט גלייכט אַרבייט

אפילו נאָט האָט ניט געלאָזט רוהען די נאָטהייט אויף די אידען,
 ביז זיי האָבען אויסגעבויט דעם משכן, דאָן האָט ער גערוהט צופרידען.
 ישראל עד שעשו מלאכה כו', (אדר"ב פ' ו"ג).

44) Israel will be redeemed only when all factions with-
 in its ranks will be united.

45) To have many occupations is to have little blessing.

46) Be industrious and you will avoid sin.

47) Even the Shechina did not rest among Israel until
 Israel labored and erected the Tabernacle.

40. פארדין אָרענטליך

פערדינג זיך צו אן אַרבעט וואָס איז דיר פרעמד און ווייט,
אבי דו זאָלסט נישט דארפֿען אַנקומען צו פרעמדע לויט.
ישכיר אדם עצמו לעבודה שהיא לו ואל יצטרך לבריות, (ב"ב ק"ו).

41. אַרבייט נישט געאייילט

פון איילעניש קומט קיין גוטעס נישט אַרויס,
אויף דאַרויף האָבען מיר פון גמרא אַ באַווייז.
מען צורברעכט, מען צורגיסט, און עס בלייבט גאַרנישט,
אגב זריוותיהו דעבדי משתפך, (פסחים ס"ה).

42. נישט ווך פעהלערען

איידער זוכען פעהלערען פון ציוו'ס אַרבעטער,
זוד בעסער די פעהלערען פון דיין אייגענער מוטער.
עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמך.
(מגילה ירושלמי פ"ב).

43. אידען זיינען אין גלות

מיר זיינען אין גלות ביי די קריסטען,
נאָר איבער די אירישע קאפיטאליסטען.
וועלכע ווילען נישט העלפֿען די אַרימע ציוניסטען.
זיי אינוועסטען נישט אין אַרץ־ישׂראל זייער קאפיטאַל,
נישט נאָר אַרבעטער איבעראַל נאָר אויך אַלע אידען בכלל.
אין בן דוד באַ עד שתכלה פרוטה מן הכים, פה בגלות, — אַך אַם
יעזרו את החלוצים בכסףם אז יקרבו את הגאולה. (סנהדרין צ"ב).

40) Go to a distant land; occupy thyself with work foreign to you, but do not become a burden to society.

41) Haste makes waste.

42) Ere thou findest fault with the builders of Zion, search thine own shortcomings.

43) The Messiah come only when men of means will not only support the rebuilding of Zion but will also invest their capital in the Holy land.

52. מלאכה איז ברכה

וויילסטו זיך באזארגען צו האבען אימער צום לעבען,
זאלסטו צו דייע הענט און צו דייע קינדער אן ארבעט געבען.
ובחרת בחיים זו אומנת, (פאה ירושלמי).

53. מאך גוט

האסטו געמאכט אין עפעס א פעהלער,
טא פאריכט דיין ארבעט שנעלער.
קלקלת עובדך סוב חוט וחייט (קח חוט ותפור). (ב"ר פ' י"ט).

54. ניט טרינק

אן ארבעטער וואס גיט זיך אפ מיט טרינקען וויין,
וועט קיינמאל ניט קענען רייך זיין.
פועל סבא לא יעשר, (ב"ס י"ט).

55. צאָהל אין צייט

אויב דיין ארבעטערס געצאהלט וועסטו אין צייט איהם גיט געבען,
איז גלייך ווי דו וואלסט אוועק געהענען זיין לעבען.
הכובש שכר שכיר כאילו נטל את נפשו ממנו, (ב"מ קי"ב).

56. א מאן אָהן אן אַרבייט

א מענש וואס האט גיט קיין ארבעט אין האַנד,
איז גלייך צו א וויינגארטען וואס איז אָהן א וואַנדר.
כל שאין בידו אומנת דומה לכרם בלא גדר, (תוספתא קידושין פ"א).

-
- 52) A trade will assure one of a livelihood.
53) Hasten to correct the mistakes of thy work.
54) The addict to drink will never enjoy wealth.
55) To withhold thy workman's pay is to shed his blood.
56) One without a trade is likened to a vineyard without a fence.

48. אן אייגענע פארם

ווער פון אייגענע מוטער ערד קען זיך שפייזען און קליידען,
איז גלייך ווי א מוטער טוט געבען איהר אייגען קינד אליין זייגען;
און ווי א קליין יתומ'ל ווערט געוויגען אלע טאג פון א פרעמדע מוטער,
אזוי איז אז א מענש מוז יעדען טאג פון מארק קויפען ברויט און פוטער.
הלוקה תבואה מן השוק דומה לתינוק שמתה אמו ומחזירין אותו
על פתחי מניקות אחרות, והאכל משלו דומה לתינוק המתגדל על
שדי אמו. (אד"כ, פ' ל"א).

49. ניט זיי אפהענגיג

איינער צו האבען פון א מענשען זיסען ברויט,
איז בעסער ניט זיסען דורך גאט פון אייגענעם טרייד.
אמרה יונה לפני הקב"ה, רבש"ע יהיו מזונתי מרורין כוית
ומסורין בידך כו' ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד
בשר ודם, (עירובין י"ח).

50. ווען אן ארבייטער לאזט אפ

ווען אז ארבעטער פון א צווייטען וועט אפלאזען,
וועט ער אליין די ארבעט בעסער ניט מאכען.
אין לך אדם אוהב את בן אומנתו, (ב"ר פ' ל"ב, ילקוט תהלים).

51. א גרויסהאלטער

א באווייז פון א גרויסהאלטער אז ער איז ארים אין לערנען און געלט,
ווייל צו פרעגען און צו ארבעטען שטייט איהם ניט אן פאר דער וועלט.
סימן לגמות הרוח עניות, (שבת ל"ג).

48) He who gathers the produce of his own garden is likened to the babe suckling at its own mother's breast; but he who is compelled to purchase his fruits and vegetables at the public market, is likened to the babe who suckles at a strange breast.

49) Better to eat bitter bread earned through your own efforts than sweet bread produced by the efforts of others.

50) One artisan is often jealous of his brother artisan.

51) The haughty person is poor in both knowledge and money, for he is too proud to seek either.

60. אבי דער קרן איז גוט

אבי דער מענש אליין זאל ניט זיין אויף צרות,
ווייל מען זאגט א ווערטעל, "יחוס על בית הקברות",
זאלסט מיט א בעל מלאכה זיך ניט שעהמען, זיי לעבען ווי שררות.
אי בר אוריין הוא יאי, (מנחות נ"א).

61. טאג ארבייטער

דיין טאג ארבעטער זאלסטו באצאהלען דעם זעלבען טאג,
פארהאלט ניט זיין געצאהלט, ער זאל ניט האבען קיין קלאג.
ביומו תתן שכרו וכו', כיון ששקעה עליו החמה עובר עליו משום בל
תלין.
(בי"ק, צ"ט).

62. ארבייט און לערן

ערווערב זיך אן ארבייט מיט תורה,
בעסער ווי האנדלען מיט פארשיעדענע סחורה.
קנה לך אומנת עם התורה, (קהלת רבה ט').

63. ארבייט גוט

דיין גוטע ארבעט וועט דיר ערנעהנטערען צו לייט,
און דיין שלעכטע ארבעט וועט דיר מאכען פון זיי ווייט.
מעשיך יקרבוד ומעשיך ירחקוד, (עדות סוף פ"ה).

60) Do not deem the laborer unworthy of your association, as long as he is deft and industrious.

61) Thy day laborer should be paid the day he completes his work.

62) In addition to the study of the Torah, one should know a trade.

63) Thy good deeds will bring ye closer to good people, thy bad deeds will drive them away.

57. היט די צייט

אן ארבייטער זאל געהן צו זיין ארבייט אין בעל־חבית'ס צייט,
(אויב ער וואוינט ווייט).

אבער פון דער ארבייט זאל ער פארוויילען און געהן אהיים אין זיין
אייגענער צייט.

פועל בכניסתו לביתו משלו, ביציאתו מביתו משל בעה"ב,
(עיין בתוספות ב"מ פ"ג).

58. טהו דיין ארבייט

אן ארבעטער דארף פאר א ת"ח ניט אויפשטעהן,
ווען ער ארבעט און א תלמיד חכם וועט פארביי געהן.

אין בעלי אומנות רשאים לעמוד מפני ת"ח בשעה שהם עסוקים
במלאכתם, (קידושין ל"ג).

59. פוסטע זאנגען

מיר זעהען פוסטע זאנגען שטאלץ די קעפ ארויף אָנגעבלאָזען,
און די פולע זאנגען מיט קאָרען זיינען נידעריג אַראָפּגעלאָזען.
ביזנעס לייטע שטאלצע אָנגעבלאָזענע, זיינען זעהר לעבעדיג,
און די ארבעטער רייך מיט געטריידע זיינען ביי זיך נידעריג.

שבילי חזינא וכו'. (רש"י יבמות).

57) The employer should allow his employee ample time to come to work, but when the employee is going home, he does that on his own time.

58) A workman at his work need not rise when a learned person passes.

59) The stalk laden with corn hangs its head low; the stalk without corn holds its head high. The former though it has plenty is often meek, while the latter, though it has nothing, yet is often haughty.

67. א קינד לערנען א מלאכה

ווער עס לערנט ניט זיין קינד א מלאכה צו פארדיענען אויף ברויט,
איז גלייך ווי ער וואלט איהם לערנען צו זיין א רויבער אין א נויט.
כל שאינו מלמד את בנו אומנות כאילו מלמדו ליספית, (קידושין כ"ט).

68. ביזט מחויב צו לערנען דיין קינד

ווי א פאטער איז מחויב צו לערנען א קינד תורה, און מאכען א ברכה,
אזוי איז ער מחויב צו לערנען איהם א גרינגע איידעלע מלאכה.
כשם שחייב אדם ללמד את בנו תורה כך מחויב ללמדו אומנות.
(קידושין ל').

69. ארבייטער שטיצען ת"ח

ווי די בלעטער אימער די וויינטרויבען באשיצען,
אזוי די (ערד) ארבייטער די געלערענטע שטיצען.
אלמלא עליה לא מתקיימין אתכליא ענבים (אם לא הכעת"ב
ת"ח לא נתקיימו), (חולין צ"ב).

70. גוט אין צוקונפט

אבוואהל עם איז שוועהר א פראפעסיע צו שמודירען,
אבער שפעטער וועט דאס צום גוטען פיהרען;
עס איז שווער צו גרייטען א הון און פיש,
אבער נאכהער האסטו גוטע שפיז צום טיש.
אע"פ שמיצרה היא עכשיו, שמחה היא לאחר זמן, (מועד קטן ט"ו).

67) He who neglects teaching his child some trade, encourages him to walk the wrong path.

68) Just as it is incumbent upon the father to give his son a religious education, in like manner is it incumbent upon him to teach his son a trade.

69) The workers of the soil support the learned, even as the leaves protect the grapes.

70) Even though it may be difficult to attain some profession, it is worth while for later it will be well with thee.

64. פארווארגט א קינד

עלמערען קאנען ניט פארווארגען קינדער מיט ברויט.
נאר סיידען זיי פארווארגען מיט א מלאכה, — א טרייד.
זכות מלאכה עומדת במקום שזכות אבות אינה יכולת לעמוד,
(תנחומא ויצא).

65. שווער יוצא זיין פאר ארבייטער יחסנים לייט

רבי יוחנן'ס זוהן האט געדונגען ארבעטער צו צאלען און געבען עסען
אין צייט.
האט רבי יוחנן געזאגט, — דו האסט ניט אפגעערעט וואס צו געבען
עסען צו די עזע לייט.
וועסטו זיי געבען אפילו מאהל צייטען פון שלמה המלך'ס צייטען לרוב,
וועסטו קיינמאל ניט יוצא זיין ווייל זיי שטאמען פון אברהם יצחק
און יעקב;

•

איד וועל דיר זאגען וואס דו מוזט יעצט טאן.
בעסער איידער ארבייטען הייבען זיי ביי אונז אן.
נאר ברויט מיט ארבעס וועלען זיי האבען זאג זיי אן.
בן רבי יוחנן הלך ושכר פועלים ופסק להם מזונות, וכשבא אצל
אביו אמר לו בני אפילו אתה נותן להם כסעודת שלמה
בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם, שהם בני אברהם
יצחק ויעקב, אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור
להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד. (ב"מ מ"ט).

66. לערן קינדער אן ארבייט

אויב קינדער וועסטו האבען.
לערן זיי א לאסט טראגען.
אם בנים יש לך חנוך אותם ומנוער הם שכמם לסבול.
(ב"מ, ז.)

64) Parents can assure their children a livelihood by teaching them a trade.

65) Said Rabbi Jochanan to his son who has just hired day laborers. "Be certain that they understand exactly what they are to get for their meals, or else they will expect much more than it is customary for them to receive."

66) Have ye sons, teach them to carry their share of their burden.

75. אַרבייטער שוויצען

די פליינע זעלנער קעמפפֿען פֿאַרגיסען בלוט,
די העלדען קריגען אויסצייכענונגען און לעבען גוט;
אויך די אַרבייטער אין שעפֿער שוויצען מיט בלוט,
און די קאפיטאליסטען לעבען רייך און גוט.
גלייךין מתגרין במלחמה והגבורים נוצחים,
(ברכות נ"ג).

76. ליידג גייער

גאָר נישט טאָן נאָר אומגעהן ליידג אין פרייהייט,
ברענגט עס צו פֿאַרשטאַנד, פֿאַרווירונג און אויסגעלאָסענהייט.
במלה מביאה לידי זימה... לידי שיעמום,
(כתובות נ"ט).

77. ספרי סת"ם

שרייבער פון תפלין מזוזות און ספרי תורות,
האַבען ניט קיין מזל ברכה פון זייערע סחורות.
ווייל ווען זיי וועלען רייך ווערען וועלען זיי אַרבעטען זיך שעמען,
דאָן זייערע סחורה וואו וואלטען אידען קענען נעמען?
כותבי סת"ם אין רואין סימן ברכה כו'
(פסחים נ').

78. ניט געצוואונגען

אַ בעל הבית קאן ניט צווינגען זיינע אַרבעטער צו אויפשטעהן פרי און
אַרבעטען שפּעט,
נאָר ווי אַלע אַרבייטער זאָלען זיי טאָן, כאָטש זיי האָבען ניט אַזוי
מוט'ן בעל הבית אָפּגערעט.
מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן, (ב"מ פ"ג).

75) The soldiers lay down their lives while their leaders are acclaimed as the victors.

76) Idleness leads not only to evil acts, but may also cause one to lose his mental faculties.

77) Those who are engaged in making of T'philin, M'zuzoth or the copying of the Torah can never become rich.

78) The employer cannot compell his employee to rise early and to labor until late.

71. פרנסה

ווער עס האט באשאפען דעם טאג צו לעבען.
דער וועט אייד צום לעבען פרנסה געבען.

(מכילתא כעלת).

מי שברא יום ברא פרנסתו,

72. עס טרעפט א נם

עס טרעפט אונז א נם צו רעמען אמאל א מענשענס לעבען.
אבער ניט אין הויז זאל גאט פארטיגע שפייז געבען.

(שבת נ"ג).

מתרחש ניסא ולא איברא מזוני,

73. ארבייט אין דער יוגענד

ווען א מענש וועט ניט אקערען און זייען זומער.
וואס וועט ער עסען ווען עס וועט ווערען קעלטער?
אויב ער וועט אין יוגענד דרעמלען אין שלימער.
וואס וועט ער עסען גאר צו דער עלטער?

(מדרש משלי פ"ד).

אם אין אדם מכין בערב שבת מה יאכל בשבת,

74. עהרע און פארדעכטיג

פארדעכטיג דיין ארבעטער אבער עהרע אים.
ווייל ער קאן נארען און טאן די ארבייט שליט.

(גיטין ס"ח).

חשידי עבדי דלא מעלי,

71) He who creates daily the day, will also provide thy daily bread.

72) Through a miracle one can be saved from death, but do not rely upon some miracle to bring your daily bread.

73) If ye do not prepare in youth, how can ye enjoy old age.

74) Watch thy laborer, but give him his due respect.

82. א פרומער וועשער

אבא אושיא האָט געוואָשען ביי'ן טייך, האָט ער אַ קעניגנס ציערונג געפונען,

האָט אָפּגעבראַכט צו איר, האָט זי פון איהם צוריק נישט גענומען;
זי האָט זיך געוואונדערט פון די עהרליכקייט פון דעם אַרעמען וועשער,
זי האָט געזאָגט איך האב פיעל שעהנערע ציערונג, אַ סך גוטע און מער;
האָט ער געזאָגט געפונענע זאַכען אומקערען איז גאטעס געבאָט,
האָט זי געזאָגט, זאַל זיין געבענשט דער אידישער גאָט.

אבא אושיא הכובס מצא על שפת היאור תכשיטין מהמלכה
וחרז לה את התכשיטין, אך המלכה לא חפצה לקחת
ממנו, ותתפלא מאוד על צדקת הכובס העני — ותאמר
לו יש לי רב יותר טובים מזה, ויען לה זה מצות ה'
להשיב אבדה, ותאמר המלכה ברוך אלקי ישראל, (סנהדרין ל"ג).

83. אַרבייטער אין דער צוקונפט

אין דער צוקונפט וועלען אַרבעטער זייערע מלאכות וואַרפען,
און וועלען אַקערען, זייען און זייערע שניידמעסער שאַרפען,
ווי אַרבעטסלאָזע אין ארץ ישראל אָהן געלד,
זייענען זיי אוועק אַרבעטען אין פעלד.

עתידין כל בעלי אומנות שיעמדו על הקרקע (ירושלמי ב"מ ב')

82) A poor laundry man while washing clothes found a valuable gem belonging to a princess. He immediately took it to her. But she refused to accept it, saying, "I have many more such jewels, keep it, for I marvel at thy honesty." Said he simply. "To return that which is not mine is God's wish." And so she replied, "Blessed be the God of Israel."

83) There will come a time when the workman will leave his bench and return to the soil.

79. א מענש מוז אַרבייטען

א מענש מוז אַרבעטען מיט ביידע הענד צו מאַכען אַ לעבען,
דאָן וועט איהם גאָט צו שיקען פיעל ברכה און זענען.

צריך אדם לעמל ולעשות בשתי ידיו והקב"ה שולח ברכתו,
(מדרש תנחומא ויצא).

80. וועמען איז גוט?

עס עסען גוט די רייכע מענשען,
און מיר אַרימע אַרבעטער בענשען.

אנהו אכלי ואנן מברכין (הפועלים עובדים ולעשירים נחת רוח
ווענג), (ברכות ט"ד).

81. דעם אַרבייטער'ס רעכטע

אן אַרבייטער האָט דאָס רעכט צו וואַרפען אין מיטען טאָג די אַרבעט
אַליין,

און דער בעל הבית האָט ניט דאָס רעכט צו פאַרהאַלטען זיין לויין.

פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום, (ב"ק קט"ז).

79) God will bless him who labors with both of his hands.

80) The rich enjoy the food, while the poor merely offer up the blessing.

81) Even though the workman has the privilege of ceasing his work at day time, his pay should not be withheld.

85. בעצאָהלט מיט יושר

אַרבעטער האָבען צובראַכען אַ פּאַס וויין האָט דער בעה"ב זיי ניט
באַצאָהלט קיין געלט.

און האָט זייערע קליידער פאַר'ן היזק צוגענומען און פאַר זיך אַפּ
געשטעלט.

האָט רב געהייסען אָבגעבען זייערע קליידער און באַצאָהלען זיי די געלט.

פּועלים שברו חבית של יין, לקח בעה"ב בגדיהם ולא שלם שכר

עבודתם עבור ההיזק, באו פועלים אל הרב, אמר רב

לבעה"ב תן להם בגדיהם ותן להם שכרם ג"כ, א"ל

הבעה"ב וכי כן הוא הדין ? א"ל כן כתיב (משלי)

ואורחות צדיקים תשמור, (ב"מ פ"ג).

85) When the employees of a certain man broke a barrel of wine, their employer not only refused their pay, but confiscated their clothes as well. They came to Rab with their dispute. Rab judged that the employer should return the clothes and give them their pay as well. "Is that the law?" asked the employer. "Yes, indeed, for thus it is written in Proverbs, 'observe the path of the righteous'."

84. היט דיין רעליגיאן

רבי אבא דער שניידער האט אמאל ביי א געצענדיגער גענעהט,
האט ער איהם געגעבען טריפה פלייש צו עסען און איהם גענויט;
דער גוי האט געשריען, אויב דו ווילסט נאך לעבען,
דאן מוזטו די פלייש עסען וואס איד האב דיר געגעבען;
קאנסט מיר טויטען אבער איד וועל קיין טרפה ניט עסען;
הער צו! האט דער גוי דעם סוד צום אידען ערקלערט,
זאלסט וויסען דו איד אז איד האב געדענקט פארקערט;
ווען דו וואלטסט די טרפה געגעסען, וואלט איד דיר שוין געטויט,
ווייל איד גלויב אז יעדער איד מוז היטען זיין אידישקייט,
א גוי מוז זיך פיהרען ווי א גוי — און האט דעם אידען באפרייט.

החייט רבי אבא היה תופר בגדים אצל נכרי ויתן לו הנכרי
בשר טרפה לאכול, וימאן לאכול, ויאמר לו הנכרי אם לא
תאכל אתרוג אותך — ויען לו, אם חפצך להרגני תוכל
להרוג אותי, אבל לא אאכול בשר טרפה. — עתה שמע
נא לי, — אמר לו הנכרי, — כי אך לנסותך חפצתי, כי
לו אכלת מהטרפה אז הרגתיך, כי יהודי עתה וצריך
להיות כיהודי נאמן ואם נכרי אתה צריך להיות כנכרי
באמת, ויתן לו חופש, (ירושלמי שביעית ד).

84) Rab Abba, employed by a certain heathen, was urged to eat unclean food. "I would rather die than eat of this food," said Rab Abba. Then said the heathen. "I will now reveal to you, that had you eaten of this food I would surely have killed you, for by eating you would have shown disrespect to your religion."

מרשב"ם
ממרשא"ה
ילקום ראובני
תנא דבי אליהו
אבודרהם
מס' הקדמון
ילקום שמעוני
מס' דבש לפי
מס' חסידים
מס' המאספים
מיוסיפון העברי
מה"ג מהר"י
מחתם סופר
מס' מבחר הפנינים
ממכתבי הגר"א ז"ל
מחובות הלכבות

קהלת רבה
אגדות שמואל
מדרש אסתר
מדרש ילמדנו
אור לישרים
מדרש איכה
מילי דאבות
לקח טוב
מס' חכמה ומוסר
מס' בית יהונתן
פסיקתא רבתי
מש"ע
מס' חכמת אדם
רמב"ם הל' ת"ת
מס' מראה ומוסר
תקוני הזוהר
בעל הטורים

לוח ראשי תבות

בע"מ — בעל מלאכה
ב"ב — בני בית
ב"ס — בן סירא
ביה"כ — בית הכנסת
ביהמ"ד — בית המדרש
בז"ה — בזמן הזה.
בו"ד — בשר ודם.
בי"ד — בית דין
בעז"ה — בעזרת השם
ביהמ"ק — בית המקדש
ג"כ — גם כן
ג"ח — גמילות חסדים
ג"ע — גלוי עריות
ד"א — דרך ארץ
דא"ר — דרך ארץ רבה
ד"מ — דבר משל

אע"ג — אף על גב
א"י — ארץ ישראל.
א"ל — אָמר לו = אָמר להם
אח"כ — אחר כך
אעפ"כ — אף על פי כן
אא"כ — אלא אם כן
א"א — אברהם אבינו
א. ז. וו. — און זא ווייטער
ב"מ — בר מצוה = בעל מצוה
ביה"ק — בית הקברות
בעה"ב — בעל הבית
ב"י — בני ישראל
ב"ק — בבא קמא
ב"מ — בבא מציעא
ב"ב — בבא בתרא
ב"ר — בראשית רבה

הא לפניך סדר המסכתות אשר המה נגר עיניך והמקומות
אשר מהם שאבתי מאמרי חז"ל מש"ס בבלי וירושלמי,
מזוהר ורמב"ם ועוד גאונים אחרונים וכן רוב אגדות
מילקוט ומדרש מתורגם בשפה המדוברת במשקל השיר
בשני חלקים ועשרים ואחד פרקים.

חולין	מסכת ברכות
בכורות	פאה
ערכין	שבת
מעילה	עירובין
תמיד	פסחים
נדה	שקלים
נגעים	יומא
פרקי אבות	סוכה
אבות דרבי נתן	ביצה
מסכת סופרים	ראש השנה
שמחות	תענית
מסכת כלה רבתי	מגילה
תמורה	מועד קטן
והברייתא	חגיגה
מסכת דרך ארץ רבה	יבמות
מסכת דרך ארץ זוטא	כתובות
מסכת עוקצין	נדרים
פרקי דר"א	גיטין
ספרא	סוטה
ספרי	קידושין
מכילתא	בבא קמא
מדרש רבה	בבא מציעא
מדרש תנחומא	סנהדרין
מדרש שוחר טוב	מכות
מדרש תהלים	שבועות
שבילי חלקט	עבודה זרה
לשון חכמים	עדיות
בן סירא	הוריות
ילקוט ישעיה	זבחים
ילקוט ירמיה	מנחות

עכו"ם — עובדי כוכבים ומזלות
 הקב"ה — הקדוש ברוך הוא
 ה"ז — הרי זה
 הש"י — השם יתברך
 ויק"ר — ויקרא רבה
 וגו' — וגומר
 חמו"ע — חנניה מישאל ועזריה
 ח"ש — חיי שרה
 יו"ט — יום טוב
 י"א — ים אומרים
 יו"כ — יום כפור
 ילק"ש — ילקום שמעוני
 כ"ש — כל שכן
 כ"ז — כלי זמר (קלעזמער)
 כש"ץ — כשליח צבור
 כ"ז — כל זמן
 לשה"ר — לשון הרע
 למה"ד — למה הדבר דומה
 ממוה"מ — מלך מלכי המלכים
 מד' — מדרש
 מד"ש — מדרש שמואל
 מ"מ — מראה מקום
 מע"ט — מעשים טובים
 מעה"כ — מעלה עליו הכתוב
 מלה"ד — משל למה הדבר דומה
 מבו"ד — מלך בשר ודם
 מ"ק — מועד קטן
 מס' — מסכת = מספר
 סה"כ — סך הכל
 ס"ת — ספר תורה
 ס"ת — סופי תבות
 ס' — סוף
 ע"פ — על פי
 ע"כ — על כן
 ע"ד — על דבר

ד"ה — דאם הייסט
 ע"ז — עבודה זרה
 ע"י — על ידי
 עה"ב — עולם הבא
 עאכו"כ — על אחת כמה וכמה
 בע"ש — בערב שבת
 בעז"ה — בעזרת השם
 פ' — פרק
 פו"ר — פריה ורביה
 פ"א — פרקי אבות
 פדר"א — פרקי דרבי אליעזר
 פ' — פרשה
 צב"ש — צום ביישפיל
 קה"ר — קהלת רבה
 ק"ו — קל וחומר
 רה"ש — ראש השנה
 ר"ת — ראשי תבות
 ר"א — רבי אליעזר
 רבש"ע — רבונו של עולם
 ר"ל — רחמנא לצלן
 ריב"ז — רבי יוחנן בן זכאי
 ר"ל — ריש לקיש
 רבב"ח — רבה בר בר חנה
 שהש"ר — שיר השירים רבה
 שמו"ר — שמות רבה
 ש"ד — שופך דמים
 ש"ל — שכר למוד
 לש"ד — לשופך דמים
 ת"ח — תלמיד חכם
 ת"ח — תלמידי חכמים
 ת"י — תרגום יונתן
 תדכ"א — תנא דבי אליהו
 ת"ת — תלמוד תורה
 תה' — תהלים
 תושבע"פ — תורה שבעל פה
 ד"מ — דאם מיינט

